

Kalanduspiirkondade säästva arengu meetme rakendamise mõju ranna- ja sisevete kalandusele ning kohalikule arengule

Uuringu lõpparuanne
11.04.2014

Sisukord

1.	Kasutatud lühendid	4
2.	Kokkuvõte	5
2.1	Ülevaade meetme rakendamisest	5
2.2	Uuringu peamised järeldused	5
2.2.1	Harju kalanduspiirkond	5
2.2.2	Hiiumaa kalanduspiirkond	6
2.2.3	Läänemaa kalanduspiirkond	7
2.2.4	Peipsi kalanduspiirkond	7
2.2.5	Pärnumaa kalanduspiirkond	8
2.2.6	Saaremaa kalanduspiirkond	9
2.2.7	Virumaa kalanduspiirkond	9
2.2.8	Võrtsjärve kalanduspiirkond	10
2.3	Koondtulemused	11
3.	Sissejuhatus	13
3.1	Uuringu taust	13
3.2	Ülevaade uuringu läbiviimisest	15
3.2.1	Uuringu eesmärk ja lähenemisviis	15
3.2.2	Uurimisülesanded ja -küsimused	16
3.2.3	Andmekogumise metoodika	16
4.	Demograafilised ja sotsiaal-majanduslikud trendid	20
4.1	Kalanduspiirkondade rahvastik	20
4.2	Püügimahud ja kala väärtus esmakokkuostuhindade alusel	29
5.	Tulemused kalanduse tegevusgruppide lõikes	31
5.1	Harju kalanduspiirkond	31
5.1.1	Ülevaade KTG tegevusest kalanduspiirkonnas	31
5.1.2	Strateegia eesmärkide saavutamine	32
5.1.3	Meetme mõjude analüüs	35
5.1.4	Tegevusgrupi tegevuse analüüs	37
5.1.5	Kokkuvõttev hinnang	39
5.2	Hiiumaa kalanduspiirkond	41
5.2.1	Ülevaade MTÜ Hiiukala tegevusest kalanduspiirkonnas	41
5.2.2	Strateegia eesmärkide saavutamine	42
5.2.3	Meetme mõjude analüüs	44
5.2.4	Tegevusgrupi tegevuse analüüs	47
5.2.5	Kokkuvõttev hinnang	49
5.3	Läänemaa kalanduspiirkond	51
5.3.1	Ülevaade MTÜ Läänemaa Rannakalanduse Seltsi tegevusest kalanduspiirkonnas	51
5.3.2	Strateegia eesmärkide saavutamine	52
5.3.3	Meetme mõjude analüüs	55
5.3.4	Tegevusgrupi tegevuse analüüs	56
5.3.5	Kokkuvõttev hinnang	58
5.4	Peipsi kalanduspiirkond	60
5.4.1	Ülevaade MTÜ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu tegevusest kalanduspiirkonnas	60
5.4.2	Strateegia eesmärkide saavutamine	61
5.4.3	Meetme mõjude analüüs	63
5.4.4	Tegevusgrupi tegevuse analüüs	65
5.4.5	Kokkuvõttev hinnang	68
5.5	Pärnumaa kalanduspiirkond	70
5.5.1	Ülevaade tegevusest kalanduspiirkonnas	70
5.5.2	Strateegia eesmärkide saavutamine	71
5.5.3	Meetme mõjude analüüs	73
5.5.4	Tegevusgrupi tegevuse analüüs	75
5.5.5	Kokkuvõttev hinnang	78

5.6	Saaremaa kalanduspiirkond	80
5.6.1	Ülevaade MTÜ Saarte Kalandus tegevusest kalanduspiirkonnas	80
5.6.2	Strateegia eesmärkide saavutamine	81
5.6.3	Meetme mõjude analüüs	83
5.6.4	Tegevusgrupi tegevuse analüüs.....	85
5.6.5	Kokkuvõttev hinnang	87
5.7	Virumaa kalanduspiirkond	89
5.7.1	Ülevaade MTÜ Virumaa rannakalurid tegevusest kalanduspiirkonnas	89
5.7.2	Strateegia eesmärkide saavutamine	90
5.7.3	Meetme mõjude analüüs	91
5.7.4	Tegevusgrupi tegevuse analüüs.....	93
5.7.5	Kokkuvõttev hinnang	95
5.1	Võrtsjärve kalanduspiirkond	97
5.1.1	Ülevaade tegevusest kalanduspiirkonnas	97
5.1.2	Strateegia eesmärkide saavutamine	98
5.1.3	Meetme mõjude analüüs	99
5.1.4	Tagasiside tegevusgrupi tegevusele.....	101
5.1.5	Kokkuvõttev hinnang	103
6.	Koondülevaade meetme rakendamisest ja tulemustest.....	105
6.1	Meetme rakendamise koondülevaade	105
6.2	Tegevusgruppide liikmelisus	110
6.3	Tegevusgruppide toimimine	112
6.3.1	Tegevusgruppide roll piirkonnas	114
6.4	Meetme rakendamise tulemuslikkus	115
6.5	Meetme rakendamise panus rannakalanduse arengusse	116
6.6	Meetme 4.1 rakendamise panus regionaalarengusse võrreldes teiste fondidega	120
7.	Tähelepanekud ja soovitusel meetme rakendamiseks EMKF 2014-2020 raames.....	126
Lisa 1.	Kalanduspiirkondade rahvastik	129
Lisa 2.	Kasutatud andmeallikate nimekiri	131
Lisa 3.	Telefoniküsitluse ankeet	132

1. Kasutatud lühendid

EK	Euroopa Komisjon
EL	Euroopa Liit
EKF	Euroopa Kalandusfond (inglise keelne lühend EFF - European Fisheries Fund)
EMKF	Euroopa Merendus- ja Kalandusfond (inglise keelne lühend EMFF - European Maritime and Fisheries Fund)
ERDF	Euroopa Regionaalarengu Fond
ESF	Euroopa Sotsiaalfond
EY	Ernst & Young Baltic AS
FIE	Füüsilisest isikust ettevõtja
KOV	Kohalik omavalitsus
KTG	Kalanduse kohalik tegevusgrupp (inglisekeelne lühend FLAG - Fisheries Local Action Group)
KÜSK	Kodanikuühiskonna Sihtkapital
PM	Põllumajandusministeerium
PRIA	Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

2. Kokkuvõte

Ernst & Young Baltic AS viis Põllumajandusministeeriumi tellimusel läbi uuringu „Kalanduspiirkondade säästva arengu meetme rakendamise mõju ranna- ja sisevete kalandusele ning kohalikule arengule“. Uuringu eesmärgiks oli anda hinnang Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava meetme 4.1 „Kalanduspiirkondade säästev areng“ rakendamisele, sh:

- ▶ analüüsida meetme rakendamise tulemuslikkust lähtuvalt kalanduspiirkondade arengustrateegiate eesmärkidest;
- ▶ hinnata meetme rakendamise mõju ranna- ja sisevetekalandusele ning piirkonna arengule tervikuna;
- ▶ uurida kohalike kalanduse tegevusgruppide toimimist.

Uuring viidi läbi perioodil august 2013 kuni veebruar 2014. Käesolev aruanne annab ülevaate uuringutulemustest. Uuringuaruande esimene osa annab ülevaate kalanduspiirkondade peamistest sotsiaal-majanduslikest näitajatest, mis võimaldab tõlgendada meetme tegevusi laiemas piirkondade arengu kontekstis. Uuringu teine osa esitab uuringutulemused kõikide kalanduspiirkondade lõikes eraldi, andes ülevaate meetme rakendamisest piirkonnas, hinnates strateegia eesmärkide täitmise progressi ja meetme rakendamise mõjusid piirkonnas ning analüüsides tegevusgruppide toimimist. Uuringu kolmas osa annab koondülevaate meetme rakendamisest kalanduspiirkondades piirkondadeüleselt ja võimalusel neid omavahel võrreldes.

2.1 Ülevaade meetme rakendamisest

EKF-i 2007-2013 rakenduskava meetme 4.1 osas tehti esimesed rahastamisotsused aastal 2010. Kolme aasta jooksul on määratud projektidele toetust kogumaksumusega ca 27 mln €, sh EKF-i toetus summas ca 21 mln €. Seega on iga toetusena väljaantud euro eest investeeritud kalanduspiirkondadesse 1,32 eurot.

Rahastamisotsuseid on tehtud 591 projekti osas, st 74% kõikidest taotlustest. Kõige suurem on toetatud projektide arv Peipsi järve piirkonnas (125 projekti) ja kõige väiksem Harjumaal (24 projekti). Määratud EKF-i toetuse kogusumma on olnud kõige suurem Pärnumaal (ca 4,1 mln €) ja kõige väiksem Võrtsjärve ääres (ca 0,9 mln €).

2013. aasta lõpu seisuga on väljamaksete osakaal keskmiselt 68%, mis näitab meetme rakendamise osas küllalt head edenemist. Siiski varieerub väljamaksete protsent olulisel määral tegevusgruppide lõikes, olles vaid 23% Harjumaal ning üle 80% Läänemaal, Hiiumaal ja Saaremaal. Seega on meetme rakendamise progress kalanduspiirkondade võrdluses olnud erinev.

2.2 Uuringu peamised järeldused

2.2.1 Harju kalanduspiirkond

Harjumaa kalanduspiirkonnas tehakse EKF meetme 4.1 projektide elluviimisel investeeringuid mahus ca 2,4 mln €, sh EKFi toetus ca 1,7 mln € (EKFi osakaal investeeringutes 71%).¹ Suurim osa ehk 66% meetme 4.1 toetusest on määratud kalanduspiirkonna strateegia vajadustest lähtuvalt kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamise projektidele.

Meetme 4.1 olulisemad mõjud piirkonnas:

¹ Siin ja edaspidi on kasutatud toetuste andmeid seisuga 31.12.2013 (allikas: PRIA)

- ▶ Meetme toetuste abil on toimunud edasimineku kaide korrastamise osas - Harjumaa kalanduspiirkonnas on EKF-i 2007-2013 perioodil ellu viidud või viimisel mitmeid projekte, millega on taastatud või renoveeritud sadamakaisid, ehitatud sadamahoone kalurite teenindamiseks (inventari hoiustamine) ning soetatud sadamatehnikat. Kalasadamate ja lossimiskohtade tegevussuunast on soetamisel sadamate süvendamise tehnika, mis jääb kogu Harjumaa kalanduspiirkonna sadamate ühisesse kasutusse. Strateegia kõigi eesmärkide täitmiseni sadamate kaasajastamise osas lõppenud programmiperioodil siiski jõutud ei ole. Harjumaa väikesadamad ja lossimiskohad vastaksid kalurkonna vajadustele juhul, kui igas KOV-is toimiks 1-2 kaasaegsete tingimustega sadamat.
- ▶ Piirkonnas toimuvad positiivsed arengud kalandussektori tootearenduse valdkonnas, kuna meetme toetuste abiga on väljatöötamisel piirkonna kalatoodete bränd, mille alt toodete turustamisest on huvitatud paljud piirkonna tootjad.
- ▶ Kõige olulisema mõjuga on piirkonnas olnud koolitustegevusele suunatud projektid. Uuringu tulemused näitavad, et kalandussektoris tegutsevate inimeste kompetents ja aktiivsus on olulisel määral tõusnud. Tegevuste mitmekesistamisele ja turismi arengule suunatud tegevussuundade tulemused on jäänud lõppeval programmiperioodil pigem tagasihoidlikuks.

KTG tegevusega ollakse üldiselt rahul, kuid leitakse, et tegevusgrupp võiks olla aktiivsem, eeskätt info jagamisel ja tagasiside andmisel. Samas leiti positiivsete aspektidena, et varasemad konfliktid on leidnud lahenduse ning üldiselt on KTG-st võimalik vajadusel nõu ja abi saada nii taotluste vormistamise küsimustes kui ka piirkonna kalandusega seotud laiematel teemadel.

2.2.2 Hiiumaa kalanduspiirkond

Hiiumaa kalanduspiirkonnas tehakse EKF-i meetme 4.1 toetusel investeeringuid mahus ca 2,7 mln €, sh EKF-i toetus ca 2,2 mln € (EKF-i osakaal investeeringutes 81%). Suurim osakaal ehk 55% meetme 4.1 toetusest on määratud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamisele, olulisuselt järgmiseks tegevussuunaks on olnud tegevuste mitmekesistamine, mille alt rahastatud projektid moodustavad 21% toetuste kogusummast.

Meetme 4.1 olulisemad mõjud piirkonnas:

- ▶ Edukaks võib pidada mitmekesistamise toetussuuna tulemusi, mis on võimaldanud luua piirkonnas lississetulekuvõimalusi ning hooajalisi töökohti. Samas ei ole täheldatav meetme mõju kalandussektori tööhõive üldisele tõusule ega ka inimeste piirkonda elama asumisele või lahkumisele.
- ▶ Meetme elluviimise tulemustest on piirkonna kalandussektori arengu jaoks suurima mõjuga kala säilitusvõimaluste parendamine, mis aitab leevendada turustusvõimaluste hooajalisusest tingitud ebastabiilsust.
- ▶ Meetme elluviimise oluline tulemus on sektori esindajate ühendamise ja KTG kalandusalase teabekeskusena toimimine - kalurid on koondunud ühtsesse organisatsiooni, mille raames toimub ühistegevus piirkonna kalanduse arenguplaanide seadmisel ja kalandusalaste küsimuste arutamisel, mis enne KTG loomist oli vähene. Olulise mõjuna toodi välja, et kalurid on saanud KTG-de kaudu huvigrupiks, kellega on hakatud KOV-i ja riigi tasandil senisest enam arvestama.

Tegevusgrupi tegevusega ollakse enamjaolt rahul. Olulisim Hiiumaa KTG roll on kalanduse alase teabelevi korraldamine, samuti kalurkonna ühishuvide esindamine riigi ja KOV-i tasandil ning kalanduspiirkonna visiooni kujundamine.

2.2.3 Läänemaa kalanduspiirkond

Läänemaa kalanduspiirkonnas tehakse EKFi kaasrahastuse abil investeeringuid mahus ca 3,3 mln €, sellest EKFi toetus ca 2,5 mln € (EKFi keskmine osakaal investeeringutes 76%). 54% meetme 4.1 toetusest on määratud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamist toetavatele projektidele, teisel kohal 21%ga on kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise tegevussuund.

Meetme 4.1 olulisemad mõjud piirkonnas:

- ▶ Sadamate ja lossimiskohtade infrastruktuur on meetme abil suhteliselt hästi välja arendatud. Põhilised investeeringud ehk hinnanguliselt 75% sadamate infrastruktuuri vajadustest on praeguse perioodi investeeringutega kaetud. Järgmisel perioodil on vajalik jätkata sadamate kaasajastamisega, kuid senisest väiksemas rahastamismahus.
- ▶ Piirkonnas on meetme toetustel olnud suur mõju kalatöötlemise arendamisele: investeeringuid on tehtud nii logistikakeskustesse kui täisautomaatsetesse suitsuahjudesse. Kala väärimine on andnud võimaluse müüa kala kõrgema hinnaga. Enamus toodangut müüakse kohapeal, otseturustamise osas märkimisväärsed arengud toimunud ei ole.
- ▶ Kalurite sissetulekuvõimaluste suurendamiseks on andnud meede mitmeid võimalusi. Lisaks kalatoodete töötlemisele suunatud investeeringutele on sellele mõju avaldanud ka tegevuste mitmekesistamise projektid (nt halumasinade ja muude metsanduse või põllumajandusega seotud seadmete soetamine). Piirkonnas on olulise tähtsusega mereäärne turism, mida on aidanud arendada meetme turismisuunalised toetused. Majutuskohade arv on piirkonnas kasvanud ning täna on võimalik majutada ka suuremaid turismigruppe, käivitatud on uusi turismiteenuseid. Edasist arenduspotentsiaali oleks toitlustuskohtade tekkeks.

Hinnangud tegevusgrupi toimimisele olid positiivsed, enamus uuringusse kaasatud piirkonna esindajatest olid tegevusgrupi tegevusega rahul. Leiti, et toetuse jagamine on läbipaistev ning toimub piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades. KTG täidab oma rolli info levitaja, nõustaja ning kalandussektori esindajana aktiivselt.

2.2.4 Peipsi kalanduspiirkond

Peipsi kalanduspiirkonnas tehakse EKFi kaasrahastuse abil investeeringuid mahus ca 5,2 mln €, sellest EKFi toetus on ca 3,9 mln € (EKFi osakaal investeeringutes 75%). 61% meetme 4.1 toetusest on määratud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamist toetavatele projektidele, teisel kohal 25%ga on turismi arendamise ja rannakülade taaselustamise tegevussuund.

Meetme 4.1 olulisemad mõjud piirkonnas:

- ▶ Meede on avaldanud piirkonnas sadamate arengule olulist positiivset mõju. Tegevussuuna elluviimisel plaaniti renoveerida Peipsil 12 sadamat, mis moodustaksid optimaalse sadamate võrgustiku ja annaksid võimaluse kalaturismi ja paadisadamate võrgustiku moodustumiseks ning vastavate teenuste pakkumiseks. Teostatud on 10 sadama renoveerimistööd. Samas ei ole kalanduspiirkonna kalurite vajadused sadamate võrgu ja infrastruktuuri arengutaseme osas aga seniste investeeringutega veel täielikult kaetud ning teatud määral tuleb tegevusi jätkata ka algaval programmiperioodil. Lahendamata on mõned rahastatud sadamate ligipääsetavuse ja avaliku kasutusega seotud probleemid.
- ▶ Toetused on aidanud paljudel piirkonna kaluritel soetada seadmeid, mille abil on olnud võimalik parandada kala säilitamisvõimalusi ning aidanud seeläbi kaasa toodete turustusvõimaluste parandamisele. Meetme mõjul saadakse tänasel päeval kalatoodete müügist suuremat tulu ning kala väärimistakse senisest rohkem. Ka väiksemad püüdjad on hakanud väärimisega tegelema (suitsetama jm). Tänu väärimisele on müügitulu KTG

esindajate hinnangul 10-15% kasvanud. Kala kvaliteet on meetme toetuste tulemusel tõusnud tänu külmkambrite olemasolule sadamates. Peipsi piirkond oli üks väheseid, kus oli võimalik välja tuua tulemusi tootearenduse valdkonnas. Kalatööstuse pakutav valik on laienenud.

- ▶ Püügivälised sissetulekud on kindlasti suurenenud nende kasusaajate jaoks, kes on taotlenud ja saanud toetust mitmekesistamise toetussuunast metsatehnika soetamiseks ja põllumajanduse arendamiseks. Kalurite arv piirkonnas on vähenenud, kuna püügi efektiivsus on suurenenud. Hõive on aga tänu meetme toetustele suurenenud. Hinnanguliselt on kalanduses ja sellega seotud turismi alal hõivatute arv kasvanud kuni 10%. Ettevõtted on laiendanud tootmist ning kalandussektor on muutunud ettevõtjate jaoks atraktiivsemaks.

KTG tegevuse olulisim mõju on piirkonna kalurite ühtsuse suurendamine, samuti on meetme võimalused ärgitanud kalureid mõtlema, kuidas oleks võimalik muude tegevustega tulu teenida (näiteks on see olnud oluline tõuge turismitoodete pakkumise alustamisel). Tegevusgrupp on aktiivne nii sise- kui väliskoostöö arendajana. Toimub aktiivne ühistegevus KTG tegevuspiirkonnaga kattuva 4 LEADER tegevusgrupiga. KTG tegevuse ja ülesannete täitmisega ollakse kalandussektori esindajate hinnangul pigem rahul. Leitakse, et toetuse jagamine toimub kogu piirkonna huvides ning kõigil kalandussektori esindajatel on huvi korral võimalus KTG tegevuses osalemiseks. Samas nähakse KTG rolli eeskätt siiski meetme rakendajana, vähemal määral laiema kalandusalase visiooni ja arengu kujundajana.

2.2.5 Pärnumaa kalanduspiirkond

Pärnumaa kalanduspiirkonnas on meetme 4.1 kaasabil tehtud investeeringuid mahus ca 5,1 mln €, sh EKF-i toetus ca 4,1 mln € (EKF-i osakaal investeeringutes 79%). 81% meetme 4.1 toetusest määrati kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamisele, kuna vastavalt piirkonna arengustrateegiale oli piirkonnas suurimaks probleemiks väikesadamate halb tehniline infrastruktuuriline olukord.

Meetme 4.1 olulisemad mõjud piirkonnas:

- ▶ Suuremahuliste investeeringutega kalalogistikakeskustesse on loodud sadamate võrgustik, mis paikneb ühtlaselt ümber ranniku ning loob võimaluse rannakalanduse ühtlaseks arenguks piirkonnas. Korras sadamad on aluseks ka turismi arengule piirkonnas, mis eeldab sadamate multifunktsionaalseks kujunemist, mille järele nähakse vajadust järgmisel programmi perioodil.
- ▶ Investeeringud kalasadamatesse on aidanud kaasa toorme kvaliteedi tõusule, mis on väljendunud ka kala hinna tõusus, millest võib järeldada ka kalurite sissetulekute tõusu. Tänu investeeringutele on võimalik turustada kala pikema aja jooksul, mis loob võimalused ka ekspordiks (hetkel veel käivitunud ei ole).
- ▶ Meetme rakendamise mõjuna nähakse piirkonna kalurkonna muutumist avatumaks ja tolerantsemaks, samuti on liigutud lähemale ühistegevusele (esimesed näited on olemas, nt sadamatesse tehtud investeeringud). Oluliseks peetakse seda, et kalurkond on kujunemas tänu ühistegevusele võrdväärsemaks partneriks töötlevale tööstusele ning neil on suuremad võimalused kala hinna mõjutamiseks (esmatöötluste tõttu on turustamisvõimalused paremad).

Kalanduspiirkonna esindajate hinnangud tegevusgrupi toimimisele olid positiivsed. Suurem osa uuringusse kaasatud piirkonna esindajatest olid tegevusgrupi tegevusega rahul. Leiti, et toetuse jagamine on läbipaistev ning toimub piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades. MTÜ Liivi Lahe Kalanduspiirkond omab piirkonnas laiemat rolli kui ainult meetme 4.1 toetuste administreerimine.

Tegevusgrupp levitab infot nii toetuste kui kalandussektoris toimuva kohta üldiselt. Samuti osaleb tegevusgrupi esindaja õigusloome protsessides ning piirkonna planeeringute koostamisel.

2.2.6 Saaremaa kalanduspiirkond

Saaremaa kalanduspiirkonnas tehakse EKF-i kaasrahastuse abil investeeringuid mahus ca 4,6 mln €, sh EKF-i toetus 3,7 mln € (EKF-i toetuste osakaal investeeringutes keskmiselt 79%). 63% meetme 4.1 toetusest on määratud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamist toetavatele projektidele, teisel kohal 22%-ga on turismi arendamise ja rannakülade taaselustamise tegevussuund.

Meetme 4.1 olulisemad mõjud piirkonnas:

- ▶ Sadamate võrgustik on suures osas välja arendatud, kuid vajadusi infrastruktuuri parendamiseks nähakse ka järgmistel aastatel. Seatud eesmärgid on suures osas täidetud. Algselt strateegias planeeritud sadamate nimekiri muutus strateegia elluviimise käigus – KTG tegutsemisaja jooksul saadi vajadustest täpsem ülevaade ning selgus, milliseid sadamaid tuleks piirkonna kalurite huvides eelisarendada.
- ▶ Turismivaldkonna arendamine on olnud piirkonna kalanduses üks aktiivsemaid meetmed, kuna annab rannakaluritele lisavõimaluse kalapüügihooaja välisel ajal ettevõtlusega tegutseda ning selle kaudu oma sissetulekuvõimalusi täiendada.
- ▶ Oluline mõju kalandussektori arendamisel piirkonnas on olnud koolituse tegevussuunal. Koolitusvajadused on defineeritud liikmete enda vajadustest ja soovidest lähtuvalt. Lisaks korraldatakse iga-aastaselt erinevaid koolitus- ja infopäevi.

KTG tegevus on aktiivne. Neil on oluline roll lisaks meetme rakendamisega seonduvatele tegevustele ka kohaliku kalurkonna ühendamisel ning sise- ja väliskoolituste kaudu tekkiva teabevahetuse ja kalandusalase teadlikkuse edendamisel. Hästi toimivad kohtumised ja omavaheline infojagamine teiste kalandusgruppidega. Samuti on algatatud liikmetele igakuise infolehe edastamine. Info KTG tegevuse osas levib hästi ning tegevusgrupi tegevuste ja meetme võimalustega ollakse piirkonnas kursis. Sellele aitab kaasa ka kohaliku meedia huvi KTG tegevuste vastu.

2.2.7 Virumaa kalanduspiirkond

Virumaa kalanduspiirkonnas tehakse EKF-i kaasrahastuse abil investeeringuid mahus ca 2,5 mln €, sh EKF-i toetus 2 mln € (EKF-i toetuste osakaal investeeringutes 80%). Suurim osa ehk 55% meetme 4.1 toetusest on määratud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamist toetavatele projektidele, teisel kohal 21%-ga on turismi arendamise ja rannakülade taaselustamise tegevussuund.

Meetme 4.1 olulisemad mõjud piirkonnas:

- ▶ Meetme rakendumise olulisima mõjuna nähakse kalurite omavahelise suhtluse aktiveerumist ja sektori liikmeid ühendava ja esindava organisatsiooni teket. Sellega seoses on mõnevõrra tõusnud ka sektori üldine teadlikkus ja kompetents kalandustoetuste ning kalandusvaldkonna teemadel laiemalt.
- ▶ Koolitustegevusest tulenevat kasu nähakse kalanduspiirkonnas suurena. Väliskoolitustel osalejad on saanud teadmisi kalandussektori toimimisest teistes EL-i liikmesriikides. Silmaringi avardamine ja teadmiste suurenemine, samuti välisriikide heade praktikatega tutvumine aitab tõsta kalanduse alast kompetentsi.
- ▶ Virumaa kalanduspiirkonnas on tehtud meetme toetusel investeeringuid 4 sadamasse. Algselt planeeritud 10 sadama asemel oli 2007-2013 EKF-i programmiperioodi vältel võimalik korrastada 4 sadamat, mis jätab uude EKF-i programmiperioodi veel suhteliselt

suure investeeringuvajaduse (vajalik veel vähemalt nelja sadama korrastamine). Samas on Virumaa kalanduspiirkonna arengukava kavandatud pikaajalisemalt kui tavapäraselt kasutatav EL-i finantsperioodi pikkus, ulatudes 2020. aastani. Piirkonnas eelistati keskenduda väheste sadamate korrastamisele, mida peeti õigemaks lähenemiseks kui investeeringute laiem jagamine suurema arvu objektide vahel. Selle abil välditi meetme vahendite n-ö pihustumist ning saavutati piirkonna jaoks oluliste sadamate infrastruktuuri kõrge tase. Eesmärkide hulga ja finantsvahendite mahu mittevastavust püütakse uue strateegia koostamisel vältida.

Tegevusgrupi rollid lisaks EKF-i rannapiirkondade säästva arengu meetme rakendamisele on Virumaa kalandussektori esindajate hinnangul eeskätt info levitamine kalandustoetuste ning kalandussektoris toimuva kohta riigi ja piirkonna tasandil. Tegevuses on KTG avatud, kõigil soovijatel on osalemiseks võrdsed võimalused ning toetuse jagamise põhimõtted on läbipaistvad. Leitakse, et KTG esindab kogu piirkonna huvisid ning projektitaotlejaid KTG-sse kuulumise alusel ei eristata. Küsitlustulemused näitasid, et Virumaa kalanduspiirkonnas oleks võimalik KTG tegevust teavitustegevuste osas siiski pisut aktiivsemaks muuta.

2.2.8 Võrtsjärve kalanduspiirkond

Võrtsjärve kalanduspiirkonnas on meetme 4.1 toetus määratud investeeringutele kogumahus ca 1,5 mln €, sh EKF-i toetus 0,9 mln € (EKF-i osakaal investeeringutes 58%). Rakendatud on kõiki viite meetme 4.1 tegevussuunda. Suurimad investeeringud on läinud turismi ja rannakülade taaselustamisele ning kalandustoodete töötlemise ja turustamise tegevustele.

Meetme 4.1 toetuse olulisemad mõjud piirkonnas on olnud järgmised:

- ▶ Uuendatud on turismi infrastruktuuri (puhkemajad ja avalikud ruumid), mille tulemusel on paranenud kalanduspiirkonna elukeskkond ning piirkond on muutunud atraktiivsemaks nii külastajatele kui ettevõtjatele. Samuti on arendatud turismiteenuseid (nt ajaloolise purjeka soetamine ja renoveerimine, millega on sõitnud aastas ca 2000-3000 inimest). Võrtsjärve SA hinnangul on piirkonna külastajate arv suurenenud rohkem kui 20% (strateegias seati eesmärgiks 20% kasv) ning nende piirkonnas viibimise aeg on pikenenud. Kalanduspiirkonna esindajate hinnangul on jätkuvalt puudus aga majutuskohadest ning kohalikku toitu pakkuvatest söögikohtadest.
- ▶ Tänu turismiinvesteeringute toetamisele on piirkonda tekkinud uued turismiettevõtted (kohalike inimeste loodud) ning olemasolevad ettevõtted on oma tegevust uuendanud. Samas tuleb tõdeda, et üldiselt on kalandussektoris tegutsejad oma tegevuse laiendamise ja mitmekesistamise võimaluste ärakasutamise osas küllalt passiivsed. Seega on need toetused koondunud suures osas samade toetuse taotlejate ja saajate kätte (võrreldes teiste kalanduspiirkondadega rohkem projekte ühe taotleja kohta).
- ▶ Investeeringud seadmetesse on aidanud viia need nõuetega vastavusse ning võimaldanud püügist suuremat tulu saada, kuid samas tõdetakse siiski, et kulude kasvu tõttu pole kalurite sissetulekud suurenenud. Investeeringud seadmetesse oleksid tehtud ka ilma toetuse abita, kuid sellisel juhul oleks soetatud odavamaid ja kasutatud seadmeid.
- ▶ Meetme tegevuse tulemusel on hakanud kohalikud kalurid tundma, et nende arvamusega arvestatakse ning tõusnud on valmisolek ühistegevuseks (kuigi hetkel veel ühistegevuse projektidest näiteid ei ole). Kohalikud kalurid peavad ise väga oluliseks, et tegutseb MTÜ, mille juures koos käies saab kogemusi vahetada ja mis on abistanud kalureid ka toetuste taotlemisel.

- ▶ Välja on arendatud üks sadamaseaduse nõuetele vastav väikesadam (varasemalt ei eksisteerinud piirkonnas ühtegi sellist sadamat). Väljaarendatud väikesadamat on võimalik kasutada nii kalapüügi kui turismi eesmärkidel, kuigi turismieesmärgil see siiani veel kasutust leidnud ei ole. Seda sadama investeeringut poleks tõenäoliselt ilma toetuseta tehtud, samas ei pidanud kalanduspiirkonna esindajad selle sadama arendamise mõju aga piirkonnale tervikuna väga suureks.

Olulise arenguhüppe kalanduspiirkonna jaoks tooks kaasa kalatöötlemistehase ehitamine, millel oleks potentsiaalselt suur mõju mitte ainult kalandussektorile, vaid piirkonnale tervikuna (nt uute töökohtade loomine). Hetkel on veel aga ebaselge, kas investeering suudetakse lõpule viia.

Tegevusgrupi toimimise osas on hinnangud positiivsed. Ligipääs tegevusgrupile on tagatud kõigile võrdselt ning toetuse jagamine toimub piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades.

2.3 Koondtulemused

Kõikide KTG-de puhul ilmnes, et kalanduse tegevusgruppide loomine ja rannakalureid ühendava organisatsiooni tegevus on olnud rannapiirkondades olulise tähtsusega. Kuni 2008. aastani oli kalurite ühistegevus väga vähene ning enamik sektori ettevõtjatest tegutses omaette. Meetme rakendamise algusest kuni 2013. aasta lõpuni on toimunud oluline edasimineku. Suur osa kalanduspiirkondade kalandussektoris tegutsevatest ettevõtjatest, mittetulundusühingutest või sihtasutustest on kalanduse tegevusgrupiga ühinenud ning piirkonna kalanduse probleemidele otsitakse lahendusi ühiselt. Tegevusgruppide rolli nähakse esindus- ja huvikaitseorganisatsioonina, kes esindab piirkonna kalurite huve nii kohalikul kui riigi tasandil.

Oluline tähtsus kohaliku kalurkonna ja kalandussektori ettevõtjate jaoks on koolitustel, mida korraldatakse kas vastava tegevussuuna alt rahastatud projekti raames või MTÜ-poolse tegevusena. Siseriiklikud koolitused hõlmavad nii mitmeid kalandussektori spetsiifilisi koolitusi kui ka tegevusgruppide õppereise teistesse kalanduspiirkondadesse eesmärgiga kogemusi vahetada ning koostööd edendada. Silmaringi avardavad ning uusi teadmisi ja ideid annavad tegevusgruppide korraldatud väliskoolitused MTÜ liikmetele. Lisaks sellele annavad ühised õppereisid välisriikide kalanduspiirkondadesse hea aluse ka KTG sisese suhtluse ja ühiste ideede ning tegevuste kujunemiseks.

Kalurite sissetuleku tõstmisel on üks olulisemaid komponente püütava kala kvaliteedi tõstmine ning kalale suurema lisandväärtuse andmine, mida on püütud teostada läbi kalasadamate arengu toetamise ja infrastruktuuri kaasajastamise. Selle tulemusel peaksid olema toetatud sadamad varustatud nii kaasaegsete jää-, lossimis- ja sorteerimiseadmetega kui ka külmoonetega, mis võimaldaksid anda kalale võimalikult suure lisandväärtuse. Kalasadamate ja lossimiskohtade tegevussuund on 2013. aastal lõppenud programmiperioodil olnud kõikides kalanduspiirkondades (v.a Võrtsjärve) investeeringumahukaim ja olulisim. See on pannud aluse kaasaegse sadamate võrgustiku tekkele ning paljud tegevusgrupid on arvamisel, et kalanduspiirkondade säästva arengu meede on andnud hea võimaluse hädavajalike investeeringute elluviimiseks. Järgmisel programmiperioodil peaks sama tegevussuund jätkuma, andes võimaluse täiendavateks investeeringuteks olemasolevate sadamate ja lossimiskohtade arendamisel ja multifunktsionaalseks kujundamisel, kuid strateegiate finantsplaanides selle tegevussuuna rahaline maht tõenäoliselt väheneb. Mitmel pool toodi välja, et tulevikus võiks selle tegevussuuna alt olla võimalik toetada ka lautrikohtade uuendamist.

Kalurite sissetuleku suurendamisele läbi kala suurema väärimise oli suunatud ka kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise tegevussuund, mille raames soetati peaaesjalikult erinevaid seadmeid nagu suitsuahjud, külmveokid ja jahutuskambrid. Toetuse abil soetatud jahutusseadmed on võimaldanud kaluritel senisest paindlikumalt kala turustada ning värsket kala müügiperioodi

pikendada. Kala töötlemisele ja tootearendusele on seni vähem tähelepanu pööratud, mistõttu on antud valdkonnas lähematel aastatel jätkuvalt arenguruumi. Samuti ei ole nähtavaid arenguid toimunud otseturustamise osas. Erinevates piirkondades on sellele erinevaid põhjendusi, kuid sageli ei nähta lihtsalt piisavat vajadust turustamissüsteemis muudatuste tegemiseks. Meetme tulemusel on tekkinud piirkondades küll mõningaid otseturustuspunkte (nt kalakioskid või letid kohalikes toidukauplustes), kuid tegu on pigem juhuslikumat laadi algatuste kui süsteemse ning kogu piirkonna kalureid, töötlejaid ja edasimüüjaid hõlmava turustusega. Jätkuvalt on Eestis tõhus meetod „käest-kätte müük“, kus info saabunud värske kala kohta levib tuttavate kaudu telefoni/SMSi teel.

Meede on andnud võimalusi toetada kalurite tegevuste mitmekesistamist ning leida alternatiivseid sissetulekuallikaid. Tegevuste mitmekesistamise võimalusi on KTG-de taotlusvoorudes kasutatud, kuid viimase puhul tõusis huvi ja aktiivsus pigem meetme elluviimise perioodi teises pooles, jäädes esialgu tagasihoidlikuks taotlejate vähese teadlikkuse tõttu. Meetme elluviimise jooksul aga info ja ideed toetuse kasutuvõimalustest levisid ning viimase taotlusvooru puhul oli taotlejate huvi tegevussuuna puhul juba oluliselt suurem kui meetme rahalised võimalused. Kuigi arvuliselt on tegu kõige suurema hulga projektidega, on mitmekesistamise tegevussuuna projektidele eraldatud vahendite kogumaht suhteliselt väike, kuna enamasti on tegu väikeste projektidega (nt ühe seadme või masina ostmise).

Uuringu raames läbiviidud andmekogumise ning analüüsi tulemusena on formeerunud ka soovitusel järgmiseks EKF programmiperioodiks analoogse meetme rakendamiseks, mis on toodud peatükis 7. Eraldi on välja toodud kalanduse tegevusgruppide esindajate poolt kirjeldatud vajadustest tulenevad soovitusel ja ettepanekud ning hindajate poolsed soovitusel meetme elluviimise ja KTG-de tegevuse jätkumise osas perioodil 2014-2020.

Projektide elluviimise ajavahemik ning tegevusgruppide tegevus on EKF meetme 4.1 rakendamise perioodist tulenevalt olnud suhteliselt lühiajaline (esimesed taotlusvoorud avati 2009-2010) ning projektide tulemuslikkust ja EKF vahendite kasutamise laiemat sotsiaalmajanduslikku mõju saaks selgemalt hinnata alles pärast järgmise finantsperioodi läbimist. Esimest rakendamise perioodi peetakse tihti nn testperioodiks, mille jooksul on kalanduse tegevusgruppide jaoks selgeks saanud meetme rakendamise reeglistik, EL toetuste kasutamise põhimõtted ning paika saanud tegevusgruppide organisatsioonilise tegevuse põhialused. Sellelt pinnalt oleks järgmisel perioodil võimalik edasi minna juba märksa suurema kompetentsi, teadmiste ja kogemustega nii EKF meetme rakendamise kui kalanduspiirkondade strateegiate planeerimise ja elluviimise osas. Kokkuvõttes näitas läbiviidud uuring selgelt, et rannakalanduse ja kalurite jaoks on tegu olulise meetmega, mille kaudu on reaalselt jõutud meetme sihtgrupini ka nn rohujuuretasandil ning selle tegevusvõimalusi ja -keskkonda parendatud.

3. Sissejuhatus

Ernst & Young Baltic AS viis Põllumajandusministeeriumi tellimusel läbi uuringu „Kalanduspiirkondade säästva arengu meetme rakendamise mõju ranna- ja sisevete kalandusele ning kohalikule arengule“. Uuringu eesmärgiks oli anda hinnang Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava meetme 4.1 „Kalanduspiirkondade säästev areng“ rakendamisele, sh analüüsida meetme rakendamise tulemuslikkust lähtuvalt kalanduspiirkondade arengustrateegiates väljatoodud eesmärkidest, hinnata meetme rakendamise mõju ranna- ja sisevetekalandusele ning piirkonna arengule tervikuna ja uurida kohalike kalanduse tegevusgruppide toimimist.

Uuring viidi läbi perioodil august 2013 kuni veebruar 2014. Projektimeeskonda kuulusid järgmised isikud:

- ▶ Keiu Rõa, Ernst & Young (projektijuht-ekspert)
- ▶ Marilyn Pikaro, Ernst & Young (projektijuht)
- ▶ Veeli Oeselg, Ernst & Young (analüütik)
- ▶ Liina Kirsipuu, Ernst & Young (analüütik)
- ▶ Rivo Noorkõiv, Geomedia OÜ (regionaalarengu ja strateegilise planeerimise ekspert)
- ▶ Markus Vetemaa, Tartu Ülikooli Eesti mereinstituut (kalanduse ekspert)

Käesoleva aruanne annab ülevaate uuringutulemustest. Tulemused on esitatud eraldi iga kalanduspiirkonna lõikes, samuti on koostatud piirkondadeülene koondkokkuvõte.

3.1 Uuringu taust

Kalanduspiirkonnaks loetakse piirkonda, mis hõlmab mererannikut, järvekallast, tiike või jõe suudmeala ning kus on kalandussektoris märkimisväärne tööhõive tase. Kalandusega seotud piirkonnad Eestis võib jagada kaheks: mereäärsed ja siseveekogude äärsed piirkonnad. Mereäärsed kalandusega seotud piirkondi on tinglikult kolm: Väinamere piirkond (sh Saaremaa ja Hiiumaa lääneosa), Pärnumaa piirkond ja Soome lahe piirkond. Siseveekogude äärsed kalanduspiirkonnad on Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järve piirkond ning Võrtsjärve piirkond.

Neis piirkondades on kalandussektoris hõivatute osakaal valdade rahvastikust suurim. Kõiki neid piirkondi iseloomustab madal asustustihedus ja vähenev kalapüük. Samas kalandustegevused ja kalaressurss on piirkonniti erinev.² Sellest tulenevalt on kalanduse tegevusgruppidel olnud võimalus välja töötada just oma piirkonna vajadustele vastav strateegia.

Eesti kalanduspiirkonnad on määratletud järgmiste kohalike omavalitsuste territooriumitega³:

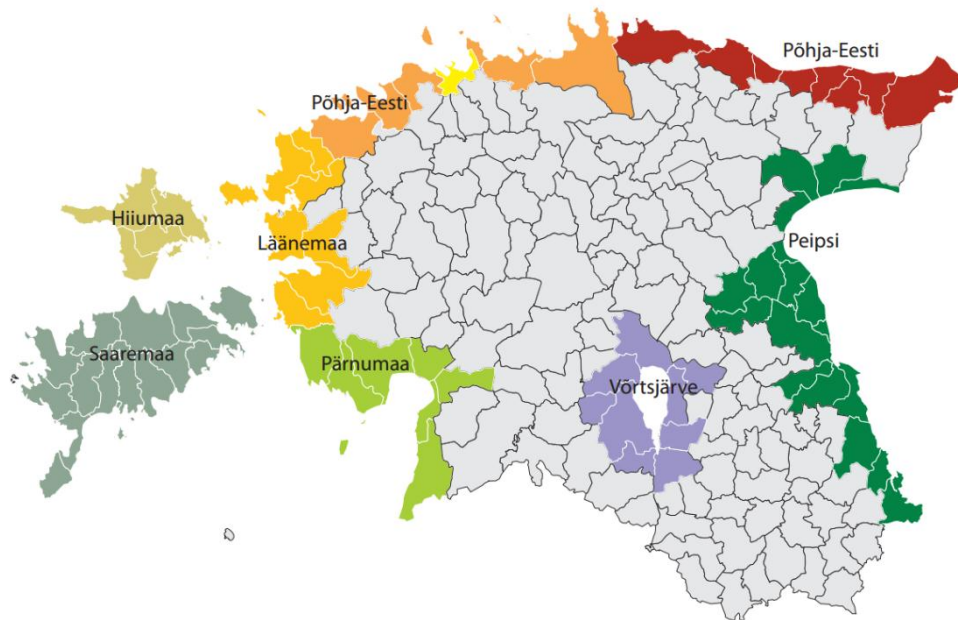
- ▶ **Hiiumaa** - Emmaste, Käina, Kõrgessaare, Pühalepa, Kärkla
- ▶ **Saaremaa** - Ruhnu, Muhu, Põide, Laimjala, Valjala, Pihtla, Kaarma, Salme, Torgu, Kärla, Lümanda, Kihelkonna, Mustjala, Leisi, Orissaare
- ▶ **Pärnumaa** - Häädemeeste, Tahkuranna, Paikuse, Audru, Tõstamaa, Varbla, Sindi, Kihnu
- ▶ **Peipsi järve** - Värska, Mikitamäe, Meeksi, Võnnu, Mäksa, Piirissaare, Vara, Peipsiääre, Alatskivi, Pala, Kasepää, Tabivere, Saare, Palamuse, Lohusuu, Tudulinna, Iisaku, Alajõe, Mustvee, Kallaste, Räpina
- ▶ **Soome lahe läänepiirkond (alljärgnevalt nimetatud Harjumaa kalanduspiirkonnaks)** - Padise, Keila, Paldiski, Harku, Viimsi, Jõelähtme, Kuusalu, Loks

² Eesti kalanduse strateegia 2007-2013

³ KOVide loetelu on toodud 2008. aasta seisuga. 2014. aastaks on toimunud osade loetelus toodud KOVide ühinemised.

- ▶ Soome lahe idapiirkond (alljärgnevalt nimetatud **Virumaa kalanduspiirkonnaks**) - Vihula, Viru-Nigula, Aseri, Lüganeuse, Kohtla, Toila, Vaivara, Narva-Jõesuu, Kunda
- ▶ **Läänemaa** - Hanila, Lihula, Martna, Ridala, Vormsi, Oru, Noarootsi, Nõva
- ▶ **Võrtsjärve** - Põdrala, Puka, Rõngu, Rannu, Puhja, Laeva, Kolga-Jaani, Viiratsi, Tarvastu

Joonis 1. Eesti kalanduspiirkonnad

Allikas: Põllumajandusministeerium, 2013

Kalanduse tegevusgruppide moodustumine

Meetme rakendamisel loodi enamik kalanduse tegevusgruppe piirkonnas uue struktuurina. LEADER-i kogemused olid kalanduse tegevusgruppide rakendamisel veel vähesed ning ei andnud piisavalt võimalusi nende praktikale toetuda. Samuti puudusid teised tugevad struktuurid, mille baasilt oluiks võimalik luua kalanduse aktiivrühmi. Osad kalanduspiirkonnad kattuvad territoriaalselt LEADER tegevusgruppide ja regionaalarengu programmide tegevustega, kuid erinevalt nendest on EKF-i meetme eesmärk fookuseerida tegevused ja toetused regionaalse mõju saavutamiseks kohaliku kalurkonna tegevusvõimekuse tõstmisele ja piirkonna kalandussektori arendamisele.

Kalanduspiirkondade arengustrateegiad

Kõigil 8 kalanduspiirkonnal on strateegiaid, mille koostamine sai alguse 2008. aastal „Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava“ meetme 4.1 „Kalanduspiirkondade säästev areng“ käivitumisega. Kalanduspiirkondade strateegiad on järgmised:

- ▶ Harju kalanduspiirkonna arengustrateegia 2009-2013
- ▶ Hiiumaa kalanduspiirkonna arengustrateegia 2009-2013
- ▶ Läänemaa kalanduspiirkonna strateegia 2009-2015
- ▶ MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu tegevuspiirkonna arengustrateegia aastani 2013
- ▶ Peipsi kalanduspiirkonna strateegia aastateks 2009-2013
- ▶ Saaremaa kalanduspiirkonna arengustrateegia 2009-2013
- ▶ Virumaa Rannakalurite Ühingu kalanduspiirkonna strateegia 2009-2020
- ▶ Võrtsjärve kalanduspiirkonna strateegia 2009-2013

Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava neljanda prioriteetse suuna eesmärk on tagada mitmekesise sotsiaal-majandusliku struktuuri säilimine ja elukvaliteedi tõus kalandusega seotud piirkondades, samuti ka kalanduspiirkondade elukeskkonna kaitse ja rannakülade loodus- ning arhitektuuripärandi taastamine ja säilitamine. Selleks on vajalik soodustada kohaliku tasandi ühistegevust, kalanduspiirkondade arengustrateegiate väljatöötamist ja elluviimist, naiste ja noorkalurite suuremat kaasatust kohaliku elu arendamisse ning kalanduspiirkondade rahvusvahelist koostööd.

Euroopa Liidu tasandil tuleneb meetme üldine raamistik Euroopa Nõukogu 27. juuli 2006. aasta määrusest nr 1198/2006 Euroopa Kalandusfondi kohta ja Euroopa Komisjoni 29. märtsi 2007. aasta määrusest nr 498/2007, millega kehtestatakse Euroopa Kalandusfondi käsitleva nõukogu määruse üksikasjalikud rakenduseeskirjad. Riigisiselt on meede 4.1 reguleeritud põllumajandusministri 24. aprilli 2008. aasta määrusega nr 38 ""Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava"" meetme 4.1 „Kalanduspiirkondade säästev areng raames toetuse andmise ja kasutamise tingimused ja kord"".

EKF IV prioriteetse suuna tegevusi rahastatakse EKF-ist 19 281 513 euro ja Eesti avaliku sektori poolt 6 427 171 euro ulatuses.

Tegevusgrupi toetust antakse kalanduspiirkonna säästvat arengut toetavaid meetmeid rakendava mittetulundusühingu (kohaliku tegevusgrupi, KTG) tegevuse korraldamiseks, kalanduspiirkonna strateegia väljatöötamiseks ja täiendamiseks ning selleks vajalike oskuste omandamiseks, tegevusgrupi riigisisese ja rahvusvahelise koostöö arendamiseks.

Kalanduspiirkonna strateegia eesmärkide saavutamiseks antakse meetme raames **projektitoetust** järgmistes tegevussuundades:

1. kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine
2. kalandustoodete töötlemine ja otseturustus
3. kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine
4. tegevuste mitmekesistamine
5. koolitustegevused

3.2 Ülevaade uuringu läbiviimisest

3.2.1 Uuringu eesmärk ja lähenemisviis

Uuringu eesmärgiks oli anda hinnang EKF-i 2007-2013 rakenduskava meetme 4.1 elluviimisele. Hinnati kalanduspiirkondade arengustrateegiate rakendamise tulemuslikkust ja mõju ranna- ja sisevetekalandusele ning piirkonna arengule tervikuna. Lisaks anti hinnangud kalanduse tegevusgruppidele, nende rollile ja olulisusele kalanduspiirkondade arendamisel.

Mõjude hindamise uuringu käigus analüüsiti kõiki kaheksat kalanduse tegevusgruppi ja kalanduspiirkonda. Töö tulemused on esitatud tegevusgruppide lõikes eraldi, lisaks sellele on koostatud kõiki piirkondi arvesse võttev üldistatud kokkuvõte.

EKF-i 2007-2013 rakenduskava meetme 4.1 raames tehti esimene projektitaotluse rahastamisotsus aastal 2010. Seega on meetme raames toetusi jagatud vaid kolm aastat, mistõttu on aastal 2014 veel vara rääkida meetme rakendamise laiematest mõjudest (sotsiaal-majanduslikud mõjud rannapiirkondades, nagu näiteks noorte tagasipöördumine piirkondadesse, jne).

Seega keskendus läbiviidud uuring peamiselt tulemuslikkuse tasandile, uurides, milliseid tulemusi on meetme rakendamisega saavutatud ning püüdes kombineerida seda hinnangutega investeringute potentsiaalsele mõjule, sh kasutati kalanduspiirkondade enda hinnanguid meetme mõju osas.

Kõrvale vaadati toetuse võimalikku tühimõju ehk seda, kas investeeringuid oleks tehtud ka ilma toetuseta. Eraldi teemana uuriti tegevusgruppide toimimist.

3.2.2 Uurimisülesanded ja -küsimused

Vastavalt uuringu eesmärgile jaotub uuring kolmeks suuremaks teemabloki, mis jaguneb 11 uurimisküsimuseks. Uurimisküsimused olid ette antud uuringu lähteülesandes ning nende lahtimõtestamine toimus uuringu läbiviija ja Põllumajandusministeeriumi koostöös.

Alljärgnevalt on kirjeldatud kolme peamist uurimisteemat ning nende all analüüsitud uurimisküsimusi:

- a) Hinnangu andmine kalanduspiirkondade arengustrateegiate rakendamise tulemuslikkusele:
 - 1. Kui edukas on olnud kalanduspiirkondade arengustrateegiate rakendamine?
 - 2. Millisel määral on täitunud perioodi alguses seatud eesmärgid?
- b) Hinnangu andmine meetme mõjule ranna- ja sisevete kalandusele ja piirkonna arengule tervikuna:
 - 3. Milline mõju on strateegiate rakendamisel ranna- ja sisevete kalandusele?
 - 4. Milline mõju on strateegiate rakendamisel piirkonna arengule?
 - 5. Milline mõju on meetme rakendamisel regionaalarengule?
 - 6. Millised on meetme rakendamise mõjud erinevates mõjuvaldkondades?
- c) Hinnangu andmine kalanduse tegevusgruppide toimimisele:
 - 7. Milline on tegevusgruppide aktiivsus?
 - 8. Kuidas on alates tegevusgruppide loomisest kuni tänaseni muutunud liikmete hulk ja struktuur?
 - 9. Millised on tegevusgrupi lisategevused (lisaks Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava meetme 4.1 projektide menetlemisele)?
 - 10. Milline on tegevusgruppide roll ranna- ja sisevetekalanduse sektori, riigi ja rahvusvahelisel tasandil?
 - 11. Kas tegevusgrupid on strateegia rakendamisel avatud? (nt toetuste jagunemine liikmete, mitteliikmete vahel, korduvtaotlemised jms)?

Analüüsi tulemusel tehti soovitusel analoogse meetme rakendamise tõhustamiseks ja strateegiate parendamiseks Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi rakenduskava raames perioodil 2014-2020. Uuringuaruandes antavad soovitusel jagunevad kaheks põhimõtteliselt erinevaks grupiks, mida tuleks ka eraldi käsitleda:

- 1. kalanduspiirkondade esindajate poolt (fookusgruppide, telefoniintervjuude, intervjuude) teel tehtud ettepanekud;
- 2. uuringu läbiviijate poolt analüüsi käigus kogutud andmete põhjal tehtud järeldustel põhinevad soovitusel.

Sellest lähtuvalt tuleks neid ettepanekuid ka erinevalt käsitleda.

3.2.3 Andmekogumise metoodika

Uuring põhines juba olemasolevatel andmeallikatel, mille osas viidi läbi dokumendianalüüs, samuti koguti uuringu käigus primaarandmeid erinevatelt meetme rakendamisega seotud sihtrühmadelt.

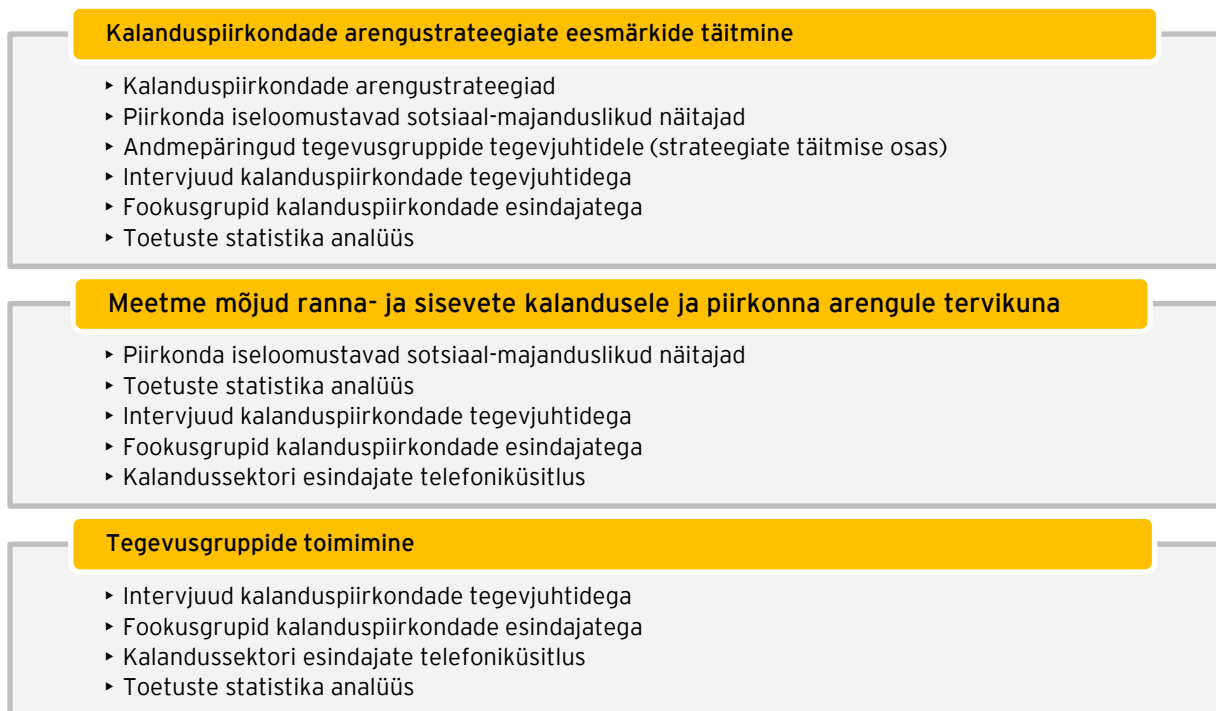
Analüüs ja selle käigus tehtud järeldused tuginevad alljärgnevatele allikatele:

- ▶ Sekundaarandmete analüüs

- ▶ Andmepäringud tegevusgruppidele
- ▶ Intervjuud tegevusgrupi juhtidega
- ▶ Fookusgrupi intervjuud
- ▶ Telefoniküsitlus

Uurimisteede analüüsimiseks kasutatud andmeallikatest annab ülevaate alltoodud joonis.

Joonis 2. Ülevaade uurimisteede analüüsimiseks kasutatud andmeallikatest

Andmepäringud tegevusgruppidele

Tegevusgruppide tegevjuhtidele saadeti enne intervjuude toimumist andmepäringud kalanduspiirkonna arengustrateegia eesmärkide täitmise progressi osas, milles paluti edastada järgmine info:

- ▶ Tulemuste saavutamine EKF-i meetme 4.1 tegevussuundade lõikes (rahastatud projektide väljundnäitajad, mis panustavad eesmärkide täitmisesse).
- ▶ Tegevusgrupi juhtkonna kommentaarid ja hinnangud strateegia rakendamise tulemuslikkuse ja eesmärkide täitmise osas.

Andmepäringud saadeti välja MS Exceli formaadis e-posti teel. Nimetatud andmed olid sisendiks intervjuude läbiviimisel.

Sekundaarandmete analüüs

Sekundaarandmete analüüsi eesmärgiks oli koguda kokku kogu olemasolev andmestik, mis iseloomustab kalanduspiirkondasid ning sealsete tegevusgruppide tegevust. Sekundaarandmete analüüs jagunes kolmeks suureks blokiks:

- ▶ EKF ja meetme 4.1 rakendamist puudutavad dokumendid (nt strateegilised dokumendid, meetme 4.1 määrus, PM-i ja Maamajanduse Infokeskuse veebilehtedel olev informatsioon jne), kalanduspiirkondade arengustrateegiad (8 tk) ning varasemalt läbiviidud uuringud, hindamised ja analüüsid. Täpne kasutatud allikate loetelu on toodud lisas 2.

- ▶ PRIA andmestik meetme 4.1 rakendamise kohta (projektide nimekirjad, eelarved, tegevusgruppide liikmelisus jne).
- ▶ Piirkondi puudutavad üldised sotsiaal-majanduslikud näitajad, mida ei saa otseselt seostada meetme 4.1 rakendamise mõjudega, kuid mis loovad konteksti ning aitavad selgitada piirkondades toimuvaid arenguprotsesse.

Intervjuud tegevusgruppide juhtidega

Kvalitatiivse andmeanalüüsi sisendi saamiseks viidi uuringu käigus läbi intervjuud kõikides tegevusgruppides. Intervjuud toimusid perioodil 28.11.2013-27.01.2014. Tasakaalustatud info ja hinnangute saamiseks viidi tegevusgrupi juhtkonnaga ning meetme sihtgrupi liikmetega läbi eraldi intervjuud (vt fookusgrupi intervjuud). Intervjuudel tegevusgrupi juhtkonnaga oli üldjuhul intervjuueeritavaks tegevjuht, mõnel pool oli kaasatud ka juhatuse liikmeid.

Tegevusgrupiga läbiviidud intervjuudel käsitleti alljärgnevaid teemasid:

- ▶ Hinnangud ja täiendavad selgitused arengustrateegia eesmärkide täitmise osas (eelnevalt täidetud andmepäringu tabeli põhjal)
- ▶ Tegevusgrupi juhi hinnangud meetme mõjude osas kalanduspiirkonnas
- ▶ Tegevusgrupi roll piirkonnas, liikmelisuse trendid, tegevusgrupi toimimine
- ▶ Ettepanekud meetme rakendamise osas perioodil 2014-2020

Fookusgrupi intervjuud kalanduspiirkondade esindajatega

Fookusgrupi intervjuudel osalesid vastava kalanduspiirkonna kalandussektori esindajad, sh KTG liikmed ja mitteliikmed ning EKF-i meetmest 4.1 toetuse saajad ja mittesaajad. Esindatud olid nii ettevõtjad, mittetulundusühendused kui kohalikud omavalitsused. Osalejate valikul arvestati, et fookusgrupi koosseis võimaldaks viia intervjuu läbi tulemuslikult, koguda arvamusi ja hinnanguid erinevatelt osapooltelt ning annaks kokkuvõttes uurimisküsimustele vastamiseks võimalikult laiapõhjalise infotausta.

Fookusgrupid moodustati kõikide tegevusgruppide puhul ühtseid põhimõtteid järgides:

- ▶ Fookusgrupi suurus oli kuni 10 inimest.
- ▶ Fookusgrupis osalesid esindajad kalanduspiirkonna kahest kohalikust omavalitsusest, millest üks on saanud toetust ja teine mitte.
- ▶ Fookusgrupis osalesid kalanduspiirkonnas aktiivselt tegutsevad kaluri kalapüügiloa omanikud. Valimi moodustamisel võeti arvesse Põllumajandusministeeriumi poolt edastatud andmestikku „Kaluri kalapüügiloa alusel kala püüdjate nimekirjad maakonniti järjestatuna püütud kala keskmiste esmakokkuostuhindade väärtuse alusel 2012. a“.
- ▶ Fookusgruppide moodustamisel jälgiti, et esindatud oleks KTG liikmed ja mitteliikmed ning meetmest toetust saanud ja mittesaanud juriidilised isikud või füüsilisest isikust ettevõtjad.
- ▶ Fookusgruppides ei osalenud KTG-de tegevjuhid ja juhatuse liikmed.

Telefoniintervjuud

Telefoniintervjuud viidi läbi EKF-i meetme 4.1 raames toetust saanud ettevõtete, ühingute, kohalike omavalitsuste jt organisatsioonidega ning kalanduse tegevusgruppide piirkondades tegutseva kohaliku kalurkonna esindajatega.

Viidi läbi 115 telefoniintervjuud toetuse saajatega (ca 20% toetust saanud projektidest). Lisaks toetuse saajatele küsitleti ka teisi kohaliku kalurkonna esindajaid, kes ei ole EKF-i meetmest 4.1 toetust saanud või taotlenud. Toetust mittesaanud vastajatega viidi läbi ca 32 telefoniintervjuud.

Kokku võeti kontakti ligi 180 isikuga (kellest osa keeldusid vastamisest, osade puhul oli tegu ebaõigete kontaktandmetega või ei vastatud telefonile).

Tabel 1. Ülevaade uuringu käigus läbiviidud telefoniintervjuudest

Kalanduspiirkond	Läbiviidud intervjuude arv	Meetme toetuse saaja		Tegevusgrupi liikmelisus		
		Jah	Ei	Jah	Ei	Varasemalt liige
Harjumaa	13	10	3	9	4	0
Hiiumaa	14	10	4	7	7	0
Läänemaa	14	11	3	13	1	0
Pärnumaa	16	13	3	8	8	0
Peipsi järve	18	14	4	13	5	0
Saaremaa	14	9	5	7	7	0
Virumaa	13	10	3	8	4	1
Võrtsjärve	13	9	4	10	3	0
KOKKU	115	86	29	75	39	1

Allikas: EY, 2013

Telefoniküsitlus teostati koostöös küsitlusfirmaga Norstat Eesti AS (küsitluse tehniline teostaja). Küsitlustöös järgiti rahvusvahelisi ESOMAR-i reegleid ja nõudmisi tööprotsessi ja süsteemide osas.

Telefoniküsitluse valimi moodustamisel oli representatiivsuse huvides oluline võtta arvesse EKF-i meetmest 4.1 toetust saanud projektide investeeringute suurusi ja erineva mahuga toetust saanud juriidiliste isikute ning FIE-de arvu. Juhuvalimisse kuulus respondentidena võrdsel hulgal toetuse saajaid vastavalt järgmisele grupeerimismeetodile:

- a) väikesed investeeringud suurusega kuni 10 000 €
- b) keskmise suurusega investeeringud 10 001 kuni 50 000 €
- c) suured investeeringud alates 50 001 €

Telefoniküsitluse ankeet on toodud uuringu lisa 3.

4. Demograafilised ja sotsiaal-majanduslikud trendid

Üldisi demograafilisi ja sotsiaal-majanduslikke trende on oluline mõista ning silmas pidada kalanduspiirkondade säästava arengu meetme analüüsimisel, kuna see mängib rolli meetme rakendamise mõju hindamisel ranna- ja sisevetekalandusele ja piirkonna arengule tervikuna.

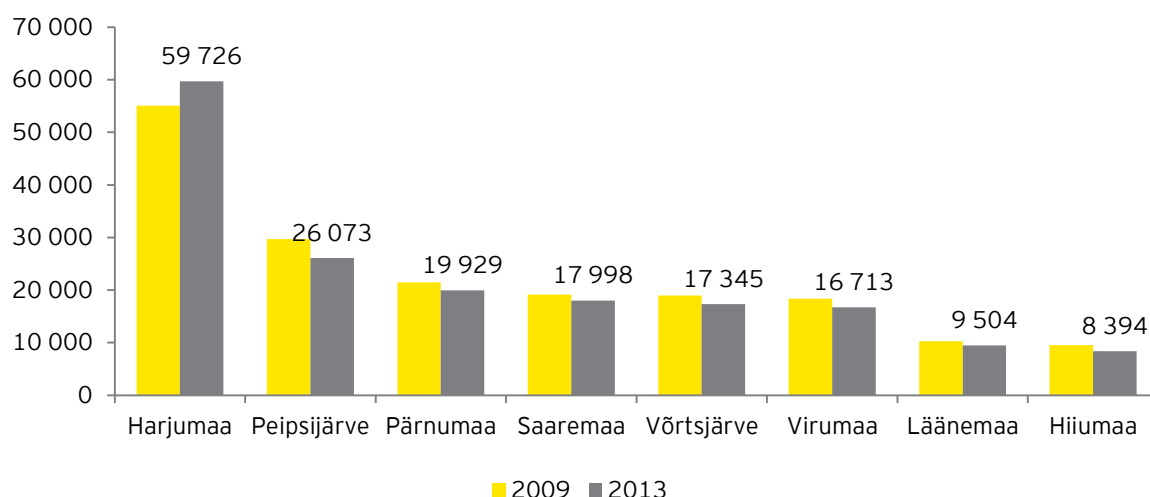
4.1 Kalanduspiirkondade rahvastik

Peamisteks demograafilisteks trendideks on Eesti rahvastiku vähenemine ja vananemine. Näiteks arvatakse, et aastaks 2018 väheneb 15-24-aastaste noorte arv üleriigiliselt ligi 40% ning reas ääremaalistes valdades ja asulates väheneb noorte arv koguni alla poole praegusest. OÜ Geomedia poolt koostatud rahvastikuarengu baasstsenaariumi (ei arvesta rännet) põhjal võib jagada maakonnad 3 gruppi: suureneva elanikkonnaga Harju- ja Tartumaa, kiire elanike arvu vähenemisega Ida-Virumaa ja mõõduka elanike vähenemisega maakonnad, kus elanike arvu langus perioodil 2012-2030 peaks jääma vahemikku 1,5%-3%. Kuni 2020. aastani väheneb rahvastik võrreldes teiste samas grupis olevate maakondadega suhteliselt kiiremini Võru-, Põlva- ja Läänemaal. Alates 2020-ndatest kiireneb rahvastiku vähenemine Hiiumaal ja Saaremaal. Tagasihoidlikum on elanikkonna vähenemine Rapla- ja Pärnumaal ning Lääne-Virumaal. Rahvastikuarengu trendide erinevused ilmnevad ka omavalitsuste ääremaastumise taseme lõikes. Prognoosi kohaselt väheneb elanike arv kõige kiiremini ääremaastunud omavalitsusüksustes – ligi kaks korda kiiremini kui ääremaastumisriskiga kohalikes omavalitsustes. KOV-ides, kus on keskusega nõrgalt seotud külade rühmad, väheneb rahvastik aeglasemalt. Seejuures toimuvad olulised nihked ka rahvastiku vanusstruktuuris, seda noorte vanuserühmade vähenemise ja eakate arvu suurenemise läbi.

Sama demograafiline trend kajastub ka kalanduspiirkondade rahvastikus. Järgnevalt on analüüsitud muutusi kalanduspiirkonna rahvastikus perioodil 2009-2013.

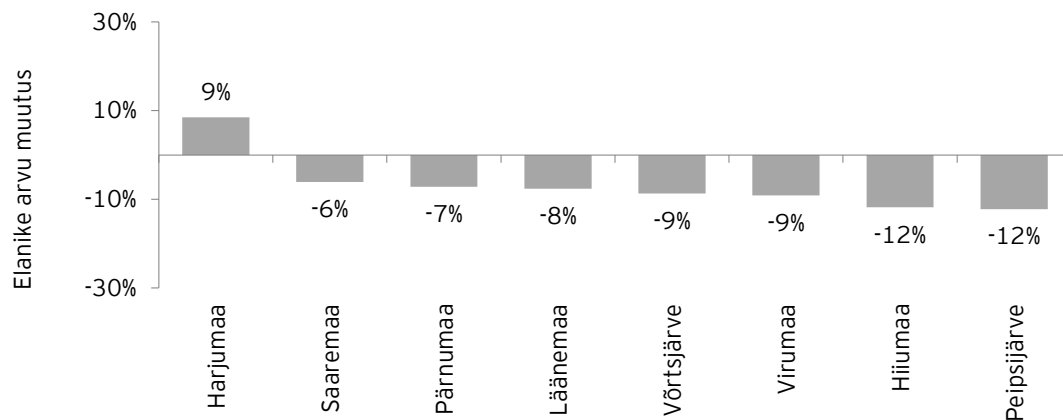
Elanike arv maakondades varieerub kalanduspiirkonniti ligi 60 000 (Harjumaa) kuni 8 400 (Hiiumaa). Perioodil 2009-2013 on elanike arv kasvanud vaid Harjumaal, teistes maakondades on elanike arv vähenenud (joonis 3). Kokku on kalanduspiirkondade elanikkond sellel perioodil vähenenud 3,8%.

Joonis 3. Elanike arv kalanduspiirkondades 2009-2013

Kõige suurem elanike arvu langus on toimunud Hiiumaa ja Peipsi järve kalanduspiirkondades (joonis 4), mõlemas piirkonnas on elanike arv langenud ca 12%. Teiste piirkondade puhul jääb elanike arvu langus 5% ja 9% vahele. Harjumaal on elanike arv kasvanud 9%.

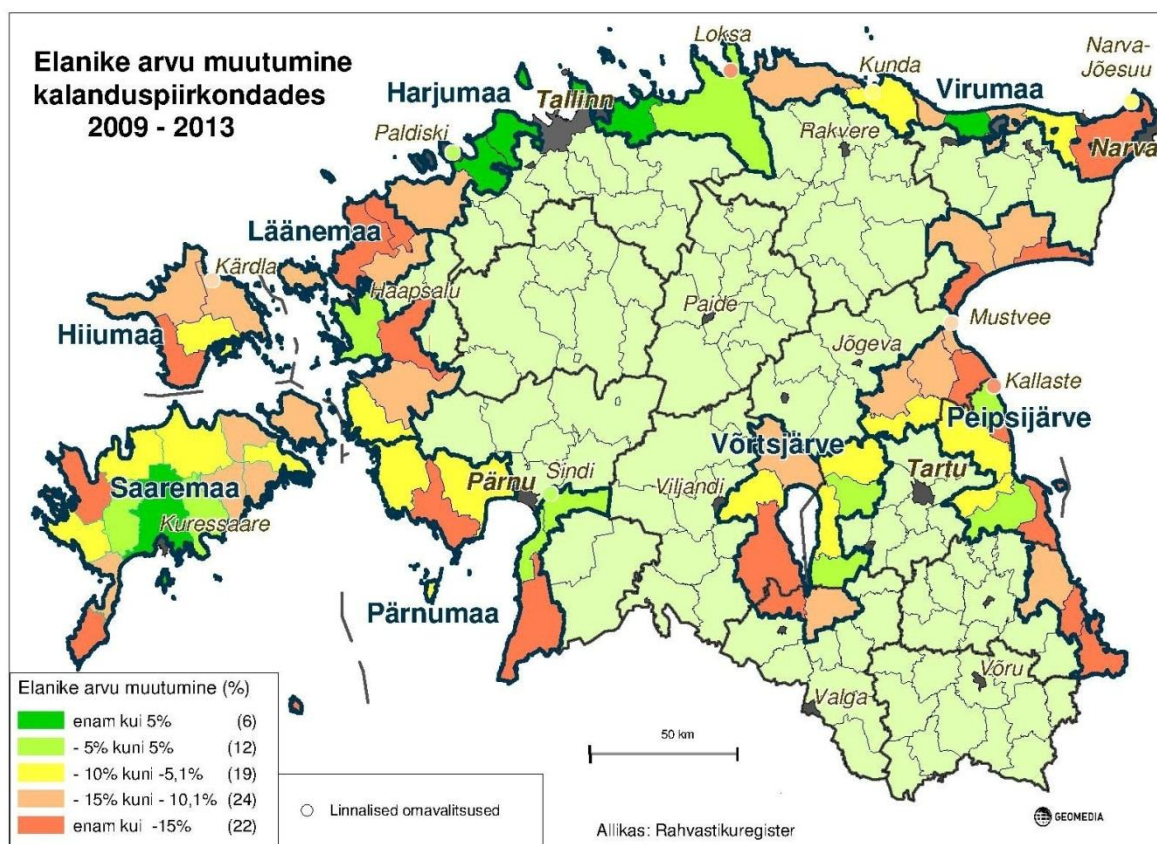
Joonis 4. Elanike arvu muutus kalanduspiirkondades 2009-2013

Allikas: Geomedia, 2014

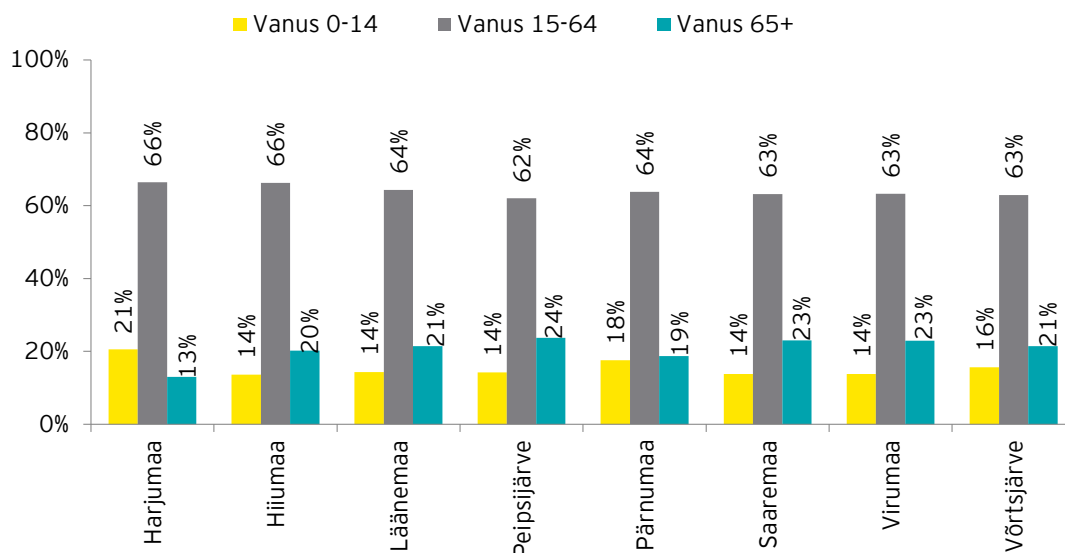
Võrdleva pildi viimase viie aasta jooksul (2009-2013) toimunud elanike arvu muutustest kalanduspiirkodade alla kuuluvates Eesti omavalitsustes annab Rahvastikuregistri andmete alusel koostatud joonis 5.

Joonis 5. Elanike arvu muutumine kalanduspiirkondades 2009-2013

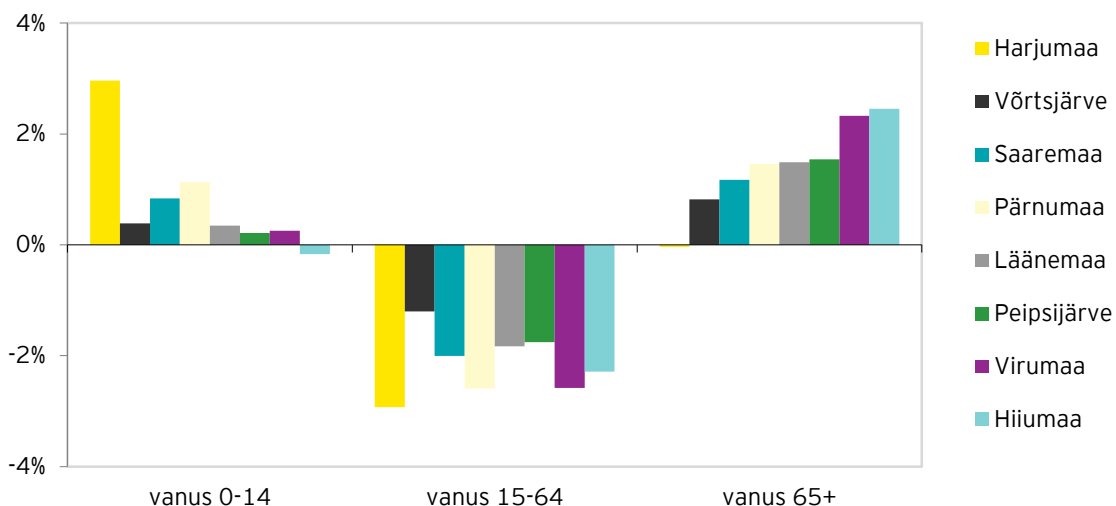
Rahvastiku vähenemise kõrval on teiseks trendiks elanikkonna vananemine, mis kajastub ka kalanduspiirkondade elanikkonna struktuuris. Kalanduspiirkondade elanikkonna vanuselise struktuuri iseloomustab joonis 6. Vanuserühmade proportsioonist tulenevalt on kalanduspiirkondadel ka erinev rahvastikutaaste potentsiaal. Kõige soodsamas seisus on Harjumaa, kuhu toimub rahvastiku sissetänav, mistõttu on seal teiste piirkondadega võrreldes enam noori ja vähem eakaid.

Joonis 6. Elanike vanusstruktuur kalanduspiirkondades 2013

Täpsema pildi rahvastiku vanuselise jaotusest ja selle dünaamikast aastatel 2009–2013 annab joonis 7, millest nähtub, et tööealine elanikkond kalanduspiirkondades on vähenemistrendis. Eakate osakaal on suurenenud kõikides kalanduspiirkondades, va Harjumaa. Rahvastiku vananemine on kõige tugevamaks aset leidnud Virumaa ja Hiiumaa kalanduspiirkondades.

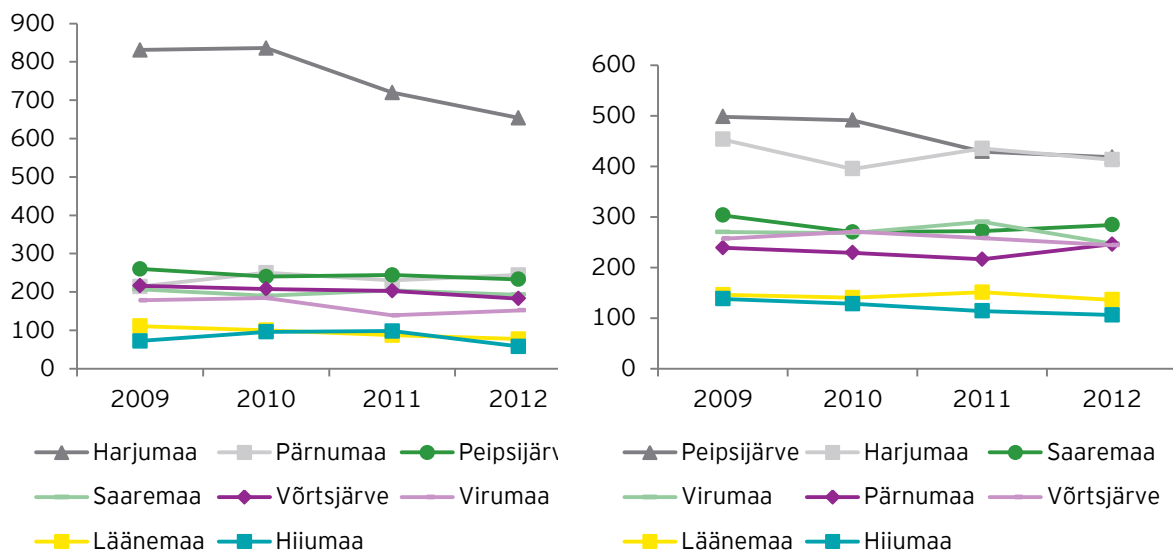
Joonis 7. Vanusstruktuuri muutus kalanduspiirkondades perioodil 2009–2013

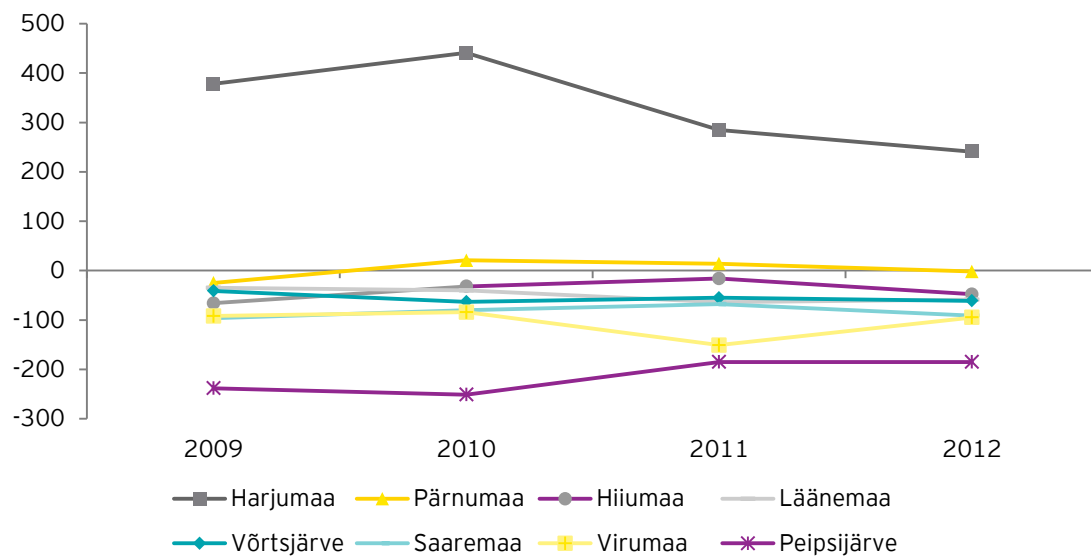
Sündide ja surmade arvukust piirkondade lõikes aastatel 2009–2013 iseloomustab joonis 8. Kui enamuses piirkondades on olnud sündide arv suhteliselt stabiilne, siis Harjumaa kalanduspiirkonnas on see näidanud langustrendi. Surmade osas on pilt kalanduspiirkonniti veidi kirjum. Positiivne on, et surmade arv on vähenenud Harjumaal, kuid üldiselt on näitaja olnud piirkondades kasvutrendis. Nii ongi rahvastiku loomulik liive olnud vaadeldud perioodil positiivne vaid Harjumaal (joonis 9).

Pärnumaa kalanduspiirkonnas on sündid ja surmad püsinud pigem tasakaalus, teistes piirkondades on tegemist negatiivse loomuliku iibega.

Joonis 8. Sündide ja surmade arv kalanduspiirkondades 2009-2012

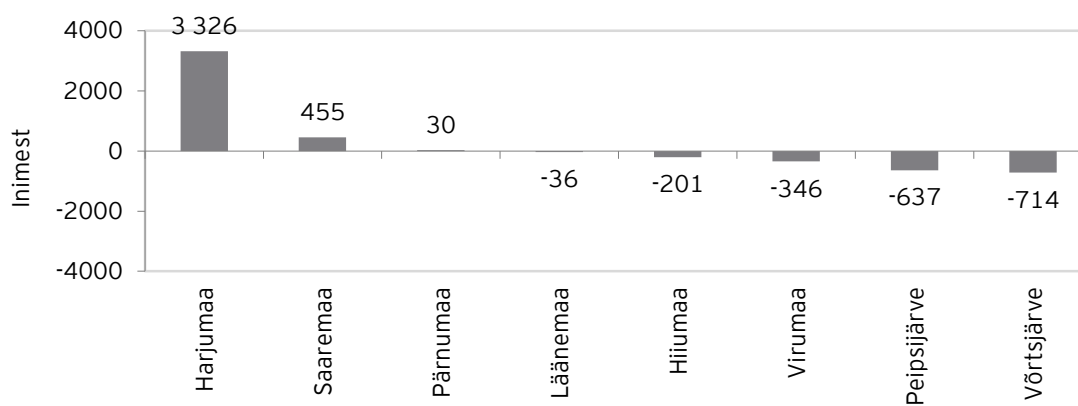

Joonis 9. Loomulik iive kalanduspiirkondades 2009-2012

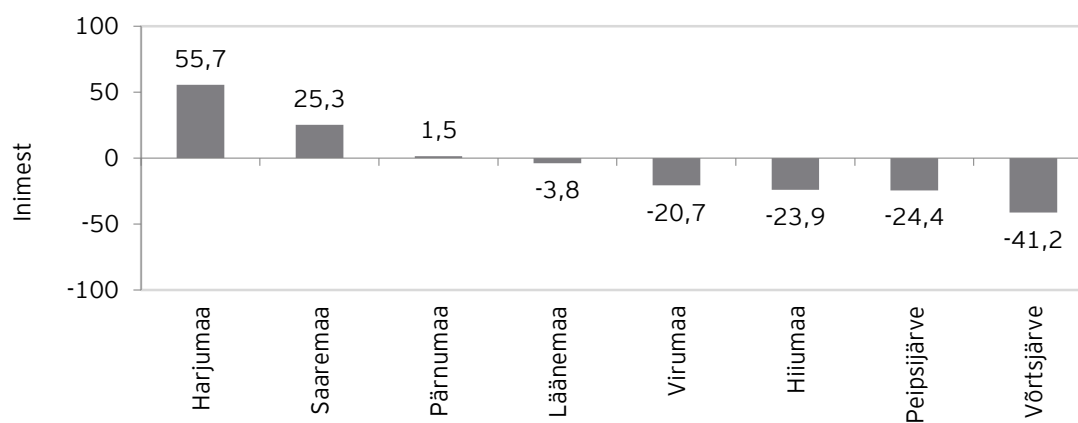

Rändesaldo osas (joonised 10 ja 11) on elanike arvu kasv olnud vaadeldud perioodil positiivne Harjumaa, Saaremaa ja Pärnumaa kalanduspiirkondades, teistes aga negatiivne. Samas tuleb tähele panna, et rände andmete usaldusväärsus on suhteliselt tagasihoidlik, kuna elanike registreerimise andmed rahvastikuregistris ei põhine paljudel juhtudel tegelikul elukohal.

Joonis 10. Rändesaldo kalanduspiirkondades 2009-2012

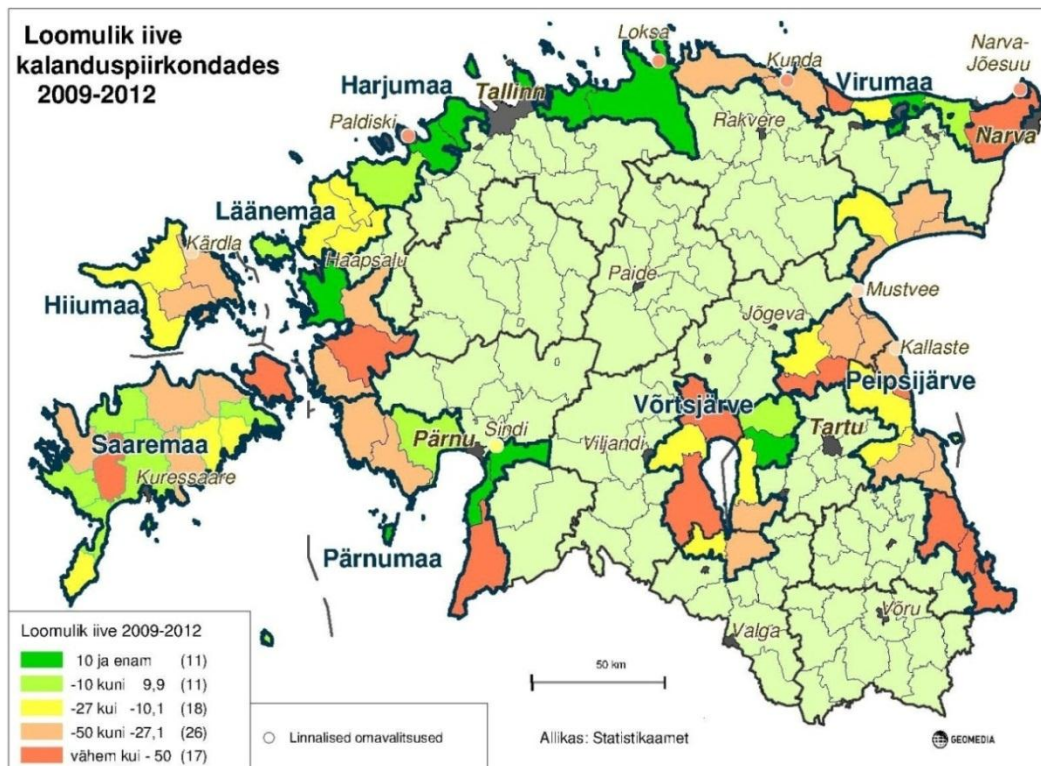

Joonis 11. Rändesaldo kalanduspiirkondades 1000 elaniku kohta perioodil 2009-2012

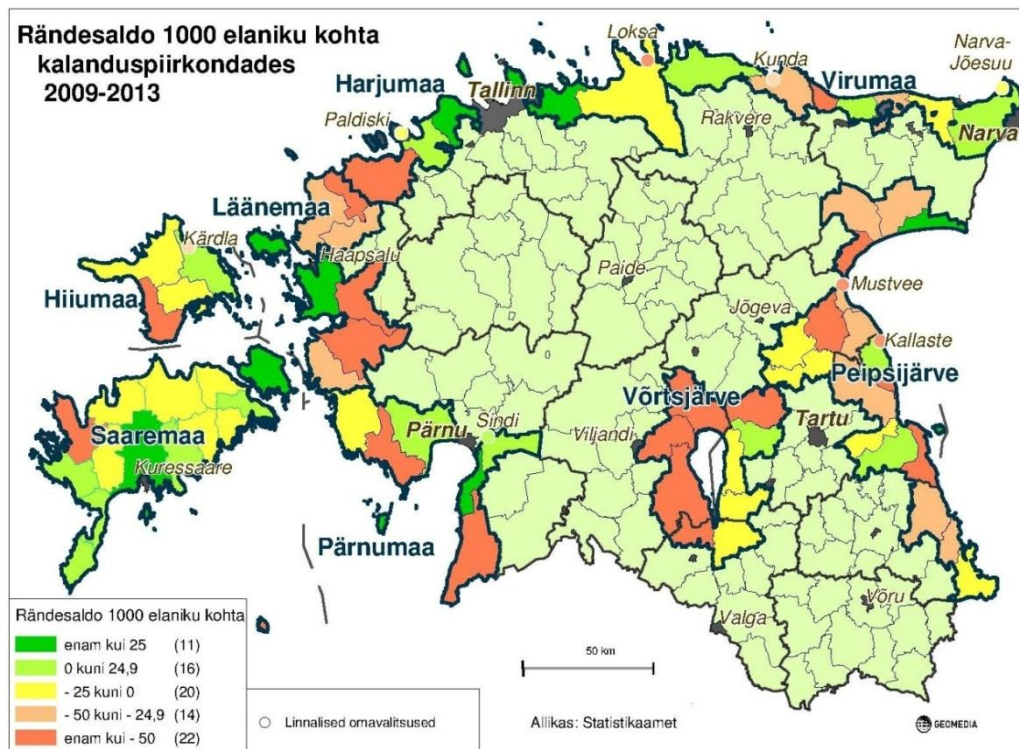

Kalanduspiirkondade elanike loomulikku ja rändelist liikumist kalanduspiirkondade omavalitsusüksuste lõikes iseloomustavad joonised 12 ja 13. Andmed näitavad erinevusi mitte üksnes kalanduspiirkondade vahel, vaid ka kalanduspiirkondade endi sees.

Joonis 12. Elanike loomulik liikumine kalanduspiirkondades 2009-2012 (Geomedia, 2013)

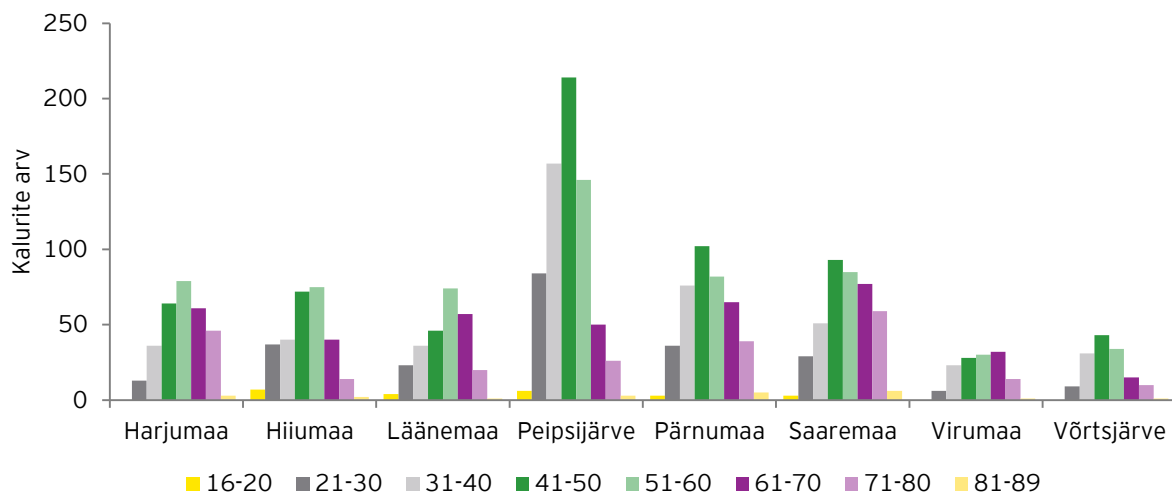
Joonis 13. Elanike rändesaldo kalanduspiirkondades 1000 elaniku kohta perioodil 2009-2012 (Geomedia, 2013)

Registri andmetel on kalureid kokku 2371. Kuna osa kalureid on registreeritud mitmes kalanduspiirkonnas, siis on kalurite arv piirkondade põhiselt registris olevast suurem, kokku 2624 kalurit (näiteks 206 kalurit on kirjas rohkem kui ühes maakonnas, neist 167 kahes maakonnas, 31 kolmes maakonnas ja 8 neljas maakonnas). Kalurkonnast on registreeritud rannakalapüügiga 1899 ja siseveekogudest kalapüügiga 1018.

Kõige enam kalureid on registreeritud Peipsi järve piirkonnas - 686 (26,1%), järgnevad Pärnumaa 408 (15,5%), Saaremaa 403 (15,6%), Harjumaa 302 (11,5%), Hiiumaa 287 (10,9%), Läänemaa 261 (9,9%), Võrtsjärve 143 (5,5%) ja Virumaa 134 (5,1%). Kalurkonna vanusstruktuuri kalanduspiirkondade lõikes iseloomustab joonis 14.

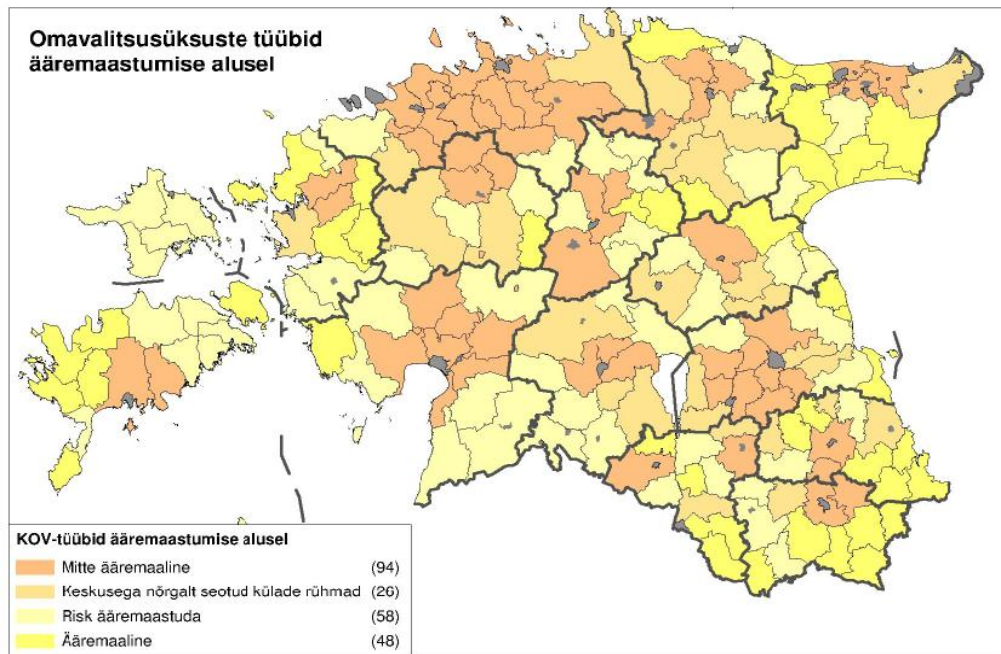
Joonis 14. Kalurkonna vanuseline struktuur 2012. a kalanduspiirkondade võrdluses

Noorte osakaal kalurkonnas on väike. 30-aastased või nooremad on 260 registreeritud kalurit (9,9% kalurkonnast). Seevastu üle 60-aastaseid kalureid on 2,5 korda enam kui noori - 647 (24,7%). Seega on kalurkonna probleemiks noorte järelkasv ning seda kõigis piirkondades. Täpsema pildi kalanduspiirkondade rahvastiku vanuselisest struktuurist ja selle muutustest alates aastast 2009 annavad lisas 1 toodud joonised.

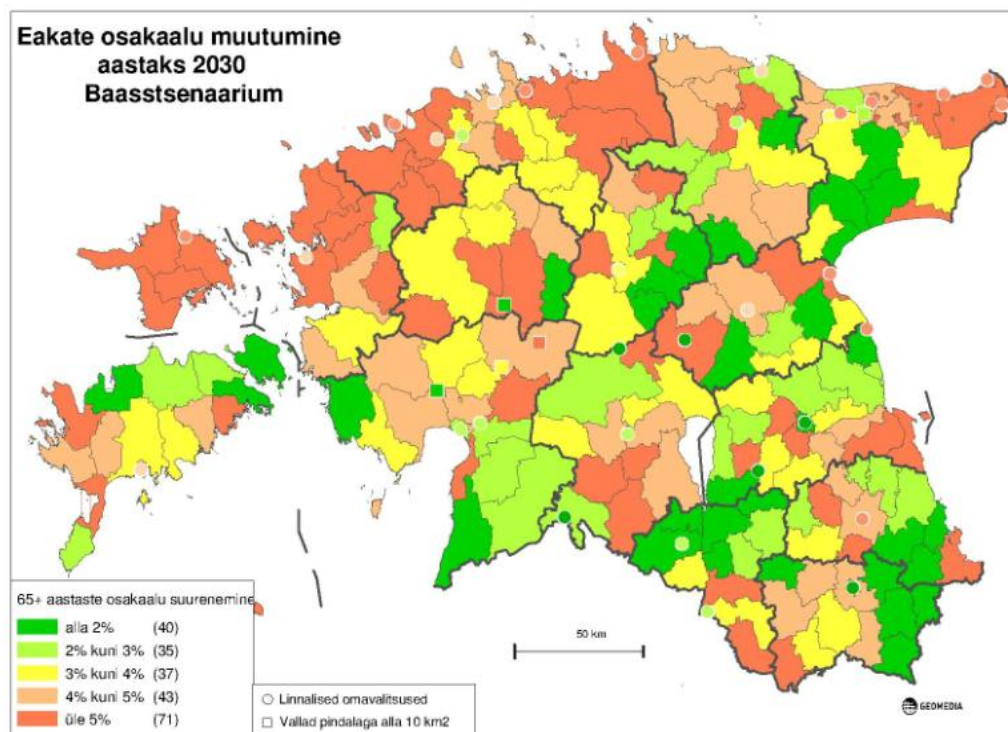
Kokkuvõttes saame öelda, et kalanduspiirkondade näol on valdavalt tegemist kahaneva ja vananeva rahvastikuga piirkondadega, mis vastab üldistele demograafilistele trendidele Eestis. Erandi moodustab Harjumaa rahvastik, samuti on täheldatavad mõnede piirkondade sisesed erisused. Samas on kalurite osa rahvastikus väga tagasihoidlik ja probleemiks on järelkasvu vähesus. Olukorra teeb keeruliseks asjaolu, et paljud kalanduspiirkonda kuuluvad omavalitsused on ääremaalised (vt Rahvastiku võimalikud arengutrendid, Geomedia, 2012), kus rahvaarvu vähenemine tõenäoliselt jätkub ja uute töökohtade loomine on keeruline (joonis 15).

Joonis 15. Kohaliku omavalitsuse tüübid ääremaastumise alusel (Geomedia, 2012)

Rahvastiku tulevikku vaatav analüüs kohalike omavalitsuste lõikes näitab elanike vananemist ja vähenemist. Rahvastiku baasstsenaariumi kohaselt, mis arvestab rahvastiku sisemist taastootmist ja ei arvesta rännet, jätkub rahvastiku vananemine kõigis Eesti piirkondades (joonis 16).

Joonis 16. Eakate osakaalu muutumise prognoos kohalike omavalitsuste lõikes, baasstsenaarium (Geomedia, 2012)

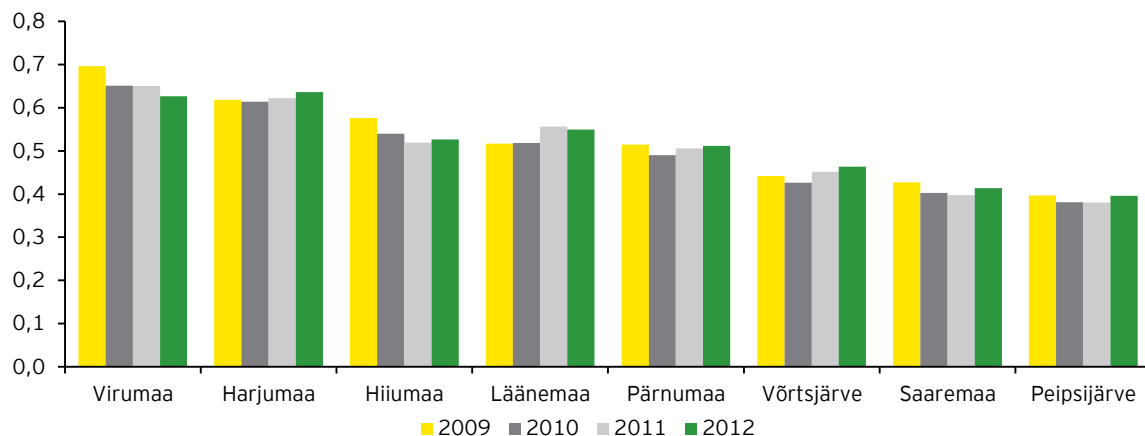

Nimetatud protsesse arvesse võttes on oluline iga töökoha loomine, eriti maapiirkondades, et pidurdada rahvastiku väljarännet. Selles protsessis on oma roll täita ka kalandusel, mis vaatamata tagasihoidlikule osale hõives pakub töö- ja teenimisvõimalusi ning mitmekesistab kohalikku

majandust ja loob eeldusi kalandusega seotud tootmisahela arendamiseks ja siireteks teistesse tegevusvaldkondadesse (turism, toidutootmine).

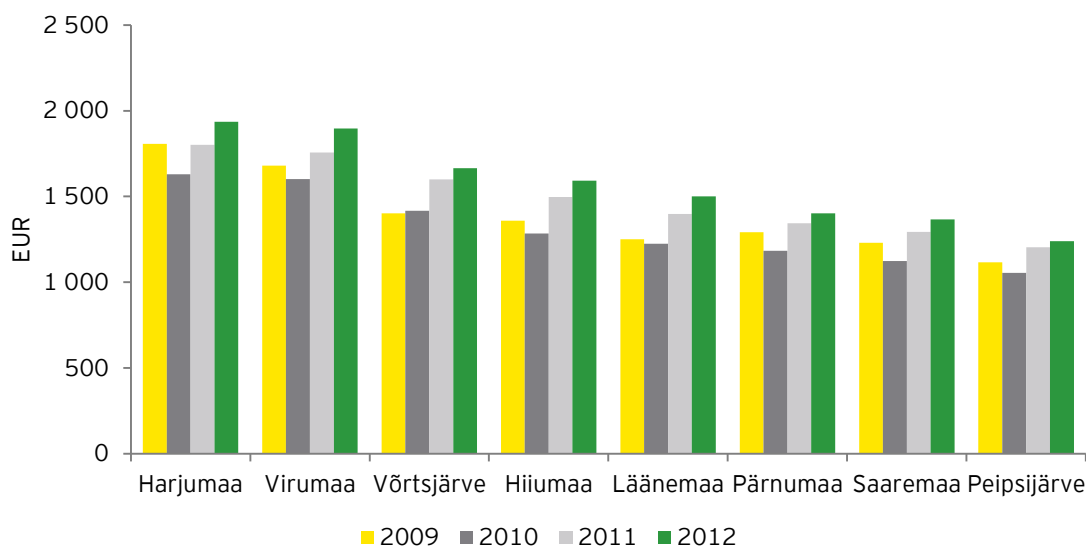
Vaadates kalanduspiirkondades viimastel aastatel toimunud töökohtade loomist (joonis 17), näeme ka siin kalanduspiirkondade lõikes suuri erinevusi. Üldjuhul on vaadeldud näitaja liikunud paremuse suunas. Kuigi ettevõtlusaktiivsus on piirkonniti eripalgeline, on vajadus ettevõtluskeskkonna atraktiivsuse ja tööhõive suurendamiseks kohtadel piirkonna tulevikule olulise tähtsusega. Kriitiliseks eduteguriks on institutsionaalse suutlikkuse suurendamine, et aidata kaasa töökohtade loomisele ning nende jätkusuutlikkuseks vajaliku ettevõtliku vaimu ja investeeringute kasvatamisele. Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava meetmel 4.1 „Kalanduspiirkondade säästev areng“ on oluline roll luua ranna ja sisevete kalanduse arendamise kaudu paremaid võimalusi riigi regionaalse arengutaseme ühtlustamiseks, seda ennekõike kohaliku ressursi parema väärimise läbi.

Joonis 17. Tööandjate poolt loodud töökohtade arv tööealise elaniku kohta kalanduspiirkondades, 2009-2012

Seejuures on töökohtade puhul oluline liikuda suurema väärtuse suunas. Töökohtade keskmine väärtus, mis on arvutatud kalanduspiirkondades registreeritud tööandjate, sh füüsilisest isikust ettevõtjate poolt deklareeritud sotsiaalmaksu summa jagamisel isikute arvuga, kelle eest on piirkonda kuuluvates omavalitsusüksustes registreeritud tööandjate poolt sotsiaalmaksu deklareeritud, näitab piirkonniti erinevusi (joonis 18). Töökoha keskmine väärtus on kõrgem Harjumaal ja Virumaal, madalam Peipsi järve piirkonnas.

Joonis 18. Töökoha keskmine väärtus ja selle dünaamika kalanduspiirkondades, 2009-2012

Teiseks oluliseks ülesandeks on vähendada töötust. Kalanduspiirkondade töötuse taset ja selle muutumist perioodil 2009–2012 iseloomustab joonis 19. Töötus on kõikides piirkondades langenud. 2012. aastal oli see kõrgeim Pärnumaal ja Virumaal (5,3%) ja madalaim Võrtsjärve piirkonnas (3,4%).

Joonis 19. Töötuse dünaamika kalanduspiirkondades, 2009–2012

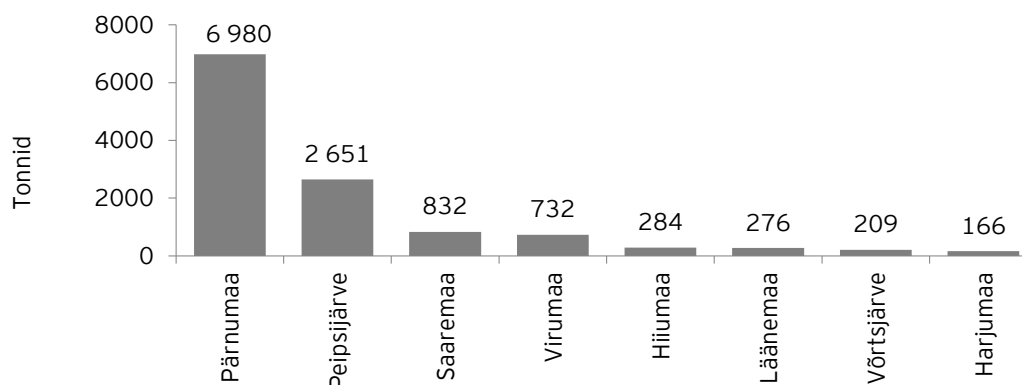

4.2 Püügimahud ja kala väärtus esmakokkuostuhindade alusel

Alljärgnevatel joonistel 20 ja 21 on toodud piirkondade kalandust iseloomustavate põhinäitajadena püügimahud tonnides ning püütud kala väärtus esmase kokkuostuhinna alusel. Tabelid on koostatud 2012. aasta andmete alusel.

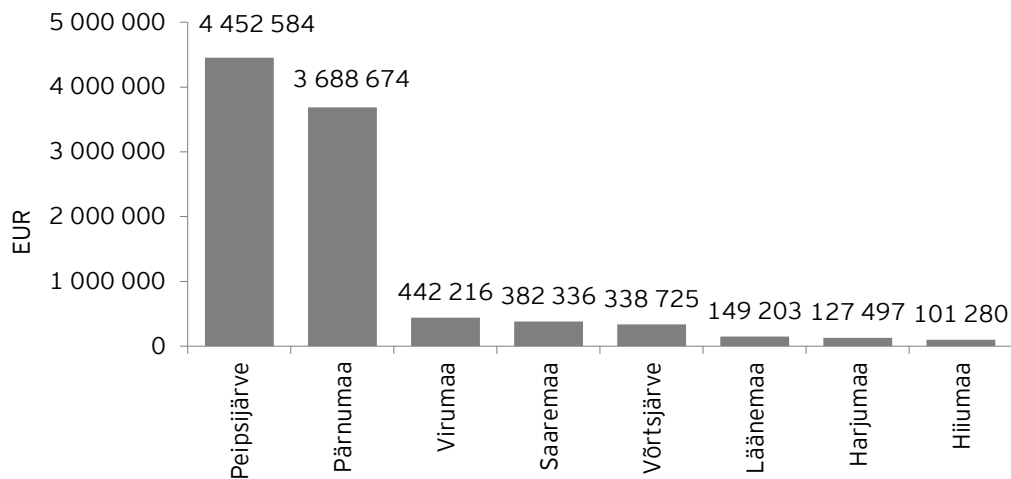
Võrdlevad andmed näitavad, et püügimahtude osas ületavad Pärnumaa kalanduspiirkonna tulemused kõikide teiste kalanduspiirkondade püügimahtusid rohkem kui kahekordselt. Pärnumaal püütakse aastas ca 7000 tonni, Peipsi järve piirkonnas ca 2600 tonni. Mujal jäävad püügimahud all 1000 tonni, kõige väiksem on püügimaht Harjumaa.

Joonis 20. Kalapüük tonnides kalanduspiirkondade lõikes 2012. aastal

Esmakokkuostuhindade alusel arvestatud kalasaaduste väärtus on suurim Peipsi järve ja Pärnumaa piirkonnas, ulatudes ca 4,5 mln euron Peipsi järve ääres ja ca 3,7 mln euron Pärnumaal. Teistes piirkondades jääb vastav näitaja paarisaja tuhande euro piiresse.

Joonis 21. Püütud kala väärtus esmase kokkuostuhinna alusel kalanduspiirkondade lõikes 2012. aastal

5. Tulemused kalanduse tegevusgruppide lõikes

Käesolevas peatükis antakse ülevaade uuringu tulemustest kalanduspiirkondade lõikes. Iga kalanduspiirkonna puhul kirjeldatakse kõigepealt meetme 4.1 raames elluviidud tegevusi, seejärel antakse hinnang piirkonna arengustrateegia eesmärkide täitmisele (tulemuslikkuse hindamine), hinnatakse meetme tegevuse mõjusid rannakalandusele ja piirkonnale tervikuna (mõjude hindamine) ning analüüsitakse piirkonna tegevusgrupi toimimist (tegevuse hindamine). Iga alapeatüki lõpus on antud kokkuvõttev hinnang vastava kalanduspiirkonna kohta.

Uuringus kasutatakse EKF-i meetme 4.1 toetuste andmeid seisuga 31.12.2013.

5.1 Harju kalanduspiirkond

5.1.1 Ülevaade KTG tegevusest kalanduspiirkonnas

Harjumaa kalanduspiirkond hõlmab kaheksat maakonna omavalitsust: Padise, Keila, Harku, Viimsi, Jõelähtme ja Kuusalu vald ning Paldiski ja Loxsa linn. Kalanduspiirkonnas on moodustatud MTÜ Harju Kalandusühing, kelle eestvedamisel on koostatud MTÜ Harju Kalandusühingu strateegia aastani 2013, mis on aluseks EKF-i meetme 4.1 rakendamisele Harju kalanduspiirkonnas.

Võttes arvesse meetme projektitoetuste andmeid 2013. aasta detsembri seisuga, on Harjumaa kalanduspiirkonnas määratud EKF-i toetus 24 projektile, mille elluviimisel tehakse piirkonnas investeringuid mahus ca 2,4 mln €, sh EKF-i toetus ca 1,7 mln €. Meetme toetused jagunevad tegevussuundade vahel järgmiselt: 66% meetme 4.1 toetusest on antud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamise projektidele, kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamise tegevussuuna toetused moodustavad 19% toetuste kogusummast, 9% toetusest on määratud kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise tegevussuuna projektidele, ülejäänud kahe tegevussuuna toetused moodustavad kokku 6% määratud toetustest. Probleemaatiline on aga praeguse seisuga tehtud väljamaksete maht, mis on ainult 23% määratud toetuste summast.

Tegevussuundades on esitatud kokku 37 projektitaotlust, millest on rahastatud 65% (24 projekti). Kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise tegevussuunas on rahastatud suurem osa projektitaotlustest (83%). Protsentuaalselt on esitatud taotlustest kõige vähem rahastatud tegevuste mitmekesistamise ja koolitustegevuse tegevussuundade projekte (50%).

Tabel 2. Ülevaade Harjumaa kalanduspiirkonna projektidest seisuga 31.12.2013

	Projektide kogu-maksumus (EUR)	EKF toetuse summa (EUR)	Tegevus-suuna % toetusest	Taotluste arv	Toetatud projektide arv	Rahas-tatud taotluste %
KOKKU	2 418 375	1 665 556	100%	37	24	65%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine	453 159	310 894	19%	7	5	71%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	259 845	155 907	9%	6	5	83%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	1 581 159	1 096 550	66%	8	6	75%
Tegevuste mitmekesistamine	73 359	51 351	3%	10	5	50%
Koolitustegevus	50 853	50 853	3%	6	3	50%

Allikas: PRIA, 2013

MTÜ Harju Kalandusühingu tegevuseks on määratud toetusi 191 328 € (välja makstud 31.12.13 seisuga: 148 623 €).

Meetme 4.1 raames määratud toetuse summast 78% on määratud MTÜ liikmetele. 76% toetuse saajatest (13 juriidilist või füüsilist isikut) on MTÜ liikmed. Kokku on toetuse saajaid 17. Keskmine projektide arv toetuse saaja kohta on 1,4.

Piirkonnas tegutsevatest kutselistest kaluritest kuulub tegevusgruppi 22%.⁴

5.1.2 Strateegia eesmärkide saavutamine

Kalanduspiirkonna strateegia elluviimise eesmärkideks on väikesadamate remontimine ja seadmine töökorda, mis rahuldaks kalurite ja teiste huvigruppide vajadusi, kaasaegsete ja keskkonnasõbralike tingimuste loomine kala või vesiviljelustoodete töötlemiseks, rannakülade miljööväärtusliku elukeskkonna ja atraktiivsete turismiobjektide väärtustamine, rannakülade ettevõtluse mitmekesistamine elanikkonna ja selle juurdekasvu säilimiseks ning vajalike koolituste läbiviimine. Piirkonnal on soodne asukoht nii oluliste infrastruktuuride kui suurte turgude asukoha suhtes, mida vastavalt arengustrateegiale senisest rohkem ära kasutada soovitakse.

Harjumaa kalanduspiirkonna visioon on järgmine:

„Harjumaa kalanduspiirkond on elujõuline kogukond, mis kasutab oma piirkonna turueelist. Kalurid kasutavad kalavaru säästlikult, püüdes ja turustades vaid kõrge kvaliteedilist värsket kala. Rannapiirkonna elanikud väärtustavad meresaadusi ja kannavad endas rannakülade traditsioone ja legende. Harjumaa rannakülade elanikud kannavad edasi rannakülade järjepidevust ja püsiväärtusi. Edukaks on osutunud pärandkultuuri ühendamine arvukate investeeringutega kaasaegsesse merendusse, kalandusse, kalakasvatusse ja puhkemajandusse. Kaluri amet on au sees ning kala on tunnustatud ja kõigile kättesaadav toit.“

Visiooni täitmisesse panustavad viie strateegia tegevussuuna eesmärgid, mille saavutamise ülevaade on antud alljärgnevalt.

Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Tegevussuuna eesmärgiks on, et Harjumaa väikesadamad ja lossimiskohad rahuldaksid nii kalurite kui ka teiste huvigruppide vajadusi. Konkreetseks eesmärgiks on, et kalasadamates ja lossimiskohtades oleks kaasaegsed ja nõuetele vastavad tingimused kalurite teenindamiseks ning kõik uuendatud sadamad oleks kantud sadamaregistrisse.

Senise tegevusperioodi jooksul on saavutatud tegevussuunas järgmised tulemused:

- ▶ Kaid on korras ja ohutud 4 sadamas
- ▶ Lossimiseks on vajalikud seadmed soetatud 1 sadamas
- ▶ Töötavad külmutus- ja jahutusseadmed on 2 sadamas
- ▶ Vee ja elektriga varustamise tingimused on paranenud 2 sadamas
- ▶ 2 sadamas on vajalikud kalalaevade hooldus- ja remondiseadmed
- ▶ Kalurite töötingimused, nende olme- ja hoiuruumid on head ja kaasaegsed ühes sadamas
- ▶ Toimub sadamate võrgustumine ühisteks tegevusteks

Tulemusi ei ole saavutatud järgmiste planeeritud tegevuste osas:

- ▶ Sadamates on kaasaegsed elektroonilised vahendid, mis toetavad kalapüügitegevuse haldamist

⁴ PRIA andmed 2013. a seisuga.

- ▶ Jäätmete kogumise ja töötlemise tingimused vastavad normidele
- ▶ Sadama territooriumil on korralik tolmuvaba teekate

Kalanduspiirkonna vajadused analoogsete investeeringute osas ei ole lõppeva programmiperioodi projektidega kaetud. Hinnanguliselt on käesoleva perioodi toetustega täidetud umbes pool tegelikest eesmärkidest, mistõttu on vajadus jätkata toetuspuunaga ka järgmisel perioodil. Toetust vajaksid ka lautrikohad, mille korrastamine oleks kohalikule kalurkonnale olulise tähtsusega.

Harju kalanduspiirkond hõlmab kuut omavalitsust, uuringu läbiviimise hetkel oli meetmest toetust saanud üks sadam igast omavalitsusest. Sadamate võrgustiku arendamisel vajaks kindlasti investeeringuid Keilas asuv Lohusalu sadam. Harju KTG-ga tehtud intervjuu tulemusena selgus, et sadamate puhul on sageli probleemiks omaniku vähene huvi investeeringute ja arendamise vastu. Kui eraomandi puhul on üldjuhul küll olemas tahe, aga puuduvad finantsid, siis avaliku sektori omandi puhul puuduvad halvemal juhul nii tahe kui ka finantsid. Sellisel juhul on koostöö kalanduspiirkonna sadamate võrgustiku arendamisel suhteliselt keeruline.

Sadamate arenguplaanid on võrreldes 5 aasta taguse ajaga selgemad, kuid kinnitatud dokumente - äriplaanid ja arengukavasid - enamasti siiski ei ole. Eeldatakse, et täpemaid plaane saab teha vastavalt EL-i 2014-2020 programmiperioodi rahastamisvõimalustele.

Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Antud tegevussuunas oli eesmärgiks, et aastaks 2013 oleks kalanduspiirkonna rannakülade väärtuslikud elukeskkonnad ja atraktiivsed turismiobjektid.

Allesmärgidena soovitakse saavutada, et kalandusega seotud turismitooted oleks atraktiivsed ja neid kasutaks peamiselt pealinna elanikud; maakonnas on arendatud igas piirkonna vallas välja mõni mõnus rannaküla, mis on nii väärtusliku miljööga elukeskkond kui ka atraktiivne turismiobjekt; mere- ja kalanduskultuuripärandi säilitamiseks ja eksponeerimiseks on loodud võimalused ning piirkonnas toimuvad perioodiliselt kalandus- ja rannaküla traditsioone tutvustavad või taaselustavad üritused.

Toetatud on turistide teenindamiseks vajalike rajatiste ja tingimuste loomist - puhkemajad, pikniku-, laagri- ja telkimisplatsid, terrassid, atraktsioonid lastele, spordiväljakud, karavanipargid, matkarajad, linnuvaatlustornid, viidad, sanitaar- ja valveseadmed, inventar jms (2 projekti). Üks projekt panustab turistide toitlustamiseks vajalike tingimuste parandamisesse. Samuti on toetatud traditsiooniliste veeõidukite taastamist turismi arendamise eesmärgil.

Rannakülade taaselustamise eesmärgil korraldatakse kalandus- ja rannaküla traditsioone tutvustavaid ja elavdavaid üritusi.

Seni puuduvad tulemused järgmiste planeeritud (ala)eesmärkide saavutamisel: kalandusega seotud ehitiste renoveerimine, nende ümbruse heakorrastamine ja haljastamine; traditsiooniliste püügivahendite tootmise taaselustamine koostöös kohalike ettevõtjatega.

Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine

Antud tegevussuuna eesmärgiks 2013. aastal oli, et kala töötlemiseks, tootearenduseks, turustamiseks oleks loodud kaasaegsed ja keskkonnasõbralikud tingimused, mis tagaks toodetele kõrgema lisandväärtuse ja rahuldaks muutuvaid tarbimisharjumusi.

Tegevussuunast on toetatud 5 töötlemise ja turustamise alast projekti. Tegevussuunaga sooviti saavutada, et piirkonna mikroettevõtetes oleks loodud või kaasajastatud kala- ja/või vesiviljelustoodete töötlemise ja transpordi tingimused, mikroettevõtjate tootearenduse tulemusena oleks turule lisandunud uusi tooteid ning olemas oleks kalandustoodete turundamist toetav veebikeskkond ja teavikud.

Kala käitlemiseks ja transpordiks on vajalikud seadmed ja tehnoloogilised liinid meetme toetuste abil soetatud 2 sadamas, milleks on Leppneeme ja Ristna (Ristna sadam on seadmed soetanud küll ilma EKF-i toetuseta). Soetatud on jahutuskonteiner (Larsen FP), mis on piirkonnas ühiskasutuses.

Tootearendusalast tegevust toetatakse 4 projektis, 2 sadamas on toetuse saanud otseturustamiseks vajalikud ehitised koos energeetika- ja veevarustussüsteemidega ning külmutus- ja jahutusseadmetega. Kala turustamiseks toimiva süsteemi loomisesse panustab üks projekt. Tegevussuuna raames koostatakse uuringuid ja analüüse ning soodustatakse ühist turundusalast tegevust.

Tootearenduse valdkonnas on välja töötamisel kalanduspiirkonda iseloomustav tootemärk, mis hõlmab kümnekonda tootjat. Huvi selle vastu on suur ning KTG loodab, et uue brändi kaudu toimub järgnevatel aastatel ka suund kala rohkemale väärindamisele ja selle kaudu esmakokkuostuhinna tõusule.

Kalatoodete turustamise osas plaanitakse koostööd Soomega. Eesti-sisese otseturustamise puhul on oluliseks kanaliks Harjumaal jätkuvalt esmakokkuostjad, kellele kohalik kalurkond oma saagi suures osas müüb. Eesmärk, et kalur suurema osa saagist otse lõpptarbijale müüks, ei ole seni täitunud ning järgmisel programiperioodil on otseturustamise edendamisele suunatud toetused kindlasti jätkuvalt päevakorras.

Tootearendusala tegevuse toetust on saanud 4 projekti. Näiteks toetatakse vääriskala ühise väärindamise arendamist ning SMSidel baseeruvat teavitussüsteemi kala otseturustuseks (kalur annab SMS-i kaudu juba merel saagist teada ning tagab selle abil võimalikult kiire müügi ja laialdase ostjaskonna). Laiemas plaanis soovib KTG keskenduda piirkonnas kalanduse logistika arendamisele.

Tulemused puuduvad seni järgmiste strateegias planeeritud alleesmärkide osas:

- ▶ Töötlemiseks vajalikud ehitised on uuendatud või rajatud
- ▶ Kütteseadmed on kaasaegsed ja ökonoomsed
- ▶ Vajalikud laotõstukid on olemas
- ▶ Töötlemisjääkide käitlemiseks on vajalikud ehitised
- ▶ Tootmisjääkide käitlemiseks ja kahjutustamiseks ning tootmise kõrvalsaaduste töötlemiseks vajalikud seadmed töötavad
- ▶ Vastavalt turu nõudlusele on võimalused kala pakendamiseks ja markeerimiseks
- ▶ Antakse välja erinevas formaadis teavikuid
- ▶ Paigaldatakse teemakohased viidad ja infostendid

Tegevuste mitmekesistamine

Tegevussuuna eesmärgiks aastal 2013 on mitmekesine rannakülade ettevõtetus, mis toetaks kohaliku kogukonna jätkusuutlikku ja tasakaalustatud arengut, tagades elanike arvu säilimise või kasvu.

Tegevussuuna rakendamise tulemusel on kalanduspiirkonna kalandussektori mikroettevõtjad loonud piirkonnas täiendavaid töökohti, majutus- ja toitlustusettevõtetele on esitatavate nõuete täitmiseks soetatud vajalikud seadmed. Toetatakse teenindusettevõtete ruumide korrastamist ning varustamist teeninduseks vajalike seadmetega. Toetust on saanud näiteks Ristna sadamasse rajatava toitlustusasutuse köögi sisustus – kuna Ristna näol on tegemist seni suhteliselt perifeerse asukohaga Harju kalanduspiirkonnas, siis on investering piirkonna elustumise ja turismi arengu jaoks olulise tähtsusega. Lisaks on tegevussuuna alt toetatud mobiilse lintsae soetamist.

Koolitustegevus

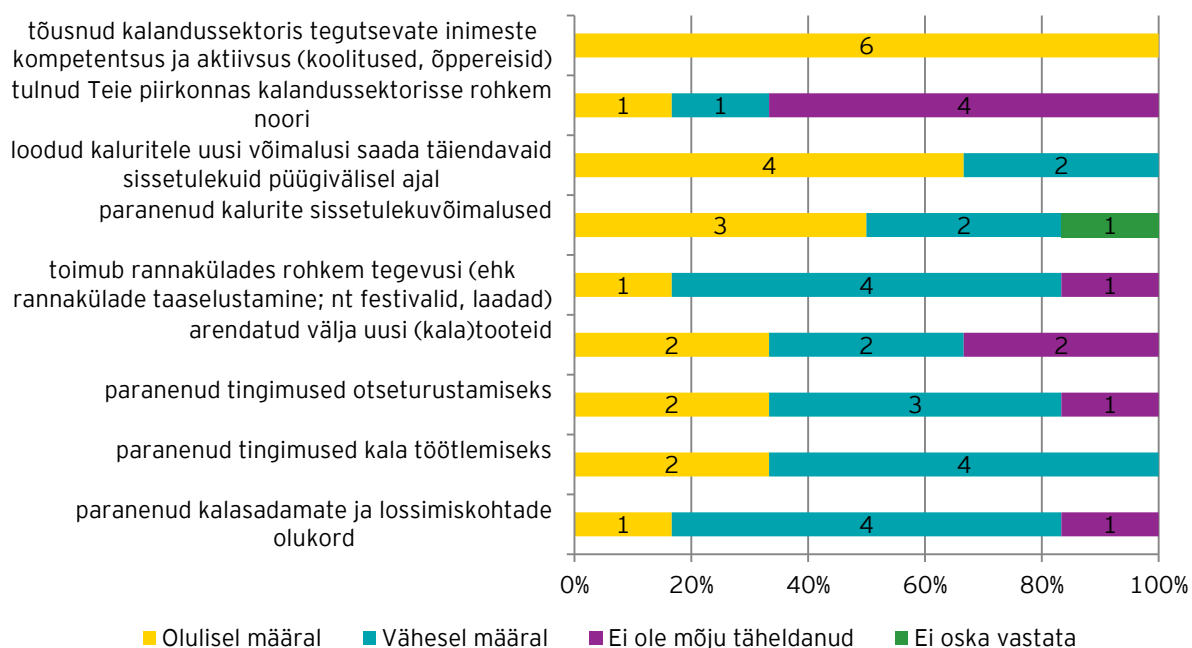
Koolitustegevuse osas seati eesmärgiks, et kalanduspiirkonnas tegutsevad inimesed oleks koolitatud ja tegusad – enamuse piirkonna kalandusettevõtjaid on osalenud koolitustel, mis on arendanud nende kutseoskusi ja üldist kohanemisvõimet ning parendanud tööoskusi.

Kuigi tegu on väikesemahulise tegevussuunaga, on tegevusgrupp selle elluviimisel olnud edukam kui ülejäänud nelja tegevussuuna rakendamisel. Korraldatud on 14 koolitust, õppe- ja infopäeva, arendatud kutseoskusi, kohanemis- ja konkurentsivõimet kahes projektis, 10 üritusel või seminaril nii kodu- kui ka välismaal on tutvutud erinevate võimaluste ja kogemustega kalandusega seotud valdkondades. Korraldatud on 6 koolitust, mis toetavad koostöö arengut ja selleks vajalike täiendavate vahendite leidmist.

5.1.3 Meetme mõjude analüüs

Meetme raames tehtud investeeringute mõju on olnud kõige olulisem piirkonna sadamate arengule. Toetatud sadamad olid niivõrd halvas seisukorras, et lähitulevikus oleksid need muutunud laevade vastuvõtmiseks kasutuskõlbmatuks. Seega oli sadamate renoveerimisel esmane tähtsus nende säilitamisel. Kuigi investeeringutega toetati kalasadamaid, võivad neid kasutada ka turistid. Toetuste määramisel on arvestatud sadamate ligipääsetavust - sadamad, kuhu avalik tee ei vii või kuhu ligipääs on takistatud, meetmest toetust ei saa. Kuigi suuremad sadamad on tänaseks kaasajastatud, vajavad investeeringuid ka väiksemad sadama- ning lautrikohad, millel on oluline mõju kogu kalandusega seonduvale logistikale. Piirkonna kalandussektori esindajate seas läbi viidud küsitlus näitas, et tänasel päeval sadamate võrgustik veel täielikult vajadustele ei vasta: olukord on suurema osa vastajate hinnangul paranenud vaid vähesel määral. 100% vastanutest on arvamusel, et kalurkonna kompetents ja aktiivsus on tõusnud (joonis 22).

Joonis 22. „Kas nõustute väitega, et meetme 4.1 toetuste tulemusel on ...“ (n=6)

Allikas: telefoniintervjuud Harjumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

KTG juhi hinnangul ei oleks ilma meetme toetuseta tänaseks ellu viidud sadamate investeeringud piirkonnas võimalikud olnud. Järgmisel perioodil on oluline säilitada investeeringuvõimalused tegevussuunas mõneti väiksemas mahu. Jätkuvalt on raskusi FIE-del, kelle püügimahud on väiksemad ning kes n-ö oma õue pealt merel käivad. Nende puhul on jätkuvaks vajaduseks väiksemad toetused inventarile (kala esmase hoiu ja säilitamisega seotud väikesemahulised investeeringud), mida järgmisel perioodil tuleks jätkuvalt otseturustamise tegevussuuna alt toetada.

Töötlemise ja otseturustamise suunal planeeritud tingimusi ei ole meetme esimese elluviimise perioodiga veel saavutatud, kuid eeltingimusena on saavutatud muutus kalurkonna suhtumises, mis on olnud suhteliselt keeruline ning vajab jätkuvat tööd. Paljud kalurid on olnud pikka aega arvamusel,

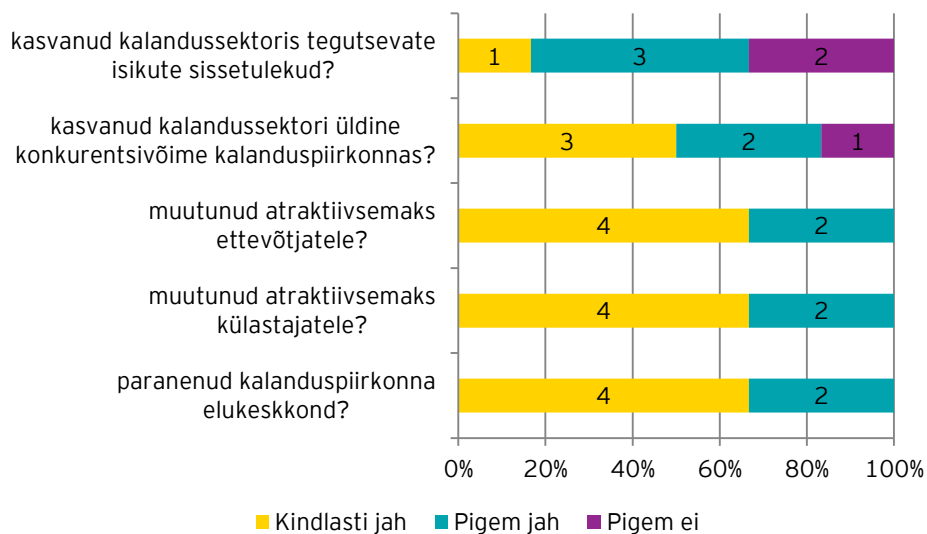
et sissetulekute suurendamiseks tuleb rohkem püüda. Selle asemel tuleks aga püütud kalale anda lisandväärtust, mitte müüa pärast püüki esmakokkuostjale – selle idee omaksvõtt kalurite poolt on olnud keeruline. Seega võib öelda, et toodetele lisandväärtuse andmise osas reaalsete arenguteni jõudmine jääb pigem tulevikku.

Sotsiaal-majandusliku arengu osas on olnud olulisima mõjuga kaluritele antud võimalus täiendavate sissetulekuallikate loomiseks. Uusi töökohti projektitoetuste abil seni loodud ei ole, pigem on tegu olnud hooajalise lisasissetulekuga endale ja oma pereliikmetele, nt turismitalude inventari või metsaseadmete soetamise kaudu. Piirkonna kalandussektori esindajad on suuremas osas arvamusel, et pigem on meede aidanud sissetulekuid suurendada (joonis 23). Leitakse, et piirkond on muutunud atraktiivsemaks nii ettevõtjatele kui turistidele, samuti on paranenud üldine elukeskkond.

Kalurkonna vanuselise struktuuri muutust on püütud mõjutada noortele suunatud koolitusega. Selle tulemusena on piirkonda juurde tulnud üks noor kalur, kes käis koolitusel, tegi selle tulemusel rannakaluri eksami ja paadiload, on kantud püügiloale ja tulnud piirkonda püüdma. Kokku osales koolitusel ca 40 inimest, kellest ülejäänud saavad tegutseda kalandussektoris abitööjõuna.

Kalurkonna kompetentsi ja aktiivsuse suurendamisel on väliskoolituse väärtus õige sihtkoha valikul väga suur. Põhieesmärgiks on teadmiste kogumine ja silmaringi laiendamine, mis annab võimaluse välisriigi kalandussektoris rakendatavaid häid praktikaid edaspidi ka Eestis ellu viia. Sama kehtib ka Eesti-siseste külastuste ja õppereiside osas – valdkonnasisene kogemuste ja teabevahetus on kalandussektori üldise arengu üks eeldustest. Suurem osa küsitlusele vastanutest leidis, et meetme tulemusel on kalandussektori konkurentsivõime suurenenud (joonis 23).

Joonis 23. „Kas nõustute väitega, et meetme 4.1 toetuste tulemusel on ...“ (n=6)

Allikas: telefoniintervjuud Harjumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Regionaalmajanduslikult, sh turismi arengu seisukohast, on piirkonnas oluline Ristna sadama arendamine. Traditsiooniliste rannakülade kadumist aga antud meetmega peatada ei ole võimalik, selles osas meetmel piirkonnas mõju puudub. Kalanduskultuuripärandi eksponeerimise ja säilitamise osas tehakse koostööd rannarahva muuseumiga, samuti tegutseb eramuuseum Pärismeal, kuid on teinud seda ilma KTG toetuseta. Turismi arengu toetamise tulemuseks on pigem olnud kaluritele täiendavate sissetulekute võimaldamine ning töökohtade säilitamine, et kalurid piirkonnast ei lahkuks. Turistide arvu suurenemist piirkonnas on märgata vähesel määral. Seda mõjutab eeskätt Tallinna lähedus, mis on tõmbekeskuseks ka turismi valdkonnas. Samas annab Tallinna lähedus Harjumaa kalanduspiirkonnale hea potentsiaali arendada lühiajalisi turismipakette, mis on mõeldud Tallinna külastavatele turistidele Eesti kui mereriigi tutvustamiseks.

5.1.4 Tegevusgrupi tegevuse analüüs

Tegevusgrupis on ca 70 liiget. Tegevuspiirkonna kaheksast omavalitsusest kuulub tegevusgruppi kuus. Kalureid on piirkonnas umbes 300, kuid nendest vaid kümne kaluri põhi- või ainus tegevusala on kalapüük. Kõik Harjumaa 10 põhikohaga püüdjat on KTG liikmed. Liikmete arv KTG tegevuse jooksul oluliselt muutunud ei ole, ka tegevusgrupi loomisel oli liikmeid ca 70. Liikmemaksu kehtestatud ei ole. Liikmeks võetakse vastu kõik kalurid, kes selleks soovi avaldavad. Nende arvust sõltub, kui palju võetakse MTÜ liikmeks teisi huvilisi (sama põhimõtte kehtib kõigi KTG-de puhul tulenevalt meetme määruse nõudest). KTG-sse uute liikmete leidmiseks n-ö reklaami ei tehta, info levib sektori liikmete kaudu.

Tabel 3. Toetuse jagunemine taotlejate lõikes

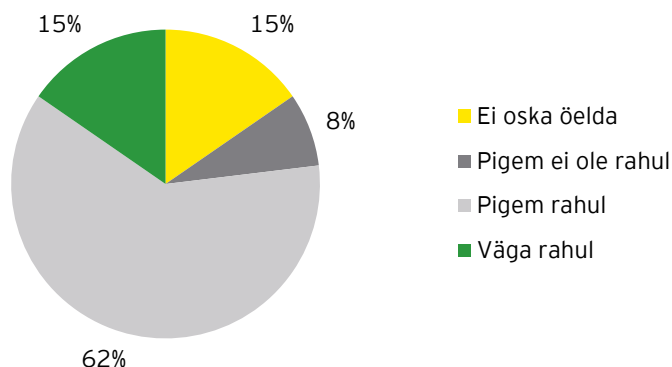
Projektide arv, millele toetust saanud	Toetuse saajate arv	Toetuse kogusumma grupis (EUR)	Keskmine toetuse summa grupis (EUR)
3 projekti	1	135 577,56	45 192,52
2 projekti	5	770 095,71	385 047,855
1 projekt	11	759 882,86	759 882,86
KOKKU	17	1 665 556,13	

Allikas: PRIA, 2013

5.1.4.1 Rahulolu tegevusgrupi toimimisega

Telefoniküsitluste ning fookusgrupi intervjuu tulemused (vt joonis 24) näitavad, et KTG tegevusega ollakse pigem rahul, kuid samas ilmnes ka, et suhteliselt suur osa sektori esindajatest kalanduspiirkonnas ei ole KTG tegevusega kursis.

Joonis 24. „Milline on Teie üldine rahulolu piirkonna kalanduse tegevusgrupi tegevusega?“ (n=13)

Allikas: telefoniintervjuud Harjumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

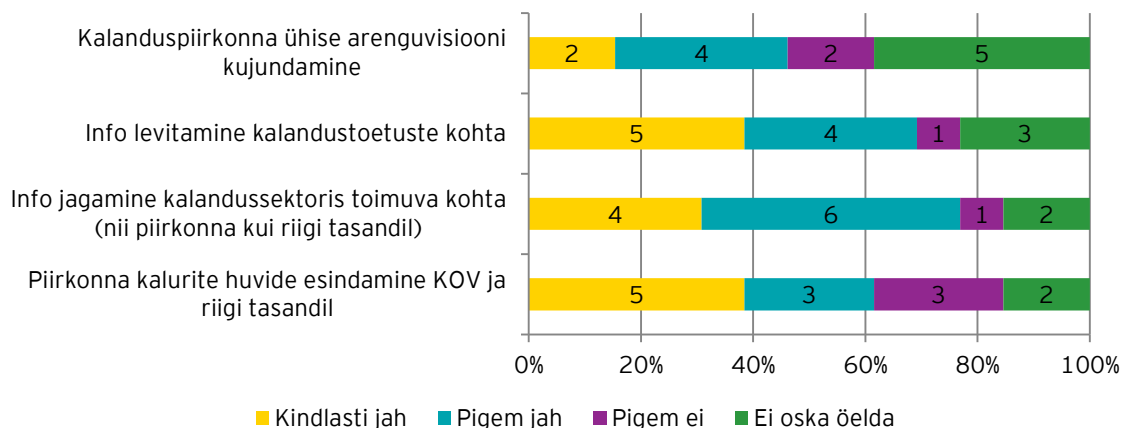
KTG liige olemise peamise eelisena toodi intervjuude käigus välja kalandustoetuste ja kalanduse valdkonna kohta info saamine. KTG-l on kodulehekülg, kuid MTÜ liikmetele saadetakse täiendavat infot ka e-maili teel. Fookusgrupis avaldati arvamust, et uue kodulehe avamine on info liikuvust võrreldes eelnevaga oluliselt parandanud. Kalurite jaoks on oluline ka see, et küsimuste korral on võimalik tuttavale inimesele (KTG juht) helistada. Kalandussektori eripäraks on, et kalurid pigem ei soovi toetusi taotleda, kuna kardetakse ennast bürokraatia ja toetuse saamisega kaasnevate kohustustega siduda. KTG rolliks on seda suhtumist muuta, vajaduse korral on KTG abiks projektitaotluse kirjutamisel, seda ka meetme 1.4 puhul. Professionaalseid projektikirjutajaid kasutada pigem ei soovita.

Toetuste määramisel liikmeid ei eelistata, kuid piirkonnas tundmatute isikute poolt esitatud taotlusele heakskiidu saamine on keeruline – see printsiip kehtib üldiselt kõikides KTG-des ning tuleneb rahastu kogukondlikust põhiolemusest. KTG-le meetmest toetuse taotluse esitanud FIE või organisatsioon soovib tavaliselt ka MTÜ liikmeks astuda. KTG tegevust mõjutab mõnevõrra negatiivselt Tallinna lähedus. Toetuste saamiseks üritatakse kalureid ära kasutada (esitatakse projektitaotlusi, kuhu kalur on kaasatud vaid passiivse osalisena); on olnud ka juhtumeid, kus projektist kasu saavate kalurite hulga kohta esitati teadlikult valeandmeid. Probleemi püütakse lahendada hindamiskriteeriumite rangemaks muutmisega.

5.1.4.2 Tegevusgrupi roll

Lisaks KTG strateegia elluviimisele ja EKF-i meetme 4.1 rakendamisele täidab KTG eeskätt kalandustoetuste ja kalandussektori alase teabe jagaja rolli, samuti leitakse, et KTG on toimiv esindusorganisatsioon riigi ja KOV-i tasandil (nt läbirääkimised räimekvoodi jagamisel piirkondade vahel) (joonis 25). Ilma ühingu jõupingutusteta oleks Harjumaa kalurkonna huvid nõrgalt esindatud, kuna piirkonna kalurid ja KOV-id on oma põhiülesannetevälistes ühiskondlikes tegevustes passiivsed. Mõneti madalamad hinnangud andsid kalanduspiirkonna esindajad KTG-le kui piirkonna ühise arenguvisioni kujundajale – see on tähelepanek, mida KTG juhtkonnal on soovitatav uue perioodi strateegia planeerimisel arvesse võtta.

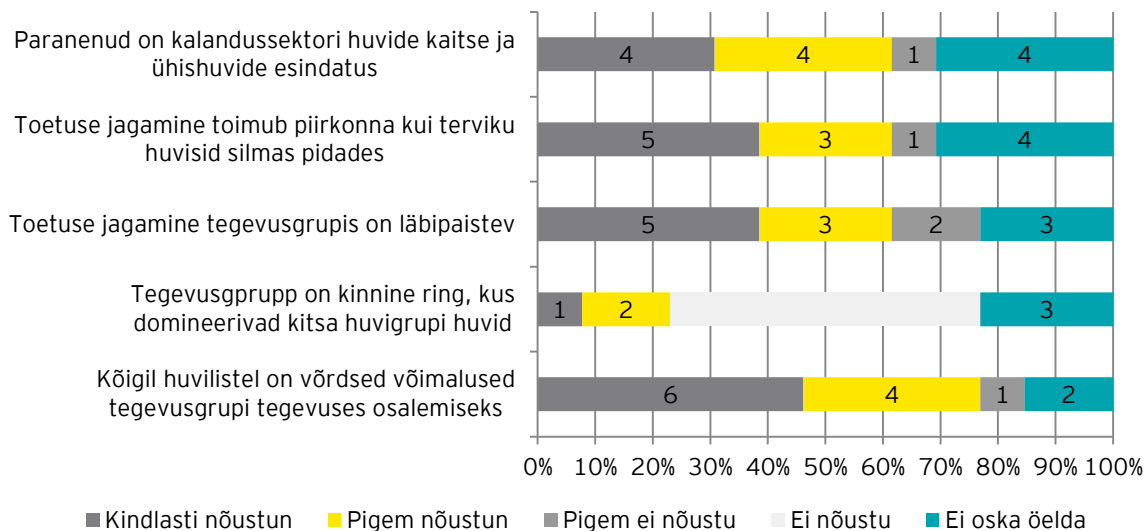
Joonis 25. „Millist rolli täidab Teie piirkonna tegevusgrupp lisaks Euroopa Kalandusfondi toetuste jagamisele?“ (n=13)

Allikas: telefoniintervjuud Harjumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Küsimusteblokis, mis puudutas nii telefoniintervjuudes kui fookusgrupis KTG tegevuse kvaliteeti, sh avatust ja aktiivsust, oli suhteliselt palju vastuseid, mis näitasid, et konkreetset arvamust ei osata välja tuua (joonis 26) – see omakorda näitab, et KTG-l on tulevikus arenguruumi kaasamise ja teavitusega seotud tegevusvõimekuse tõstmiseks. Seda järeldust kinnitasid ka avatud vastused, milles soovitati info jagamist ja teavitustegevusi parandada. Muuhulgas soovitati palgata eraldi inimene teavitusega seotud ülesandeid täitma. Samas leiti, et tegevusgrupp on kõikidele kalandussektoris tegutsevatele huvilistele avatud ning tegu ei ole kitsa huvigrupi ega kinnise ringi esindusorganisatsiooniga.

Joonis 26. „Kas ja mis on kohaliku tegevusgrupi tegutsemise tulemusel Teie kalanduspiirkonnas paremaks muutunud?“ (n=13)

Allikas: telefoniintervjuud Harjumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.1.5 Kokkuvõttev hinnang

Harjumaa kalanduspiirkonnas on EKF-i 2007–2013 perioodil ellu viidud või viimisel mitmeid projekte, millega on taastatud või renoveeritud sadamakaisid, ehitatud sadamahoone kalurite teenindamiseks (inventari hoiustamine), ning soetatud sadamatehnikat. Kalasadamate ja lossimiskohtade tegevussuunast on soetamisel sadamate süvendamise tehnika, mis jääb kogu Harjumaa kalanduspiirkonna sadamate ühisesse kasutusse. Meetme toetuste abil on suurim edasimineku toimunud kaide korrastamise osas, kuid strateegia eesmärkide täitmiseni sadamate kaasajastamise osas jõutud ei ole. Uuringus osalejad leidsid, et meetme toetused selles osas on kindlasti piirkonna jaoks väga olulised olnud, kuid 2013. aasta lõpu seisuga ei näita uuringu tulemused, et Harjumaa väikesadamad ja lossimiskohad vastaksid kalurkonna vajadustele. See eesmärk oleks täidetud juhul, kui igas KOV-is toimiks 1–2 kaasaegsete tingimustega sadamat.

Töötlemise ja otseturustamise suunal planeeritud tingimusi ei ole meetme esimese elluviimise perioodiga veel saavutatud, esimesel programmiperioodil on tulnud tegeleda paljuski kalurite mõtteviisi muutmisega, et tekitada neis suuremat huvi panustada kalapüügile lisaks ka kalale lisaväärtuse andmisel. Tootearenduse osas on näha piirkonnas positiivseid arenguid, kuna väljatöötamisel on piirkonna bränd, mille alt toodete turustamisest on huvitatud paljud piirkonna tootjad.

Kõige olulisema mõjuga on olnud koolitustegevusele suunatud projektid, uuringu tulemused näitavad, et kalandussektoris tegutsevate inimeste kompetents ja aktiivsus on olulisel määral tõusnud. Koolitustegevustega on püütud piirkonnas aktiveerida ka noorte kalurite tegevust. Tegevuste mitmekesistamisele ja turismi arengule suunatud tegevussuundade tulemused on jäänud lõppeval programmiperioodil pigem tagasihoidlikuks.

KTG tegevusega ollakse üldiselt rahul, kuid leitakse, et tegevusgrupp võiks olla aktiivsem, eeskätt info jagamisel ja tagasiside andmisel. Samas leiti positiivsete aspektidena, et varasemad konfliktid on leidnud lahenduse ning üldiselt on KTG-st võimalik vajadusel nõu ja abi saada. Leiti, et lisaks KTG-le oleks piirkonnas vaja ka tootjaorganisatsiooni (ühistulise tegevuse vorm nt tulundusühistu näol) – MTÜ tegevusel on mitmed seadusest tulenevad piirangud, mis ei võimalda vastavaid ülesandeid täita.

Harjumaa KTG on võrreldes teiste KTG-dega vahendite kasutamisel ja väljamaksete tegemisel mahajäämuses (sellele vaatamata on tegevjuhi hinnangul finantsplaan perioodi vältel ellu viidav ning meetme vahendid piirkonnas kasutamata ei jää). Kuigi osaliselt on väljamaksete väike maht põhjendatud väliste teguritega (nt toetust saanud kuunari Blue Sirius juhtum ning mitmed muud toetatud projektid, mida erinevatel põhjustel ellu ei viida), on siiski soovitatav pöörata tähelepanu ka MTÜ Harju Kalandus administratiivse suutlikkuse tõstmisele, et vähendada võimalust sarnase olukorra kordumiseks järgmisel programmiperioodil.

Tegevusgrupi ettepanekud meetme kavandamiseks ja rakendamiseks 2014-2020 programmiperioodil lähtuvalt senise perioodi kogemusest olid järgmised:

- ▶ Meetme raames seadmete ostmisel on abikõlblik vaid uute seadmete ost. Arvestades omaosaluse määra, uute ja kasutatud seadmete hinnavahet ning kalurkonna vajadusi, võiks edaspidi olla abikõlblik ka kasutatud seadmete soetus. Tänapäevases majandussituatsioonis on kalurite jaoks tihti finantsiliselt mõttekam soetada isiklikest vahenditest kasutatud seade kui esitada meetme raames taotlus uue seadme ostuks, mille omaosaluse määr on kõrgem kui analoogse kasutuskorras seadme hind järelturul. *(Fookusgrupi intervjuul välja toodud ettepanek lähtub otseselt sihtgrupi vajadustest, mille juures ei ole arvesse võetud kehtivaid EL-i tasandil sätestatud abikõlblikkuse tingimusi.)*
- ▶ Omaosaluse protsent toetussummast võiks sõltuda sellest, kui suur osa taotleja sissetulekust pärineb otseselt kalandusest. Sellest tulenevalt võiks meetme toetuste määramisel diferentseerida erinevad omaosaluse protsendid selliselt, et kalandusest suuremat käivet või sissetulekut saava taotleja jaoks oleks projekti omafinantseeringu määr väiksem. Näiteks Harjumaa kalanduspiirkonna MTÜ-d, kes meetmest raha on taotlenud, ei ole vara omanikud vaid valdajad. Sisuliselt on loodud juriidiline keha vaid ühel eesmärgil - et vastata meetme tingimustele. Heaks eeskujuks võiks olla Soome, kes kalandustoetuste jagamisel taotlejaid sel alusel eristab, seades omafinantseeringu määra vahemiku 20-70% projekti kogumaksumusest vastavalt sellele, kui suur on kalandusest pärinev osakaal taotleja kogusissetulekust.
- ▶ Võrreldes meetme elluviimise algusajaga on toimunud meetmes palju muudatusi, mis on toimunud küll meetme rakendamise huvides, kuid samal ajal meetme elluviimist KTG jaoks keerulisemaks muutnud. Hea oleks, kui rakendamist puudutavaid muudatusi järgmise finantsperioodi jooksul võimalikult vähe ette tuleks - see lihtsustab nii KTG-de kui taotlejate tegevust.

5.2 Hiiumaa kalanduspiirkond

5.2.1 Ülevaade MTÜ Hiiukala tegevusest kalanduspiirkonnas

Hiiumaa kalanduspiirkond hõlmab kõiki Hiiumaa kohalikke omavalitsusi: Emmaste, Käina, Pühalepa ja Hiiu vald (ühinenud Kõrgessaare vald ja Kärddla linn). Kalanduspiirkonnas on moodustatud MTÜ Hiiukala, kelle eestvedamisel on koostatud MTÜ Hiiukala strateegia aastani 2013, mis on aluseks EKF-i meetme 4.1 rakendamisele Hiiumaa kalanduspiirkonnas.

Võttes arvesse meetme projektitoetuste andmeid 2013. aasta lõpu seisuga, on kalanduspiirkonnas määratud EKF-i kaasrahastuse toetus 92 projektile, mille elluviimisel tehakse piirkonnas investeringuid mahus ca 2,7 mln €, sh EKF-i toetus ca 2,2 mln €. Meetme toetused jagunevad tegevussuundade vahel järgmiselt: 55% meetme 4.1 toetusest on määratud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamiseks, kalandusega seotud turismi arendamise ja rannakülade taaselustamise tegevussuuna toetused moodustavad 19% ning tegevuste mitmekesistamise projektid 21% toetuste kogusummast. 3% toetusest on määratud kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise projektidele ning 2% koolitusprojektidele. Väljamaksete maht on 81% määratud toetuste summast.

Tegevussuundades on esitatud kokku 140 projektitaotlust, millest on rahastatud 66% (92 projekti). Kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise tegevussuunas on rahastatud suurim protsent projektitaotlustest (74%), kalandusega seotud turismi arendamise ja rannakülade taaselustamise tegevussuuna rahastatud taotluste protsent on 70. Esitatud taotlustest on kõige vähem rahastatud tegevuste mitmekesistamisele suunatud projekte (56%).

Tabel 4. Ülevaade Hiiumaa kalanduspiirkonna projektidest seisuga 31.12.2013.

	Projektide kogu- maksumus (EUR)	EKF-i toetuse summa (EUR)	Tegevus- suuna % toetusest	Taotluste arv	Toetatud projektide arv	Rahas- tatud taotluste %
KOKKU	2 736 405	2 150 642	100%	140	92	66%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine	572 494	411 551	19%	44	31	70%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	106 480	63 888	3%	19	14	74%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	1 366 346	1 179 104	55%	18	12	67%
Tegevuste mitmekesistamine	649 954	454 967	21%	50	28	56%
Koolitustegevus	41 131	41 131	2%	9	7	78%

Allikas: PRIA, 2013

MTÜ Hiiukala tegevuseks on määratud EKF-i toetust summas 311 600 € (välja makstud 31.12.13 seisuga: 257 839 €). Meetme 4.1 raames määratud toetuse summast 74% on läinud MTÜ liikmetele. 67% toetuse saajatest on MTÜ liikmed (29 toetuse saajat 43-st). Keskmiselt on ühe toetuse saaja kohta rahastuse saanud 2,1 projekti.

Piirkonnas tegutsevatest kutselistest kaluritest kuulub tegevusgruppi 20%.⁵

⁵ PRIA andmed 2013. a seisuga.

5.2.2 Strateegia eesmärkide saavutamine

Strateegias on seatud kalanduspiirkonna visioon 2015. aastaks: „Hiiumaa on väljakujunenud, rannakalanduse traditsioone toetava infrastruktuuri ja teenustega ning mitmekesise, rannakaluritele täiendavaid töövõimalusi pakkuva ettevõtlusega saar. Hiiumaal on turvaline looduskeskkond, kus on tagatud kohalike kalavarude hea seisund. Sadamate infrastruktuur ja teenused toetavad olemasoleva kalaressursi säästlikku kasutamist. Suur osa püütud kalast kasutatakse kõrge lisandväärtusega omatoodete valmistamiseks ja turistide toitlustamiseks. Kala kokkuost, säilitamine, töötlemine ja turustamine toimub kalurite ühistegevusena. Rannakalurite initsiatiivil on loodud erinevad, valdavalt kohalikul ressursil ja oskusteabel põhinevad mikroettevõtted, mis turustavad tooteid ja teenuseid Hiiumaal, Eestis ja Läänemere regioonis. Hiiumaa rannikumeri ja laiud on saanud tuntud suviseks mere- ja kalastusturismi harrastajate sihtkohaks, pakkudes elamusi kajaki- ja kanuumatkajatele, purjetajatele, harrastuskaluritele ning linnuvaatlejatele. Hiiumaa rannakalurite koostööd ja ühist arendustegevust iseloomustavad koostöökontaktid Hiiumaal, Eestis ja Läänemere regioonis, homsele orienteeritus, tänapäevane organisatsioon ning teabelevi korraldus.“

Tänase seisuga on Hiiumaal olemasolev infrastruktuur ettevõtluse alustamiseks ja arendamiseks veel puudulik. Näiteks ei ole alustavatele ettevõtjatele pakkuda vajalike kommunikatsioonidega kontoripinda, renditurg selles osas sisuliselt puudub.

Looduskeskkonna olukord vastab strateegia eesmärgis sõnastatule, samas sõltub selle olukord pigem KTG välistest mõjuritest.

Sadamate infrastruktuur on paranenud, kuid kõrge lisandväärtusega omatoodete valmistamist kalast ei ole seni praktiliselt toimunud. Turistide toitlustamiseks saab kala kasutada vaid suveperioodil, muul ajal toimub müük enamjaolt kokkuostjatele. Nii kalale lisandväärtuse kui otseturustamise osas on nii KTG kui Eesti kalanduse arengustrateegia valguses järgnevatel aastatel Hiiumaal palju arenguruumi.

Arenguruumi on kindlasti ka turismikorralduse ja -turunduse osas, kuna turistide arv Hiiumaal aasta-aastalt kasvab ning senisest aktiivsemalt saaks tutvustada mere- ja kalastusturismi võimalusi laidudel ja rannikumerel.

Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Strateegia rakendamise eesmärkidenä soovitakse välja arendada kalasadamate võrgustik, kus pakutakse tugiteenuseid, mis lähtuvad rannakalanduse piirkondlikust eripärast ja vajadustest, ning sadamad vastavad Sadamaseadusega kehtestatud nõuetele.

Strateegias mainitud 12-st kalasadama kohast 10 on kantud sadamaregistrisse ning vastavad sadamaseaduse nõuetele. Neist 8 osutavad ning 2 ei osuta tasulisi sadamateenuseid. Toetust on taotlenud 7 sadamat, millest kolmele ei ole käesoleval hetkel veel toetust määratud. Sadamakaisid on uuendatud ja/või akvatooriumi süvendatud 6 sadamas, mis on parandanud sildumis- ja lossimistingimusi. Jää ja jahutusvõimalus ning kastipesu võimalus on kahes sadamas. Varustuse hoiuruumid on rajatud kolmes sadamas. Olmeruumid on rajatud kolmes sadamas.

Kalasadamate võrgustik katab terve saare ranniku, v.a looderand. Mitmetes sadamates on tingimused oluliselt paranenud, ent lõpetatuks ei saa sadamate arendamist lugeda. Üheski toetust saanud sadamas ei ole ilmnenud probleeme sadama avaliku kasutusega.

Vajadust nähakse ajalooliste lautrikohtade korrastamise järele, mida seni pole meetmest toetatud. (Fookusgrupp: „Suurte sadamate tarbeks on betooni palju valatud, kuid lautrikohti on tähtsamates ajaloolistes kohtades kindlasti vaja korda teha“). See on otseselt seotud ka rannakülade säilitamisega, milles lautrikohad asuvad ja kasutusel on. Sadamaid kasutavad põhiliselt need kalurid/kalandusettevõtjad, kes on sadama renoveerimiseks raha taotlenud MTÜ liikmed. Kõige

tulemuslikumaks on uuringus osalenud Hiiumaa kalanduspiirkonna esindajate hinnangul osutunud Orjaku sadama korrastamine, mida kasutatakse palju nii kohalike kalurite kui turistide poolt.

Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine

Tegevussuuna rakendamise eesmärkideks on seatud, et Hiiumaal tegutseks vähemalt kolm mikroettevõtet, mille põhitegevusalaks oleks traditsioonilistel retseptidel põhinevate kõrge lisandväärtusega kalandustoodete valmistamine; Hiiumaa elanikud ja puhkajad saaksid regulaarselt osta rannikumerest püütud kala ja Hiiumaal valmistatud kalatooteid selleks otstarbeks ettenähtud kohtadest vähemalt kolmes saare erinevas punktis.

2013. aasta lõpul tegutses Hiiumaal 4 kalatoodete käitlejat, kellest 3 on saanud ka töötlemise ja otseturustamise tegevussuunast toetust. Kokku on tegevussuunast toetust saanud 11 ettevõtjat. Tunnustatud ettevõtja kalatoodete jahutamise ja külmutamise osas on Kõrgessaare külmuhoone. Valmimisel on kalaköök Kõrgessaares ja osad väiketootjad ei ole veel oma tegevuste tulemustest teada andnud. Töötlemisega tegeletakse ka toitlustusasutustes, mis ei vaja selleks eraldi tunnustust. Turismihoajal on kalatoodete pakkujaid rohkem kui enne strateegia elluviimist.

Toetust on saanud kaks igapäevaselt avatud jaemüügiga tegelevat ettevõtjat (kellest ühel asub lett jaekaupluses). Osad eraelamus käitlejad müüvad kalatooteid oma kodus otse kliendile või siis turustavad laatadel jm üritustel. Otseturustamise võimalusi on parandanud ka sadamate meetmega rajatud ruumid Orjaku ning Kõrgessaare sadamates.

Kala töötlemisega (mitte küll põhitegevusena) tegelevad ettevõtjad on olemas, kuid suuremat kalatööstust meetme abiga valminud ei ole. Pooleli on ühe väiketootmise ehitus. Ülejäänud taotlused on seotud kas mõne söögikohaga või eraelamus kala valmistamisega. Viimase kogused on aga väikesed ning ei suuda täita suvise turismihoaja tipphetkedel kalatoodete osas kogu nõudlust.

Kala pakumise regulaarsus sõltub suuresti selle olemasolust. Mõnevõrra on leevendanud sesoonsust kala külmutamisvõimaluste loomine Kõrgessaares.

Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Allesmärkidega soovitakse saavutada järgmist:

- ▶ Hiiumaa kalandus- ja turismiettevõtjate koostöös arendatakse välja teenusepakkumiseks vajalik infrastruktuur ning kalandussektor pakub põhitegevuse kõrval kalandus- ja mereturismi teenuseid, mis on tuntud Eestis ja Põhjamaades.

Toetatud on 7 majutuskoha ja selle juurde kuuluva ehitamist, sisustamist või parendamist. 5 toitlustuskohta on saanud toetust seadmete, sisustuse või ehituse jaoks. Toetatud on aerupaatide ostmist ja 3 ajaloolise laeva või paadi ehitamist ja/või ostmist. Toetatud on ujuvkaide soetamist ja kalaturistide tarvis piknikuplatside rajamist.

Rajatud on juurde majutuskohi, söögikohtades pakutakse kalatoite, võimaldades kaluritel oma kala seeläbi turustada. Tekkinud on võimalus laenutada paate - sarnane teenus varem praktiliselt puudus. Pakutakse ka kaluriga merele mineku teenust. Turismitaristu ei ole aga kindlasti veel valmis ning vajaks edasisi investeeringuid.

- ▶ Hiiumaa turismiettevõtjad koostöös kalandusettevõtjatega on laiendanud kalaturismiga seotud teenuste pakkuist, teenuste hooajalisus on vähenenud.

On tekkinud uued kalandusturismi teenused, mis varem põhimõtteliselt puudusid. Teenuste pakumine on alles algusjärgus ning ei ole veel tuntuks saavutatud. Vajalik on edasine sissetöötamine ning turundus.

- ▶ Hiiumaal toimuvad regulaarsed rannakülade ja kalanduse traditsioone tutvustavad üritused. Taastatakse või renoveeritakse rannakalandusele iseloomulikud ajaloolised sadama- või rannaehitised ning arendatakse rannakalanduse traditsioone tutvustavaid väljapanekuid.

Taastatud on üks ajalooline püüumaja ning alustatud rannakõrtsi taastamist. Iga-aastaselt korraldatakse tuulekala- ja lestafestivali.

Üritused on saanud tuntuks ning järjepidevaks ning pakuvad kaluritele võimalust oma kala turustamiseks väga hea hinnaga, samuti edendavad kalandusturismi teenuste pakkumist ning pikendavad turismihoaega. Teenuste pakkumine on kujunemisjärgus. Tuleval aastal on plaanis süsteemselt teenusepakkujate infot koguda, jagada ning turustada.

Tegevuste mitmekesistamine

Tegevussuuna eesmärkideks on, et Hiiumaa kalurid pakuks põhitegevuse kõrval teenuseid puhkajatele, kohalikele elanikele ja toodaks väikepartiidena erinevaid pooltooteid või tooteid ning Hiiumaa kalandusettevõtjad arendaks väiketootmist valdkondades, mis väärtustavad Hiiumaale iseloomulikke loodusressursse ja lähtuvad traditsioonilistest tegevusaladest.

Toetatud on ühe puidutöökoja ehitamist ning kahe töökoja varustamist, ühe kalapüüniste töökoja ehitamist, kahe kalapüüniste töökoja sisustamist ning ühe paadiehitaja tööriistade soetust. Toetati kahe õunamahlatootja seadmete soetust, üks lauaõunte tootja renoveeris toetuse abiga laohoone, neli ettevõtjat on soetanud halumasina küttepuude tootmiseks või teenuse osutamiseks, seadme puiduhakke tootmiseks, renoveeritud on autoremonditöökoda, soetatud maastikuhoolduse seadmeid, kaks metsaveohaagist koos juurdekuuluvaga ning kaks traktorit põllumajandus- ja/või metsatöödeks.

Projektidega soetatud seadmed aitavad kaasa kalurite tööhõive parandamisele. Mõnel juhul on loodud ka uued töökohad (püünistetöökoja ning puidutöökoja ehituse tulemusena 2 uut töökohta). Olukorras, kus piirkonnas jääb nii töökohti kui elanikke vähemaks, on ka iga säilitatav töökoht suure väärtusega.

Koolitustegevus

Koolitustegevuse osas seati eesmärgiks, et kalanduspiirkonnas tegutsevad inimesed oleks koolitatud ja tegusad.

Kokku on toetuse saanud 9 koolitusprojekti, mille teemadeks on kalatoitude ja toodete valmistamine (3 koolitust), laevaehitus, vesiviljelus, naturaalse ehitusmaterjalide kasutamine ehituses, noortele suunatud koolitused (2 koolitust) ning laiemale avalikkusele suunatud hariva elemendiga festivalid (2 festivali). Koolitustest 3 olid suunatud kitsamale grupile (firmasisesed või MTÜ paarile liikmele), ülejäänud olid kõigile soovijatele avatud. Festivalidel osalejate arv on mõõdetav sadades.

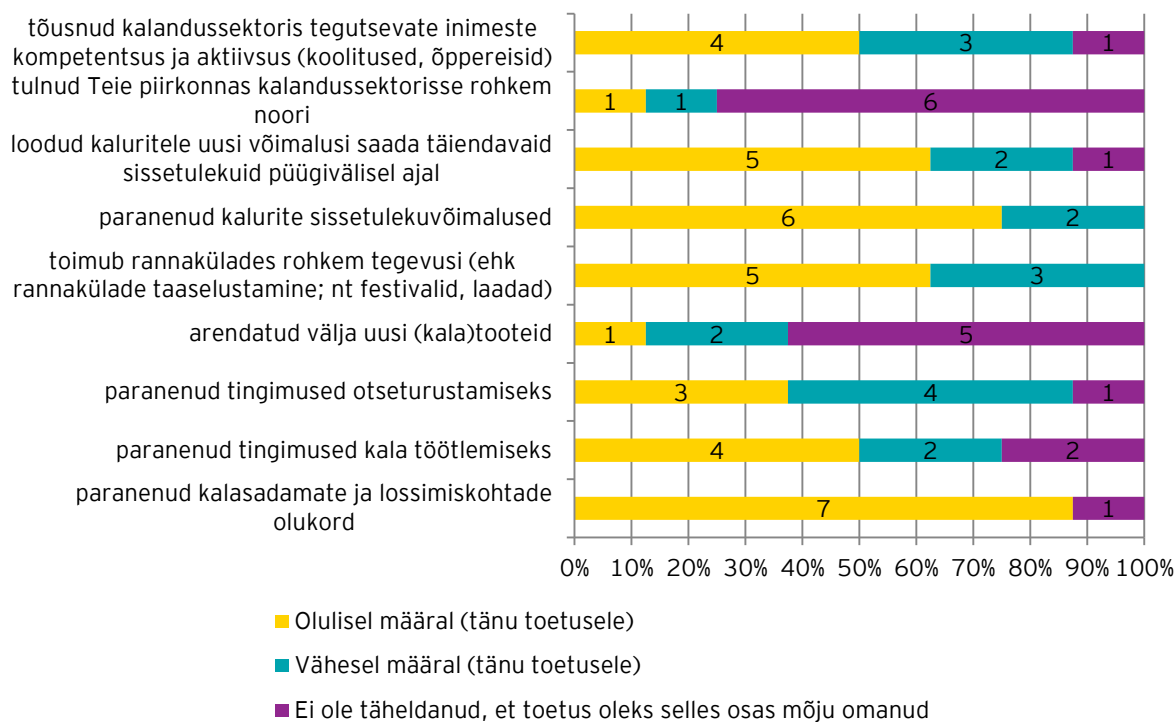
Peamiselt on koolitused olnud seotud teiste strateegia tegevussuundadega, enim kalatoodete töötlemise ja turustamisega, mis on tervitatav, kuna nii kala töötlemine kui turustamine on üks piirkonna kitsaskohti. Ühtegi õppereisi pole koolituste tegevussuuna raames otseselt korraldatud, välja arvatud vesiviljeluse koolitus, mille osaks oli üks siseriiklik ja üks välisriiki toimunud õppereis.

5.2.3 Meetme mõjude analüüs

KTG hinnangul on meetme elluviimise tulemustest kalandussektori arengu jaoks olulisima mõjuga kala säilitusvõimaluste loomine, teiseks kalurite koondamine ühisesse organisatsiooni ja selle raames toimuv ühistegevus. Kolmanda olulise mõjuna toodi välja, et kalurid on saanud KTG-de kaudu huvigrupiks, kellega on hakatud KOV ja riigi tasandil senisest enam arvestama.

90% telefoniküsitlusele vastanutest oli arvamisel, et meetmel on olnud oluline positiivne mõju sadamate olukorrale (joonis 27). Sadamate kasutusaktiivsus on seotud paljuski kalasaagiga. 2013. aastal olid ahvenasaagid viimase 20 aasta suurimad, mis suurendas kindlasti ka aktiivsust. Hiiumaa probleem kala turustamisel on hooajalisus: perioodidel, kui kalasaagid on suuremad (sügis), ei ole ostjaid, ja vastupidi. Suvel kala realiseerimisega probleeme ei ole. Saare elanikkond ei ole väga ostujõuline ning paljuski sõltutakse mandrilt tulnud kokkuostjatest, mis aga ei anna garantiid saagi turustamiseks.

Joonis 27. „Kas nõustute väitega, et meetme 4.1 toetuste tulemusel on ...“ (n=8)

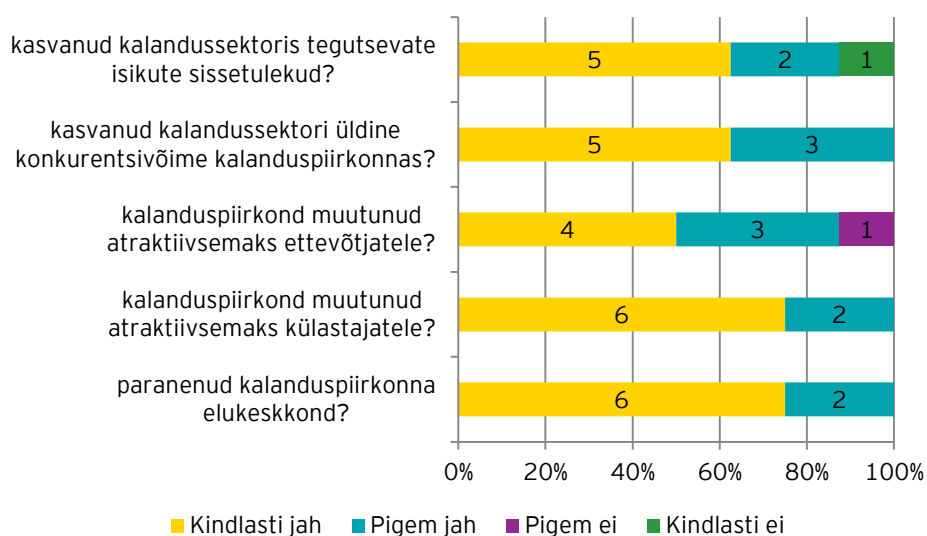
Allikas: Telefoniintervjuud Hiiumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Ühistegevuse osas on ainus näide Kõrgessaare sadamasse rajatud külmhoone, mida saavad kasutada saagi säilitamiseks kõik saare kalurid. Praegu kasutavad külmhoonet siiski eeskätt Kõrgessaare kandi kalurid, samuti üks kalakohviku pidaja. Kõrgessaare külmhoone puhul on arenguperspektiiv otseturunduse valdkonnas kindlasti olemas, kuid see vajaks eestvedajat äriühingu näol (MTÜ seda rolli seadusest tulenevate piirangute tõttu täita ei saa).

Kalurid on kasutanud suhteliselt palju meetme võimalust soetada toetuse abil jahutusseadmeid, mis on kala realiseerimisel esmase tähtsusega.

Meetme mõjul on kalurid saanud hooajalisuse mõju oma sissetulekutes leevendada. Tööhõive suurenemist statistiliselt välja tuua ei saa, ka toetuste summa, mis selles tegevussuunas projektidele on määratud, ei ole suur. Küsitlus näitas, et enamus vastajaid peab meetme toetusi kalurite sissetulekute suurenemisel siiski oluliseks, kuigi esines ka arvamus, mille kohaselt mõju puudus (joonis 28). Meetme mõju elukeskkonnale ja turismi arengule peetakse suureks, veidi madalamalt hinnatakse kalandussektori atraktiivsuse tõusu ettevõtjate jaoks. Kalandussektori üldise konkurentsivõime tõusu jaoks peetakse meetme mõju kas kindlasti või pigem oluliseks.

Joonis 28. „Kas nõustute väitega, et meetme 4.1 toetuste tulemusel on ...“ (n=8)

Allikas: Telefoniintervjuud Hiiumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Rannakülade taaselustamist meetme kaudu nähakse eeskätt tänu turismiga seotud investeeringute toetamisele. Selle kaudu on olemas mõju inimeste piirkonda jäämisele ja majandustegevuse arengule, kuid otseseid seoseid demograafiliste muutuste ja meetme toetuste vahel ei ole võimalik välja tuua. Inimeste piirkonda ja kalandussektoris jäämine on seni sõltunud pigem muudest faktoritest.

Jätakuvalt vajab arendamist ja toetust kalatoodete töötlemise ja otseturustuse suund. Hiiumaal ei ole praegu ühtegi kalatööstust, kus kala tööstuslikult puhastatakse. Tingimused kalatöötlemiseks on meetme toel siiski mõneti paranenud: Kõrgessaare külmhoone võimaldab kaluritel oma saagi külmutusvalmidusega hoonesse koondada.

Kõige rohkem on arenguperspektiivi kala otseturustamise valdkonnas. Hiiumaal on püügikogused olnud suhteliselt väikesed (fookusgrupp: „*Pole olnud midagi väga turustada*“), kuid turismihooaja väliselt esineb probleeme ka nende koguste turustamises. Ühise turustamise idee on Hiiumaa kalurite arvates hea ja selle olulisust nähakse, kuid et kalasaagid (ahven) on hakanud alles hiljuti suurenema, on tekkinud motivatsioon selle teemaga tegelemiseks alles hiljuti.

Kalatööstus on ajalooliselt olnud Hiiumaal heal arengutasemel, aga tänaseks hetkeks on see valdkond hääbunud. Meetme 4.1 abil on võimalik kalatööstuse taasteke, kuid selle saavutamiseks peaks toetussuund jätkuma ka pärast käesoleva programmiperioodi lõppu.

Hiiumaal on töötus tõsiseks probleemiks, kuid kalandussektori tööhõivet on meede aidanud parandada. Fookusgrupi hinnangul on eeskätt tegu „sotsiaalmeetmega“, mis on suunatud kalurite toimetuleku toetamiseks, et aidata leida kalurite jaoks uusi tegevus- ja sissetulekuvõimalusi olukorras, kus kalapüügist tulenevad sissetulekud vähenenud on. Kalurite ja piirkonna heaolu ja areng on seotud väga tihedalt kalasaakidega, mida meetme abil mõjutada ei ole võimalik.

5.2.4 Tegevusgrupi tegevuse analüüs

MTÜ Hiiukala liikmete arv on alates tegevusgrupi asutamisest stabiilselt kasvanud, perioodil 2008-2013 suurenes liikmeskond 19 liikme võrra 68-lt 87 liikmeni. Tegevuspiirkonna alla kuuluvad kohalikud omavalitsused (5) on kõik MTÜ Hiiukala liikmed. Mõningane vähenemine toimus vaid 2012. aasta jooksul, kuid arvuliselt on tegu väga väikese muutusega. Mõnedel juhtudel on olnud liikmete väljaastumise põhjuseks kõrge vanus (soovitakse aktiivsest tegevusest kõrvale tõmbuda), mõnedel juhtudel on KTG juhtkond võtnud aga vastu otsuse liikmed tegevusgrupist välja arvata liikmemaksu mittetasumise tõttu.

Tegutsemisaastate jooksul on tegevusgrupil olnud 105 erinevat liiget, intervjuu läbiviimise hetkel oli liikmeid 85. Liikmete vastuvõtu otsuse teeb juhatus liikmeks astuda soovija avalduse alusel.

Liikmemaks on kõigile MTÜ liikmetele 20 € aastas. 85-st KTG liikmest 62 on kalandussektoris tegutsevad ettevõtjad või MTÜ-d. Ligikaudu 40% piirkonnas tegutsevatest püügiloa omanikest on MTÜ liikmed.

Toetused on jagunenud kalanduspiirkonnas suhteliselt laia ringi taotlejate vahel, suurim arv toetuse saajatest viib ellu ühe projekti. Piirkonnas on viis aktiivset taotlejat, kes on toetust saanud viiele või kuuele projektile (tabel 5).

Tabel 5. Toetuse jagunemine taotlejate lõikes.

Projektide arv, millele toetust saanud	Toetuse saajate arv	Toetuse kogusumma grupis (EUR)	Keskmine toetuse summa grupis (EUR)
6 projekti	3	284 735,8	47 455,96
5 projekti	2	199 491,1	39 898,22
4 projekti	1	5 049,55	1 262,388
3 projekti	6	1 000 373	333 457,5
2 projekti	11	345 030,9	172 515,5
1 projekt	20	315 961,6	315 961,6
KOKKU	43	2 150 641,52	

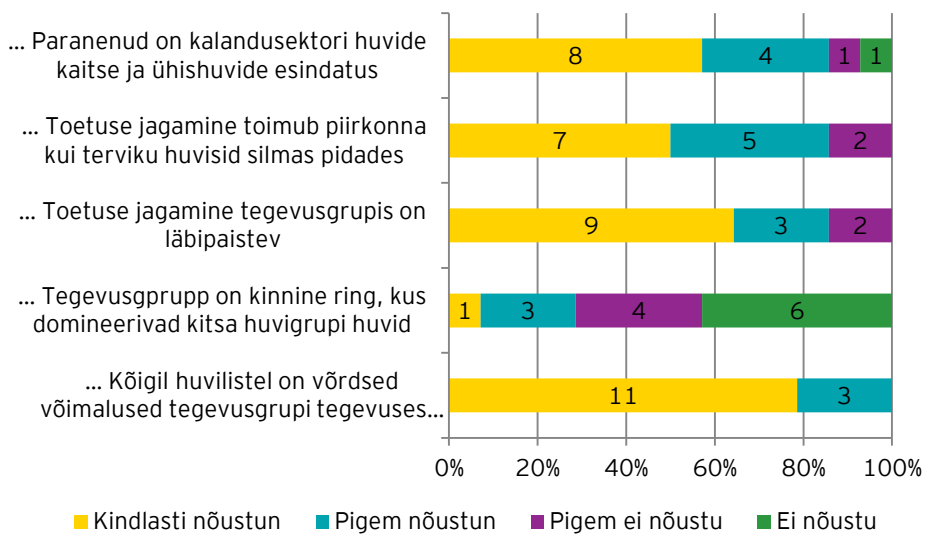
Allikas: PRIA, 2013

5.2.4.1 Rahulolu tegevusgrupi toimimisega

MTÜ Hiiukala tegevusega ollakse suuremalt jaolt rahul. Telefoniküsitluses osalenutest 50% (7 isikut) vastas, et on KTG tegevusega väga rahul, 5 vastajat leidis, et on KTG tegevusega enam-vähem rahul ning 2 vastajat KTG tegevusega rahul ei olnud. Ollakse rahul, et on loodud organisatsioon, mis koondab kalureid ühe katuse alla. Selle tulemusena suhtlevad ka piirkonna kalurid omavahel senisest rohkem, KTG-st saab vajadusel abi taotluste vormistamisel, infot kalandussektoris toimuva kohta jm.

KTG tegevust peetakse avatuks ja toetuste jagamist suuremalt jaolt läbipaistvaks, kuid nii telefoniküsitluses kui fookusgrupi intervjuudel tuli välja ka negatiivseid hinnanguid (joonis 29). Kõik vastanud leidsid, et kõigil kalandussektoris tegutsejatel on võrdsed võimalused tegevusgrupis osalemiseks. 25% vastanutest leidis, et KTG on kinnine grupp, kus domineerivad väikese huvirühma huvid, ülejäänud vastajad selle väitega ei nõustunud.

Joonis 29. „Kas nõustute järgmiste väidetega, mis puudutavad Teie piirkonna tegevusgrupi tegevust?” (n=14)

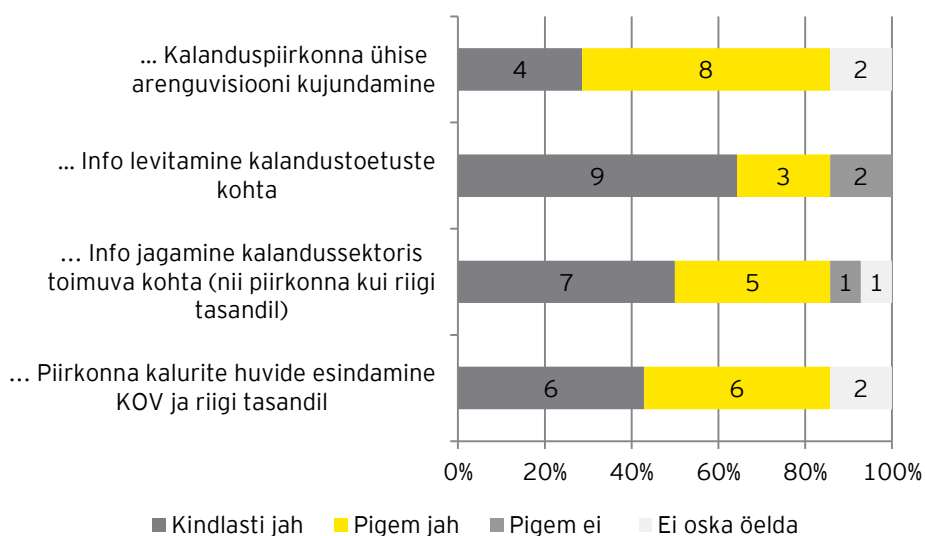

Allikas: telefoniintervjuud Hiiumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.2.4.2 Tegevusgrupi roll

Tegevusgrupi tegevuse olulisus Hiiumaa kalanduspiirkonnas seisneb eeskätt kalandustoetuste kohta info levitamises, samuti peetakse oluliseks grupi rolli info jagamisel kalandussektoris toimuva kohta - viimase küsimuse osas esines siiski ka vastuseid, mille kohaselt KTG pigem seda rolli ei täida või ei olda sellega kursis. Suurem osa vastajatest leiab, et KTG esindab kalurite huvisid nii KOV-i kui riigi tasandil, kuid alla 10% vastajatest ei ole sellega kursis. Küsimusele, kas KTG roll on kalanduspiirkonna ühtse arenguvisiooni kujundamine, on protsentuaalselt kõige väiksemal arvul vastuseid „kindlasti jah“, kuid üle 80% vastajatest on siiski seisukohal, et KTG seda rolli kindlasti või pigem täidab (joonis 30).

Joonis 30. „Millist rolli täidab Teie piirkonna tegevusgrupp lisaks Euroopa Kalandusfondi toetuste jagamisele?” (n=14)

Allikas: telefoniintervjuud Hiiumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.2.5 Kokkuvõttev hinnang

Hiiumaa kalanduspiirkonna strateegia on kavandatud aastani 2015, mistõttu 2013. aasta seisuga saab eesmärkidele anda vahehinnangu. Kokkuvõttlikult võib öelda, et eesmärkide saavutamiseni hetkel veel jõutud ei ole ning suure tõenäosusega saavutatakse 2015. aastaks tänasega võrreldes teatav edasimineku. Strateegias seatud visiooni täitumiseni jõudmine on kindlasti pikemaajaline protsess, mida EKF-i meetme 4.1 toetused ja KTG tegevus vaid osaliselt mõjutada saavad.

Strateegia visioonis nähakse Hiiumaad väljakujunenud, rannakalanduse traditsioone toetava infrastruktuuri ja teenustega ning mitmekesise, rannakaluritele täiendavaid töövõimalusi pakkuva ettevõtlusega saarena. Tänase seisuga on Hiiumaal olemasolev infrastruktuur ettevõtluse alustamiseks ja arendamiseks veel puudulik. Näiteks ei ole alustavatele ettevõtjatele pakkuda vajalike kommunikatsioonidega kontoripinda, renditurg selles osas sisuliselt puudub.

Looduskeskkonna olukord vastab strateegia eesmärgis sõnastatule, samas sõltub selle olukord aga pigem KTG välistest mõjuritest.

Sadamate infrastruktuur on meetme toetuste tulemusel tehtud investeeringute abil paranenud. Kõrge lisandväärtusega omatoodete valmistamist ei ole seni praktiliselt toimunud. Turistide toitlustamiseks saab kala kasutada vaid suveperioodil, muul ajal toimub müük enamjaolt kokkuostjatele. Kalasaagile turismihooaja välisel ajal ostjaskonna leidmine on Hiiumaal sagedaseks probleemiks. Nii kalale lisandväärtuse andmise kui otseturustamise osas on nii KTG kui Eesti kalanduse arengustrateegia valguses järgnevatel aastatel Hiiumaal palju arenguruumi.

Arenguruumi on kindlasti ka turismikorralduse ja -turunduse osas, kuna turistide arv Hiiumaal aasta-aastalt kasvab ning senisest aktiivsemalt saaks tutvustada mere- ja kalastusturismi võimalusi laidudel ja rannikumerel.

Edukaks võib pidada mitmekesistamise toetussuuna tulemusi, mis on võimaldanud luua piirkonnas lisisissetulekuvõimalusi ning hooajalisi töökohti. Samas ei ole täheldatav meetme mõju inimeste piirkonda elama asumisele või lahkumisele.

Uuringus osalenud kalanduspiirkonna esindajate hinnangul on meetme elluviimise tulemustest kalandussektori arengu jaoks suurima mõjuga kala säilitusvõimaluste loomine. Teise olulise tulemusena nähakse kalurite koondamist ühtsesse organisatsiooni ja selle raames toimuvat ühistegevust, mis enne KTG loomist oli vähene. Olulise mõjuna toodi välja, et kalurid on saanud KTG-de kaudu huvigrupiks, kellega on hakatud KOV-i ja riigi tasandil senisest enam arvestama.

Tegevusgrupi tegevusega ollakse enamjaolt rahul. Olulisim KTG roll on kalandusalase teabelevi korraldamine, veidi vähemal määral, kuid siiski piisavalt sageli, nimetati ka kalurkonna ühishuvide esindamist riigi ja KOV-i tasandil ning kalanduspiirkonna visiooni kujundamist.

Tegevusgrupi ettepanekud meetme kavandamiseks ja rakendamiseks 2014-2020 programmiperioodil lähtuvalt senise perioodi kogemusest:

- ▶ Paadi ostuks toetuse taotlemisele on seatud piirangud, mille kohaselt ei ole võimalik soetada professionaalseks kalapüügiks mõeldud paati. Hobipaatile, mille jaoks on meetmest võimalik toetust saada, kala püüda ei tohiks. Ettepanek oleks need tingimused järgmisel perioodil muuta nii, et toetust oleks võimalik saada ka kutseliseks püügiks ette nähtud paatide ostuks.
- ▶ Küsimusi on tekitanud paadimootorite soetuse abikõlblikkus. Toetus paadimootori ostuks oleks kaluritele vajalik, kuid seni valitseb selgusetus toetuse taotlemise võimalikkuse osas.
- ▶ Meetmesse oleks vajalik sisse tuua keskkonnatoetused, näiteks oleks järgmisel perioodil vajalik korrastada jõesuudmed, et kala saaks kudema tulla. Kalavarude taastootmisele tuleks senisest suuremat tähelepanu pöörata. (Siinkohal on uuringu läbiviijate hinnangul probleemiks pigem

vähene info toetusvõimaluste kohta, kuna nende tegevuste jaoks on nii EKF-is kui KIK-is eraldi meetmed.)

- ▶ Välja toodi probleem hindamiskomisjoni töös, mille kohaselt tuleks hindamise protseduure selgemaks muuta ning hindajate objektiivsust paremini kontrollida. Vastukaaluks avaldati arvamust, et hindamiskomisjon töötab konstruktiivse arutelu põhjal, kuid tagasiside taotlejatele peaks olema paremini korraldatud (põhjendused taotluse tagasilükkamise osas). Hindamisel on esinenud olukordi, kus on taotleja arvates toimitud ebaõiglaselt. Subjektiivsus on tingitud sellest, et komisjoni hinded on anonüümsed ja komisjonil puudub esimees, kes kontrolliks liikmete poolset hindamist ja hinnete põhjendatust.
- ▶ Kindlasti võiks järgmisel perioodil jätkuda tegevuste mitmekesistamise toetamine, mis oli Hiiu maal üks edukamaid suundi. Töötlemise, turunduse ja tootearenduse toetamine peaks jätkuma, kuna lõppeval perioodil selles osas reaalseid tulemusi ei saavutatud.
- ▶ Sadamate toetussuund peaks jätkuma senisest vähemas matus, kuid meetmesse võiks toetatava tegevusena lisada ka lautrikohtade korrastamise võimaluse.
- ▶ Kalatöötlemise tegevussuuna omaosaluse määra tuleks väiksemaks viia, et ärgitada rohkem kalureid selles valdkonnas osalema. Praegune projekti omaosaluse protsent on kaluri jaoks liiga suur ning tähendab ühtlasi suurt majanduslikku riski, mida paljud ei ole valmis võtma.

5.3 Läänemaa kalanduspiirkond

5.3.1 Ülevaade MTÜ Läänemaa Rannakalanduse Seltsi tegevusest kalanduspiirkonnas

Läänemaa kalanduspiirkond hõlmab järgmisi Läänemaa omavalitsusi: Hanila, Lihula, Martna, Ridala, Vormsi, Oru, Noarootsi, Nõva. Kalanduspiirkonnas on moodustatud MTÜ Läänemaa Rannakalanduse Selts, kelle eestvedamisel on koostatud MTÜ strateegia aastani 2013, mis on aluseks EKF meetme 4.1 rakendamisele kalanduspiirkonnas.

Piirkonna eripäradeks on, et asutakse eemal Eestit läbivatest olulisematest magistraalteedest ning seda võib tervikuna hinnata kui ääremaad (v.a Haapsalu linn), kus palju inimesi töötab väljaspool kodukohta. Looduskaitseliste objektide rohkusest tingituna on Läänemaa kaluritele seatud teistest rohkem piiranguid püükidele ja merel liikumisele. Kalanduse osatähtsus piirkonnas on võrreldes eelmise sajandiga vähenenud.

Võttes arvesse meetme projektitoetuste andmeid 2013. aasta lõpu seisuga, tehakse Läänemaa kalanduspiirkonnas EKF-i kaasrahastuse abil investeeringuid mahus ca 3,3 mln €, sellest EKF-i toetus ca 2,5 mln €. 54% meetme 4.1 toetusest on antud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamist toetavatele projektidele, teisel kohal 21%-ga on kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise tegevussuund, turismi ja rannakülade taaselustamise projektidele on määratud 14% meetme toetusest. Väljamaksete maht on 82% määratud toetuste summast.

Tegevussuundades on esitatud kokku 117 projektitaotlust, millest on rahastatud 83% (97 projekti). Koolitustegevuse tegevussuunas on rahastatud suurim protsent projektitaotlustest (92%). Protsentuaalselt on esitatud taotlustest kõige vähem rahastatud kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise tegevussuuna projekte (73%, 22 esitatud taotlusest tehti rahastamisotsus 16 projekti puhul).

Tabel 6. Ülevaade Läänemaa kalanduspiirkonna projektidest 31.12.2013 seisuga.

	Projektide kogu- maksumus (EUR)	EKF-i toetuse summa (EUR)	Tegevu- suuna % toetusest	Taotluste arv	Toetatud projektide arv	Rahas- tatud taotluste %
KOKKU	3 332 534	2 557 423	100%	117	97	83%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine	500 514	354 931	14%	35	29	83%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	885 427	531 246	21%	22	16	73%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	1 535 606	1 381 436	54%	13	10	77%
Tegevuste mitmekesistamine	353 489	233 088	9%	34	30	88%
Koolitustegevus	57 497	56 723	2%	13	12	92%

Allikas: PRIA, 2013

MTÜ Läänemaa Rannakalanduse Seltsi tegevuseks on määratud EKF-i toetust summas 272 838 € (välja makstud 31.12.13 seisuga: 254 106 €). Tegevuspiirkonna alla kuuluvatest kohalikest omavalitsustest on MTÜ liikmeks astunud 6 ehk 75%. Piirkonnas tegutsevatest kutselistest kaluritest kuulub tegevusgruppi 40%.⁶

⁶ PRIA andmed 2013. A seisuga

Meetme 4.1 raames määratud toetuste summast 70% on määratud MTÜ liikmetele. 63% toetuse saajatest on MTÜ liikmed. Kokku on toetuse saajaid 40. Ühe toetuse saaja kohta on rahastatud keskmiselt 2,4 projekti.

5.3.2 Strateegia eesmärkide saavutamine

Läänemaa kalanduspiirkonna visioon:

- ▶ Rannakülades on säilinud traditsioonilised tegevused ja eluviis. Rannakaluritel on järelkasv. Toimib kalandusega seotud ettevõtlus, sealhulgas turism.
- ▶ On kujundatud piisav väikesadamate ja lautrikohtade võrk koos vajaliku infrastruktuuriga. Saab hästi merele ja merelt maale. Piirkondliku tähtsusega väikesadamatel on mitmekülgne otstarve.
- ▶ Rannakaluritel on mereohutusnõuetele vastavad paadid kalapüügiks ja ka turistidele teenuste osutamiseks ning kaasaegsed navigatsioonivahendid ja oskused nendega töötamiseks.
- ▶ Piirkonnas püütud kala väärindatakse kohapeal ja kalurite sissetulekud ei vähene. Toimib piirkondlik turundussüsteem
- ▶ Rannakalurid, kohalikud omavalitsused, ettevõtjad, külakogukonnad teevad mitmekülgset koostööd piirkonna väärtuste ja võimaluste paremaks kasutamiseks.
- ▶ Koostöös mõjutatakse seadusandluse ja piirangute mõistlikku kujundamist, et kalavarud oleks kaitstud ja kalurite püügivõimalused mõistlikult tagatud.
- ▶ Ühiselt aidatakse korraldada ja jälgida seadustest kinnipidamist piirkonnas.
- ▶ Teadlaste, loodus- ja keskkonnakaitsjate, rannakalurite, kohalike omavalitsuste ja piirkonna kogukondade ühiste pingutustega aidatakse kaasa kalavarude säilimisele ja paranemisele.⁷

Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Tegevussuuna eesmärkidena nähakse, et Läänemaa kalanduspiirkonnas oleks korrastatud ja toimiv kalasadamate võrgustik; sadamates oleks korrastatud infrastruktuur ja tagatud põhilised teenused. Eelisarendatud on sadamad, millel on suurem koostööpotentsiaal, kus on tagatud osutatavate teenuste mitmekülgsus, millega on seotud enam huvigruppe; sadamate võrgustik tagab Läänemaa rannakalurite juurdepääsu olulistele püügipiirkondadele mõistliku aja jooksul.

Investeeringud on tehtud 5 sadamasse (Puisse sadama 3 etappi, Virtsu kalasadama 3 etappi, Dirhami kalanduskeskuse 2 etappi, Topu kalasadama 1 etapp ja Österby sadam).

Mitmeetapiline töö ja keskendumine konkreetsetele sadamatele on taganud, et kõik sadamad on kasutatavad ja korras.

Kõigil investeeringu saanud sadamatel on kalanduse kõrval ka turismipotentsiaal, vähemal määral ehk Topu sadamal. Kõigi sadamate lähiümbruses on elujõuline kalurite kogukond (vähemal määral Österby sadama ümbruses). Kõigis sadamates pakutakse ka nii-öelda kogukonnateenust ehk siis kohalikud elanikud saavad seal oma paate hoida.

Pea kõigi investeeringu saanud sadamate lossimiste ja püügist saadud tulude statistilised näitajad paranevad, samuti näitab suurenemist nn püügimigratsioon ehk siis sadamates lossitakse enam kala kui püüavad piirkonna kalurid. See annab tunnistust, et kuna head püügipiirkonnad on lähedal, kasutavad sadamat ka teiste piirkondade kalurid.

⁷ Läänemaa Kalanduspiirkonna strateegia 2009-2015

Sadamate geograafiline valik on suhteliselt hea ning meede on keskendunud just neile sadamatele, kus on olnud ajalooliselt suured lossimised. Mõnevõrra erineb siin Österby sadam, kus kalanduslik tähtsus on vähenenud. Valik Noarootsi valla sadama puhul oleks võinud olla parem (näiteks Hara).

Sadamate avaliku kasutusega hetkel probleeme ei ole. Põhjus on eelkõige selles, et 3 sadamat on KOVide omandis, 2 mittetulundusühingut ei tee samuti ligipääsule mingeid takistusi. Probleem on pigem selles, et investeringu saanud sadamad, eriti Puise ja Topu, on kalurite hulgas niivõrd tihedalt kasutatavad, et kõik soovijad ei mahu sinna füüsiliselt ära. Selleks on sadamates kehtestatud kord, et sadamat võivad eelisjärjekorras kasutada kalapaadid ja kui neist ruumi üle jääb, siis teised soovijad või kohalik kogukond.

Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine

Tegevussuuna rakendamise eesmärgid on luua Läänemaa rannakalanduspiirkonnas eeldused kala senisest suuremahulisemaks esmatöötlemiseks ning korraldada Läänemaa rannakalanduspiirkonnas kala varumine ja töötlemine, arvestades kalurite huvisid ja turu nõudlust, tuginedes koostööle ja ühistegevusele.

Investeeringud on kahte suuremasse kalatöötluskeskusesse - Lihulasse ja Dirhamisse. Virtsu Fishing OÜ on saanud investeeringutoetust Virtsu kala esmakokkuostu- ja logistikakeskuse ehitustööde teostamiseks. Lisaks sellele on investeeritud hulgaliselt väiksematesse projektidesse, mis on aidanud olulisel määral kaasa kalurite sissetulekute suurenemisele ja aidanud täita riigi poolt tootmisele kehtestatud sanitaarnõudeid.

Ettevõtjad on soetanud EKF-i toetuse abil parimad kalatöötlemisseadmed, mis tänasel päeval on Euroopa Liidus võimalik hankida. Lihula tsehhis on tootmine käivitunud, Dirhami kalakeskuses käivitub tootmine 2014. aastal, Virtsu kala esmakokkuostu keskus käivitub 2014. aasta kevadel.

Meetme rakendamise tulemusel on lisandunud kalanduspiirkonda vähemalt 5 kalurit, kes töötlevad pea 100% oma püütud saagist (peamiselt suitsetavad) ja müüvad selle otse kliendile, puudujääv kala ostetakse piirkonna teistelt kaluritelt. Töödeldud kala on leidnud uuesti tee kohalikule turule. Mitmed kalurid on taotlenud KTG nõustamise abil Tervisekaitseametist vajalikud load. Esialgne eesmärk, et 2015. aastaks müüdaks vähemalt 40% Läänemaal püütud saakidest töödelduna, ilmselt ei realiseeru, kuid töödeldud kala väiketootmine ja müük on meetme rakendamise perioodil kordades kasvanud. Kui suur protsent kalasaagist müüakse töödelduna, vajab veel täpsustamist (tegevusgrupil andmed puuduvad). Kaluritevaheline koostöö saagi turustamisel ei ole kuigi edukalt käivitunud, tehakse küll ühekordset koostööd, kuid laiemat toimivat süsteemi välja kujunenud ei ole.

Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Tegevussuuna eesmärkideks on

- ▶ kalandusega seotud turismi soodustava infrastruktuuri ja teenuste loomine ja arendamine
- ▶ eelduste loomine turismi edendamiseks traditsiooniliste rannakülade, kultuuripärandi, looduse ja miljööväärtuste säilitamise ja kaitse abil
- ▶ turismimajanduse arendamine, mis tugineb rannakülade kultuuripärandile ja kohaliku looduse eripärale, ja mis samas kasutab kultuuripärandit ja loodust säästvalt
- ▶ turismiettevõtjate ja kalurite koostöös arendada turismitooteid, mis pakuvad elamusi turistile, toovad piirkonda säästval hulgal turiste ja annavad kohalikele tegijatele piisava sissetuleku

Valdav osa toetuse taotlejatest on Läänemaa kalandusettevõtjad, kes on kas parandanud oma teenuste spektrit või loonud mõne uue teenuse. Seoses investeeringutega on Läänemaale juurde tekkinud ca 40 majutusk kohta, peaaegu kõik need asuvad mere läheduses. Käivitatud on üks täiesti uus turismiteenuse liik - süstamatkade pakkumine. Neli ettevõtjat pakuvad turistidele võimalust kaluriga koos merele minna.

Pea kõik tegevussuuna raames määratud toetused on läinud põlistesse rannaküladesse ning kasutavad ära juba olemasolevat kultuuripärandit. Oluline on, et paljud turismiobjektid asuvad toetust saanud sadamate vahetus läheduses või kasutavad teenuse osutamiseks sadama infrastruktuuri, see omakorda võimendab mõlemat tegevussuunda.

Tegevuste mitmekesistamine

Tegevussuuna eesmärkideks on arendada tegevusi, mis põhinevad kohalikel ressurssidel ja koostööl piirkonna ettevõtjatega ning uusi tegevusi, tootmist ja teenuseid, mis arvestavad kohalike elanike ja turistide vajadusi.

Peamiselt keskenduvad toetatud projektid metsa ja põllumajandusega seotud tegevustele. Uusi tegevusi ja tootmisi on tegevuste mitmekesistamisega välja arendatud suhteliselt vähe. Meetme käivitumisel puudus selge arusaam tegevussuuna eesmärkidest, mistõttu oli ka taotluste arv suhteliselt tagasihoidlik. Mitmekesistamise tegevussuunda on hakatud taotlusi esitama hilisemas etapis ning taotlusi on esitatud 2013. aasta lõpuks arvuliselt palju, kuid tegu on väikeste investeeringutega ning kogu toetussuuna projektid moodustavad Läänemaal vaid 9% meetme vahenditest.

Väga oluline osa Läänemaa kaluritest on kalanduse kõrvalt ka metsa omanikud ning põllupidajad, seetõttu on põhjendatud, et tegevusi mitmekesistavad projektid on keskendunud just sellesse sektorisse.

Koolitustegevus

Tegevussuuna eesmärgid on:

- ▶ Kalandussektoris tegutsejate koolitusvajaduse selgitamine ja põhjendamine
- ▶ Koolitusturu võimaluste selgitamine lähtuvalt strateegia tegevussuundadest ja koolitusvajadusest
- ▶ Ühiste koolituste kavandamine valdkondades, mis aitavad tõsta kalandussektoris tegutsejate suutlikkust ja konkurentsivõimet
- ▶ Erinevate koolitusvõimaluste tutvustamine kalandussektoris tegutsejatele

Tinglikult jagunevad koolitustegevuse projektid kolme ossa. Esiteks koolitused, mis on vajalikud mõne konkreetse ettevõtja tegevuseks või uue tegevuse juurutamiseks. Toetatud on 5 taotlust, kus osalejate arv on olnud väike, kuid koolitus on KTG juhi sõnul teeninud konkreetse ettevõtja tegevuse parendamist, näiteks Mellson Grupp "Kalatöötaja koolitus", kus oli osalejaid 1 ning Mõhk ja Tõlpa "Süstasõidu koolituse sari", kus oli osalejaid igal koolitusel ca 4. Kipper Kala töötajate koolitusel oli samuti osalejaid 4. Teiseks koolitused, mis tõstavad kalurkonna kutseoskusi, näiteks navigatsiooniseadmete koolitus: osalejaid 20, väikelaevajuhtide koolitus: osalejaid 15, turunduskoolitus väikeettevõtjatele: osalejaid 10. Kolmandaks koolitused, mis aitavad laiendada kalurkonna silmaringi. Erinevad messikülästused, näiteks Põlfish 2013 külustus: osalejaid 8; kalandusmesside külustus: osalejaid 6.

Koolitusprojektide korraldamine on olnud Läänemaal suhteliselt problemaatiline, sest üldharivate koolituste korraldamine nõuab kalandusettevõtjalt raha ja ajakulu, samas kui kasu sellest ei tule otseselt tema tegevusse ega ettevõttesse. Seepärast oleks KTG juhtkonna arvamuse kohaselt põhjendatud, kui üldharivate kalanduskoolituste puhul saaks ka tegevusgrupp olla koolitussuunas projektitaotleja.

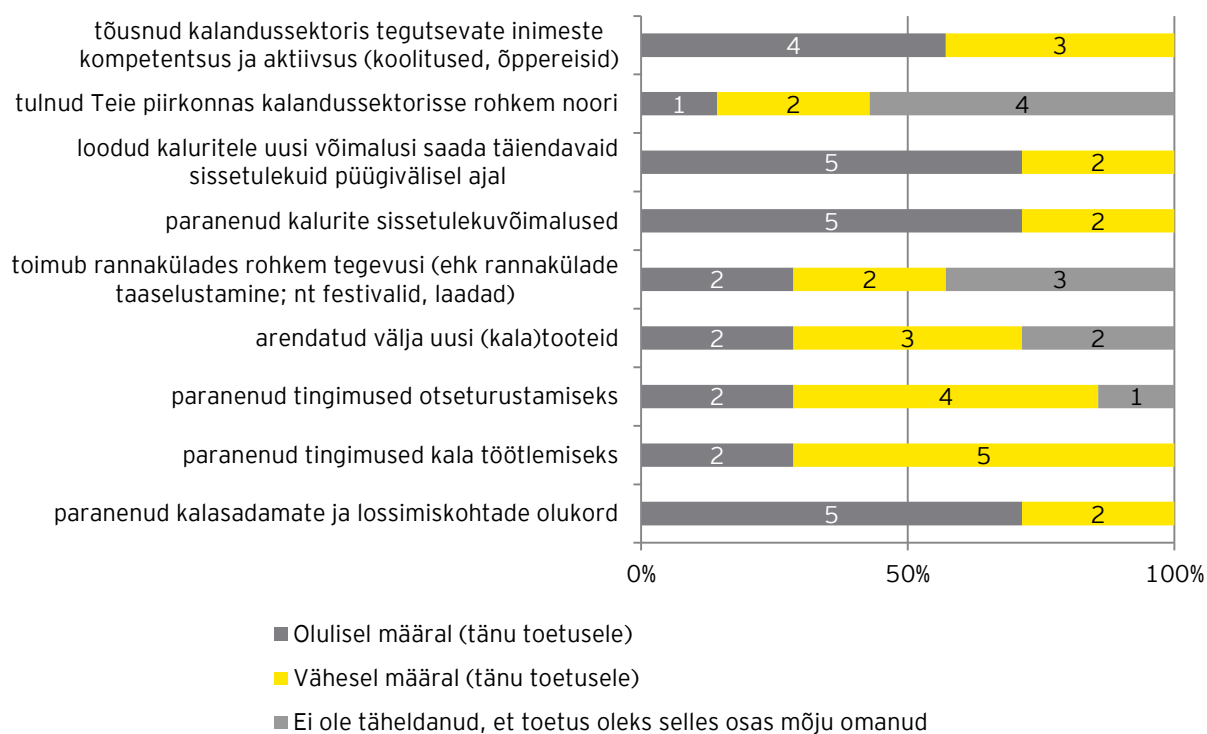
5.3.3 Meetme mõjude analüüs

Meetme olulisima mõjuna nähakse kalasadamate ja lossimiskohtade olukorra paranemist, võrreldes teiste tegevusgruppidega on täheldatav ka meetme suurem mõju kalatöötlemise suunal. Samuti on laienenud KTG loomise, kalurkonna koondamise ning toimunud sise- ja väliskoolituste tulemusena kalandussektoris tegutsevate inimeste teadmised ja silmaring.

Kalurite jaoks on tekkinud senisest rohkem sissetulekuvõimalusi püügivälisel hooajal ning tegevusvõimalused lisaks kalapüügile on täienenud. Töökohti luuakse pigem hooajaliselt. Meetme võimalustega on loodud töö- ja sissetulekuvõimalusi enamasti oma leibkonna liikmetele.

Meetmel on vähe tajutav mõju rannakülade taaselustamisele ja traditsioonide säilimisele (joonis 31). Fookusgrupi intervjuudel mainiti, et traditsioonilisi kalurikülasid piirkonnas tegelikult säilinud ei ole, pigem aitab meetme toetus olemasolevat külaelust säilitada. Keskmisest vähem on täheldatud meetme mõju ka tootearendusele kalandussektoris, tingimused kala töötlemiseks piirkonnas on aga nii küsitlusele vastajate kui KTG andmete kohaselt paranenud. Suhteliselt positiivsena nähakse meetme mõju ka otseturustamise tingimuste paranemisele, kuid tegeliku olukorra analüüs olulisi arenguid selles osas ei näidanud. Suveperioodil tegutses Haapsalus väga edukas müügikoht, kuid aastaringselt avatud müügikohta piirkonnas ei ole. Kala turustatakse enamjaolt otsekontaktide kaudu.

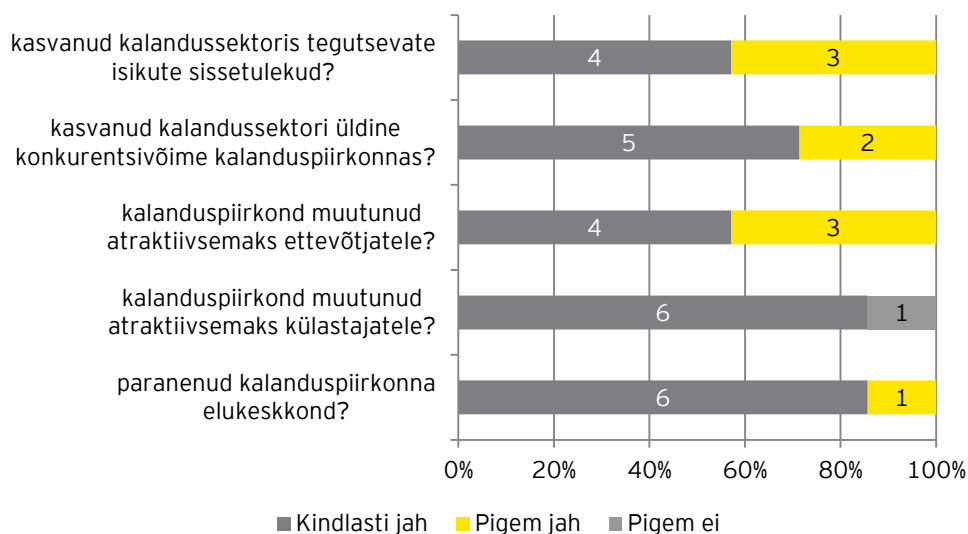
Joonis 31. „Palun hinnake, kas ja kui palju on Teie arvates Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuse tulemusel...” (n=7)

Allikas: telefoniintervjuud Läänemaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Kõik uuringus osalenud on arvamisel, et meetme mõjul on paranenud piirkonna kalandussektoris tegutsevate isikute sissetulekuvõimalused. Nähakse reaalselt sissetulekute suurenemist, sektori konkurentsivõime tõusu ning piirkonna muutumist ettevõtjatele atraktiivsemaks (joonis 32).

Joonis 32. „Kas nõustute väitega, et Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuste tulemusel on...” (n=7)

Allikas: telefoniintervjuud Läänemaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.3.4 Tegevusgrupi tegevuse analüüs

Tegevusgrupi asutajaliikmeid oli 2008. Aastal 36, 2013. aasta seisuga oli liikmete arv kasvanud 76-ni. Püügiloa omanikke on piirkonnas 156, nendest 67 ehk 43% on KTG liikmed.

Toetuse saajatest suurima grupi moodustavad ühe projekti elluviimiseks rahastuse saanud taotlejad. Esineb ka mitmeid aktiivseid toetuse taotlejaid ja saajaid, kes on saanud toetust rohkem kui 3 projektile.

Tabel 7. Toetuse jagunemine taotlejate lõikes.

Projektide arv, millele toetust saanud	Toetuse saajate arv	Toetuse kogusumma grupis (EUR)	Keskmine toetuse summa grupis (EUR)
7 projekti	1	89 402,81	12 771,83
6 projekti	3	263 504,8	43 917,467
5 projekti	1	45 144,83	9 028,966
4 projekti	4	419 371,4	104 842,84
3 projekti	6	1 224 033	408 011,02
2 projekti	8	121 915,3	60 957,655
1 projekt	17	394 051,1	39 4051,1
KOKKU	40	2557423,25	

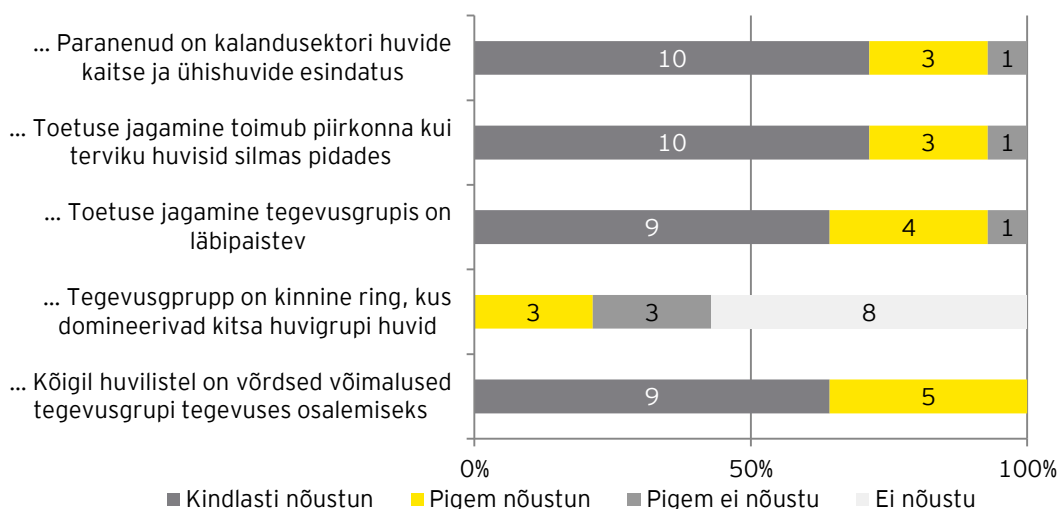
Allikas: PRIA, 2013

5.3.4.1 Rahulolu tegevusgrupi toimimisega

MTÜ Läänemaa Rannakalanduse Selts on aktiivne kalanduspiirkonna huvide esindaja. Info levitamisele ja teavitamisele pööratakse suurt tähelepanu. Samuti julgustatakse kalureid oma ideid tutvustama ning projektitaotlusi kirjutama, milles KTG juht taotlejaid tihti abistab. Professionaalsete projektikirjutajate teenuseid soovitatakse pigem vältida, kuna kõige paremini tuleb projekti idee ja potentsiaal välja juhul, kui see on esitatud taotleja enda poolt.

Leitakse, et toetuse jagamine toimub piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades, hindamiste läbiviimisel ja toetusotsuste tegemisel lähtutakse piirkonna kui terviku huvidest. KTG liikmelisus projektitoetuse saamise tõenäosust ei mõjuta. Mõned vastajad olid arvamusel, et tegevusgrupp on suletud ring kitsa huvigrupi esindamiseks, kuid ca 80% uuringus osalenud respondentidest seda ei arvanud (joonis 33).

Joonis 33. Kas nõustute järgmiste väidetega, mis puudutavad Teie piirkonna tegevusgrupi tegevust? (n=14)

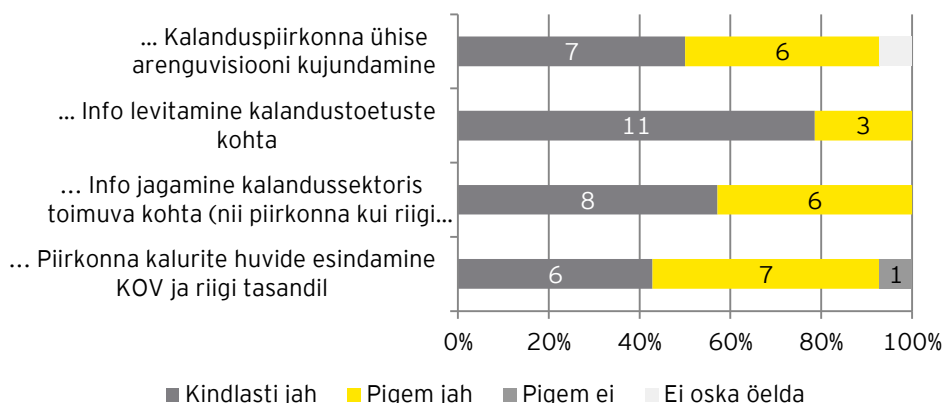

Allikas: telefoniintervjuud Läänemaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.3.4.2 Tegevusgrupi roll

KTG rollina nähakse enim kalandustoetuste ning kalandussektoris toimuva kohta info levitamist. Veidi vähemal määral nimetati olulise rollina piirkonna ühise arenguvisiooni kujundamist ning kalurite huvide esindamist KOV-i ja riigi tasandil. Samas on kalanduspiirkonna esindajate hinnangul KTG tegevuse mõjul sektori huvide kaitse ja ühishuvide esindatus paranenud (joonis 34). Näiteks on KTG vaidlustanud keskkonnakaitseliste piirangute seadmise otsuseid.

Joonis 34. „Millist rolli täidab Teie piirkonna tegevusgrupp lisaks Euroopa Kalandusfondi toetuste jagamisele?“ (n=14)

Allikas: telefoniintervjuud Läänemaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

LEADER tegevusgrupiga on koostöö üpriski pinnapealne. KTG juhi sõnul on olnud probleemiks see, et LEADER tegevusgrupp on suunanud kõik merelised tegevused kalanduse tegevusgrupile,

süvenemata sellesse, kas antud tegevus haakub KTG eesmärkidega või kas taotleja või tegevused on abikõlblikud. See on tekitanud erimeelsusi. Lisaks sellele raskendab koostööd ka ühingute olemuslik erinevus. Kui Läänemaa tegevusgrupp ühendab suuremas osas ettevõtjaid, siis LEADER tegevusgrupis on valdav osa küla- ja kodanikeühendusi. See olemuslik erinevus on saanud samuti omajagu takistavaks teguriks.

5.3.5 Kokkuvõttev hinnang

Sadamate ja lossimiskohtade infrastruktuur on meetme abil suhteliselt hästi välja arendatud. Kalapüük on Läänemaal pikka aega olnud pigem hobitasemel, kuna püügivõimalused (kalakogused) on olnud väikesed. Sadamate arendamine on andnud kaluritele võimaluse tegevusega edasi minna. Põhilised investeeringud ehk 75% vajadustest peaks olema praeguse perioodiga kaetud. Renoveerimata jäi kaks sadamat, mis on piirkonnas kalanduslikult olulised: Hara sadam ja Nõva sadam. Nõval olid põhjuseks omandiprobleemid ja Hara puhul eelistas sadama omanik Noarootsi vald korrastada Österby sadamat. Võimalusel soovitakse mõlema sadama arendamisega uuel perioodil edasi minna ja kindlasti jätkata ka juba toetuse saanud sadamate arendust, eelkõige teenuseid välja arendades.

Piirkonnas on meetmel olnud suur mõju kalatöötlemisele: investeeringuid on tehtud nii logistikakeskustesse kui täisautomaatsetesse suitsuahjudesse. Kala väärindamine on andnud võimaluse kala müügiks kõrgema hinnaga. Enamus toodangut müüakse kohapeal, ekspordi osakaal on suhteliselt väike (eksportturuks on Soome). Kasutatakse traditsioonilisi kala töötlemise võimalusi (suitsutamine), uusi kalatooteid seni välja töötatud ei ole.

Otseturustamise osas märkimisväärsed arenguid toimunud ei ole. Üldiselt on otseturustamise võrk hõre ning konkurents nõrk, turundussüsteemist hetkel piirkonnas rääkida ei saa.

Kalurite sissetulekuvõimaluste suurendamiseks on meede andnud mitmeid võimalusi. Olulise positiivse mõjuga on olnud kalatoodete töötlemisele suunatud investeeringud, samuti tegevuste mitmekesistamise projektid. Rahvastiku juurdekasvu või struktuuri muutust ei ole meede aga mõjutanud. Küll aga on meetmete rakendamine julgustanud mitmeid piirkonna elanikke kalandusega tegelemisele tõsisemalt mõtlema.

Piirkonnas on olulise tähtsusega mereäärne turism, mida meetme turismisuunalised toetused on aidanud arendada. Majutuskohdade arv on piirkonnas kasvanud ning täna on võimalik majutada ka suuremaid turismigruppe. Edasist arenduspotentsiaali oleks toitlustuskohtade tekkeks. Loodud on paremad eeldused merega seotud tegevuste kasutamiseks turismi alal.

Hinnangud tegevusgrupi toimimisele olid positiivsed, enamus uuringusse kaasatud piirkonna esindajatest olid tegevusgrupi tegevusega rahul. Leiti, et toetuse jagamine on läbipaistev ning toimub piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades. KTG täidab oma rolli info levitajana, nõustajana ning kalandussektori esindajana aktiivselt.

Kalanduspiirkonna ettepanekud meetme rakendamiseks perioodil 2014-2020:

- ▶ Ebaselgeks on jäänud, miks on kalatöötlemise tegevussuuna omaosaluse protsent suurem kui mitmekesistamise tegevussuunas. Ettepanek on omaosaluse määrad tulevikus üle vaadata.
- ▶ Korrastamist vajaksid Hara sadam ja Nõva sadam. Puudus on lautrikohtadest. Ettepanek on võimaldada järgmisel perioodil meetmest lautrikohtade korrastamist ja süvendamist.
- ▶ Jätkata tuleks koolituste tegevussuunaga: vajadus oleks töötlemise/väärindamise, ärialase ning seadusandlust käsitlevate koolituste järele.

- ▶ Kindlasti soovitakse edasi minna kalurite koostöö arendamisega, mis tähendab eelkõige just ühistulise tegevuse arendamist. Praegune strateegia ettevalmistusprotsess uueks perioodiks ainult toonitab selle vajadust.

5.4 Peipsi kalanduspiirkond

5.4.1 Ülevaade MTÜ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu tegevusest kalanduspiirkonnas

Peipsi kalanduspiirkond hõlmab järgmisi Peipsi järve äärseid omavalitsusi: Värska, Mikitamäe, Meeksi, Võnnu, Mäksa, Piirissaare, Vara, Peipsiääre, Alatskivi, Pala, Kasepää, Tabivere, Saare, Palamuse, Lohusuu, Tudulinna, Iisaku, Alajõe, Mustvee, Kallaste, Räpina. Kalanduspiirkonnas on moodustatud MTÜ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu, kelle eestvedamisel on koostatud MTÜ strateegia aastani 2013, mis on aluseks EKF meetme 4.1 rakendamisele kalanduspiirkonnas.

Peipsi kalanduspiirkonnas tehakse (31.12.13 andmete seisuga) EKF-i kaasrahastuse abil investeringuid mahus ca 5,2 mln €, sellest EKF-i toetus on ca 3,9 mln €. 61% meetme 4.1 toetusest on antud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamist toetavatele projektidele, teisel kohal 25%-ga on turismi arendamise ja rannakülade taaselustamise tegevussuund, ülejäänud kolmele tegevussuunale on määratud kokku 14% meetme toetusest. Väljamaksete maht on 75% määratud toetuste summast.

Tegevussuundades on esitatud kokku 180 projektitaotlust, millest on positiivse rahastamisotsuse saanud 69% (125 projekti). Koolitustegevuste toetussuunas on rahastatud 100% taotlustest. Protsentuaalselt on esitatud taotlustest kõige vähem rahastatud tegevuste mitmekesistamise tegevussuunas (62%).

Tabel 8. Ülevaade Peipsi kalanduspiirkonna projektidest 31.12.2013 seisuga.

	Projektide kogu-maksumus (EUR)	EKF-i toetuse summa (EUR)	Tegevus-suuna % toetusest	Taotluste arv	Toetatud projektide arv	Rahas-tatud taotluste %
KOKKU	5 193 449	3 887 116	100%	180	125	69%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine	1 411 344	958 588	25%	81	51	63%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	499 094	284 823	7%	30	25	83%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	2 925 672	2 355 856	61%	37	25	68%
Tegevuste mitmekesistamine	168 068	116 546	3%	21	13	62%
Koolitustegevus	189 271	171 302	4%	11	11	100%

Allikas: PRIA, 2013

MTÜ tegevuseks on määratud EKF-i toetust summas 378 037 € (välja makstud 31.12.13 seisuga: 345 552 €).

Meetme 4.1 raames määratud toetuste summast 82% on määratud MTÜ liikmetele. 57% toetuse saajatest (33 juriidilist või füüsilist isikut) on MTÜ liikmed. Kokku on toetuse saajaid 58. Ühe toetuse saaja kohta on rahastatud keskmiselt 2,2 projekti.

Piirkonnas tegutsevatest kutselistest kaluritest kuulub tegevusgruppi 45%.⁸

⁸ PRIA andmed 2013. a seisuga

5.4.2 Strateegia eesmärkide saavutamine

Peipsi kalanduspiirkonna visioon (Ühtne Peipsi):

- ▶ Peipsi on omapäraste ja huvitavate kultuuridega säästvalt arenev kalanduspiirkond, kus on kohalikul elanikul hea elada ja töötada.
- ▶ Peipsi kalanduspiirkonnas on säästva kalanduse põhimõtete rakendamiseks välja arendatud nõuetekohased kalasadamad koos juurdekuuluva infrastruktuuriga.
- ▶ Peipsi kalanduspiirkonna ettevõtjad väärimdavad kala võimalikult suures koguses ja teevad turustamiseks ühist müügitööd.
- ▶ Piirkonnas tegelevad heal tasemel teenindusega kalandusturismi ettevõtjad, kes pakuvad uusi tootepakette. Piirkonna turismi arenguks tehakse ühisprojekte, mis hõlmavad kogu Peipsit.
- ▶ Piirkonnal on tugev identiteet tuntud brändide - järv, kala, sibul, kaunid maastikud jm - näol, mida me aktiivselt kasutame ja millest oskame kasu saada.
- ▶ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu on jätkusuutlik arendusorganisatsioon ja usaldusväärne koostööpartner.

Üldiseks eesmärgiks on kasutada EKF-i vahendeid efektiivselt ja säästvalt, mis aitaks arendada piirkonnas jätkusuutliku ja ühistegevusele suunatud kalandust ning kalandust toetavaid tegevusi. 2015. aastaks on Peipsi kalanduspiirkonnas kalasadamate võrgustik, mille baasil toimivad kala otseturustamise punktid, mis tagavad Peipsil kalapüügi- ja rannaelu traditsioonide jätkumise ning inimestele elamisväärse elukeskkonna säilimise.

Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Tegevussuuna eesmärk on välja arendada optimaalne, nõuetele vastav, Peipsi eripärast tulenev ja ajalooliselt põhjendatud sadamate ja lossimiskohtade võrgustik.

Tegevussuuna elluviimisel plaaniti Peipsil renoveerida 12 sadamat, mis moodustaksid optimaalse sadamate võrgustiku ja annaksid võimaluse kalaturismi ja paadisadamate võrgustiku moodustumiseks ning vastavate teenuste pakkumiseks. Toetudes Eesti Mereinstituudi ekspertarvamusele (01.04.2009), otsustas Peipsi kalanduspiirkond soetada sadamate sisenemiskohtade süvendaja, mida opereeritakse MTÜ Peipsi Ühendus kaudu ühistöö heade tavade kohaselt. Ujuvekskavaatoriga hoitakse korras Peipsi sadamate sissesõiduteid ja see on abiks olnud ka sadamate renoveerimisel.

Hetkeseisuga on renoveeritud või renoveerimisel 10 kalasadamat (Alajõe, Rannapungerja, Lohusuu, Omedu II, Omedu III, Kaldasilla, Sassukvere, Varnja, Mehikoorma, Räpina). Varasemast perioodist on renoveeritud Vasknarva ja Kallaste sadamad. Üldjoontes on strateegia eesmärgid täidetud. Renoveerimata on veel Kalma, Raja ja Kolkja sadamad, kuid ka need on omanike enda hooldusel praegu kasutuskõlblikud. Investeeringuvajadus järgmisel programmiperioodil nimetatud sadamate korrastamiseks on siiski jätkuv.

Mõnel juhul esineb Peipsi kalanduspiirkonnas probleeme sadamate avaliku kasutusega, sellekohased kaebused on menetlemiseks edasi antud ka PRIA-le. Probleemsed on Alajõe ja Lohusuu sadamad, mis takistavad meetme kaudu rahastatud sadamate avalikku kasutust. Omedu Ranna Sadama Ühingu poolt hallatava sadama maks on aga niivõrd kõrge, et see ei võimalda enamikul kaluritest sadamat kasutada. Enamus toetatud kalasadamatest on kinnised sadamad, ligipääs sadama kasutuseks on tagatud vaid piirkonna kaluritele. Osades sadamates võimaldatakse sadamateenuseid kasutada ka turistidel, tingimusel, et eelisõigus ja võimalus sadama kasutuseks on alati kaluritel.

Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine

Otseturustamise tegevussuuna eesmärk on suurendada 2013. aastaks Peipsi kalanduspiirkonnas kala väärimdamisega tegutsevate ettevõtete arvu (vähemalt 2 uut firmat). Käivitada plaaniti PKAK

internetipõhine müügiportaal ja otseturustuspunktid. Siseturule toodetavate toodete kogused peavad strateegia kohaselt suurenema, sest tarbijal pole võimalust osta aastaringselt Eesti mageveekala ja neist valmistatud tooteid. Kala efektiivseks turustamiseks tuleb eelnevalt teostada uuringuid otseturustamise kanalite, tarbija soovide ja eelistuste kohta. Luues tulusa müügikanali, avanevad suuremad võimalused uute toodete ja teenuste turule tulemiseks.

Tegevussuunas on saanud toetust vähemalt 3 ettevõtet, mis on loodud peale strateegia koostamist (OÜ Peipsi Kuld, OÜ Ninametsa, Fishex Group OÜ). Ettevõtete arvu osas on eesmärk täitunud. Internetipõhine müügiportaal pole veel käivitunud, seda peamiselt rahastuse puudumise tõttu, kuid päevakorda on tulnud üleriigilise portaali loomine. EKF-i meetme 3.4 toel on läbi viidud turu-uuring, mis näitab sellise portaali vajalikkust.

Jätkuvaks probleemiks on vähene huvi koostöö vastu nii toodete töölemisel ja turustamisel, selles osas ei ole meetme rakendamise perioodil olulist edasiminekut näha. Peipsi kalanduspiirkond erineb teistest selle poolest, et suur osa püügiõigustest on koondunud kümnekonna ettevõtja omandusse (9 suurema ettevõtja kätte, kes annavad tööd 188 kalurile, on kogunenud ~ 65% püügivõimsusest), kes lisaks püügile tegelevad ka töötlemisega ning toodangu turustamisega Kesk-Euroopasse. Ettevõtjad, kes omavad piisavalt püügiõigust ja püüavad ise toorme ning omavad töötlevat tööstust, on suhteliselt tugeval turupositsioonil. Ettevõtjad on teinud investeeringuid lõpptoodangu valmistamiseks ja otsinud ise turustamiskanaleid. Ühistöö puudumise ja kalaga varustatuse perioodilisuse tõttu on laiematele turgudele (supermarketitesse) pääsemine aga suhteliselt keeruline.⁹ Eksportturg on suhteliselt suuremahuline, mis tagab ettevõtjale stabiilse käibevahendite olemasolu. Teisipidi on eksportturg hinna dikteerija, s.t kui tekib hooajaliselt suurem pakkumine (nt põhjanooda püügi algus), hind langeb. Ühe võimaliku lahendusena nähakse strateegias koostöö arendamist turustamise positsiooni tugevdamiseks. Teiseks tuleb suunata investeeringuid lõpptoodangu tootmiseks sise- ja välisturu tarbeks, et vääridada kala maksimaalselt ja saada toodangust suurim võimalik tulu. Selle protsessi lahutamatuks osaks on tootearendus.

Kalandussektori ettevõtjate poolt on moodustatud "Peipsi kalapüügi tootjaorganisatsioon", mis koondab ca 12 ettevõtet. Koostöös uuritakse võimalusi kalatoodete turustamise kasumlikumaks ja efektiivsemaks muutmiseks, nt Peipsi kalatoodete sertifitseerimine (selles osas tehakse koostööd kalanduse teabekeskusega). Samuti on plaanis tulevikus ühiseid kalatoodete kauplusi avada.

Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Kalandusturismi tegevussuuna eesmärk on tõsta Peipsi kalanduspiirkonnas kvaliteetse kalandusturismi teenuse pakkujate arvu kolmandiku võrra ning töötada välja sihtgruppidele suunatud kalandusturismi paketid. Kalandusturismi investeeringud on mõistlik suunata komplekssete lahenduste saavutamiseks, kuna enamik sihtgruppe soovib saada teenuseid kätte ühest kohast ja paketine. Piirkonda plaaniti luua ka kalandusmuuseum.

Läbi viidud/läbiviimisel on ligi 50 turismiprojekti. Koostöös piirkonna LEADER gruppidega loodi Peipsimaa koordinaatori ametikoht (seisuga november 2013 on ametikoht küll juba kaotatud), loodud on koduleht www.visitpeipsi.com. Lüübnitsas on avatud kalandust tutvustav kuur-muuseum ja Jõgevamaal Kasepääs renoveeritud näituseruumid "Peipsi järve elu tuba". EKF meede 4.1 toel on toetatud ujuvkaide soetust harrastuskaluritele ja turistidele Kasepääs, Voorel, Hirvemäel, Kuremaa järvel ning Saadjärvel. Samuti on turistidele ja harrastuskaluritele mõeldud Räpinas Võõpsu sadam, Omedus Kase kinnistu paadisadam ning ka osa Sassukvere sadamast.

Kalandusturismi ettevõtjate arv piirkonnas on suurenenud ning tänu Peipsimaa koordinaatori tegevustele on loodud suurem koostööpotentsiaal, mis annab võimaluse arendada Peipsi järve

⁹ Peipsi Kalanduspiirkondade Arendajate Kogu strateegia 2009-2013

piirkonnas kompleksseid turismipakette. Strateegia koostamise ajal oli kvaliteetse kalandusturismi teenuse pakkujaid piirkonnas teadaolevalt 13, uuringu läbiviimise ajaks oli neid 22, lisaks peaks 2014. aastal alustama oma teenuse pakkumistega veel vähemalt 4 ettevõtjat ja MTÜ-d, kes on meetme 4.1. toel EKF-i toetust saanud. Lisaks neile on meetme toel loonud tingimusi piirkonnas kalandusturismi arendamiseks ka kolm omavalitsust.

Meetme toetusel on rahastatud piirkonnas alates 2010. aastast erinevaid kalandusteemalisi avalikke üritusi, milleks on kalalaadad Lohusuus, Kasepää, Kallastel, Võõpsus, Lüübnitsas, Voorel ja Kasepää ning kalapüügivõistlus Mustvees. Mitmed väiksemad ettevõtted on loonud tingimused, et kui inimene tuleb kalale, siis ta viiakse kalale talvel või laenutatakse talle selleks paat suvel ning ta saab seal samas koha peal ka püütud kala vääridada (puhastada ning siis kas külmutada, suitsutada, grillida vms) - sellised on nt OÜ Peipsile, OÜ Kalevipoja Turismitalu, OÜ Peipsi Laguun. Samuti tehakse koostööd lähedalasuvate majutusettevõtetega (nt Willipu puhkekülas ööbijad saavad laenutada kalastamiseks paate naabruses asuvast Pusi talust).

Tegevuste mitmekesistamine

Mitmekesistamise tegevussuuna eesmärk on laiendada vähemalt kahe kalanduse mikroettevõtte tegevust majutuse, toitlustamise ja/või käsitööga. Tutvustatakse kohalikku hääbumisohus olevat toidukultuuri, et säilitada seda ka tulevastele põlvkondadele ja kasutada turismi arendamiseks. Töötatakse välja piirkonnale omased meenete grupid.

Tegevussuuna elluviimise tulemusena on 11 kalandusettevõtjat mitmekesistanud oma tegevusi, et vähendada kalanduse sesoonsusest tulenevaid riske - soetatud on põllumajandus- ja metsamajandusmasinaid, lumesahku, käivitatud pesumaja ja autoremonditeenus, samuti küsitud toetust majutusasutuse renoveerimiseks. Mitmed kalandusettevõtjad on mitmekesistanud oma tegevust erinevate teenuste pakkumisega, suurenenud on majutuskohade arv. Välja on antud piirkonda tutvustav film ning ilmunud Peipsi kalaliike tutvustavad mängukaardid ja plakatid.

Toidukultuuri tutvustamisel ei ole nähtavaid tulemusi saavutatud (piirkonnas on väga vähe toitlustuskohti, sh traditsioonilisi toite pakkuvaid restorane), ka piirkonnale omaseid meenete gruppe ei ole seni välja töötatud.

Koolitustegevus

Koolituse tegevussuuna eesmärk on pakkuda Peipsi kalanduspiirkonnas heal tasemel koolitusi säästvast kalandusest ja uutest võimalustest toodete innovatiivsel arendamisel ja turustamisel.

Läbi on viidud erinevaid koolitusi kaluritele (otseturustamise ja projektikirjutamise koolitused). Samuti on korraldatud 5 õppereisi erinevatesse Euroopa kalanduspiirkondadesse (8 riiki) ja külastatud ka teisi Eesti kalanduspiirkondi (Võrtsjärve, Liivi lahe ja Saaremaa piirkonnad). Läbi on viidud koolitussari "Erinevate kultuuride kalatoidud Peipsimaal", et tutvustada kohalikku toidukultuuri.

Koolitustegevuste tegevussuunas on strateegia eesmärgid üldjoontes täidetud. Pakutud on erinevaid koolitusi ning välisreisid on andnud nii mõnelegi kalandusettevõtjale ideid toodete arendamiseks ja turustamiseks, turismiteenuste pakkumiseks ja tegevuste mitmekesistamiseks.

5.4.3 Meetme mõjude analüüs

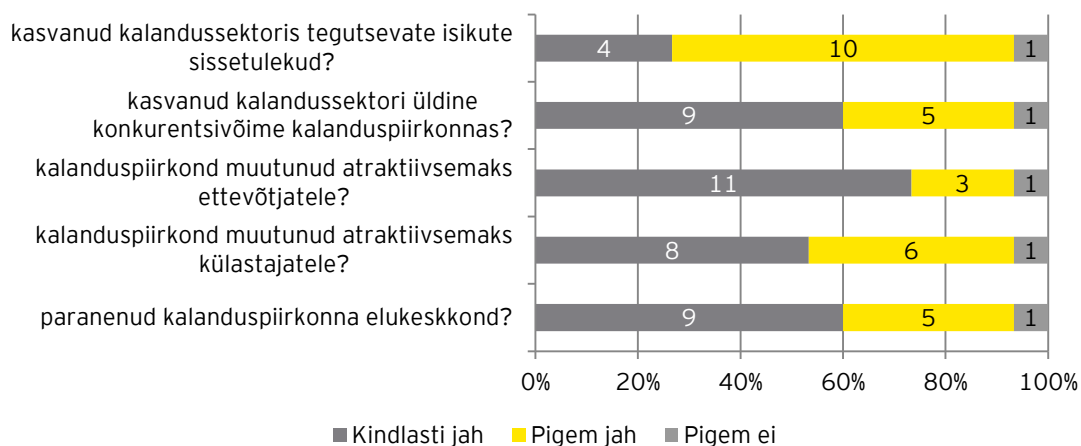
Uuringu tulemused näitavad, et meetme mõju kalanduspiirkonna arengule peetakse oluliseks. Kõige enam leiti, et meetme toetuste tulemusel on kalanduspiirkond ettevõtjate jaoks atraktiivsemaks muutunud (joonis 35). Samuti on uuringus osalenud kalanduspiirkonna esindajate hinnangul paranenud Peipsi kalanduspiirkonna elukeskkond ning tõusnud kalandussektori üldine konkurentsivõime.

2008. aastal oli Peipsi piirkonnas 2-3 kalatoodete müügikohta, 2013. aasta lõpus oli neid üle kümne. OÜ Kuldkala müügipunktid on avatud aastaringsest.

KTG strateegias planeeritud müügiportaal ei ole käivitunud.

Kala töötlemise ja otseturustamise suunale võiksid kaasa aidata uued toitlustusettevõtted piirkonnas, kuid meetme toetuste tulemusel neid piirkonda juurde tekkinud ei ole. Selles valdkonnas on Peipsi piirkonnas ka turismi infrastruktuuri arenguvõimaluste osas kindlasti järgnevatel aastatel veel kasvupotentsiaali.

Joonis 35. „Kas nõustute väitega, et Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuste tulemusel on...” (n=15)

Allikas: telefoniintervjuud Peipsi kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Kalurite sissetulekud on meetme mõjul suurenenud: jäämasinate ja termoautode soetamine avaldab otsest mõju kala säilitamis- ja turustamisvõimalustele. Meetmel on selle kaudu kalurite jõukuse kasvamisele küll kaudne mõju, aga Peipsi piirkonnas on see kindlasti olemas.

Kalurite arv piirkonnas on vähenenud, kuna püügi efektiivsus on suurenenud. Hõive on aga tänu meetme toetustele suurenenud - eelkõige saab tööd kaluri pere, hooajaliselt ka ümberpaiknevad inimesed. Hinnanguliselt on kalanduses ja sellega seotud turismi alal hõivatute arv kasvanud kuni 10%. Ettevõtted on tootmist laiendanud, nt OÜ Latikas, OÜ Katroni. Kalandussektor on ettevõtjate jaoks muutunud atraktiivsemaks.

Peipsi piirkond on üks väheseid suurematest tõmbekeskustest eemal asuvaid piirkondi, kuhu viimastel aastatel on elama asunud noori inimesi. Noorte piirkonda tulekut on püütud soosida ka KTG-s: noorte ettevõtlike inimeste poolt, kelle puhul potentsiaali nähakse, esitatud taotlused on sageli saanud hindamiskomisjonis kõrged hinnangud (hindamiskriteeriumiks lisaväärtuse teke ja eelduste teke uute töökohtade loomiseks).

Kultuuripärandi ja rannakülade taaselustamise valdkonnas on olulisema majandusliku mõjuga kohalikud laadad. Küsitluse tulemused näitavad, et piirkond on kalandussektori esindajate hinnangul muutunud turistidele atraktiivsemaks.

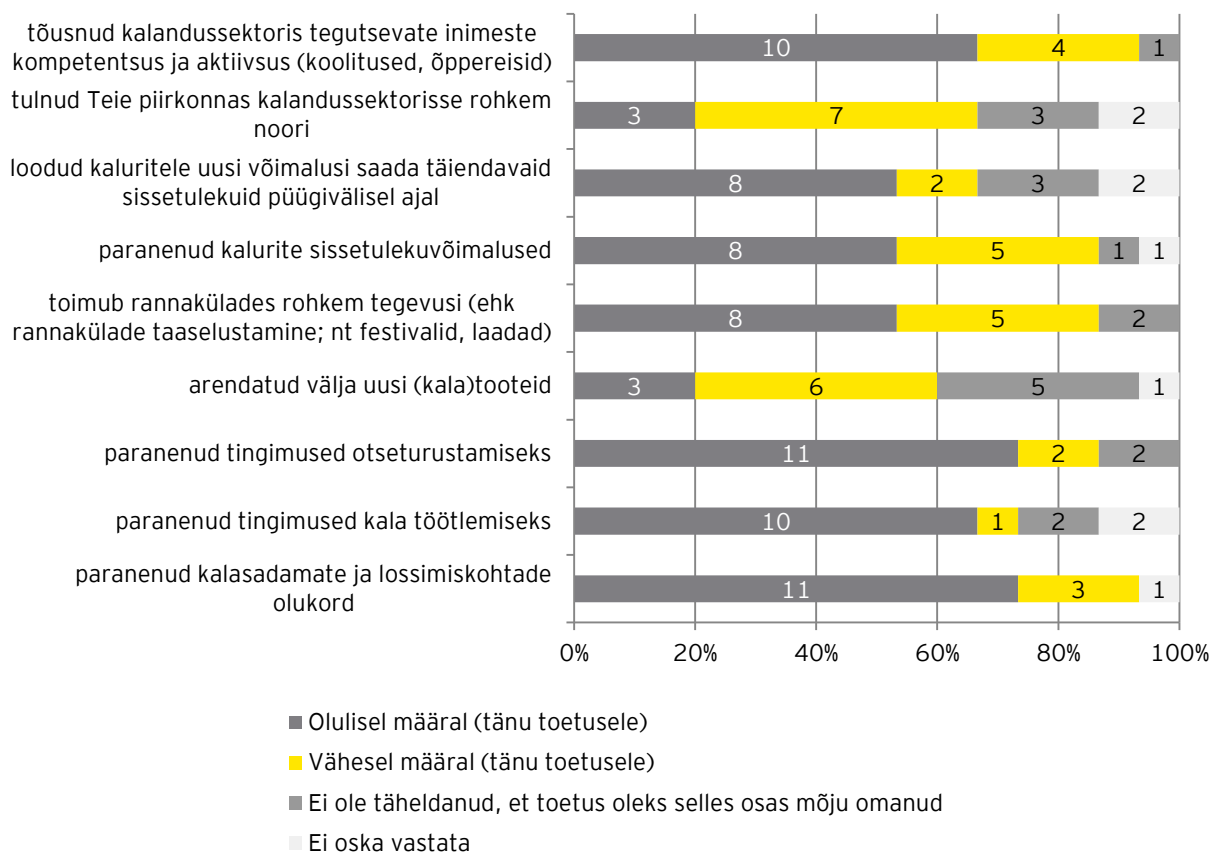
Peipsi piirkond on üks väheseid, kus oli võimalik välja tuua tulemusi tootearenduse valdkonnas (OÜ Latikas). Kalatööstuse pakutav valik on laienenud.

Püügiväliste tegevuste kaudu saadavad sissetulekud on kindlasti suurenenud nende kasusaajate jaoks, kes on taotlenud ja saanud toetust metsatehnika soetamiseks ja põllumajanduse arendamiseks. Toetatud on ka lumesahkade soetamist. Mitmekesistamise toetussuund on kogunud

suhteliselt suurt populaarsust, mistõttu on konkurents toetustele muutunud meetme rakendamise perioodi lõpuks suhteliselt tihedaks.

Ülevaate kalanduspiirkonna esindajate hinnangutest meetme mõjule annab joonis 36. Suurim positiivne mõju on meetmel olnud kalasadamate ja lossimiskohtade olukorrale ning otseturustuse tingimuste paranemisel, samuti kalandussektoris tegutsevate inimeste kompetentsi ja aktiivsuse suurendamisele.

Joonis 36. „Palun hinnake, kas ja kui palju on Teie arvates Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuse tulemusel ...“ (n=15)

Allikas: telefoniintervjuud Peipsi kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.4.4 Tegevusgrupi tegevuse analüüs

KTG-s on hetkel 145 liiget. Kui MTÜ 2008. aastal loodi, oli liikmeid 113. Tegevuspiirkonna alla kuuluvatest kohalikest omavalitsustest on MTÜ liikmeks astunud 15 ehk 71%.

Kõige kiirem liikmete arvu kasv toimus esimestel aastatel. Tänapäeval aktiivset värbamist ei toimu, organisatsiooni kohta on info KTG tegevusaja jooksul piirkonnas piisavalt hästi levinud ning kõik kalandussektoris osalejad saavad huvi korral KTG tegevuses osaleda. Peipsi KTG on võrreldes teiste Eesti kalanduse tegevusgruppidega erinevas olukorras, kuna piirkonnas on mõned olulise mõjuga kalandusettevõtjad, kes on omandanud suure osa piirkonna püügilubadest, mida kohalik kalurkond kasutab. See on jaotanud kalurkonna erinevateks huvigruppideks, mis on mõju avaldanud ka KTG tegevusele. Sellega seondult on toimunud olulisi muudatusi ka KTG liikmelisuses. Kui mõni aasta tagasi oli KTG-s liikmeid üle 200 ning sellest suure osa moodustasid ühe kalandusettevõtja

heaks töötavad kalurid, siis tänaseks on selle n-õ huvigrupi liikmed suures osas KTG liikmeskonnast välja arvatud, põhjuseks maksmata liikmemaksud.

Umbes 80% toetustest on määratud KTG liikmetele. Põhjenduseks toodi, et KTG liikmed on mõnevõrra teadlikumad ja oma liikmelisusest tulenevalt meetme infole lähemal kui mitteliikmed. Samas on organisatsioon oma tegevuses avatud ja toetuste jagamise süsteem läbipaistev. Erinevalt teistest KTG-dest arvestatakse toetuste jagamisel ka regionaalsuse printsiipi, mille kaudu püütakse jälgida, et investeringute jaotus Peipsi piirkonnas oleks maakondade vahel tasakaalus.

Suurem osa toetuse saajatest (29) on saanud meetme toetust ühele projektile (tabel 9). Peipsi piirkonnas on saanud üks taotleja toetust 10 projektile, mis on suurim projektide arv ühe toetuse saaja kohta kogu programmiperioodil kõikide KTG-de arvestuses. Üks taotleja on saanud toetust 6 projektile ning 5 taotlejat 5 projektile.

Tabel 9. Toetuse jagunemine taotlejate lõikes.

Projektide arv, millele toetust saanud	Toetuse saajate arv	Toetuse kogusumma grupis (EUR)	Keskmine toetuse summa grupis (EUR)
10 projekti	1	180 207,2	1 8020,72
6 projekti	1	46 016,71	7 669,452
5 projekti	6	1 155 962	231 192,4
4 projekti	3	1 068 602	267 150,6
3 projekti	2	146 267,1	48 755,69
2 projekti	16	830 884,2	415 442,1
1 projekt	29	459 175,7	459 175,7
KOKKU	72	3887115,61	

Allikas: PRIA, 2013

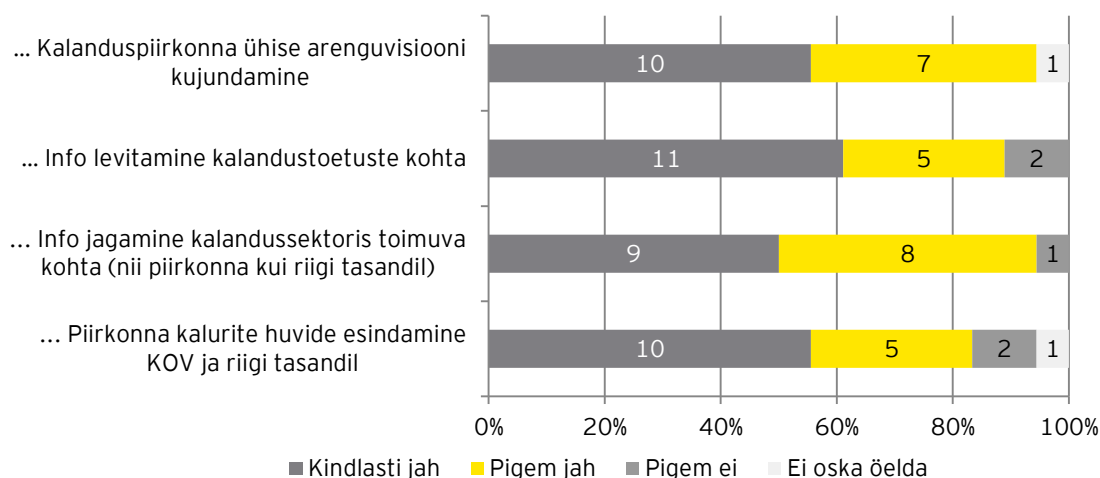
5.4.4.1 Tegevusgrupi roll

Riigi tasandil on KTG rolliks piirkonna kalandussektori huvide esindamine erinevates kaasamisprotsessides KKM-i ja PM-i kalandust puudutavates valdkondades. Rahvusvahelisel tasandil on KTG võrgustumist ja koostöökontakte edendav institutsioon, tegeletakse nii välisreiside korraldamise kui väliskülaliste võõrustamisega, heade praktikate vahendamise ja teadmiste ülekandmise soodustamisega. Kohalikul tasandil on tähtsaim roll info levitamine ja kalandustoetuste kohta ja kalanduspiirkonna ühise arenguvisiooni kujundamine (joonis 37).

Aktiivne koostöö toimub LEADER tegevusgruppidega (Põlvamaa, Tartumaa, Jõgevamaa, Peipsi-Alutaguse piirkonna LEADER tegevusgrupid), mis aitab vältida ka tegevuste kattuvust sarnastes valdkondades. 2012. aastal on ühiselt avatud internetiportaal www.visitpeipsi.com, ühiselt esindatakse organisatsioone siseriiklikel ja rahvusvahelistel messidel (Grüne Woche, Estour jm). Koostöövormiks on 7-8 korda aastas kõigi nimetatud tegevusgruppide osalusel toimuvad töökoosolekud. Tihe koostöö toimub Peipsimaa koordinaatoriga - tegu on LEADER gruppide ja KTG poolt 2011. aastal loodud ametikohaga, mis kuulub hetkel Tartumaa Arendusseltsi koosseisu, kuid mille tegevust rahastavad LEADER grupid. Kuni 2013. aastani panustas koordinaatori ametikoha finantseerimisse ka Peipsi KTG, kuid 2014. aastal selleks KTG-l vahendid puuduvad. KTG eestvedamisel on igal aastal toimunud õppereis ühte välisriiki ning siseriiklikud külastused teistesse kalanduspiirkondadesse. Küsitluse ja fookusgrupi intervjuude tulemusest selgus, et koolituste kaudu on kalurkonna kompetents ja aktiivsus tõusnud (joonis 37). Kõige tähtsam aspekt koolituste puhul on silmaringi avardamine, uute ideede kogumine, ühistegevus ning piirkonna kalurite omavahelise

suhtluse ja koostöö edendamine. Fookusgrupi intervjuud näitasid, et see osa KTG tegevusest on kalandussektori esindajate jaoks väga oluline.

Joonis 37. „Millist rolli täidab Teie piirkonna tegevusgrupp lisaks Euroopa Kalandusfondi toetuste jagamisele?“ (n=18)

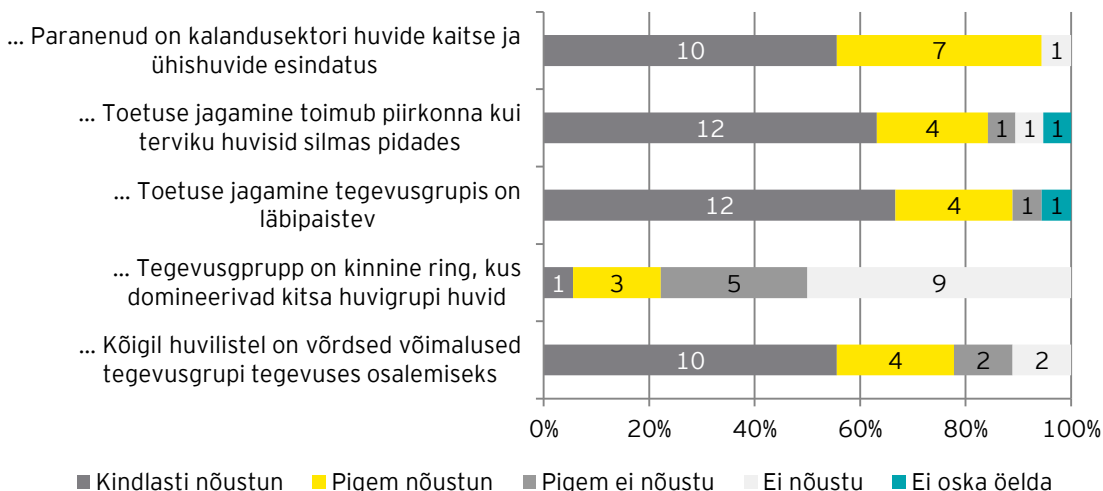
Allikas: telefoniintervjuud Peipsi kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.4.4.2 Rahulolu tegevusgrupi toimimisega

Tegevusgrupi toimimisega ollakse Peipsi kalanduspiirkonnas pigem rahul. Küsimusele „Milline on Teie üldine rahulolu piirkonna tegevusgrupi tegevusega?“ vastas 39% küsitlusele vastanutest, et nad on tegevusega väga rahul, 44% on pigem rahul, 11% pigem ei ole rahul ning 6%-l vastanutest arvamust puudus.

Leitakse, et toetuse jagamine toimub kogu piirkonna huvides ning kõigil kalandussektori esindajatel on huvi korral võimalus KTG tegevuses osalemiseks (joonis 38). Veidi üle 20% vastanutest leidis, et tegevusgrupp on kinnine ring, mis esindab kitsa huvigrupi huve, kuid ülejäänud vastajad selle väitega ei nõustunud. Leitakse, et tegevusgrupp on tegutsenud tulemuslikult kalandussektori ühishuvide esindajana.

Joonis 38. „Kas nõustute järgmiste väidetega, mis puudutavad Teie piirkonna tegevusgrupi tegevust?“ (n=18)

Allikas: telefoniintervjuud Peipsi kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Piirkonnas on suur osa kalureid vene keelsed. Kuigi KTG kinnitusel toetatakse ja kaasatakse venekeelset kalurkonda samamoodi kui eestikeelset, oleks soovitatav luua KTG kodulehel ka vene keelne alamlehekülg, mis annaks ülevaate KTG-st ja EKF-i meetme 4.1 võimalustest.

5.4.5 Kokkuvõttev hinnang

Meede on piirkonnas sadamate arengule olulist positiivset mõju avaldanud. Samas ei ole kalanduspiirkonna kalurite vajadused sadamatevõrgu ja infrastruktuuri arengutaseme osas seniste investeeringutega veel täiel määral kaetud ning teatud määral tuleb antud tegevussuuna investeeringutega jätkata ka algaval programmiperioodil. Tänapäevaks on renoveerimata Rajaküla sadam, Kalma sadam Ida-Virumaal ning Kolkja sadam Tartumaal. Olulise põhjusena toodi välja omafinantseeringu puudus. Seejuures ei ole kahe nimetatud sadama puhul moodustatud toetuse taotlemise eesmärgil eraldi juriidilise isikuna MTÜ-d (mida on tehtud paljude teiste sadamate puhul, et vastata toetuse saamisel soodsamatele finantstingimustele), sadama omanikuks oleva OÜ või AS-i jaoks on aga omafinantseering oluliselt suurem. Kõik kolm renoveerimata sadamat toimivad lossimiskohtadena, mida omanikud on vastavalt võimalustele korras hoidnud, kuid investeeringuvajadus sadamate tingimuste parendamiseks on püsima jäänud.

Toetused on aidanud paljudel piirkonna kaluritel soetada seadmeid, mille abil on olnud võimalik parandada kala säilitamisvõimalusi ja aidanud seeläbi kaasa ka toodete turustusvõimaluste parandamisele. Meetme mõjul saadakse tänapäeval kalatoodete müügist suuremat tulu, samuti väärindatakse kala senisest rohkem. Ka väiksemad püüdjad on hakanud väärindamisega tegelema (kala suitsetama jm). Tänu väärindamisele on müügitulu KTG esindajate hinnangul 10-15% kasvanud. Kala kvaliteet on meetme toetuste tulemusel tõusnud tänu külmkambrite olemasolule sadamates.

Peipsi piirkond oli üks väheseid, kus oli võimalik välja tuua tulemusi tootearenduse valdkonnas. Kalatööstuse pakutav valik on laienenud.

Püügivälised sissetulekud on kindlasti suurenenud nende kasusaajate jaoks, kes on taotlenud ja saanud toetust mitmekesistamise toetussuunast metsatehnika soetamiseks ja põllumajanduse arendamiseks. Mitmekesistamise toetussuund on kogunud suhteliselt suurt populaarsust.

Kalurite arv piirkonnas on vähenenud, kuna püügi efektiivsus on suurenenud. Hõive on aga tänu meetme toetustele suurenenud. Hinnanguliselt on kalanduses ja sellega seotud turismi alal hõivatute arv kasvanud kuni 10%. Ettevõtted on tootmist laiendanud ning kalandussektor on muutunud ettevõtjate jaoks atraktiivsemaks. Peipsi piirkond on üks väheseid suurematest tõmbekeskustest eemal asuvaid piirkondi, kuhu viimastel aastatel on elama asunud noori inimesi.

Peipsi piirkonna suureks väärtuseks on rikkalik kultuuripärand, mille väärtustamine ja turundamine on aastate jooksul paranenud, kuid kus on veel palju arenguruumi. Edenenud on kalapüügiga seotud turism, näiteks on Peipsi piirkonnas kujunenud eraldi oluliseks sihtrühmaks Läti harrastuskalurid, seda ka talvisel perioodil. Kultuuripärandi ja rannakülade taaselustamise valdkonnas on olulisema majandusliku mõjuga kohalikud laadad. Küsitluse tulemused näitavad, et piirkond on kalandussektori esindajate hinnangul muutunud turistidele atraktiivsemaks.

KTG tegevuse olulisim mõju on piirkonna kalurite ühtsuse suurendamine, samuti on meetme võimalused ärgitanud kalureid mõtlema, kuidas muude tegevustega on võimalik tulu teenida (näiteks on see olnud oluline tõuge turismitoodete pakkumise alustamisel lisaks kalapüügile). Tegevusgrupp on aktiivne nii sise- kui väliskoostöö arendajana. Toimub aktiivne ühistegevus KTG tegevuspiirkonnaga kattuva 4 LEADER tegevusgrupiga. KTG tegevuse ja ülesannete täitmisega ollakse kalandussektori esindajate hinnangul pigem rahul. Leitakse, et toetuse jagamine toimub kogu piirkonna huvides ning kõigil kalandussektori esindajatel on huvi korral võimalus KTG tegevuses

osalemiseks. Samas nähakse KTG rolli eeskätt meetme rakendajana, vähemal määral laiemal kalanduslase visiooni ja arengu kujundajana.

Tegevusgrupi ettepanekud meetme kavandamiseks ja rakendamiseks 2014-2020 programmiperioodil lähtuvalt senise perioodi kogemusest:

- ▶ Rahastamist tuleks kindlasti jätkata turismi suunal, kuna turistide arv on piirkonnas viimastel aastatel pidevalt suurenenud. Praegu on probleem suuremate gruppidega, sest vajaliku voodikohtade arvuga majutuskohi piirkonnas ei ole. Praeguses olukorras tuleb näiteks 40-kohalise bussi täis rahvast majutada mitme erineva majutuskoha vahel, mistõttu eelistavad suuremad grupid sageli Tartusse ööbima sõita. See on aga piirkonna jaoks kasutamata potentsiaal.
- ▶ Kohaliku kalurkonna jaoks on olnud oluline mitmekesistamise meede, mille kaudu antakse rannakaluritele võimalus hooajavälisteks tegevusteks püügivälisel ajal. Tegevussuuna võimalusi võiks propageerida järgmisel perioodil senisest rohkemgi, kuna paljud piirkonna kalurid on jätkuvalt püügivälisel ajal töö ja sissetulekuta.
- ▶ Sadamate infrastruktuuri osas on probleemne tankimiskohtade olemasolu. Slipikohtade arv võiks piirkonnas 2-3 võrra suurem olla. Sadamate funktsionaalsust oleks tänase seisuga vaja tõsta, mistõttu on järgmisel programmiperioodil oluline jätkata vastava tegevussuuna rahastamisega.
- ▶ Ettepanek on kaotada piirang meetme toetuse abil soetatud tehnikaga teenuse pakkumise piirkonnale, mis piirab ühtlasi seadme kasutuse tööaega. Piirangu kaotamine aitaks tõsta investeeringu tasuvust ning lahendada probleeme omafinantseeringu katmiseks võetud pangalaenu tasumisega. Alternatiivina pakuti projekti rakendajate poolt, et edaspidiselt võiks olla sarnaste projektide puhul omafinantseering 10%.
- ▶ Ettepanek sadamate investeeringutoetuste jätkumisel uuel perioodil on, et toetuse saaja peaks olema sadama kasutamise tingimused välja töötanud juba taotluse esitamise ajal, et enne toetuse määramise otsustamist oleks teada planeeritavad sadamakasutuse tingimused (sh hinnakiri).
- ▶ Sadamate ja lossimiskohtade infrastruktuuri arendusprojektide puhul kaaluda omafinantseeringu määra vähendamist kolmanda (MTÜ) ja erasektori (OÜ, AS) vahel, kuna paljudel juhtudel luuakse MTÜ vaid ühel eesmärgil - vastata soodsamatele omafinantseeringu tingimustele nende sadamate puhul, mis kuuluvad äriühingutele.

5.5 Pärnumaa kalanduspiirkond

5.5.1 Ülevaade tegevusest kalanduspiirkonnas

Pärnumaa kalanduspiirkond hõlmab kaheksat omavalitsust: Varbla, Tõstamaa, Audru, Tahkuranna, Kihnu, Häädemeeste, Paikuse vald ja Sindi linn. Kalanduspiirkonnas on moodustatud MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu, kelle eestvedamisel on koostatud MTÜ Liivi Lahe Kalanduspiirkonna arengustrateegia aastani 2013, mis on aluseks meetme 4.1 rakendamisele Pärnumaa kalanduspiirkonnas.

Pärnumaa kalanduspiirkonnas on meetme 4.1 kaasabil tehtud investeeringuid mahus ca 5,1 mln €, sh EKF-i toetus ca 4,1 mln € (EKF-i osakaal investeeringutes 79%). Pärnumaa kalanduspiirkonnas rakendatakse kõiki viite meetme 4.1 tegevussuunda. Vastavalt kalanduspiirkonna arengustrateegiale on piirkonnas suurimaks probleemiks väikesadamate halb tehniline infrastruktuuriline olukord, mis kajastub ka meetme toetuse jagunemises tegevussuundade vahel. 81% meetme 4.1 toetusest on antud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamise projektidele, 10% toetusest on läinud turismi ja rannakülade taaselustamise meetmele, teiste tegevussuundade toetuse osakaal on olnud väiksem.

Tegevussuundades on esitatud kokku 75 projektitaotlust, millest on rahastatud 88% (toetatud 66 projekti). Kõige rohkem taotlusi on mitterahastamise otsuse saanud turismi ja rannakülade taaselustamise tegevussuunas. Väljamaksete maht on 59% määratud toetuste summast.

Joonis 39. Ülevaade Pärnumaa kalanduspiirkonna projektidest 31.12.2013 seisuga.

	Projektide kogumaksumus (EUR)	EKF-i toetuse summa (EUR)	Tegevussuuna % toetusest	Taotluste arv	Toetatud projektide arv	Rahastatud taotluste %
KOKKU	5 143 103	4 092 707	100%	75	66	88%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	4 097 347	3 306 313	81%	31	28	90%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine	538 630	392 612	10%	12	8	67%
Tegevuste mitmekesistamine	245 432	171 801	4%	14	12	86%
Koolitustegevus	162 414	162 414	4%	14	14	100%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	99 279	59 568	1%	4	4	100%

Allikas: PRIA, 2013

Lisaks on määratud tegevustoetust MTÜ Liivi Lahe Kalanduspiirkonna tegevuseks 354 081 € (välja makstud 31.12.13 seisuga: 275 996 €). Tegevuspiirkonna alla kuuluvast kaheksast omavalitsusest kuulub tegevusgruppi viis. Piirkonnas tegutsevatest kutselistest kaluritest kuulub tegevusgruppi umbes kolmandik ehk 34%.¹⁰

Meetme 4.1 raames määratud toetuse summast 31% on läinud MTÜ liikmetele, 42% toetuse saajatest on MTÜ liikmed.

¹⁰ PRIA andmed 2013. a seisuga

5.5.2 Strateegia eesmärkide saavutamine

Pärnumaa kalanduspiirkonna visiooniks on, et Pärnumaa rannaelu oleks muudetud aastaks 2013 atraktiivseks ja jätkusuutlikuks, piirkonna ettevõtted pakuvad erinevaid teenuseid nii kohalikule elanikule kui turistile¹¹.

Pärnumaa kalanduspiirkonna atraktiivsuse ja jätkusuutlikkuse tõstmine on toimunud eelkõige läbi kalalogistikakeskuste väljaarendamise. Piirkonna arengustrateegias on tuvastatud seitse olulisemat sadamat, mis vajavad renoveerimist. Meetme 4.1 toel on tehtud investeeringuid (või ollakse tegemas) seitsmest strateegilisest sadamast kuude. Sadamate (logistikakeskuste) arendamisega on pandud alus piirkonna atraktiivsuse kasvule ja jätkusuutlikule arengule. Kalanduspiirkonnas läbiviidud fookusgrupi intervjuu iseloomustas meetme 4.1 kõige olulisemat mõju piirkonnale kui „aluse panemist piirkonna jätkusuutlikule arengule“. Teenuste arendamisega on tegeletud, kuid selles osas ollakse pigem algusjärgus.

Kui praegusel perioodil oli põhirõhk logistikakeskuste väljaarendamisel, mis oli loogiliseks jätkuks juba 90-ndatel loodud struktuurile, siis järgmise sammuna nähakse sadamate kujundamist multifunktsionaalseks. Hetkel peetakse polüfunktsionaalseks juba Lindi ja Jaagupi sadamaid, osaliselt ka Võiste sadamat. Sadamad on oluline vaheetapp avalike teenuste tagamisel.

Praeguseks tehtud investeeringud on aidanud suurendada toorme kvaliteeti, mis on viinud kala hinna tõusuni, mis tähendab ka kalurite sissetulekute tõusu. Kuna kala on võimalik turustada pikema aja jooksul, mis loob võimalused ka ekspordiks, mida hetkel veel ei tehta. Samuti pole jõutud siiani veel uute toodete väljatöötamiseni, mis oleks järgmine samm.

Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Pärnumaa kalanduspiirkonnas on seatud prioriteediks kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine (80% projektide kogumaksumusest). Aastaks 2013 peaks olema piirkonnas seitse kalalogistikakeskust, mis vastavad kõikidele kehtestatud nõuetele ning kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamisel on kasutatud tipp tehnoloogiat ning jõutud seeläbi uuele arengutasemele.

Uuringu läbiviimise hetkel (2013. aasta sügis) on EKF-i toetuse kaasabil renoveeritud või renoveerimisel 9 väikesadamat. Käivitunud on kuue logistikakeskuse väljaarendamine (Lao, Jaagupi, Liu, Lindi ja Võiste), sh ühe logistikakeskuse arendus projekteerimisjärgus. Lisaks on saanud toetust ka kolm teises järjekorras arendatavat sadamat (Rannametsa, Saulepi, Võidu). Sadamate süvenduseks soetas MTÜ Suurujuk süvendustehnika.

Seega planeeritud seitsme logistikakeskuse loomisest on käivitunud kuue väljaarendamine, täiendavalt nähakse vajadust Vana-Sauga sadama logistikakeskuse väljaarendamiseks investeeringute saamiseks. Samuti vajavad lisainvesteeringuid need logistikakeskused, mille väljaarendamine on käivitunud.

Tänu EKF-i toetusele on loodud ühtlaselt ümber ranniku asetsevate sadamate võrgustik, mis tagab piirkonna kui terviku arengu (ilma sadamateta pole ka kalureid). Tegevusgrupi hinnangul on meetme oluliseks panuseks piirkonnas olnud kalandussektori ühistegevuse soodustamine just läbi investeeringute kalalogistikakeskustesse.

Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Antud tegevussuunas oli eesmärgiks, et aastaks 2013 oleks Pärnumaa rannaelu muudetud atraktiivseks ja jätkusuutlikuks, pakkudes erinevaid teenuseid nii kohalikule elanikule kui turistile, nii maal kui merel. Selle saavutamiseks pandi eesmärgiks elavdada rannakalurite tegevust

¹¹ MTÜ Liivi Lahe Kalanduspiirkonna arengukava aastani 2013.

turismivaldkonnas, tehes koostööd nii Pärnu Lahe Partnerluskoguga kui ka teiste turismi arendavate institutsioonide-, ettevõtete- ja üksikisikutega.

Kuivõrd Pärnumaa kalanduspiirkonnas oli seatud antud programmiperioodil prioriteediks sadamate arendamine, siis investeeringud turismi arendamisse olid pigem teisejärgulised. Sellel põhjusel said rahastust ka vaid 67% tegevussuunast toetust taotlenud projektidest.

Tegevuse tulemusel on suurenenud kalandusega seotud turismiteenuste pakkujate arv, kuid kalandusturism on piirkonnas veel pigem algusjärgus (potentsiaali on ning sellega kavatsetakse edasipidi tegelema hakata). Antud tegevussuuna olulisemaks tulemuseks oli paketi „Kaluriga merele“ käivitamine, mida pakutakse kolme ettevõtja poolt. Selle näol on tegemist n-ö pikendusega maismaal toimuvale tegevusele. Samuti on rajatud rannarahva traditsioone väärtustav ja tutvustav koolituskeskus. Antud tegevussuuna alt on toetatud kuue ettevõtja projekte.

Toimiv kaubamärk Romantiline rannatee koos Liivi lahe Räimerajaga on andnud piirkonna ettevõtjatele hea baasi teenuste pakkumiseks. Romantilise rannatee arendamisel on oluline roll olnud LEADER-toetustel ning EKF-i meetme 4.1 roll Räimeraja arendamisel on olnud seejuures pigem tagasihoidlik olnud.

Kala- või vesiviljelustoodete töötlemine ja otseturustamine

Antud tegevussuuna eesmärgiks oli rajada aastaks 2013 MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu tegevuspiirkonnas toimiv ja tunnustatud otseturunduskett, mille loomisel on kasutatud olemasolevat rannakalurite võrgustikku, tuginfrastruktuuri ning toimivat logistikasüsteemi, mis on loodud seitsme uuendatud logistikakeskuse baasil.

Tegevussuunas soetati külmveokid kahte sadamasse (Liu logistikakeskus ja Võiste sadam), toetati ühe vaakumpakendaja ostmist ja Lindi sadamas lossitud kala otseturustamise projekti.

Otseturustamisketi käivitamisega on alustatud, sh on rannakalurid käinud omandamas otseturustamise vallas kogemusi teistes riikides.

Tegevuste mitmekesistamine

Tegevussuuna eesmärgiks oli luua aastaks 2013 aastaringelt toimiv süsteem mitmekesiste kalandusega seotud turismitoodete pakkumiseks, sh luua toimiv kalarestoran. Eesmärgiks seati, et koostöös turismiettevõtetega loodaks MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu tegevuspiirkonnas loonud piirkonnas mitmekesiseid turismitooted ja -pakette.

Strateegia koostamise ajal peeti tegevuste mitmekesistamise all silmas enamuses turismiteenustega seonduvaid tegevusi, kuid hiljem suurenes ka teiste tegevusvaldkondade tegevus. Piirkonda ei ole veel loodud toimivat kalarestorani, kuid suvisel perioodil on loodud kalakohvik Liivi Lahe Räimerada Romantilisel Rannateel, mis on piirkonna tuntust suurendanud.

Vähendamaks kalapüügi hooajalisusest tulenevaid riske, on toetatud üheksa kalandusettevõtte tegevuste mitmekesistamist. Soetatud on niitmis-, lumekoristus, -metsatehnikat ja tehtud investeeringuid toitlustusettevõtte nõuetele vastavusse viimiseks.

Mitmekesistamise tegevuste mõju nähakse eelkõige kogukonnateenuste toetamises (nt lumelükkamise teenus, visuaalse reostuse likvideerimine alade niitmise vms teel). Samuti on tegemist kaluritele püügivälisel ajal täiendavate sissetulekuvõimaluste pakkumisega.

Koolitustegevus

Koolitustegevuse osas seati eesmärgiks tagada haritud laia silmaringiga liikmeskonna olemasolu, korraldades vähemalt kolm koolitust ja kaks õppereisi aastas MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu liikmeskonnale, koostööpartneritele jt.

Koolitustegevuse eelarve moodustab 4% projektitoetuse kogusummast. Läbi on viidud erinevaid koolitusi rannakaluritele nii otseturustuse, tegevuste mitmekesistamise kui ka turismi valdkonnas. Tehtud on 14 õppereisi ja koolitust. Lisaks on tegevusgrupp viinud oma rannakalureid messidele, tutvustamaks uusi tehnoloogiaid ning otseturustuse võimalusi.

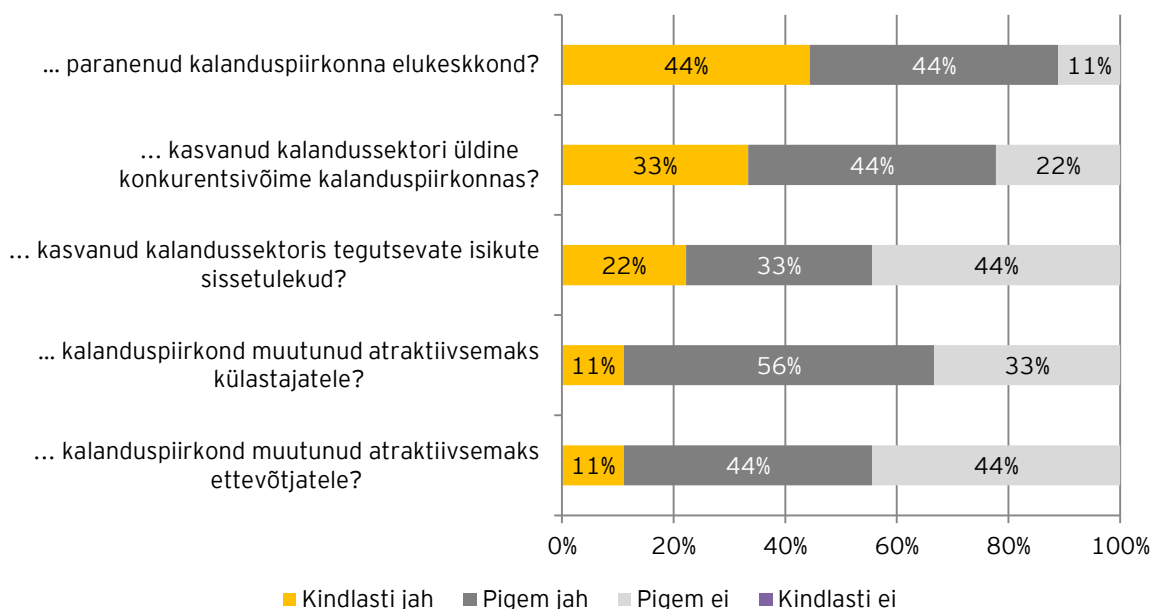
Lisaks rannakalurite teadmiste tõstmisele on käivitatud ka kohalike elanike, ettevõtjate jne koolitamine läbi erinevate õppepäevade ja töötubade. Mitmed rannakalurid on saanud ideid ja mõtteid oma ettevõtlusala laiendamiseks.

5.5.3 Meetme mõjude analüüs

Pärnumaa kalanduspiirkonna esindajate hinnangul on sadamatesse tehtud investeeringud pannud olulise aluse piirkonna edasisele jätkusuutlikule arengule. Meetme 4.1 raames tehtud investeeringute toel on kujundatud või ollakse kujundamas seitsmest strateegilisest sadamast kuuest kalalogistikakeskust, mille olulise panusena nähakse nii kalurite töötingimuste märkimisväärset paranemist kui ka kala hinna tõusu. Meetme 4.1 tegevuse toel on loodud sadamate võrgustik, mis paikneb ühtlaselt ümber ranniku.

Edasise sammuna nähakse, et kalalogistikakeskused kujuneksid multifunktsionaalseteks ning toetaksid mitte ainult kalandussektori, vaid kogu piirkonna arengut tervikuna. Tegevusgrupiga läbiviidud fookusgrupi intervjuul osalejad hindasid, et renoveeritud sadamatest kolm on hetkel juba multifunktsionaalseks kujunemas (loodud võimalused ka turismiks). Telefoniintervjuud näitasid, et piirkonnas tegutsevate kalandussektori esindajate hinnangul on tänu meetme 4.1 toetusele paranenud kalanduspiirkonna elukeskkond ning kalandussektori üldine konkurentsivõime piirkonnas. Üldiselt oldi ka arvamisel, et kalanduspiirkond on muutunud tänu meetme 4.1 toetusele atraktiivsemaks nii külastajatele kui ettevõtjatele.

Joonis 40. „Kas nõustute väitega, et Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuste tulemusel ... ?“ (n=9)

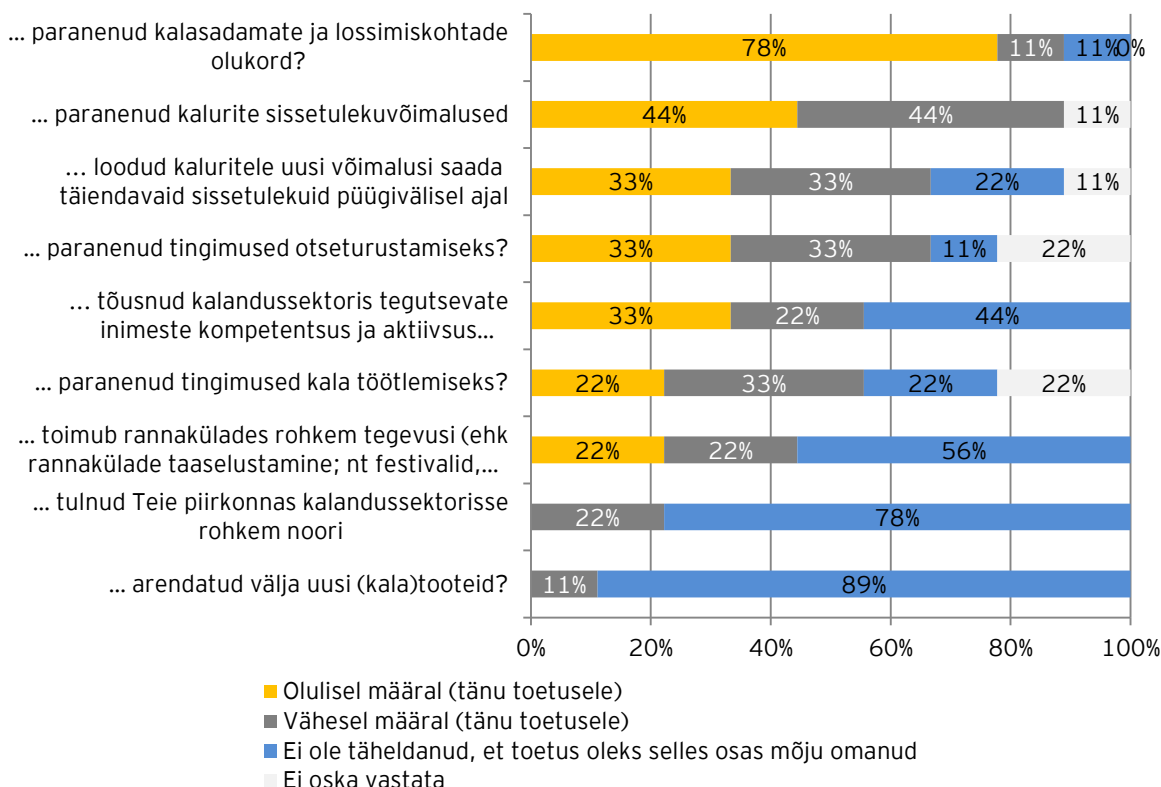
Allikas: telefoniintervjuud Pärnumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Vaadeldes erinevaid mõjukategooriaid nähtub, et kõige olulisem mõju on toetusel olnud kalasadamate ja lossimiskohtade parandamisele – 88% küsitlusele vastanud toetuse saajatest leidsid, et meetmel on olnud kalasadamate ja lossimiskohtade olukorra parandamisele oluline mõju. Nii küsitluse kui intervjuude andmed näitasid, et ilma meetme 4.1 toetuseta poleks piirkonnas sellises mahus sadamatega seotud investeeringuid tehtud.

Lisaks sadamate ja lossimiskohtade olukorra parandamisele leiti, et meede on parandanud kalurite sissetulekuvõimalusi ning andnud võimalusi täiendavate sissetulekute saamiseks ka püügivälisel ajal. Toetus on mõjutanud ka kalatöötlemise ja otseturustamise võimalusi.

Samas leiti, et meede pole mõjutanud uute kalatoodete väljaarendamist. Tegevusgrupi esindajate hinnangul pole kalatoodete arendamisega veel tegeletud, kuid see oleks järgmine samm kalandussektori konkurentsivõime tõstmisel. Samuti pole küsitlusele vastanute hinnangul toimunud rannakülade taaselustumist.

Joonis 41. „Palun hinnake, kas ja kui palju on Teie arvates Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuse tulemusel ... ?“ (n=9)

Allikas: telefoniintervjuud Pärnumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Tegevusgrupi hinnangul on olnud meetme rakendamise oluliseks tulemuseks kalurkonna avatumaks ja tolerantsemaks muutumine, sammuke lähemale on liigutud ka ühistegevusele (esimesed näited on olemas, nt sadamatesse tehtud investeeringud). Oluliseks peetakse seda, et tänu ühistegevusele on kalurkond kujunemas töötlevale tööstusele võrdväärsemaks partneriks ning neil on suuremad võimalused kala hinna mõjutamiseks (esmatöötluste tõttu on turustamisvõimalused paremad). Tegevusgrupi andmetel on kala hinnad aasta-aastalt tõusnud ning selles on roll ka meetme 4.1 investeeringutel.

Meetme 4.1 toel on teostatud piirkonnas investeeringuid, mis on aluseks piirkonna edasisele arengule. Pärnumaa kalanduspiirkonnas on meetme rakendamise olulisemaks tulemuseks olnud kalalogistikakeskuste väljakujundamise alustamine. Sellega on pandud alus selleks, et suurendada edasiste investeeringute toel piirkonna atraktiivsust turismisihtkohana (sadamate multifunktsionaalsus ja elukeskkonna atraktiivsuse tõus) ning suurendada kalurite sissetulekuid (tänu seadmetesse tehtud investeeringutele kaluril võimalik kalast suuremat tulu saada). Meetme 4.1

tulemusel on kalurkond omandamas paremat positsiooni kala hinna mõjutamiseks, mis omab mõju rannakalandusele laiemalt.

5.5.4 Tegevusgrupi tegevuse analüüs

Pärnumaa kalanduspiirkonnas on saanud meetmest 4.1 toetust 66 projekti ja toetuse saajaid on olnud 31, st keskmiselt on üks taotleja saanud toetus 2,1 projektile. Kõige suurem on olnud ühekordsete toetuse saajate hulk. Keskmine toetuse suurus ühele projektile oli ca 62 000 €.

Joonis 42. Toetuse jagunemine taotlejate lõikes.

Projektide arv, millele toetust saanud	Toetuse saajate arv	Toetuse kogusumma grupis (EUR)	Keskmine toetuse summa grupis (EUR)
6 projekti	1	249 495	41 583
5 projekti	1	151 822	30 364
4 projekti	4	1 553 593	97 100
3 projekti	4	1 047 078	87 257
2 projekti	6	872 178	72 681
1 projekt	15	218 540	14 569
KOKKU	33	4 070 661	62 011

Allikas: PRIA, 2013

Toetus jaguneb taotlejate vahel küllalt võrdselt. Eksisteerib kaks taotlejat, kelle projekte on toetatud 5 või 6 korda, kuid nende toetuse keskmine summa on keskmisest toetuse summast väiksem. Mõlemad nimetatud taotlejad on saanud toetust 11% ulatuses kogu projektitoetusest.

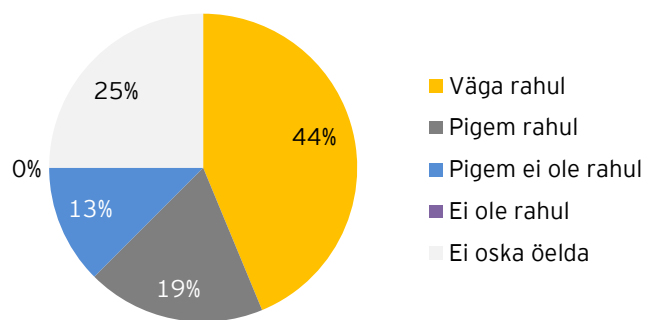
5.5.4.1 Rahulolu tegevusgrupi toimimisega

Kalandussektori osapoolte (nii toetust saanud kui mittesaanud isikute, nii tegevusgrupi liikmete kui mitteliikmete) rahulolu tegevusgrupi toimimisega uuriti küsitluse teel. Üldiselt on kalandussektoris tegutsevate isikute tagasiside tegevusgrupi tegevusele positiivne (53% vastanutest on tegevusega väga rahul või pigem rahul).

Telefoniküsitlus ei näidanud seoseid ei tegevusgrupi liikmelisuse ja rahulolu ega ka toetuse saamise ja rahulolu vahel. Toetust saanud ja mittesaanud ning tegevusgrupi liikmete ja sinna mittekuuluvate vastajate tagasisides polnud suuri erisusi. Esines kaks vastajat, kes tegevusgrupi tegevusega pigem rahul ei olnud. Need olid mõlemad isikud, kes ise tegevusgruppi ei kuulu, aga on meetmest 4.1 toetust saanud. Nendest üks kommenteeris, et rahulolematuse põhjuseks on infopuudus, ja teine, et ta pole rahul kalalimiidiga (mis EKF-i meetme 4.1 kontekstis ei ole asjakohane probleem, kuna meede seda ei mõjuta). Samuti on üks vastaja leidnud, et tegevusgrupi tulemusel pole piirkonnas eriti midagi muutunud, mistõttu pole rahuloluks põhjust.

Üldiselt olid ülekaalus positiivsed või neutraalsed kommentaarid. Rahulolevad vastajad leidsid, et asjakohane info on operatiivselt kättesaadav ning kui tekib mõni küsimus või probleem, siis tegevusgrupp aitab leida lahenduse. Seega on kalanduspiirkonnas nii neid, kes arvavad, et tegevusgrupp levitab piisavalt infot, kui ka neid, kes leiavad, et infot on puudus. Kalandussektori osapooltega läbiviidud fookusgrupi intervjuul osalejad leidsid, et tegevusgrupp on teinud väga head tööd e-posti teel info levitamisel (leiti, et probleemid info saamisega võivad tulla sellest, et kõigil pole e-posti aadressi)

Joonis 43. „Milline on Teie üldine rahulolu piirkonna tegevusgrupi tegevusega?” (n=16)

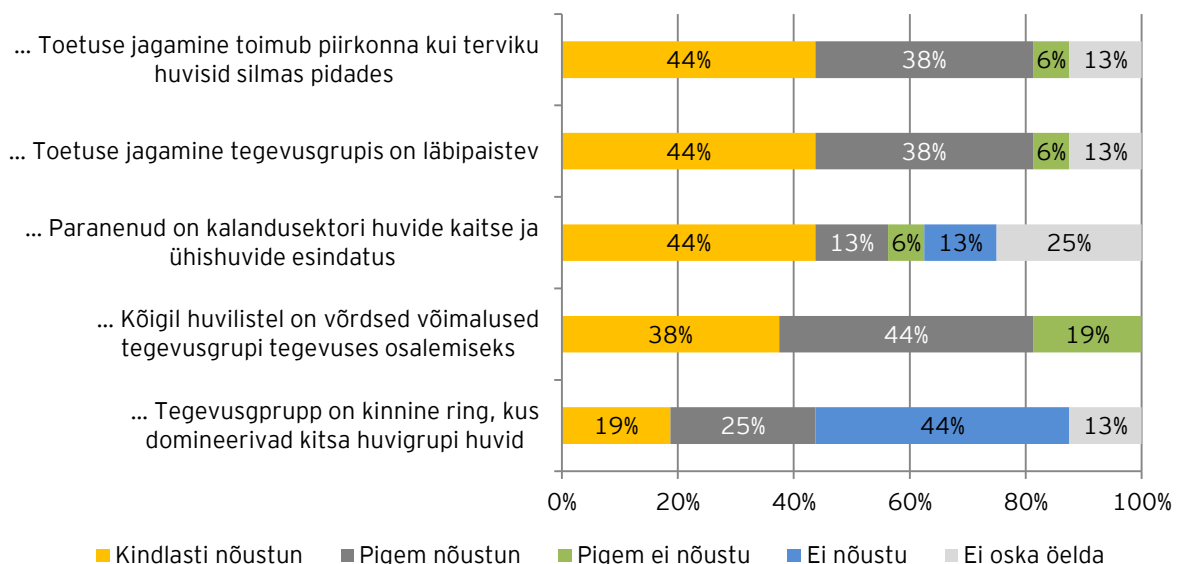
Allikas: telefoniintervjuud Pärnumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Üldiselt nõustusid küsitlusele vastajad, et tegevusgrupp esindab hästi kalandussektori ühishuvisid ning toetuse jagamine toimub läbipaistvalt ja piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades.

Samas tuleks tähelepanu pöörata ka sellele, et oli vastajaid (7 isikut), kes leidsid, et tegevusgrupp on kinnine ring, kus domineerivad kitsa huvigrupi huvid. Kalanduspiirkonnas läbiviidud fookusgrupi intervjuul osalejate arvates kajastab see number neid vastajaid, kes pole ise tegevusgrupi tegevusest huvitatud olnud ning seega on see teema neile kaugel ja ebaoluline. Huvitav on seegi, et nendest seitsmest isikust kuus on ise meetmest 4.1 toetust saanud ning nendest kolm kuulub ka ise tegevusgruppi.

Samuti oli selliseid vastajaid (3 isikut), kes leidsid, et kõigil huvilistel pigem ei ole võrdsed võimalused tegevusgrupi tegevuses osalemiseks (samad isikud, kes leidsid, et tegevusgrupp on kinnine ring, kus domineerivad kitsa huvigrupi huvid).

Joonis 44. „Kas nõustute järgmiste väidetega, mis puudutavad Teie piirkonna tegevusgrupi tegevust?” (n=16)

Allikas: telefoniintervjuud Pärnumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Toetuse jagunemise ja veebiküsitluse andmed näitavad, et MTÜ Liivi Lahe tegevusgrupp on oma tegevuses avatud ning toetuse jagamine toimub avatult ja ühishuvisid silmas pidades. Analüüsitulemused ei näidanud, et tegevusgrupi liikmeid oleks kuidagi toetuse saamisel eelistatud. Kõige suurem on ühekordsete toetusesaajate arv, mistõttu pole ka põhjust toetuse õiglas

jagunemises kalanduspiirkonnas kahelda. Tegevusgrupi sõnul võetakse tegevusgrupi liikmeks kõik soovijad ning mitteliikmetele laienevad kõik samad tegevused kui liikmetelegi.

5.5.4.2 Tegevusgrupi roll

Pärnumaa kalanduspiirkonnas meetme 4.1 rakendamist koordineeriva MTÜ Liivi Lahe roll on laiem kui ainult PRIA-le konkreetse meetme raames rahastamisotsuste osas ettepaneku tegemine. MTÜ Liivi Lahe tegevusgrupi juhi hinnangul aktsepteeritakse tegevusgruppi piirkonnas kui arendusüksust ning tegevusgrupi rollid on järgmised:

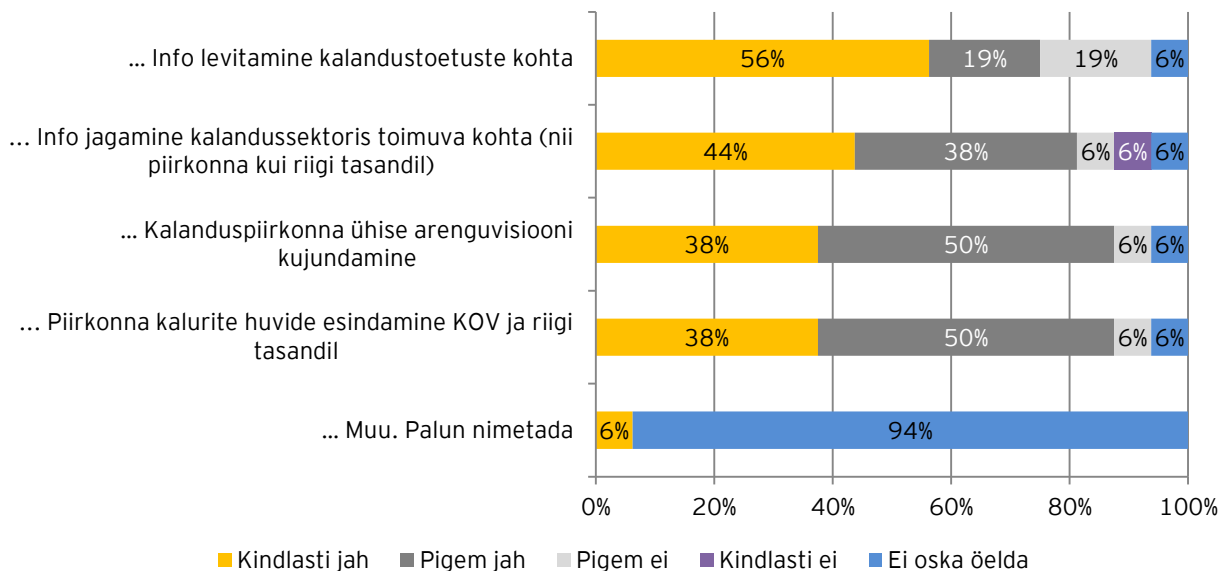
- ▶ Kalurite nõustamine erinevate meetmete ja toetustega seotud teemadel (sh teiste EKF-i toetuste alal)
- ▶ Piirkonna tutvustamine koostöös LEADER tegevusgrupiga (sh näiteks Romantilise Rannatee turustamine)
- ▶ Osalemine piirkonna strateegiliste arengudokumentide koostamisel ja erinevates töögruppides (nt Pärnu turismistrateegia; väikesadamate tööühm)
- ▶ Piirkonna esindamine riigi tasemel (nt kalapüügi seadusloomes kaasaráäkimine, läbirääkimised Põllumajandusministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumiga)

Tegevusgrupi ja fookusgrupi intervjuudes osalenute hinnangul on kalurkonna näol tegemist jätkuvalt küllalt passiivse ja ettevaatliku sihtgrupiga, kes ei julge investeringute näol riske ja kohustusi võtta. Samas tõdeti, et aastal 2013 on juba näha kalurkonna üldisemat aktiveerumist, mida seostatakse ka meetme 4.1 tegevusega.

Ka fookusgrupi intervjuudel osalenud kalandussektori esindajad leidsid, et tegevusgrupi tegevusjuhtkond on osalenud aktiivselt maakondlikes ja riiklikes protsessides (planeerimine, seadusandlus) ning samuti näiteks meremesside, hansapäevade ja muu sellisega Pärnumaale tuntuse toomises.

Telefoniintervjuudel küsiti ka kalandussektori esindajate käest, millisena näevad nad tegevusgrupi rolli lisaks meetme 4.1 toetuse jagamisele. Enamik vastanuid tõid välja tegevusgrupi rolli info jagajana – seda nii kalandustoetuste osas kui ka kalandussektoris toimuva kohta üldiselt. Samuti nõustuti sellega, et tegevusgrupp on kalanduspiirkonna ühise arenguvisiooni kujundajaks ning esindab piirkonna huvisid KOV-i ja riiklikul tasemel.

Joonis 45. „Millist rolli täidab Teie piirkonna tegevusgrupp lisaks Euroopa Kalandusfondi toetuste jagamisele?“ (n=16)

Allikas: telefoniintervjuud Pärnumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.5.5 Kokkuvõttev hinnang

Pärnumaa kalanduspiirkonnas on EKF-i 2007-2013 perioodil alustatud suuremahulisi investeeringuid kalalogistikakeskustesse. Piirkonna arengustrateegias on tuvastatud seitse strateegilist arendamist vajavat sadamat, millest kuude on käesoleval perioodil investeeringuid tehtud. Seega on meetme 4.1 rakendamisega suudetud katta peaaegu kogu investeeringuvajadus strateegiliste sadamate osas. Meetme toel on loodud sadamate võrgustik, mis paikneb ühtlaselt ümber ranniku ning on aluseks nii kalurite sissetulekute tõusule (toorme kvaliteedi tõus, võimalused ekspordiks jne) kui piirkonna atraktiivsuse tõusule üldiselt (sadamad kui turismiobjektid).

Ligikaudu 80% küsitletud kalandussektori esindajatest leidsid, et meetme 4.1 on aidanud olulisel määral parandada piirkonnas kalasadamate ja lossimiskohtade olukorda. Sellega on pandud alus piirkonna edasisele jätkusuutlikule arengule, sh kalurite sissetulekute suurenemisele ning elukeskkonna atraktiivsuse tõusule. Fookusgrupp oli üksmeelel selles osas, et ilma toetuseta poleks neid investeeringuid tehtud.

Teiste tegevussuundade osas on tegevus olnud tagasihoidlik. Töötlemisse on panustatud vähesel määral, ning turismitegevuste osas on suurem mõju olnud LEADER tegevusgrupi tegevustel. Mitmekesistamise investeeringud on olnud üksikud. Neid on seostatud kogukonnateenuste osutamisega, kuid üldisemat mõju piirkonna ja kalanduse arengule nende puhul välja tuua ei saa. Meetme ei ole piirkonnas välja arendatud ka uusi kalatooteid.

Tegevusgrupi arvates on aidanud toetus astuda sammu Euroopale lähemale, sh on muutunud kalurikond avatumaks ja tolerantsemaks, samuti on olemas esimesed näited ühistevõrgust.

Hinnangud tegevusgrupi toimimisele olid positiivsed. Enamik uuringusse kaasatud piirkonna esindajatest olid tegevusgrupi tegevusega rahul. Leiti, et toetuse jagamine on läbipaistev ning toimub piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades. Üksikud vastajad leidsid, et MTÜ tegevuse tulemusel pole piirkonnas suurt midagi muutunud või et info ei liigu hästi. Info liikumise osas võib olla probleemiks see, et mõned kalurid ei kasuta e-posti, kuna infot levitatakse valdavalt e-posti teel ning paljud vastanud töid välja, et tegevusgrupp on info kättesaadavust oluliselt parandanud.

MTÜ Liivi Lahe Kalanduspiirkond omab piirkonnas laiemat rolli kui ainult meetme 4.1 toetuste administreerimine. Tegevusgrupp levitab infot nii toetuste kui kalandussektoris toimuva kohta üldiselt. Samuti osaleb tegevusgrupi esindaja õigusloome protsessides ning piirkonna planeeringute koostamisel.

Kalanduspiirkonna ettepanekud meetme rakendamiseks perioodil 2014-2020:

- ▶ Anda projektide valikul eeliseid ühistegevust soodustavatele tegevustele.
- ▶ Kaaluda kalanduspiirkonna strateegia kinnitamise viimist tegevusgrupi juhatuse pädevusse (hetkel üldkoosoleku pädevus). Praegune süsteem, kus strateegia muudatuste tegemiseks tuleb üldkoosolek kokku kutsuda, tekitab MTÜ hinnangul üleliigset bürokraatiat ja jääb lihtliikmetele kaugeks (sh väheneb liikmete motivatsioon MTÜ tegevuses kaasa lüüa).
- ▶ Tagada meetme tingimuste selgus ja üheseltmõistetavus ja tõlgendamine. Toodi välja, et on esinenud meetme tingimuste erinevat tõlgendamist PRIA ja Põllumajandusministeeriumi poolt, mida tuleks vältida. Muuhulgas kaasata rakendusüksus (PRIA) suuremas mahus meetme rakendusaktide väljatöötamise protsessi, et tagada nende parem rakendatavus.
- ▶ Avaldati muret PRIA menetlustähtaegade pikkuse üle ning peeti oluliseks leida lahendused menetlustähtaegade lühendamiseks.
- ▶ Kaaluda meetmeid soodustamaks noorte tagasipöördumist piirkonda ja kalandussektoris. Kalandussektori keskmine vanus on kõrge ja noorte sisenemine sektoris raskendatud (rannakaluri ameti spetsiifilisus, piirkonna vähene atraktiivsus). Kuigi infrastruktuuriinvesteeringutega kaasnev töötingimuste paranemine suurendab noorte jaoks kindlasti ameti atraktiivsust, siis leitakse, et praegused investeeringud on pigem pannud aluse sellele, et noored piirkonnast ei lahkuks. Tehti **ettepanek noore kaluri toetuse rakendamiseks uuel programmiperioodil**.

5.6 Saaremaa kalanduspiirkond

5.6.1 Ülevaade MTÜ Saarte Kalandus tegevusest kalanduspiirkonnas

Saaremaa kalanduspiirkond hõlmab järgmisi omavalitsusi: Ruhnu, Muhu, Pöide, Laimjala, Valjala, Pihtla, Kaarma, Salme, Torgu, Kärla, Lümada, Mustjala, Leisi, Kihelkonna ja Orissaare. Kalanduspiirkonnas on moodustatud MTÜ Saarte Kalandus. Koostatud on MTÜ strateegia aastani 2013, mis on aluseks EKF-i meetme 4.1 rakendamisele kalanduspiirkonnas.

Saare maakond on üks Eesti külastatavamaid turismipiirkondi. Võttes aluseks elanike arvu maakonnas, on tegu Eesti kõige külastatavama maakonnaga; külastajate üldarvu järgi asub Saaremaa neljandal kohal. Kalakogused on viimase dekaadi jooksul kalanduspiirkonnas pidevalt vähenenud, rannapüük on aga maapiirkondades jätkuvalt oluline elatusallikas.

Saaremaa kalanduspiirkonnas tehakse (31.12.13 seisuga) EKF-i kaasrahastuse abil investeeringuid ca 4,6 mln €, sh EKF-i toetus 3,7 mln € (EKF-i toetuste osakaal investeeringutes keskmiselt 79%). 63% meetme 4.1 toetusest on antud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamist toetavatele projektidele, teisel kohal 22%-ga on turismi arendamise ja rannakülade taaselustamise tegevussuund, ülejäänud kolmele tegevussuunale on määratud kokku 16% meetme toetusest. Väljamaksete maht on 80% määratud toetuste summast.

Tegevussuundades on esitatud kokku 118 projektitaotlust, millest on 2013. aasta lõpu seisuga saanud rahastamisotsuse 87% (84 projekti). Suurim protsent projektitaotlustest on rahastatud kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise tegevussuunas (75%). Protsentuaalselt on esitatud taotlustest kõige vähem rahastatud kalandusega seotud turismi arendamise ja rannakülade taaselustamisega seotud projekte (68%)

Tabel 10. Ülevaade Saaremaa kalanduspiirkonna projektidest 31.12.2013 seisuga.

	Projektide kogu- maksumus (EUR)	EKF toetuse summa (EUR)	Tegevu- suuna % toetusest	Taotluste arv	Toetatud projektide arv	Rahas- tatud taotluste %
KOKKU	4 656 755	3 677 533	100%	118	84	71%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine	1 151 892	807 674	22%	34	23	68%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	488 802	280 988	8%	20	15	75%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	2 653 954	2 315 902	63%	26	18	69%
Tegevuste mitmekesistamine	302 022	212 885	6%	31	23	74%
Koolitustegevus	60 084	60 084	2%	7	5	71%

Allikas: PRIA, 2013

Saaremaa tegevusgrupile määratud tegevustoetus on 362 683 € (välja makstud 31.12.13 seisuga: 312 938 €).

Tegevuspiirkonna alla kuuluvast 15 kohalikust omavalitsusest on MTÜ liikmeks astunud 9 ehk 60%. Piirkonnas tegutsevatest kutselistest kaluritest kuulub tegevusgruppi 31%.¹²

¹² PRIA andmed 2013. a seisuga

Meetme 4.1 raames määratud toetuste summast 63% on määratud MTÜ liikmetele. 56% toetuse saajatest on MTÜ liikmed. Kokku on toetuse saajaid 57. Ühe toetuse saaja kohta on rahastatud keskmiselt 1,5 projekti.

5.6.2 Strateegia eesmärkide saavutamine

Saaremaa kalanduspiirkonna visiooniks on „Saaremaa kalanduspiirkonna elujõuline kogukond“:

„Saarlased kannavad edasi rannakülade järjepidevust ja püsiväärtusi koos arvuka osaaajalise elanikkonnaga. Edukaks on osutunud pärandkultuuri ühendamine arvukate investeringutega kaasaegsesse merendusse (laevaehitusse), kalandusse, kalakasvatuse ja puhkemajandusse. Kaluriamet on au sees ning kala on tunnustatud ja kõigile kättesaadav toit.“

Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Tegevussuuna eesmärgiks on, et Saare maakonnas oleks olemas väikekalasadamad ja lossimiskohad, mis rahuldaks nii kalurite kui ka teiste huvigruppide vajadusi - vähemalt 6 kalasadamas ja lossimiskohas oleks loodud kaasaegsed ja nõuetele vastavad tingimused kalurite teenindamiseks ning kõik uuendatud sadamad oleks kantud sadamaregistrisse.

Seatud eesmärgid on suures osas täidetud. Algselt strateegias planeeritud sadamate nimekiri muutus strateegia elluviimise käigus - KTG tegutsemisaja jooksul saadi vajadustest täpsem ülevaade ning selgus, milliseid sadamaid tuleks piirkonna kalurite huvides eelisarendada. Selle tulemusel jäeti kõrvale osad algselt strateegiasse kavandatud sadamad ja 2010. aastal lisati nimekirja juurde olulise tähtsusega sadamaid. Korrastatud on järgmised sadamad ning lossimiskohad: Atla sadam, Rannaaugu sadam (lisatud strateegiasse 2010), Koguva sadam, Kaunispesä sadam, Läätsa sadam, Salme paadisadam, Kungla sadam, Soela sadam (lisatud strateegiasse 2010). Renoveerimistegevusega on alustatud Kallaste sadamas, Taaliku sadamas (lisatud strateegiasse 2010). Mõntu sadamas on alustatud sadama korrastamise ja lisandväärtuse loomisega.

Siiski on KTG hinnangul tehtud investeringuid ka paari sellise sadama korrastamisesse, mis on saare kalurite jaoks väheolulised, samas kui mõned kogukonna jaoks olulisemad sadamad on veel renoveerimata - näiteks Nasva, kus on suur kogukond ning piirkonda tulnud elama ka noori. Sadam plaanitakse renoveerida uuel EKF-i programmiperioodil.

Sadamate arendamisel on tulnud ette takistusi, mille põhjuseks on arvuka omanikeringi vähene koostöö: kui sadam on jagatud mitmekümne omaniku vahel, on sadama arenguplaanides ja -tegevustes keeruline üksmeelele jõuda.

2013. aastaks ei ole kõikides sadamates kavandatud kaasaegseid nõudeid ja võimalusi 100%-liselt veel tagatud, kuid enamus tingimustest on loodud.

Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine

Strateegias on tegevussuuna eesmärgiks luua kala, agariku ja/või vesiviljelustoodete töötlemiseks, tootearenduseks ning turustamiseks kaasaegsed ja keskkonnasõbralikud tingimused, mis tagaksid toodetele kõrgema lisandväärtuse ja suudaks rahuldada muutuvaid tarbimisharjumusi.

Kala- või vesiviljelustoodete töötlemiseks ja turustamiseks on olemas erinevaid muid meetmeid, tänu millele on vesiviljelejad saanud tootearendusega laiemalt tegeleda. Strateegias kajastatud eesmärgid on saavutatud erinevate meetmete koosmõjul. Agariku väljaveoks ja töötlemiseks on arendamisel Taaliku sadam kui asukoha poolest kõige sobilikum. Samuti on OÜ Tinureki poolt ehitatud agariku kuivatamiseks ja ladustamiseks viilhall-ladu samasse sadamapiirkonda. Kaavi vesiviljeluskasvandusele on muretsatud toodete töötlemisseadmed.

Strateegiaga võetud eesmärgid on täidetud osaliselt, kuid kuna mitmeid vesiviljeluse arendamist toetavaid meetmeid on ka väljaspool kalandust, on võetud suund vesiviljeluse vähemale kajastamisele uues arengustrateegias.

Mikroettevõtjad on olnud oma tegevuses aktiivsed ja leidnud läbi kalandusmeetme mitmeid lisavõimalusi oma tootearenduse laiendamiseks. Võimalustena on kasutatud erinevaid suitsutamise seadmeid ja ahjusid, samuti külmutusseadmeid, fileerimisseadmeid, kalatoodete käitlemiseseadmeid jne.

Mikroettevõtjatele on loodud kõik eeldused projektitoetuste taotlemiseks, kuid suure omaosaluse tõttu on olnud aktiivsus käesoleval taotlusperioodil väike.

Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Tegevussuuna eesmärgiks on muuta rannakülad väärtusliku miljööga elukeskkonnaks ja atraktiivseteks turismiobjektideks.

Kalandusega seotud turismi ja rannakülade elustamiseks on läbi viidud mitmeid projekte: A. Prii projekt turistide teenindamiseks vajaliku lasteatraktsiooni soetamine, OÜ Vana Tooma Talu Sörve kalapüügi- ja puhkeküla projekt, OÜ Vesitüki kodumajutushoone ja paadid, FIE Targo Tiidussalu puhkemaja turistide teenindamiseks, MTÜ Ankur Koguva sadama mõrrakuuri renoveerimine ja paargu ehitus, FIE Ahto Kriska turistide teenindamiseks vajalik puhkemaja koos sõudepaatidega, OÜ STEPUP Kalduranna kalandusega seotud turismi arendamine ja rannaküla taaselustamine, MTÜ Ankur Koguva sadama kohvik, laste mänguväljak ja sõudepaadid, Astacus OÜ turistide teenindamiseks laevakujulise terrassi rajamine, FIE Meelis Tamm Turistide teenindamiseks vajalik puhkemaja. Turismivaldkonna arendus on olnud piirkonna kalanduses üks aktiivsemaid meetmeid, kuna annab rannakaluritele lisavõimaluse kalapüügihooaja välisel ajal ettevõtlusega tegutseda ning selle kaudu sissetulekuvõimalusi täiendada.

Uuel perioodil tuleb arengustrateegias põhjalikumalt lahti kirjutada rannakülade toetamise ja nende miljööväärtuse säilitamise vajadus tulevastele põlvetele. Erinevaid projekte on selle tegevusega tänaseks ka seostatud, kuid tegevuste elluviimine rannakülade taaselustamise suunas on olnud seni Saaremaa kalanduspiirkonnas vähene. Merekultuuripärandi säilitamiseks on loodud võimalused Koguva sadamas. Saaremaal korraldatakse kogu aasta vältel mitmetes sadamates erinevaid üritusi kalanduse ning rannakülade tutvustamiseks. Tähtsaimaks on kindlasti Kalurite päeva tähistamine. Aktiivseid tegevusi ja üritusi korraldatakse enam Koguva ja Mõntu sadamates.

Tegevuste mitmekesistamine

Mitmekesistamise tegevussuuna eesmärgina nähakse, et rannakülade ettevõtlus oleks mitmekesine ja toetaks kohaliku kogukonna jätkusuutlikku ja tasakaalustatud arengut, mis tagaks elanike arvu säilimise või kasvu.

Loodud on erinevad võimalused töökohtade tekkimiseks nii sadamates kui ka kalandusega seotud ettevõtmistes väljaspool sadamat (töötlemises, turismis). Näiteks kaasatakse turismitaludesse hooajaliselt lisapersonali.

Koolitustegevus

Koolituse tegevussuuna eesmärk on tõsta kalanduspiirkonnas tegutsevate inimeste kompetentsi ja aktiivsust.

Korraldatud on mitmeid koolitusreise nii Eestis kui ka välismaal, millel osalejad on saanud erinevaid juhtnööre oma kutseoskuste parandamiseks või muul moel kalandussektoris toimetulekuks.

Koolitusvajadused on defineeritud liikmete enda vajadustest ja soovidest lähtuvalt. Lisaks korraldatakse iga-aastaselt erinevaid koolitus- ja infopäevi. Hästi toimivad kohtumised ja

omavaheline infojagamine teiste kalandusgruppidega. Samuti on algatatud liikmetele igakuise infolehe edastamine.

Koolitatud on nii kalureid kui ka kala- ja mereturismi giide. Aktiivselt käib kogemuste vahetamine teiste Eestis tegutsevate kalanduspiirkondadega.

5.6.3 Meetme mõjude analüüs

Sadamate ja lossimiskohtade võrgustik on suures osas välja arendatud, mis on avaldanud piirkonna kalanduse arengule positiivset mõju. Strateegias on vastavalt vajaduste täpsustumisele renoveeritavate sadamakohtade loetelus sisse viidud muudatusi, osaliselt jäävad plaanitavad investeeringud ka järgmisesse programmiperioodi. Kohaliku kalurkonna esindajate sõnul toimub püük kolme suurema sadama kaudu.

Kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise suunal on rahastatud projektid olnud strateegia eesmärkidega seotud (KTG praeguse juhtkonna hinnangul on tehtud ka mõningaid investeeringuid, mille kasutegur ei ole olnud nii oluline nagu strateegia esialgsel planeerimisel oodati, nt sadamakohad, mis on piirkonna kalurite jaoks pigem väheolulised). Kuna tegevussuuna eesmärk on tingimuste loomine, võib sellega põhjendada väga erinevaid vajadusi. Tegevussuunas on ära kasutatud vähem raha kui algselt eeldati. Näiteks toodi välja, et väikeseid külmutusmasinaid (3) ei ole Saaremaale rohkem vaja. Vähest aktiivsust on mõjutanud suur omafinantseeringu määr (40%) - leitakse, et kalatöötlemisega alustada ja tegevusi ellu viia on sellistel tingimustel väga raske. Väiketöötlejal peab olema sarnaselt suurele kalatööstusele toimiv tarneahel ja turustussüsteem ning riskid tegevuse alustamisel on suured.

Tootearenduse osas on edasimineku mõningal määral täheldatav, üks aktiivsemaid tegutsejaid selles suunas on nt Nasva kalatööstus. Turundusega tegelevat ühistut piirkonnas tekkinud ei ole, täna selles osas ka vajadus puudub. Saaremaal toimib müügikanalina Kadi raadio, kus kuulutatakse värske kala müügiaegadest. Enampakkumiskeskuste toimimisse piirkonna kalandussektori esindajad ei usu.

Kalandusega seotud turismitoodetel on piirkonnas hinnanguliselt 5000 tarbijat, teenuseid pakuvad 5 ettevõtet. Turismi valdkond on hetkel arenemisjärgus ning strateegia eesmärkide täitmiseni jõutud ei ole. Rannakülade keskkonna arengusse panustada ei ole suudetud.

Tegevuste mitmekesistamise toetused on andnud võimaluse luua piirkonnas täiendavaid töökohti rohkem kui 10 ettevõttel, kuid enamasti on tegu hooajaliste töökohtadega ning sissetulekuvõimalus tekib oma leibkonna liikmetele.

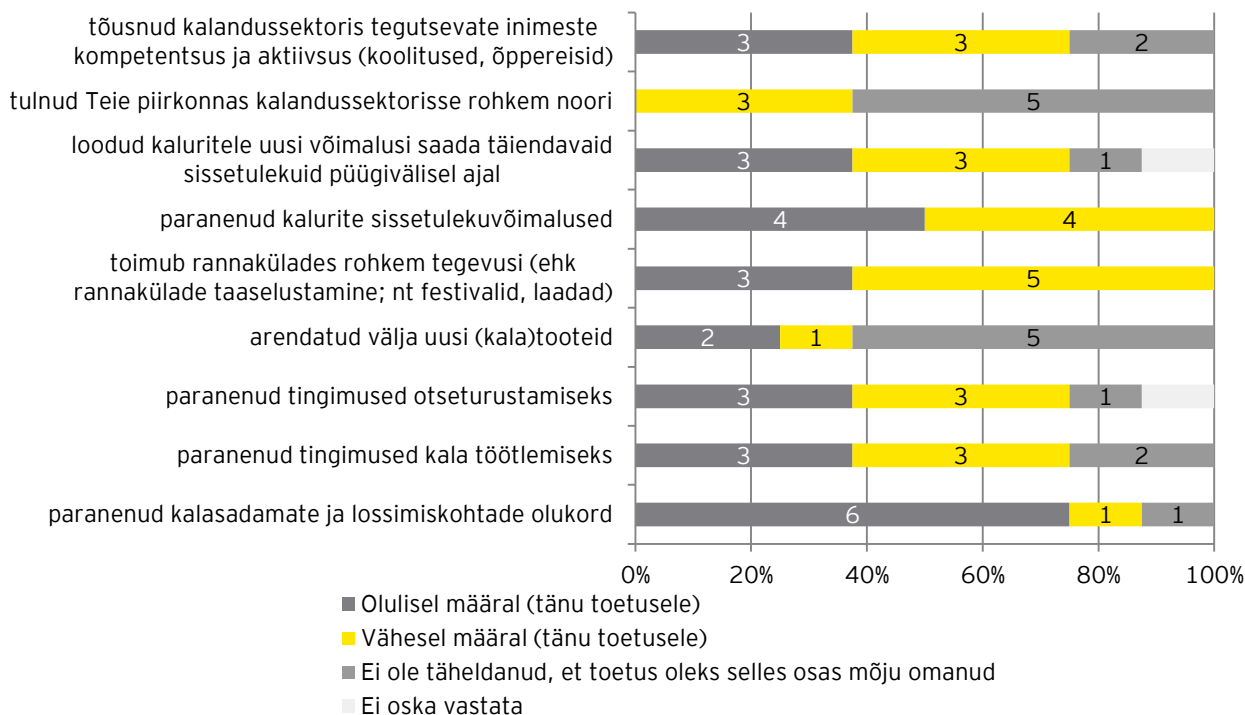
Joonis 46. „Kas nõustute väitega, et Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuste tulemusel on...” (n=8)

Allikas: Intervjuud Saaremaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Läbi viidud küsitluse ning fookusgrupi intervjuu tulemused näitasid, et kõige üksmeelsemalt nähti meetme mõjuna Saaremaa kalanduspiirkonnas kalasadamate ja lossimiskohtade olukorra paranemist (joonis 47). Suur osa vastajatest näeb, et kalurite võimalused sissetulekuid suurendada on meetme abil kasvanud. Oluliseks peetakse ka mõju kalandussektoris tegutsevate inimeste kompetentsuse, teadmiste ja aktiivsuse tõusule, mis on toimunud eeskätt koolituste kui ka KTG poolsete teavitustegevuste kaudu.

Joonis 47. „Palun hinnake, kas ja kui palju on Teie arvates Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuse tulemusel...”(n=8)

Allikas: Intervjuud Saaremaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.6.4 Tegevusgrupi tegevuse analüüs

Toetuse saajatest pooled on saanud toetust ühe projekti elluviimiseks, neljandik on toetuse abil ellu viinud või viimas 2 projekti. Kõige suurem arv projekte ühe taotleja kohta on 5. Kokkuvõttes nähtub, et taotlejate ring on küllalt lai ning vahendite jaotumist kitsa grupi vahel ei saa täheldada.

Tabel 11. Toetuse jagunemine taotlejate lõikes.

Projektide arv, millele toetust saanud	Toetuse saajate arv	Toetuse kogusumma grupis (EUR)	Keskmine toetuse summa grupis (EUR)
5 projekti	1	165 498,2	33 099,64
4 projekti	5	367 600,2	91 900,06
3 projekti	5	117 487,3	391 624,4
2 projekti	11	1 223 078	611 538,9
1 projekt	22	746 483,4	746 483,4
KOKKU		3 677 533,01	

Allikas: PRIA, 2013

Uuringu tulemused näitasid, et kõige olulisemaks rolliks peetakse tegevusgrupi puhul info levitamist ja kommunikatsiooni - eeskätt kalandustoetuste kohta, kuid ka kalandussektoris toimuva kohta laiemalt. Oluliseks rolliks peetakse ka piirkonna kalurite huvide esindamist KOV-i ja riigi tasandil. Koolitusi ja KTG poolt korraldatud õppereise peetakse väga olulisteks kalurkonna silmaringi avardamisel ja teadmiste laiendamisel ning sellisuunalise tegevuse jätkumist peetakse vajalikuks.

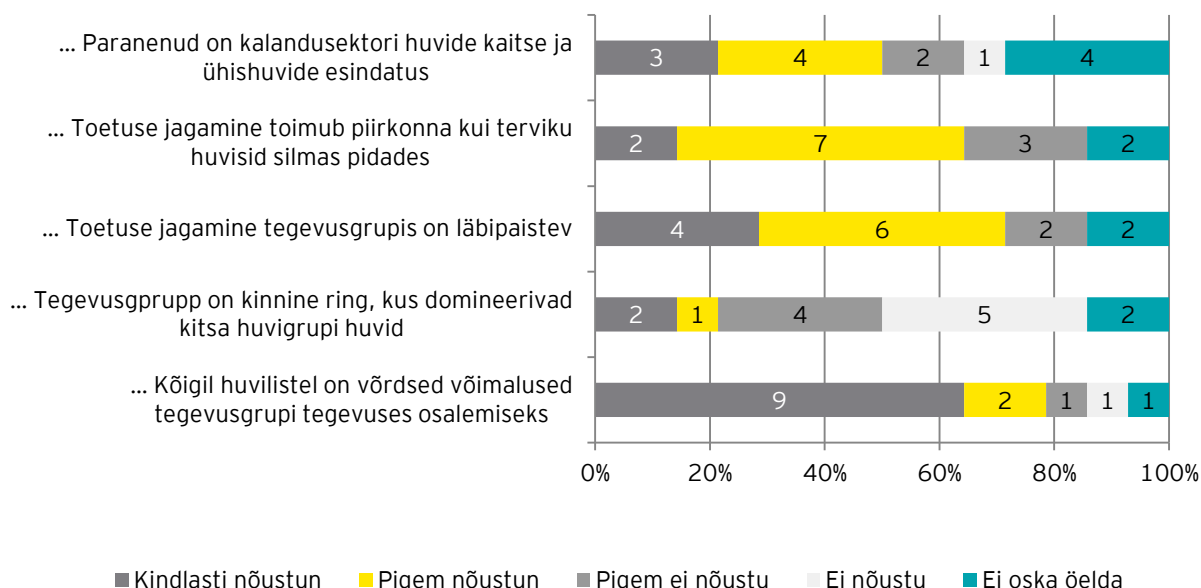
5.6.4.1 Rahulolu tegevusgrupi toimimisega

Tegevusgrupi toimimisega ollakse suhteliselt rahul, kuid võrreldes teiste KTG-de küsitlustulemustega võib täheldada antud hinnangutes veidi rohkem erimeelsusi. Kõige suuremas osas ollakse nõus, et tegevusgrupi tegevuses on võimalik osaleda kõigil kalandussektoriga seotud isikutel. Enamus vastajaid on ka arvamisel, et toetuste jagamine toimub läbipaistvatel alustel ning silmas peetakse piirkonna kui terviku huve ning väikese siseringi eelistamist ei toimub. Uuringus osalejad leiavad küll, et meetme toetuste jagamisel peetakse silmas piirkonna kui terviku huvisid, kuid selle väitega kindlalt nõustujad on vähemuses (alla 20% küsitlusele vastanutest).

Teavitust ja kaasamist toimub tegevusgrupis aktiivselt. Lisaks kodulehele kasutatakse võrgustiku e-posti listi, kus toimub aktiivne avatud suhtlemine ning mille kaudu saab vajaduse korral KTG-le küsimusi esitada. KTG tegevuste kohta koostatakse igakuine infokiri.

Mitmetel aastatel on toimunud ka kohaliku kalurkonna küsitlus, kuid 2013. aastal seda enam läbi ei viidud, kuna KTG hinnangul see tegevusgrupi toimimisele lisandväärtust ja adekvaatset pilti kalanduspiirkonna vajadustest ei andnud. Antud eesmärgi täidavad paremini KTG üldkoosolekud ja otsene infovahetus.

Joonis 48 Kas nõustute iäramiste väidetega, mis puudutavad Teie piirkonna tegevusgruppi tegevust? (n=14)

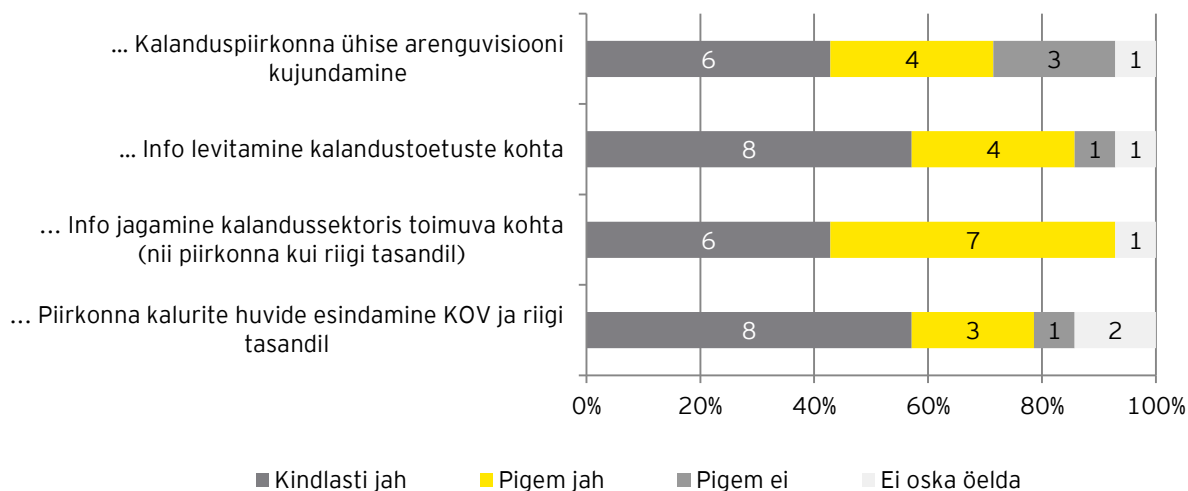
Allikas: Intervjuud Saaremaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.6.4.2 Tegevusgrupi roll

Kuigi kalandussektori huvide esindamist peetakse KTG tegevuse oluliseks osaks, näevad selles valdkonnas positiivsete tulemuste saavutamist vaid pooled vastanutest. Tähtsaima rollina nähakse kalandustoetuste alase info levitamist ning piirkonna kalurite huvide esindamist KOV-i ja riigi tasandil. Veidi väiksem protsent vastajatest leidis, et KTG oluliseks rolliks on Saaremaa kalanduspiirkonna ühtse arenguvisiooni kujundamine.

LEADER tegevusgrupiga on Saaremaa KTG-l koostöö puudunud.

Joonis 49. „Millist rolli täidab Teie piirkonna tegevusgrupp lisaks Euroopa Kalandusfondi toetuste jagamisele?“ (n=14)

Allikas: Intervjuud Saaremaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.6.5 Kokkuvõttev hinnang

Meetme rakendamine on Saaremaa kalanduspiirkonna arengukava visiooni täitumisele kaasa aidanud. Saarlased kannavad edasi rannakülade järjepidevust. Kaluri amet on jätkuvalt au sees ja investeeringud toetavad noorte kalurite järelkasvu. Kala on küll endiselt vähevõitu ja ei kata kogu Saaremaa vajadust erinevate kalaliikide lõikes, kuid tasapisi on hakanud ka kalapopulatsioonid suurenema, mistõttu annavad investeeringud võimaluse tulevikus rannakalanduse ja kalapüügiga enam ja kvaliteetsemalt tegeleda. Samuti on loodud head eeldused rannarahva traditsioonide jätkamiseks ja rikastamiseks.

Sadamate võrgustik on suures osas välja arendatud, kuid vajadusi infrastruktuuri parendamiseks nähakse ka järgmistel aastatel. Osaliselt kanduvad 2007-2013 programmiperioodi saavutamata eesmärgid edasi uude programmiperioodi, kuid millises mahus täpsemalt, sõltub suuresti uue strateegia väljatöötamise algetapist ning kohaliku kalandussektori esindajate kaasamise tulemustest.

Suurem osa Saaremaa sadamatest on üheaegselt nii erasektori kui valla käes. Mitmete sadamate puhul on omanikering väga lai. Fookusgrupi arutelus leiti, et parim lahendus kaluri jaoks on, kui sadam on KOV-i omandis, kelle käest kaluril on võimalik sadamateenuseid osta. Probleemiks on ka mõnede KOV-ide vähene finantssuutlikkus suuremate investeeringuprojektide elluviimisel - ettevalmistavad tegevused sadamate arendusprojektide puhul on aja- ning rahakulukad ning riski, et projektitaotlus jääb pärast eeltööde teostamist siiski rahastuseta, peetakse KOV-i jaoks liiga suureks. Sadamate avaliku kasutusega Saaremaal probleeme ei ole esinenud.

KTG tegevus on aktiivne. Neil on oluline roll lisaks meetme rakendamisega seonduvatele tegevustele ka kohaliku kalurkonna ühendamisel ning sise- ja väliskoolituste kaudu tekkiva teabevahetuse ja kalandusalase teadlikkuse edendamisel. Info KTG tegevuse osas levib hästi ning tegevusgrupi tegevuste ja meetme võimalustega ollakse piirkonnas hästi kursis. Sellele aitab kaasa ka kohaliku meedia huvi KTG tegevuste vastu.

Koostöö ja ühistegevus piirdub siiski enamasti KTG tegevuses osalemisega. Ärulist koostööd võimalusena ei nähta ning enamikul sektori esindajatel puudub selleks ka soov. 2014-2020 programmiperioodil võiks kaaluda praktiliste ettevõtluskoolituste läbiviimist kaluritele, mis aitaks ka erinevaid äri võimalusi paremini teadvustada.

Tegevusgrupi ettepanekud seoses meetme rakendamisega EKF-i 2014-2020 programmiperioodil:

- ▶ Uuel perioodil tuleb projektitaotlustele sätestada senisest rangemad ning konkreetsemad hindamiskriteeriumid. Praegu kehtiva hindamissüsteemi puhul vaadatakse iga taotleja esitatud uut projekti ilma taustainfo ja taotleja eelneva tegevuse analüüsita. Näiteks ei võeta hindamisel arvesse, et eelnevalt mitmele projektile rahastuse saanud ettevõtte käive on pärast toetuse saamist kahekordselt kahanenud - sellisele ebakõlale tuleks tähelepanu juhtida.
- ▶ Probleemiks on, kuidas suunata toetused otseselt kalandusega tegelejatele ning vältida püügiõiguste kokkuostjate finantseerimist.
- ▶ Sadamate investeeringuvajaduste prioriseerimisel tuleks arvestada sadama reaalselt kalapüügiga seonduvat kasutust, mille osas peaks olema peamiseks näitajaks püügikogused.
- ▶ Nõuded toetust saanud ettevõtete tegevuse tulemuslikkusele võiks olla kõrgemad. Näiteks projektitaotluse puhul, millega renoveeritakse külalistemaja, peab investeeringutoetusega ehitised olema pärast projekti elluviimist viis aastat ülal peetud ja klientidele avatud, kuid käive ei ole nõutav. Tehti ettepanek pikendada investeeringute kasutusaega viielt 15 aastale.

- ▶ Probleemid projektide elluviimisel tuvastatakse tavaliselt kaebuste alusel, mis näitab, et järelvalve võiks toimida tõhusamalt.
- ▶ Suuremate projektide puhul võiks rakendada projektiidee eelhindamist, vältimaks taotleja poolseid asjatuid kulusid (nt projekteerimine).

5.7 Virumaa kalanduspiirkond

5.7.1 Ülevaade MTÜ Virumaa rannakalurid tegevusest kalanduspiirkonnas

Virumaa kalanduspiirkond hõlmab järgmisi Ida- ja Lääne-Virumaa omavalitsusi: Vihula, Viru-Nigula, Lüganuse, Kohtla, Aseri, Toila, Vaivara, Narva-Jõesuu, Kunda. Kalanduspiirkonnas on moodustatud MTÜ Virumaa rannakalurid. Koostatud on MTÜ strateegia aastani 2013, mis on aluseks EKF-i meetme 4.1 rakendamisele kalanduspiirkonnas.

Virumaa kalanduspiirkonnas tehakse (seisuga 31.12.13) EKF-i kaasrahastuse abil investeeringuid mahus ca 2,5 mln €, sh EKF-i toetus 2 mln €. Kõige suurem osa ehk 55% meetme 4.1 toetusest on määratud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamist toetavatele projektidele, teisel kohal 21%-ga on turismi arendamise ja rannakülade taaselustamise tegevussuund, kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise tegevussuunale on määratud kokku 18% meetme toetusest. Väljamaksete maht on 58% määratud toetuste summast.

Tegevussuundades on esitatud kokku 55 projektitaotlust, millest on rahastatud 75% (41 projekti). 100% projektitaotlustest on rahastatud koolitustegevuste tegevussuunas (2 projekti). Protsentuaalselt on esitatud taotlustest kõige vähem rahastatud kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise projektitaotlusi (60%).

Tabel 12. Ülevaade Virumaa kalanduspiirkonna projektidest 31.12.2013 seisuga.

	Projektide kogu-maksumus (EUR)	EKF toetuse summa (EUR)	Tegevus-suuna % toetusest	Taotluste arv	Toetatud projektide arv	Rahas-tatud taotluste %
KOKKU	2 529 330	1 997 178	100%	55	41	75%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine	575 096	424 766	21%	12	12	100%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	593 832	356 298	18%	15	9	60%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	1 208 239	1 096 460	55%	15	11	73%
Tegevuste mitmekesistamine	108 363	75 853	4%	11	7	64%
Koolitustegevus	43 800	43 800	2%	2	2	100%

Allikas: PRIA, 2013

Virumaa tegevusgrupile määratud tegevustoetus on 269 616 € (välja makstud 31.12.13 seisuga: 235 119 €). Tegevuspiirkonna alla kuuluvast 9 kohalikust omavalitsusest on MTÜ liikmeks astunud 6 ehk 67%. Piirkonnas tegutsevatest kutselistest kaluritest kuulub tegevusgruppi 27%¹³.

Meetme 4.1 raames määratud toetuste summast 70% on määratud MTÜ liikmetele. 63% toetuse saajatest (12 juriidilist või füüsilist isikut) on MTÜ liikmed. Kokku on toetuse saajaid 19, projektide keskmine arv toetuse saaja kohta on 2,2.

¹³ PRIA andmed 2013. a seisuga.

5.7.2 Strateegia eesmärkide saavutamine

Kalanduspiirkonna visioon: Virumaa kalanduspiirkond on elujõuline, traditsioone väärtustav ja avatud suhtumisega koostööaldis kalurikülade kogukond.

KTG arengustrateegia on planeeritud 2020. aastani, finantsplaan strateegia osana on planeeritud samaks perioodiks. Uut EKF-i programmiperioodi plaanitakse siiski alustada muudetud strateegiaga. KTG hinnangul on pandud praegu liiga suurt rõhku tootmisele, mis praeguseks hetkeks sama suurt olulisust kogu piirkonna strateegilises arengus enam ei oma. Strateegia koostamise ajal oli Virumaa kalanduspiirkonnas palju väikeseid tootjaid, keda sooviti toetada. Praeguseks on selgunud, et väiketootjate poolt on taotlusi esitatud vähem kui teistes kalanduspiirkondades, kuna väiketootjate huvi toetuste vastu on jäänud oodatust kesisemaks. Mõjuriks on olnud ka vastava tegevussuuna projektide omaosaluse suur protsent, mis on paljude väiketootjate jaoks taotluse esitamisel takistuseks.

Ida- ja Lääne-Virumaa on oma kalapüügitraditsioonidega erinevad piirkonnad, kalanduspiirkonna strateegia on püüdnud arvestada mõlema piirkonna eripäradest tulenevaid vajadusi.

Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Eesmärkideks on, et igas aktiivses kalurikülas (kus tegutsevad kutselised kalurid) oleks nõuetekohaselt varustatud ja hooldatud, heade ligipääsuvõimalustega sadam või lossimiskoht; tagatud oleks kalapüügi- ja -vahendite tehnobaasi olemasolu kalanduspiirkonnas.

Kuigi strateegias plaaniti investeeringuid 10 sadamasse, on perioodil 2010-2013 rahastatud nelja sadamat – Võsu, Eisma, Toila ja Narva-Jõesuu. Rahastust ei ole seni saanud Karepa sadam, mille põhjuseks tegevussuunas EKF-i vahendite ebapiisavus. Uuritud on Purtse, Mahu ja Käsmu sadamate olukorda ning kohalike kalurite vajadusi. Paljud sadamad on eraomandis ning ligipääs sinna on keelatud (nt Vergi). Narva-Jõesuus ei ole jätkuvalt kohta, kus oleks võimalik kala sorteerida ja laadida. Eisma ja Toila vahelisel rannikualal võimalus paadiga merele saada praktiliselt puudub. Puudus on ka mereäärsetest kohtadest, kus kalur saaks püüniseid pesta.

Võsu, Eisma ja Toila sadamatesse on investeeritud lõppeval finantsperioodil pea maksimaalne võimalik summa. Korrastatud sadamate arv on strateegias seatud eesmärgist oluliselt väiksem, finantsplaanis kavandatud rahalised vahendid on aga ära kasutatud. KTG juhtkond tõdes, et algselt planeeritud finantsplaan sadamate investeeringute osas ei vastanud seatud eesmärkidele. Uuringus osalejad leidsid, et piirkonnas olemasolev sadamate võrgustik vajadustele ei vasta ning kalurid näevad eeskätt vajadust väiksemate sadama- ja laadikohtade järele. Virumaal seab merelepääsule piiranguid paljuski ka looduskeskonna eripära, nt looduskaitsealad Lääne-Virumaal ning paepank Ida-Virumaa rannikul.

Koostatud on kalalaevade koguseline ja vanuseline uuring sadamate kaupa.

Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine

Tegevussuuna eesmärgiks on, et kala eest kaluritele pakutav hind oleks turumajanduslikult õiglane ning vastaks kalurite ühishuvidetele; kalanduspiirkonnas oleks tagatud mitmekesised kala käitlemis- ja töötlemisvõimalused.

Erinevalt planeeritust ei ole kalurid koondunud ühte suurde äriühingusse, mis aitaks kalatooteid efektiivsemalt turundada. Eelistatakse väiksemaid paatkonnal põhinevaid äriühinguid või tegutsetakse FIE-na. Suur turustusorganisatsioon vajab suurt laopinda kala vastuvõtmiseks ja külmutamiseks ning tingimused ei ole olnud sellise laopinna ehituseks soodsad.

Rajatud on kaks uut ja laiendatud kolme esmase töötlemisega seotud objekti. Toetatud on erinevaid tegevusi jäämasinate ostust kuni tootmise laiendamiseni. Finantsplaanis ette nähtud 20% vahendeid ära ei kasutatud.

Käitlemise ja töötlemise vastu on piirkonna kalurite huvi madal; põhjuseks tuuakse aja puudumine kalastustegevuste kõrvalt. Kalandustoodete käitlemis- ja töötlemisvajaduste uuringute teostamise vastu on olnud huvi vähene. Toetuste taotlemisel on probleemiks väike omafinantseeringu võimekus.

Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Tegevussuuna eesmärgid on järgmised: kalanduspiirkonnas on hästi arenenud, mitmekesine ja säästlikele hoiakutele vastav turismimajandus; piirkonnas on korrastatud infrastruktuur ja hea eluks vajalike teenuste kättesaadavus; rannaküla elukeskkond on turvaline ja puhas.

Loodud on uued kalanduse ja rannaeluga seotud teenused: kaluriga kalale, aerupaadiga kalaretketele, kalatoitude propageerimine. Piirkonnas on 8 teenusepakkujat.

Loodud on võimalused puhkuseks merel ja jõel (turismi arendamisele suunatud projektinäited on saun paisjärvel, korrastatud rannapiirkond, Rannaküla ratsatalu arendamine, karavaniparkla koos teenustega). Meetme toel tegutseb piirkonnas 5 turismiga tegelevat ettevõtjat.

Uuritud on Eisma, Toila, Vaivara valla ja Narva-Jõesuu turismiteenuste osutamise võimalusi.

Elukeskkonda aitavad parandada 4 korrastatud sadamat (Eisma, Karepa, Võsu, Käsmu). Enne sadamate taastamist viidi läbi asjakohased uuringud.

Tegevuste mitmekesistamine

Tegevussuuna eesmärk: kalanduspiirkonnas on mitmekesine majandustegevus; loodud on uued, kalandusvälise tegevusega ettevõtted.

Kalapüügi hooajalisusega seonduvalt on tegevuste mitmekesistamiseks saanud toetusi 6 ettevõtjat. Mitmekesistamise eesmärki on tegevussuuna toetuste abil panustatud erineval moel, näiteks on antud toetust süntesaatori ostuks (kaluri lisategevuseks on ettevõtlus muusikuna) ning toetust on saanud vana paadihoone ümberehituseks klubihooneks. Viimati nimetatud toetus panustab lisaks ettevõtluse mitmekesistamisele ka turismi arendamise ja rannakülade taaselustamise valdkonda.

Koolitustegevus

Tegevussuuna eesmärgid: kalanduspiirkonna elanik on õppiv ja ettevõtlik; piirkonnas on vilgas kodanikuühiskond ja seltsielu.

Messide külastusi on KTG poolt korraldatud 6 korral (osavõtjaid 62). Korraldatud on 9 õppereisi (osavõtjaid 116). Koolitusi on toimunud 4 (osavõtjaid 120).

Toimunud on ettevõtluse, kala väärindamise ning toidukäitlemise ühiskoolitused koos Kalanduse teabekeskusega ja Rakvere Ametikooliga (6 koolitust, osalejaid 109). Läbi on viidud kaks koolitusreisi: Poola ja Hispaania-Portugal.

Koolitustegevusest tulenevat kasu nähakse kalanduspiirkonnas suurena. Väliskoolitustel osalejad on saanud teadmisi kalandussektori toimimisest teistes EL-i liikmesriikides. Silmaringi avardumine ja teadmiste suurenemine, samuti välisriikide heade praktikatega tutvumine aitab tõsta kalanduse alast kompetentsi.

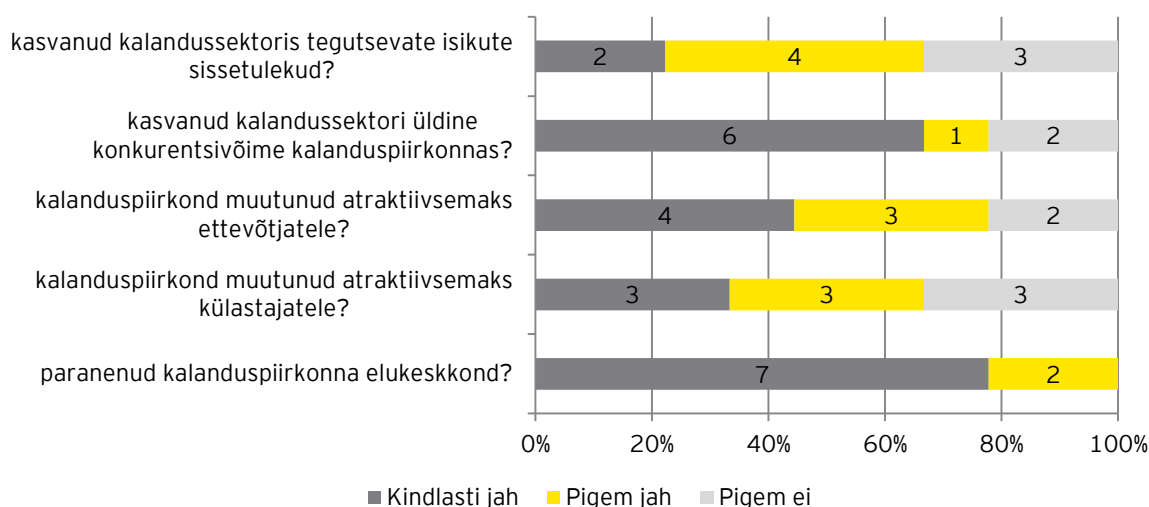
5.7.3 Meetme mõjude analüüs

Investeeringutega korrastatud sadamate puhul on mõju kohalikule arengule hästi täheldatav. Sadama ümber toimuv tegevus nii kalanduse kui turismi suunal mõjutab piirkonna arengut positiivselt. Sadamate avaliku kasutuse ja ligipääsetavusega probleeme esinenud ei ole. Ollakse seisukohal, et sadam peab kohaliku piirkonna edendamisele kaasa aitama ja selleks tuleb võimaldada sadamaid kasutada ka turistidel. Hea näitena tõsteti esile Eisma sadamat kui õnnestunud projekti, selle tuleviku ja eesmärgipärase toimimise suhtes ollakse KTG-s optimistlikud. Eisma sadama arenguga seoses

nähakse mõningast piirkonna tööhõive kasvu sadama käivitumisega loodavate töökohtade lisandumisel.

Uuringus osalejad näevad meetme suurima mõjuna elukeskkonna paranemist, mida meetme toel tehtavad investeeringud, sh sadamaalade korrastamine, on võimaldanud. Samuti leiavad suurem osa vastajatest, et kalandussektori üldine konkurentsivõime piirkonnas on paranenud. Kalandussektoris tegutsevate isikute sissetuleku tõusule on meetme toetused võimaldanud küll mõningal määral kaasa aidata, kuid meetme mõju hinnatakse pigem väheseks. Meetme toetuste mõju piirkonna atraktiivsuse tõusule turismi sihtkohana nägi suuremal või vähemal määral kaks kolmandikku vastajaist, kuid EKF-i turismisuunaliste toetuste otsene mõju turistide piirkonda toomisel on pigem tagasihoidlik. Võsu-Käsmu piirkond on olnud suveperioodil läbi aastate populaarne sihtkoht - tegu on olulise suvituspiirkonnaga, kus suvilate arv ulatub ca 500-ni ning rahvaarv on suvehooajal võrreldes ülejäänud aastaga kümnekordne.

Joonis 50. „Kas nõustute väitega, et Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuste tulemusel on...” (n=9)

Allikas: telefoniintervjuud Virumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Toetuse olulise mõjuna nähakse kalandussektoris tegutsevate inimeste kompetentsuse ja aktiivsuse tõusu, mis on tulenenud kalureid ühendava organisatsiooni tekkest ning toimunud koolitustest ja õppereisidest (joonis 51). Ligi 80% vastanutest leiab, et kalasadamate ja lossimiskohtade olukord on olulisel või vähesel määral paranenud.

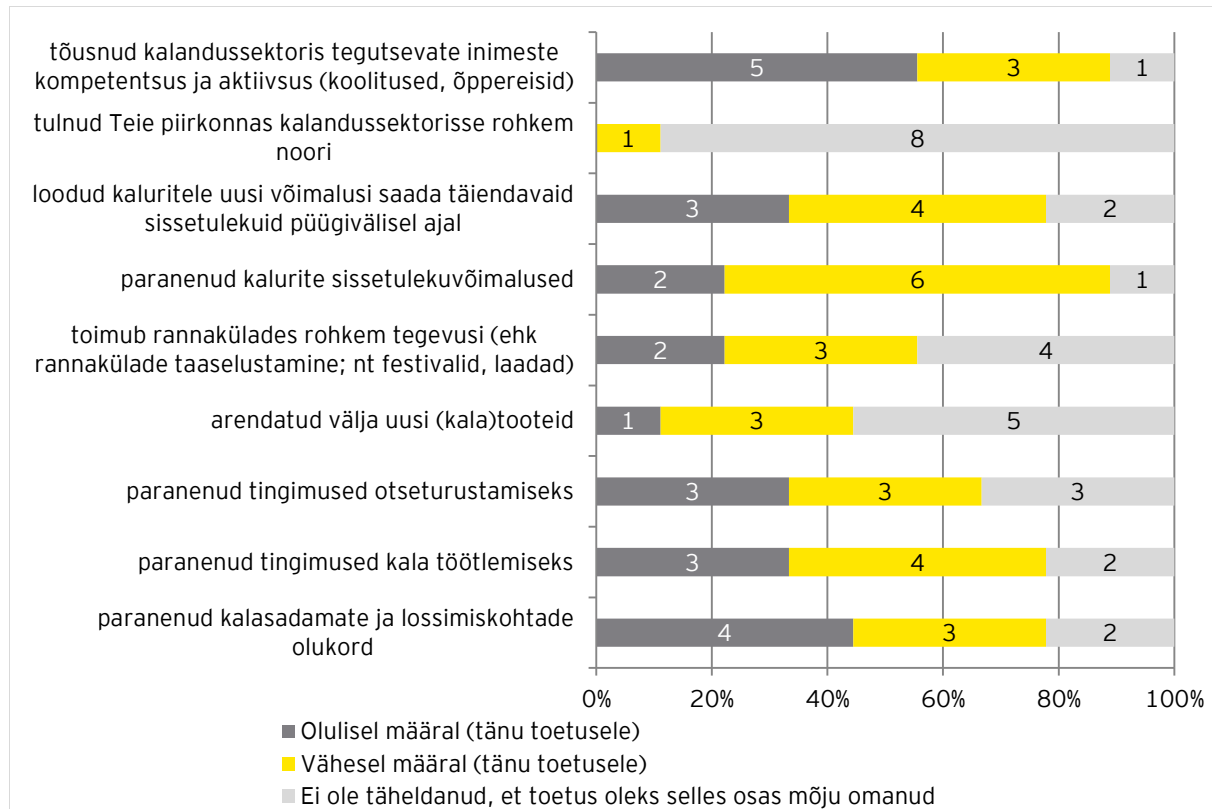
Vähe täheldatakse mõju ka tootearendusele kalandussektoris ning rannakülade taaselustamisele ja rannakalandusega seotud traditsioonide säilimisele. Kalandusega seotud üritused toimuvad ka ilma meetme toetuseta.

Kala töötlemise osas on piirkonna esindajate üldine arvamus, et suufirmade konkurents on turul edukaks toimimiseks liiga tugev, samuti on omafinantseeringu osa antud tegevussuuna projektides osutunud keskmise kaluri jaoks sageli üle jõu käivaks. Suurte töötlejatega konkureerimiseks tuleks kõne alla omavaheline konsolideerumine kala töötlemises ja turustamises, kuid logistiliselt oleks see piirkonna kalurite hinnangul suhteliselt keeruline. Kalurite vaheline koostöö on seni realiseerunud vaid KTG-sse kuulumisega seotud tegevuste osas, kuid kalandusega seotud ettevõtluses sellesuunaline aktiivsus ja kalurite soov puudub.

Kala töötlemise tingimuste paranemist nähakse pigem vähesel määral. Töötlemise ja väärimise edendamist on takistanud eeskätt püütava kala vähesus ja saagikoguste ebastabiilsus Virumaa rannikuvetes, mis ei võimalda luua ka stabiilseid lepingulisi müügisuhteid. Toimivat laiapõhjalist

otseturustamise süsteemi piirkonnas ei eksisteeri. Kui Lääne-Virumaal müüakse enamus kalast samas piirkonnas, siis Ida-Virumaal läheb suurem osa ekspordiks ida suunal.

Joonis 51. „Palun hinnake, kas ja kui palju on Teie arvates Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuse tulemusel...” (n=9)

Allikas: telefoniintervjuud Virumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.7.4 Tegevusgrupi tegevuse analüüs

Toetuse saajate analüüsist selgub, et rahastatud 41 projekti viivad ellu 19 erinevat projektitaotlejat, kellest kaks on saanud toetust 6 projektile. Üks taotleja on saanud toetust 4 projektile ning üks 3 projektile. Keskmine projektide arv taotleja kohta on seega veidi üle 2. Seni on olnud taotlejate ring kalanduspiirkonnas suhteliselt kitsas.

Tabel 13. Toetuse jagunemine taotlejate lõikes.

Projektide arv, millele toetust saanud	Toetuse saajate arv	Toetuse kogusumma grupis (EUR)	Keskmine toetuse summa grupis (EUR)
6 projekti	2	729 403,7	121 567,3
4 projekti	1	92 079,71	23 019,93
3 projekti	1	17 320,23	5 773,41
2 projekti	7	898 340,3	449 170,2
1 projekt	8	260 033,8	260 033,8
KOKKU	19	1 997 177,78	

Allikas: PRIA, 2013

Kalanduspiirkond hõlmab 9 omavalitsust, kellest 6 on KTG liikmed. MTÜ juhatuse 7 liikmest 3 on KOVide esindajad. Uuringu läbiviimise hetkel oli KTG-s 67 liiget ning ootel 6 liitumistaotlust. 2011. ja 2012. aastal kustutati liikmemaksuvõlglast MTÜ nimekirjast, mistõttu toimus liikmeskonna vähenemine.

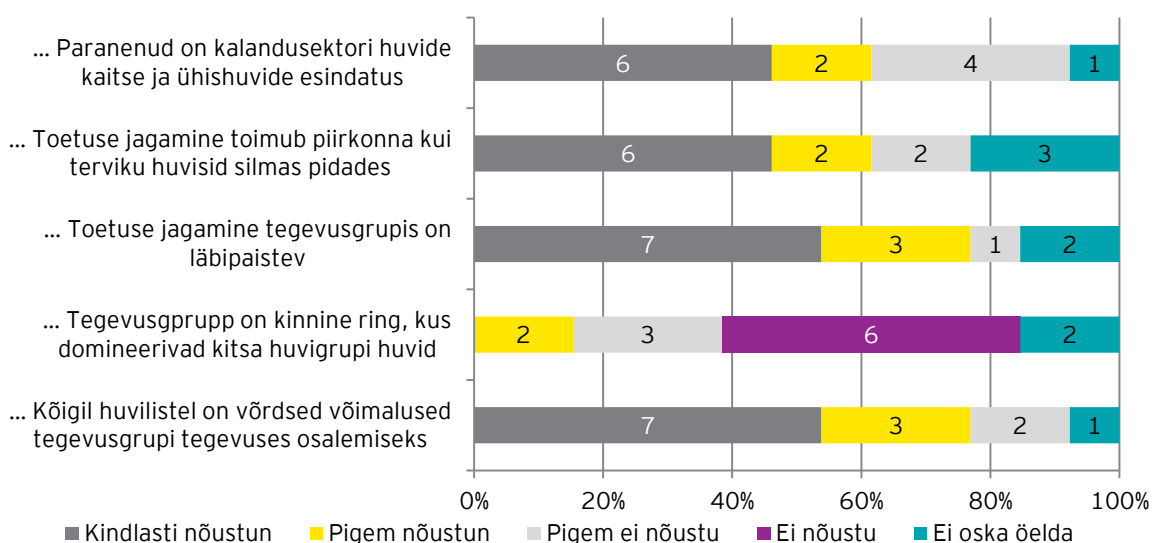
Otsuse liikmete vastuvõtu kohta teeb MTÜ juhatus. Lihtkalurile ja MTÜ-le on liikmemaks 30€, äriühingule 60€, omavalitsusele 300€ aastas. Tegevuse alustamiseks võeti MTÜ nimel laenu, tänaseks on need tagastatud ning praegu toimitakse liikmemaksude ja KTG tegevustoetuse baasilt.

Uute liikmete aktiivset värbamist ei toimu, suures osas koosneb liikmeskond MTÜ algusaastatel liitunudest. Infot levitatakse kodulehe kaudu. Meetme võimalustest levib info paljuski eeskuju mõjul: „Kui naaber on toetust saanud, siis tekib endal ka soov võimalust ära kasutada.“

5.7.4.1 Rahulolu tegevusgrupi toimimisega

Fookusgrupi intervjuu ja telefoniküsitluste andmete kombineeritud analüüsi tulemusel nähtus, et Virumaa kalanduspiirkonnas oleks võimalik KTG tegevust aktiivsemaks muuta, eeskätt seoses kalandussektori laiemas kaasamise ja teavitamisega. Vastajad leidsid, et koduleht võiks olla informatiivsem ning KTG tegusam. Võrreldes KTG-de keskmisega, oli vastajate seas suhteliselt suur osa isikuid, kes ei osanud küsitluses esitatud väidete kohta arvamust avaldada või olid pigem negatiivsel seisukohal. Leidus arvamusi, et tegevusgrupp on pigem kinnine ring, kes kaitseb oma huve. Suurem osa vastajatest oli siiski arvamusel, et kõigil soovijatel on KTG tegevuses osalemiseks võrdsed võimalused ning toetuse jagamine toimub avatult ja läbipaistvalt. Leitakse, et KTG esindab kogu piirkonna huvisid ning projektitaotlejaid KTG-sse kuulumise alusel ei eristata.

Joonis 52. „Kas nõustute järgmiste väidetega, mis puudutavad Teie piirkonna tegevusgrupi tegevust?“ (n=13)

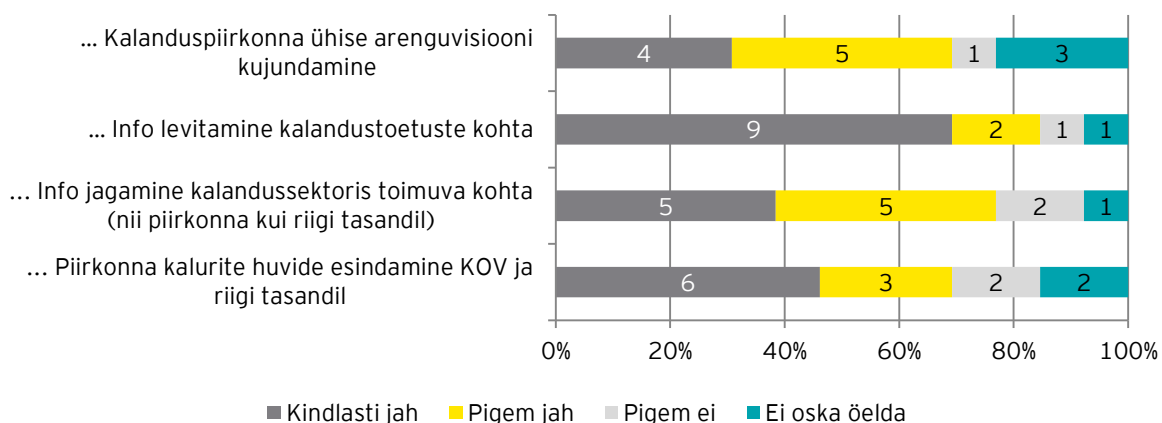

Allikas: telefoniintervjuud Virumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.7.4.2 Tegevusgrupi roll

Tegevusgrupi rollid lisaks EKF-i rannapiirkondade säästva arengu meetme rakendamisele on Virumaa kalandussektori esindajate hinnangul eeskätt info levitamine kalandustoetuste ning kalandussektoris toimuva kohta nii riigi kui ka piirkonna tasandil. Kuigi üldiselt on vastajad olnud KTG tegevuse suhtes positiivsel arvamusel, on Virumaa kalanduspiirkonnas umbes veerandi võrra vastajaid, kes ei ole KTG tegevusega kursis või ei näe KTG-l muid rolle kui meetme toetuste administreerimine.

Joonis 53. „Millist rolli täidab Teie piirkonna tegevusgrupp lisaks Euroopa Kalandusfondi toetuste jagamisele?“ (n=13)

Allikas: telefoniintervjuud Virumaa kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Koostöö LEADER-i tegevusgruppidega toimub peamiselt infovahetuse tasandil, samuti osalevad KTG-ga seotud isikud LEADER-i grupi tegevuses. Näiteks on osad KTG hindamiskomisjoni liikmed esindatud ka LEADER-i hindamiskomisjonis, KTG juhatuse esimees kuulub ka LEADER-i grupi juhatusse. Üksteise üritustest teavitatakse mõlema tegevusgrupi infokanalite kaudu (nt LEADER-i tegevusgrupi sündmuste eelinfo avaldatakse Virumaa KTG kodulehel ja vastupidi).

5.7.5 Kokkuvõttev hinnang

Virumaa kalanduspiirkonna eripäraks on kahe suhteliselt erineva regiooni kuulumine KTG alla: Lääne-Virumaa ja Ida-Virumaa kalandussektorid ei ole oma toimimise, struktuuri ja traditsioonide poolest kuigi sarnased. Strateegia koostamisel püüti arvesse võtta kõigi kalandussektori osaliste vajadusi. Üldhinnang strateegia ja meetme rakendamisele on, et tegevused on aidanud visiooni ja eesmärkide täitumisele kaasa. Meetme rakendumise olulisima mõjuna nähakse siiski kalurite omavahelise suhtluse aktiveerumist ja sektori liikmeid ühendava ja esindava organisatsiooni teket. Sellega seoses on mõnevõrra tõusnud ka sektori üldine teadlikkus ja kompetents kalandustoetuste ning kalandusvaldkonna teemadel laiemalt.

Strateegia elluviimisel oli probleemiks eesmärkide hulga ja finantsvahendite mahu mittevastavus sadamate ja lossimiskohtade uuendamise tegevussuunas. Algselt planeeritud 10 sadama asemel oli 2007-2013 EKF-i programmiperioodi vältel võimalik korrastada 4 sadamat, mis jätab uude EKF-i programmiperioodi veel suhteliselt suure investeeringuvajaduse. Samas on Virumaa kalanduspiirkonna arengukava kavandatud pikaajalisemalt kui tavapäraselt kasutatav EL-i finantsperioodi pikkus, ulatudes 2020. aastani. Piirkonnas eelistati keskenduda väheste sadamate korrastamisele, mida peeti õigemaks lähenemiseks kui investeeringute laiem jagamine suurema arvu objektide vahel. Selle abil välditi meetme vahendite n-ö pihustumist ning saavutati piirkonna jaoks oluliste sadamate infrastruktuuri kõrge tase.

Sadamatesse tehtud investeeringud on aidanud merelepääsu kalurite jaoks lihtsustada, kuid sadamate võrgustikku piirkonnas hetkel piisavaks ei peeta. Lõppeval perioodil oli sadamatesse suunatud 50% ja esmatöötlemisele 25% finantsvahenditest, kuid KTG juhtkonna hinnangul võinuks jagunemine pigem olla 60%/15%.

Meetme toetusvõimalustega seoses toodi välja ka suurenenud koostöö valdade ja sadamaomanike vahel (nt KOV toetab investeeringuprojekte käibemaksu osaga). Vallad näevad enamasti sadamate arengus KOV-ile tulenevat kasu laiemas plaanis.

Elukeskkonna paranemisele on avaldanud meede kalanduspiirkonnas positiivset mõju. Demograafilist mõju piirkonna rahvastiku struktuurile ja rändele meetme puhul välja tuua ei ole võimalik. Kalurkonna sissetulekud on suurenenud pigem käibe arvelt, kuid kasumi suurenemist toimunud ei ole (seotud pigem püügimahtude vähenemisega).

Ettepanekud meetme rakendamiseks EKF-i 2014-2020 programmiperioodil:

- ▶ Jätkata sadamate infrastruktuuri väljaarendamisega. Vajadus on väikesadamate ja lautrikohtade järele, mille taastamine võiks olla järgmisel perioodil toetatav tegevus. EKF-i meetme vahenditest võiks suunata piirkonnas uuel programmiperioodil kuni 60% sadamate ja lossimiskohtade arendamiseks.
- ▶ Otseturunduse toetusvõimalused peaksid ka järgmisel perioodil säilima, kuna antud valdkond on piirkonnas vähe arenenud.
- ▶ Koolituste tegevussuund on kalurkonna jaoks oluline ka edaspidi. Vajadus on praktilist laadi koolituste järele, mis julgustaks kalandussektoris äriplaane kavandama ning projekte planeerima. See tõstaks positiivset konkurentsi ka EKF-i meetme 4.1 taotlusvoorudes.
- ▶ Toetused võiksid laieneda ka kasutatud tehnikale.
- ▶ Tähelepanu tuleks pöörata kalavarude hoidmise ja taastamise toetamisele (näiteks aitaks sellele kaasa hüljeste ja kormoranide arvu vähendamine, kelle tekitatud kahju piirkonna kalavarudele on mõõtmatu).

5.1 Võrtsjärve kalanduspiirkond

5.1.1 Ülevaade tegevusest kalanduspiirkonnas

Võrtsjärve kalanduspiirkond hõlmab üheksat omavalitsust: Põdrala, Puka, Rõngu, Rannu, Puhja, Laeva, Kolga-Jaani, Viiratsi, Tarvastu. Kalanduspiirkonnas on moodustatud MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond, kelle eestvedamisel on koostatud Võrtsjärve kalanduspiirkonna strateegia 2009-2013, mis on aluseks meetme 4.1 rakendamisele Võrtsjärve kalanduspiirkonnas.

Võrtsjärve kalanduspiirkonnas on meetme 4.1 toetus määratud investeeringutele kogumahus ca 1,5 mln €, sh EKF-i toetus 0,9 mln € (EKF-i osakaal investeeringutes 58%). Võrtsjärve kalanduspiirkonnas rakendatakse kõiki viite meetme 4.1 tegevussuunda.

Võrtsjärve kalanduspiirkonnas on panustatud kõige rohkem turismi arendamise ja rannakülade taaselustamise ning kalandustoodete töötlemise ja turustamise tegevussuundadesse (investeeringud vastavalt 37% ja 35% toetuse kogusummast). Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamisele on kulunud 12% projektitoetusest, mitmekesistamise tegevustele 10% ja koolitustegevustele 6%. Väljamaksete maht on 67% määratud toetuste summast.

Tegevussuundades on esitatud kokku 80 projektitaotlust, millest on rahastatud 78% (toetatud 62 projekti).

Tabel 14. Ülevaade Võrtsjärve kalanduspiirkonna projektidest 31.12.2013 seisuga.

	Projektide kogumaksumus (EUR)	EKF toetuse summa (EUR)	Tegevussuuna % toetusest	Taotluste arv	Toetatud projektide arv	Rahastatud taotluste %
KOKKU	1 482 357	858 298	100%	80	62	78%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine	446 692	315 029	37%	29	21	72%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	726 904	299 626	35%	32	24	75%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	128 900	103 120	12%	2	1	50%
Tegevuste mitmekesistamine	124 375	85 224	10%	11	11	100%
Koolitustegevus	55 486	55 298	6%	6	5	83%

Allikas: PRIA, 2013

MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkonnale on määratud tegevustoetust 277 965 € (välja makstud 31.12.13 seisuga 244 958 €). Tegevuspiirkonna alla kuuluvast üheksast omavalitsusest kuulub tegevusgruppi seitse. Piirkonnas tegutsevatest kutselistest kaluritest kuulub tegevusgruppi 27%¹⁴. Meetme 4.1 raames määratud toetuse summast 90% on läinud MTÜ liikmetele ja 81% toetuse saajatest on olnud tegevusgrupi liikmed.

¹⁴ PRIA andmed 2013. a seisuga

5.1.2 Strateegia eesmärkide saavutamine

Võrtsjärve kalanduspiirkond on suurema osa investeeringuid teinud turismi ja töötlemise tegevussuundadesse. Kalasadamate ja lossimiskohtade tegevussuunas oli eesmärgiks vähemalt ühe nõuetele vastava väikesadama loomine. Turismi arendamise osas seati piirkonna strateegias eesmärgiks turistide hulga kasvatamine piirkonnas turismitoodete ja vähemalt ühe üle-eestilise tähtsusega kalandusega seotud ürituse korraldamise kaudu. Samuti oli eesmärgiks seatud, et piirkonnas tegutseks vähemalt üks edukas ja tunnustatud kala väärimisega seotud ettevõtte. Piirkonna jätkusuutliku arengu tagajana nähti koostööd kalurite, ettevõtjate ja piirkonna elanike vahel.

Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Antud tegevussuunas teostati üks projekt, mille maksumus moodustas 12% kogu toetuse summast. Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamise tegevussuunas oli Võrtsjärve tegevuspiirkonna eesmärgiks vähemalt ühe sadamaseaduse nõuetele vastava väikesadama väljaarendamine. Meetme 4.1 toel on investeeritud Oiu sadama renoveerimisse, mis on piirkonna arengu jaoks oluline kuivõrd enne piirkonnas ühtegi nõuetele vastavat sadamat ei eksisteerinud. Piirkonna esindajate hinnangul oleks vajadus veel ühe sadama järele (Valma sadam), kuid selle arendamist on takistanud erimeelsused omanike vahel. Tegevusgrupi hinnangul on sadam oluline nii kalapüügi kui turismi seisukohalt (varasemalt puudusid üldse võimalused turistidele randumiseks). Fookusgrupi kinnitusel sadam turismieesmärgil veel eriti kasutust leidnud ei ole.

Teiseks eesmärgiks tegevussuunas oli viia läbi uuring randumis- ja lossimiskohtade probleemide ja vajaduste väljaselgitamiseks ning lahenduste tuvastamiseks. Uuringu tegemine tühistati üldkogu otsusega.

Kala- või vesiviljelustoodete töötlemine ja otseturustamine

Töötlemise ja otseturustamise tegevussuunas on ellu viidud 24 projekti, mille maksumus moodustab 35% kogu toetuse summast. Strateegias seati eesmärgiks, et piirkonnas tegutseks 2013. aastal vähemalt üks edukas ja tunnustatud kala töötlemisega tegelev ettevõtja. Samuti seati eesmärgiks, et kalurite sissetulekud tänu kala töötlemisele ja otseturustamisele oleks kasvanud piirkonnas vähemalt 20%.

Kalurite sissetulekute kohta pole piirkonnas statistikat kogutud, mistõttu pole võimalik eesmärgi täitmist otseselt hinnata. Telefoniintervjuude teel koguti selles piirkonnas kalandussektoris tegutsevate isikute hinnanguid tegevuste mõjule ning kuigi leiti, et investeeringud seadmetesse on võimaldanud püügist suuremat tulu saada, siis kulude kasvu tõttu on kalurite sissetulekud siiski samaks jäänud.

Töötlemise ja turustamise tegevussuuna all on Võrtsjärve kalanduspiirkonna kõige suuremahulisemaks investeeringuks planeeritud kalatöötlemistehhi ehitamist, milles nähakse potentsiaalselt suur panust piirkonna kui terviku, ja eriti kalandussektori, arengule. Samas pole tegevusgrupi sõnul selge, kas investeering lõpule suudetakse viia (käesoleval hetkel projekteerimisjärgus).

Lisaks sellele on toetatud töötlemise ja turustamise tegevussuunast ka erinevate seadmete soetamist (nt külmutusauto, jäämasin, puhastusseade, survepesur jne) ning investeeritud otseturustamisse läbi müügitelkide, haagiste jne; antud tegevussuunast on toetust saanud ka Järveveere puhkekeskus, mida on toetatud ka turismi tegevussuunast.

Läbiviidud fookusgrupi intervjuul osalejad uskusid, et kui seadmete soetamiseks poleks toetust saadud, siis oleks need ikkagi ostetud, kuid sellisel juhul oleks ostetud kasutatud ja odavamaid seadmeid.

Turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Tegemist on Võrtsjärve kalanduspiirkonna kõige mahukama tegevussuunaga, millesse on investeeritud 37% projektitoetusest; toetus on määratud 21 projektile. Turismi tegevussuuna alt on panustatud turismiks vajaliku infrastruktuuri loomisesse (puhkemajad, puhkealad, rannaalade puhastamine), et muuta piirkond atraktiivseks külastussihtkohaks. Sealhulgas näiteks Järveveere puhkekeskus, Kiviranna puhkeala, Võrtsjärve külastuskeskus, Pikasilla puhkeala, Vaibla puhkekeskus.

Võrtsjärve SA hinnangul on piirkonna külastajate arv suurenenud rohkem kui 20% (strateegias seati eesmärgiks 20%-line kasv) ning nende piirkonnas viibimise aeg on pikenenud. Kalanduspiirkonna esindajate hinnangul on jätkuvalt puudus majutuskohadest (hinnanguliselt ca 300-400) ning kohalikku toitu pakkuvatest söögikohtadest.

Olulise turismitootena toodi välja ajaloolise purjeka ostmist ja renoveerimist, mis võimaldab piirkonnas kalaturismi pakkumist.

Tehtud investeeringute olulisema mõjuna nähakse uute (kohalike poolt loodud) turismiettevõtete teket, mis on aidanud mõnevõrra hooajalisuse mõju vähendada (nt jääalase kalapüügi näitamine).

Tegevuste mitmekesistamine

Mitmekesistamise tegevussuunas on toetus määratud 11 projektile, toetuse summa moodustab 10% kogu projektitoetusest. Mitmekesistamise tegevussuuna eesmärgiks on, et aastaks 2013 suureneks tööhõive piirkonnas 10% ning et senistest kalandussektoris hõivatud inimestest 10% oleks leidnud rakendust Võrtsjärve piirkonnas alternatiivsetes tegevusvaldkondades (majutus-, toitlustus-, teenindusettevõtted, käsitöö, tootmine jt).

Mitmekesistamise tegevussuunast suurem osa (kaheksast projektist kuus) on läinud ühele turismiettevõtjale – Endu-Inni OÜ (Viiratsi vallas) Järveveere Puhkekeskuse arendamiseks. Väiksemas mahus on toetatud kahte teist projekti.

Tegevuspiirkonnas läbiviidud fookusgrupi intervjuul osalejate hinnangul on huvi mitmekesistamise suuna projektide vastu väike ning toetus on määratud suures osas ühele taotlejale sellepärast, et teised kalurid pole olnud tegevuse mitmekesistamisest huvitatud (kolmest toetust mittesaanud projektist üks oli OÜ Endu-Inni projekt, üks oli halumasina ostmine ning üks puhkemaja basseini, köögiseadmete ja lipuvarda soetamise projekt).

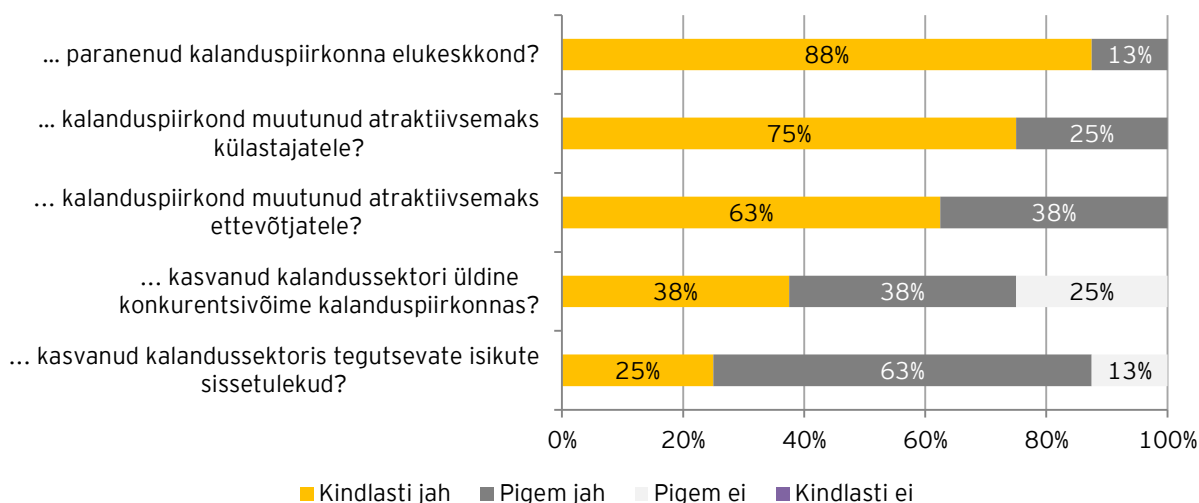
Koolitustegevus

Koolitustegevuse osas on toetatud viite projekti (6% projektitoetusest). Piirkonna tagasiside koolitustegevustele oli väga positiivne: leiti, et väliskoolitustel on olnud suur panus nii kalurite ühistegevuse soodustamisel kui piirkonna arendamiseks ideede hankimisel.

5.1.3 Meetme mõjude analüüs

Suurem osa Võrtsjärve kalanduspiirkonnas meetme 4.1 abil tehtud investeeringutest on suunatud turismivaldkonda (nt puhkealade ja puhkemajade arendamine jne). Seda kajastavad ka küsitlustulemused, mille kohaselt Võrtsjärve piirkonnas kalandussektoris tegutsevad isikud leiavad, et meetme 4.1 toetuse tulemusel on paranenud kalanduspiirkonna elukeskkond ning see on muutunud atraktiivsemaks nii külastajatele kui ettevõtjatele. Üldiselt leiti ka, et meetme toetuse tulemusel on kasvanud kalandussektori üldine konkurentsivõime ja kalandussektoris tegutsevate isikute sissetulekud.

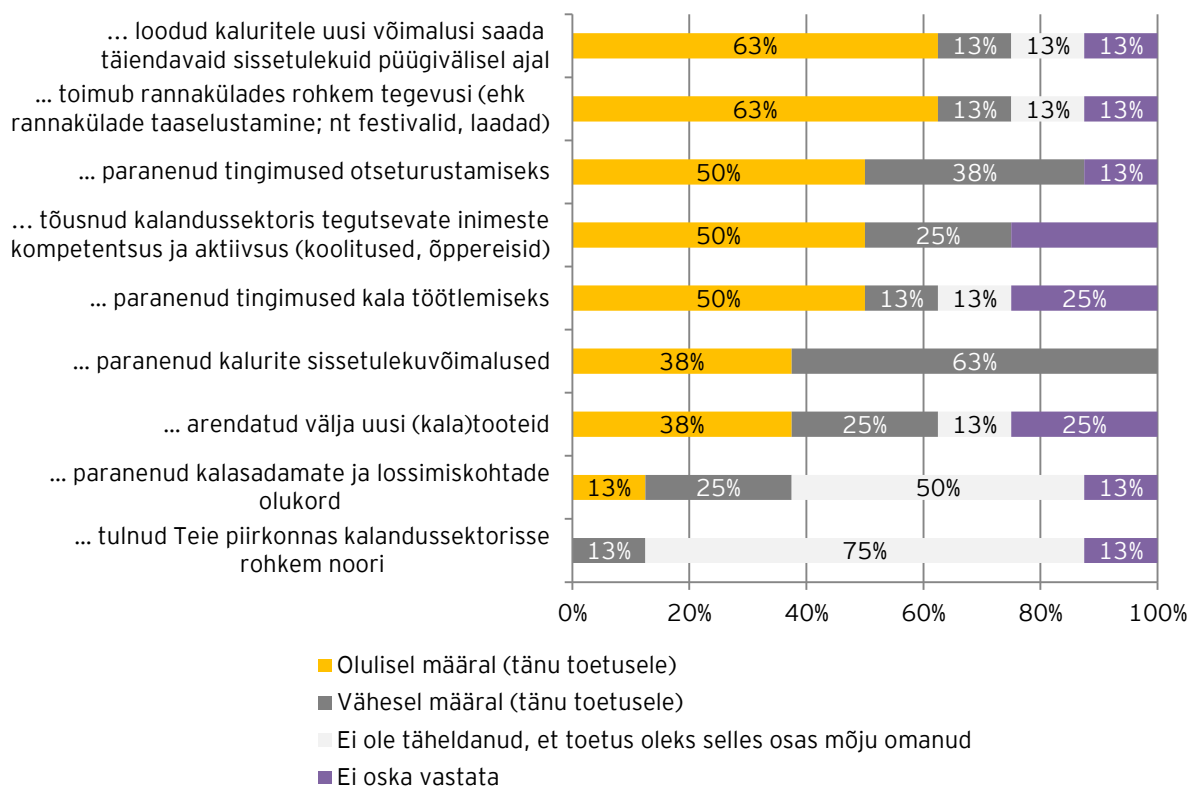
Joonis 54. „Kas nõustute väitega, et Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuste tulemusel ... ?” (n=8)

Allikas: telefoniintervjuud Võrtsjärve kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Ka kalanduspiirkonnas läbiviidud fookusgrupi intervjuul osalenud nõustused, et elu kalanduspiirkonnas on tänu meetme 4.1 toetusele paremaks läinud. Konkreetsemate mõjuvaldkondade lõikes nähakse kõige suuremat mõju kalapüügi hooajalisusega seotud probleemi vähendamises (täiendavad sissetulekuvõimalused püügivälisel ajal) ning rannakülade taaselustamises. Samuti leiti, et paranenud on tingimused kala töötlemiseks ja otseturustamiseks ning tõusnud on kalandussektoris tegutsevate isikute kompetentsus.

Joonis 55. „Kas nõustute väitega, et Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuste tulemusel ... ?” (n=8)

Allikas: telefoniintervjuud Võrtsjärve kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Küsitlustulemused kombineerituna fookusgrupi hinnangutega näitavad, et meetme 4.1 tegevuse tulemusel on sadamate ja lossimiskohtade olukorra parandamine tagasihoidlikuks jäänud (investeeringuid on tehtud vaid ühte Võrtsjärve sadamasse, mis fookusgrupi hinnangul pole piirkonna arengule erilist mõju avaldanud).

5.1.4 Tagasiside tegevusgrupi tegevusele

Võrtsjärve kalanduspiirkonnas on meetmest 4.1 toetust saanud 61 projekti, toetuse saajad on olnud 21, st keskmiselt on üks taotleja saanud toetust 3 projektile. Kõige suurem on olnud ühekordsete toetuse saajate hulk. Keskmise toetuse suurus ühele projektile oli ca 17 000 EUR.

Tabel 15. Toetuse jagunemine taotlejate lõikes.

Projektide arv, millele toetust saanud	Toetuse saajate arv	Toetuse kogusumma grupis (EUR)	Keskmine toetuse summa grupis (EUR)
13 projekti	1	92 711	7 132
9 projekti	1	154 960	17 218
8 projekti	1	102 592	12 824
4 projekti	1	116 280	29 070
3 projekti	3	61 049	20 350
2 projekti	5	131 884	26 377
1 projekt	9	198 821	22 091
KOKKU	25	858 297	16 883

Allikas: PRIA, 2013

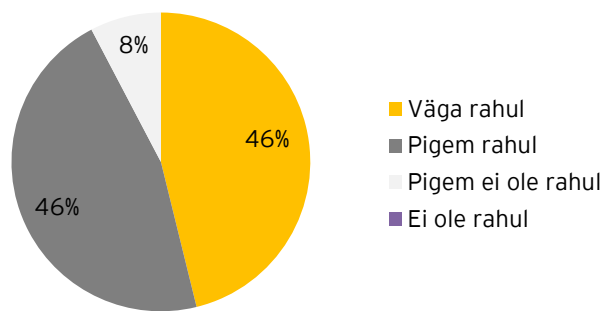
Toetus jaguneb taotlejate vahel küllalt ebavõrdselt, eksisteerib üks taotleja, kes on saanud toetust 13 korda (kokku 11% kogu projektitoetusest), üks taotleja on saanud toetust üheksa korda (kokku 18% kogu projektitoetusest) ja üks taotleja kuus korda (kokku 10% kogu projektitoetusest). Samas on kõige rohkem toetust saanud (OÜ Endu-Inni) taotleja keskmine ühekordse toetuse summa väiksem kui üldine keskmine projektitoetus. Taotleja on investeerinud ühte objekti (Järveveere Puhkekeskus), kuid saanud selle jaoks toetust 13 erineva projekti kaudu. Neli taotlejat pole mitte kordagi toetust saanud (kõik on taotlenud ühe korra).

Kalandussektori esindajatega (nii toetust saanud kui mittesaanud isikud) läbiviidud intervjuul ei peetud probleemiks seda, et üks taotleja on nii suurele hulgale projektidele toetust saanud. Leiti, et kõigil on võrdsed võimalused toetust saada, kuid näiteks mitmekesistamise tegevussuunast pole lihtsalt keegi teine soovinud toetust taotleda. Fookusgrupil osalejate hinnangul pole piirkonna kutseliste kalurite huvi tegevuse laiendamise vastu kuigi suur. Pigem nähakse, et sissetulekute tõus peaks tulema kalapüügist (kala hinna tõus ja efektiivsem püük). Tegevuse mitmekesistamise osas ollakse pigem ettevaatlikud.

5.1.4.1 Rahulolu tegevusgrupi toimimisega

Uuringu raames küsitletud Võrtsjärve kalanduspiirkonnas tegutsevate isikute rahulolu tegevusgrupi tegevusega oli hea. 92% vastanutest olid tegevusgrupi tegevusega väga või pigem rahul, kaks isikut vastasid, et nad pigem ei ole tegevusgrupi tegevusega rahul. Küsitlustulemused näitavad, et tegevusgrupi liikmed ja toetust saanud isikud on tegevusgrupi tegevuse osas mõnevõrra positiivsemad (rohkem oli vastuseid „väga rahul“). Samas üks isik, kes pigem ei olnud tegevusgrupi tegevusega rahul, ei ole küll tegevusgrupi liige, aga on meetmest 4.1 toetust saanud.

Joonis 56. „Milline on Teie üldine rahulolu piirkonna tegevusgrupi tegevusega?” (n=13)

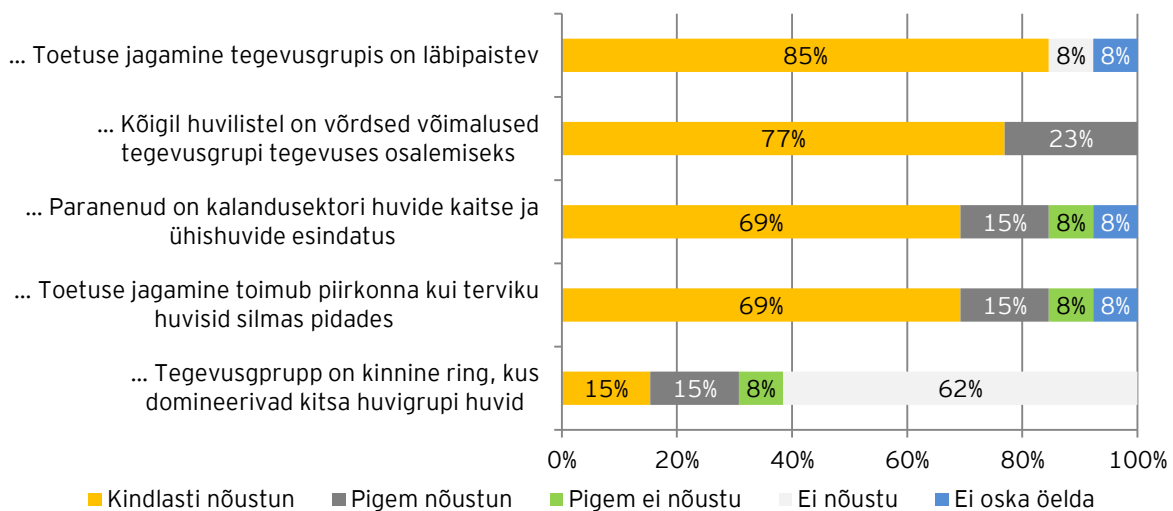

Allikas: telefoniintervjuud Võrtsjärve kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Üldiselt nõustuti sellega, et tänu tegevusgrupi tegevusele on paranenud kalandussektori huvide kaitse ja ühishuvide esindatus ning et toetuse jagamine toimub läbipaistvalt ja piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades. Tähelepanu tasuks pöörata sellele, et neli vastanut leidsid, et tegevusgrupp on kinnine ring, mis esindab kitsa huvigrupi huvisid. Fookusgrupi intervjuul osalenud leidsid, et selle põhjuseks võib olla teadmatus ja huvi puudumine tegevusgrupi tegevuse ja meetme 4.1 toetuse vastu.

Tegevusgrupi juhi sõnul on kõigil soovijatel võimalik tegevusgrupiga liituda ning mingeid piiranguid liitumisele seatud ei ole. Seda, et tegevusgrupp on oma tegevuses avatud kõigile, tõendavad ka veebiküsitluse andmed (kõik vastajad kindlasti või pigem nõustusid väitega, et kõigil huvilistel on võrdsed võimalused tegevusgrupi tegevuses osalemiseks) ning liikmelisuse statistika, mille kohaselt on tegevusgrupi liikmete arv alates asutamisest peaaegu kahekordistunud (24-lt 44-le).

Joonis 57. „Kas nõustute järgmiste väidetega, mis puudutavad Teie piirkonna tegevusgrupi tegevust?” (n=13)

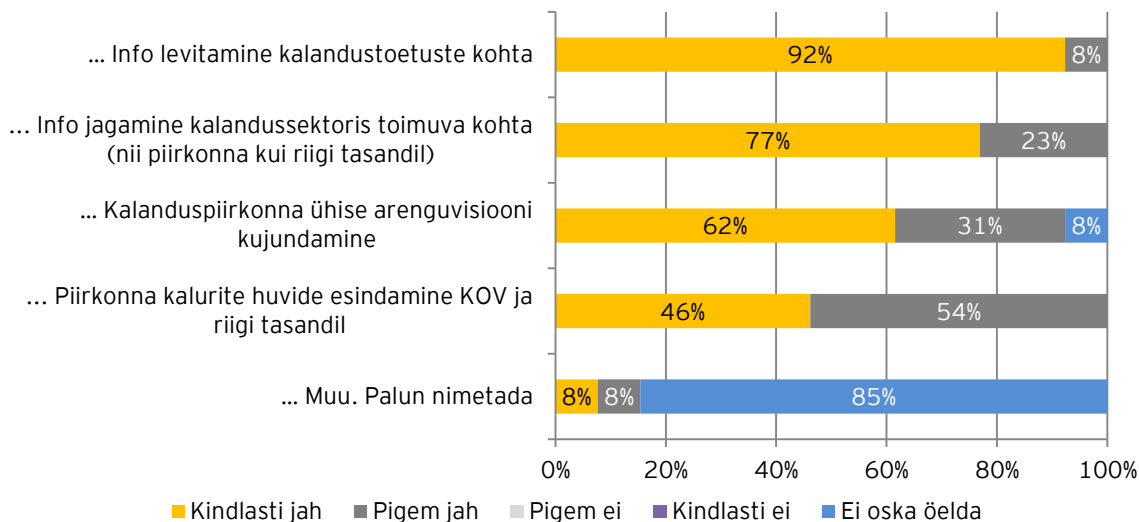

Allikas: telefoniintervjuud Võrtsjärve kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

5.1.4.2 Tegevusgrupi roll

MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond omab piirkonnas laiemat rolli kui ainult meetme 4.1 toetuste administreerimine. Veebiküsitlusele vastajad pidasid oluliseks tegevusgrupi rolli info levitajana kalandustoetuste kohta ning kalandussektoris toimuvad kohta üldiselt. Samuti leiti, et tegevusgrupp on kalanduspiirkonna ühise arenguvisiooni kujundajaks, üldiselt nõustusi vastajad ka sellega, et tegevusgrupp on piirkonna kalurite huvide esindajaks KOV-i ja riigi tasandil.

Joonis 58. „Kas nõustute järgmiste väidetega, mis puudutavad Teie piirkonna tegevusgrupi tegevust?“ (n=13)

Allikas: telefoniintervjuud Võrtsjärve kalanduspiirkonna esindajatega, EY 2013

Tegevusgrupi juht toob lisaks välja taotlejate abistamise taotluste koostamisel ning ürituste korraldamise väljaspool EKF-i toetust (nt laadad). Koostööd tehakse ka välisriikide organisatsioonidega.

5.1.5 Kokkuvõttev hinnang

Meetme toetuse tulemusel on tehtud investeeringuid peamiselt turismiobjektidesse (sh puhkealad ja puhkemajad). Turismiobjektide arendamine on parandanud kalanduspiirkonna elukeskkonda ning tõstnud selle atraktiivsust nii külastajatele kui ettevõtjatele, nagu näitavad piirkonna esindajatega läbiviidud telefoniintervjuud. Meetme 4.1 toetusel on tehtud investeeringuid, mida ilma selleta tehtud poleks. Seega on meetme tulemusel astutud oluline samm piirkonna jätkusuutlikuma arengu osas. Suurem atraktiivsus turismiobjektina võimaldab rannakaluritele pakkuda täiendavaid sissetulekuallikaid (nt kalaturismi pakkumise näol).

Samas on piirkonna kalurid tegevuse laiendamisel ning täiendavate sissetulekuallikate ärakasutamisel aga pigem passiivsed. Toetuste taotlejad ja saajad korduvad: keskmiselt on Võrtsjärve ääres üks taotleja saanud toetust 3,0 korda, samal ajal kui tegevusgruppide keskmine on 2,2. Ka fookusgrupp leidis, et piirkonna kalurid on tegevuse laiendamise osas pigem passiivsed (näiteks mitmekesistamise tegevussuunas pole toetustele konkurentsi tekkinud). Seega on meetmel kindlasti otsene mõju nende kalurite sissetulekutele, kes on saanud toetust kalapüügiliste tegevustele (nt puhkemaja renoveerimine). Samas peaks tulevikus keskenduma rohkem sellele, et siduda turismiobjektide investeeringud ka teiste teenustega (nt laiem kalaturismi võimaluste pakkumine, kohalikud kalatooted jne). Hetkel on selles osas vaid üksikud näited, kuid piirkonna arengu seisukohalt tasuks seda laiendada.

Seadmete ostmise seisukohalt leiti, et uusi seadmeid oli kindlasti vaja, et tagada nõuetele vastavus, kuid usuti, et kui seadmete soetamiseks poleks toetust saadud, siis oleks need ikkagi ostetud, kuid sellisel juhul oleks ostetud kasutatud ja odavamaid seadmeid.

Kalandussektori esindajatega läbiviidud fookusgrupi esindajate hinnangul on meetme 4.1 rakendamise senine suur mõju investeeringute kõrval hoopis rannakalandusel meetme rakendamisega kaasnenud rannakalurite võimustamises. Fookusgrupis osalejad leidsid, et meetme rakendamine on toonud kalureid kokku ühise laua taha ning rannakalurid on hakanud tundma, et nende arvamusega arvestatakse ning nad saavad midagi mõjutada. Kuigi reaalseid ühistegevuse näiteid hetkel veel pole, on valmisolek selleks suurenenud.

Tegevusgrupi toimimise osas on hinnangud positiivsed. Ligipäas tegevusgrupile on tagatud kõigile võrdselt ning toetuse jagamine toimub piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades.

Kalanduspiirkonna esindajate ettepanek meetme 4.1 rakendamiseks perioodil 2014-2020:

- ▶ Kaaluda talvepüügi toetamist meetmest 4.1, et vähendada kalapüügi hooajalisusest tulenevaid probleeme (hetkel on panustatud tegevuse mitmekesistamisele turismi suunal, kuid turismihooaeg langeb suures osas kokku kalapüügihooajaga, mistõttu ei näe kalurid selles sageli väga head lahendust).
- ▶ Kaaluda kasutatud seadmete ostmise võimaldamist.

6. Koondülevaade meetme rakendamisest ja tulemustest

EKF-i kalanduspiirkondade säästva arengu meetme raames tehti esimesed rahastamisotsused projektide osas aastal 2010, seega on meedet rakendatud vaid kolme aasta jooksul. Lisaks tuleb arvesse võtta, et kalanduspiirkondades formeerunud tegevusgruppide näol on tegu uute struktuuridega, mis on vajanud algusaastatel ka käivitumis- ja kohanemisperioodi.

Seega on hetkel vara veel hinnata meetme elluviimisest tulenevaid laiemaid mõjusid, mis ilmnevad pikema ajaperioodi jooksul. Seetõttu on analüüsitud käesolevas aruandes meetme mõjusid pigem tulemuslikkuse tasemel (milliseid tulemusi on tegevustega saavutatud), kombineerides seda hinnangutega potentsiaalse tulevikumõju osas.

Käesolevas peatükis on esitatud koondülevaade meetme rakendamise kohta kalanduspiirkondades ning esitatud üldhinnangud kalanduspiirkondadele üleselt ja/või võrdluses.

6.1 Meetme rakendamise koondülevaade

Kokku on meetme 4.1 raames toetatud projekte kogumaksumusega ca 27 mln EUR, sh EKF toetuse summa ca 21 mln EUR. See tähendab, et iga toetusena väljaantud euro eest on investeringud kalanduspiirkondadesse 1,32 eurot. Rahastamisotsuseid on tehtud 591 projekti osas, st 74% kõikidest taotlustest. Kõige suurem on toetatud projektide arv Peipsi järve piirkonnas (125 projekti) ja kõige väiksem Harjumaal (24 projekti). Määratud EKF toetuse kogusumma on olnud kõige suurem Pärnumaal (ca 4,1 mln EUR) ja kõige väiksem Võrtsjärve ääres (ca 0,9 mln EUR). 2013. a lõpu seisuga on väljamaksete osakaal keskmiselt 68%, mis näitab meetme rakendamise osas küllalt head edenemist. Siiski, väljamaksete protsent varieerub olulisel määral tegevusgruppide lõikes, olles vaid 23% Harjumaal ning üle 80% Läänemaal, Hiiumaal ja Saaremaal. Seega on meetme rakendamise progress kalanduspiirkondade võrdluses uuringu läbiviimise hetkel suhteliselt erinev.

Tabel 16. Ülevaade meetme 4.1 rakendamisest 31.12.2013 seisuga (projektid, toetus ja väljamaksed)

	Taotluste arv	Toetatud projektide arv	Rahastatud taotluste %	Projektide kogumaksumus (EUR)	EKF toetuse kogusumma (EUR)	EKF toetuse keskmine osakaal (%)	Väljamakstud toetuse osakaal (%)
Harjumaal	37	24	65%	2 418 375	1 665 556	69%	23%
Hiiumaal	140	92	66%	2 736 405	2 150 642	79%	81%
Läänemaal	117	97	83%	3 332 534	2 557 423	77%	82%
Peipsi järve	180	125	69%	5 193 449	3 887 116	75%	75%
Pärnumaal	75	66	88%	5 143 103	4 092 707	80%	59%
Saaremaal	118	84	71%	4 656 755	3 677 533	79%	80%
Virumaal	55	41	75%	2 529 330	1 997 178	79%	58%
Võrtsjärve	80	62	78%	1 482 357	858 298	58%	67%
KOKKU	802	591	74%	27 492 307	20 886 452	76%	68%

Allikas: PRIA, 2013

Kalanduspiirkonnad tõid välja, et raha kasutamist on raskendanud rakendusüksuse menetlusprotsessi aeglus. Kuigi tegevusgrupid on vahendite määramise osas otsused teinud, siis mitmed projektid on PRIA menetlusprotsessi osas venima jäänud. Seega avaldasid kalanduspiirkonnad muret menetlusprotsessi aegluse üle.

Üheks põhjuseks on olnud projektitaotluste voorude hiline algus. Nt Virumaa KTG puhul asus praegune tegevjuht tööle 01.02.2010 ja esimene voor toimus 5-16.07.2010. Teised piirkonnad alustasid taotlusvoorude läbiviimisega varem - mõned KTG-d korraldasid esimese projektide taotlusvoorude juba aastal 2009. Virumaa KTG juht: „Kaks aastat on suurte projektide elluviimiseks suhteliselt lühike aeg, kui asjad ei lähe nii nagu algselt plaanitud. (Ehitajate vahetus, kasutuslubade saamine, jne). Meie loodame, et selle aasta lõpuks saavad projektid lõpetatud.“

Osaliselt võib väljamaksete erisuse põhjus olla seotud ka KTG ja taotlejate vahelise koostöö aktiivsusega - näiteks pakuvad kõrge väljamakse protsendiga KTG-d tuge kuludekoratsioonide koostamisel, taotlejatel aidatakse koostada pankadele laenu taotlusi ning teha muudatusi projektides, kui see vajalik on. Võimalikud tehnilised probleemid lahendatakse ennetavalt. Oluline on ka KTG juhi kogemus ja oskused administratiivses töös (nt taotlusvoorude korraldamine, suhtlus rakendusüksusega, taotlusvormide ja aruannete koostamine).

PRIA andmete alusel koostati võrdlus KTG-de strateegiate alusel planeeritud toetussummade ning 2013. aasta lõpu seisuga projektitoetusteks määratud summade osas (tabel 17), mis annab võimaluse saada ülevaate KTG-de esialgsete finantsplaanide ja nende hilisema realiseerumise osas.

Tabel 17. Kalanduspiirkondade eelarve jaotuse esialgse prognoos võrreldes meetme rakendamise hetkeseisuga.

	Planeeritud		Tegelik		Määratud toetuse %
	Tegevus-suuna osakaal*	Planeeritud eelarve**	Tegevus-suuna osakaal	Määratud toetus	
Harju Kalandusühing		2 074 253	100%	1 665 556	80%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaslustamine	9-10%	197 054	19%	310 894	158%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	15-16%	321 509	9%	155 907	48%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	58-59%	1 213 438	66%	1 096 550	90%
Koolitustegevus	7-9%	165 940	3%	50 853	31%
Tegevuste mitmekesistamine	8-9%	176 311	3%	51 351	29%
Hiiukala		2 723 914	100%	2 150 642	79%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaslustamine	15%	408 587	19%	411 551	101%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	16%	435 826	3%	63 888	15%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	51%	1 389 196	55%	1 179 104	85%
Koolitustegevus	3%	81 717	2%	41 131	50%
Tegevuste mitmekesistamine	15%	408 587	21%	454 967	111%
Läänemaa Rannakalanduse Selts		2 478 494	100%	2 557 423	103%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaslustamine	15%	371 774	14%	354 931	95%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	20%	495 699	21%	531 246	107%
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	50%	1 239 247	54%	1 381 436	111%
Koolitustegevus	3%	74 355	2%	56 723	76%
Tegevuste mitmekesistamine	12%	297 419	9%	233 088	78%

Liivi Lahe Kalanduskogu		3 926 093	100%	3 887 116	99%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselukamine	15-20%	687 066	25%	958 588	140%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	1-2%	58 891	7%	284 823	484%
Kalasadamade ja lossimiskohtade uuendamine	70-75%	2 846 417	61%	2 355 856	83%
Koolitustegevus	2-5%	98 152	4%	171 302	175%
Tegevuste mitmekesistamine	2-4%	117 783	3%	116 546	99%
Saarte Kalandus		4 128 373	100%	3 677 533	89%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselukamine	20%	825 675	22%	807 674	98%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	17%	701 823	8%	280 988	40%
Kalasadamade ja lossimiskohtade uuendamine	40%	1 651 349	63%	2 315 902	140%
Koolitustegevus	3%	123 851	2%	60 084	49%
Tegevuste mitmekesistamine	20%	825 675	6%	212 885	26%
Võrtsjärve Kalanduspiirkond		860 570	100%	858 298	100%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselukamine	25%	215 143	37%	315 029	146%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	40%	344 228	35%	299 626	87%
Kalasadamade ja lossimiskohtade uuendamine	0*	0	12%	103 120	na
Koolitustegevus	10%	86 057	6%	55 298	64%
Tegevuste mitmekesistamine	25%	215 143	10%	85 224	40%
Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu		4 153 299	100%	3 887 116	94%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselukamine	25%	1 038 325	25%	958 588	92%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	7%	290 731	7%	284 823	98%
Kalasadamade ja lossimiskohtade uuendamine	60%	2 491 979	61%	2 355 856	95%
Koolitustegevus	4%	166 132	4%	171 302	103%
Tegevuste mitmekesistamine	4%	166 132	3%	116 546	70%
Virumaa Rannakaluri Ühing		2 526 108	100%	1 997 178	79%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselukamine	15%	378 916	21%	424 766	112%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	25%	631 527	18%	356 298	56%
Kalasadamade ja lossimiskohtade uuendamine	50%	1 263 054	55%	1 096 460	87%
Koolitustegevus	5%	126 305	2%	43 800	35%
Tegevuste mitmekesistamine	5%	126 305	4%	75 853	60%

Allikas: Kalanduspiirkondade strateegiad; PRIA 2013

Juriidilise vormi lõikes on kõige suurem hulk toetusi läinud OÜ-dele ja AS-dele - kokku 39% projektidest. MTÜ-de ja FIE-de projekte on kõikidest toetust saanud projektidest vastavalt 25% ja 24%, KOV-ide projektid moodustavad 8% kõikidest toetatud projektidest.

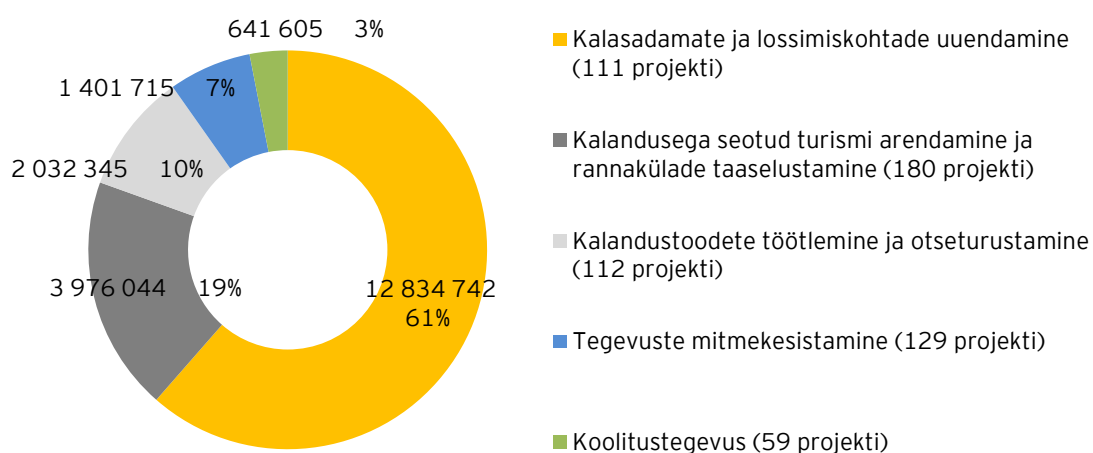
Tabel 18. Toetuse jagunemine toetuse saaja juriidilise vormi järgi (toetuste arv)

Tegevusgrupp/ juriidiline vorm	OÜ ja AS	MTÜ	FIE	KOV	TÜ ja SA	UÜ ja T.ühing
Harjumaa	6	3	3	3	8	1
Hiiumaa	36	16	36	4	0	0
Läänemaa	50	7	31	7	0	2
Peipsi järve	46	53	11	12	2	1
Pärnumaa	10	40	11	5	0	0
Saaremaa	25	20	30	9	0	0
Virumaa	16	4	11	10	0	0
Võrtsjärve	39	7	7	0	9	0
KOKKU	228	150	140	50	19	4
<i>Selgitused:</i> <i>FIE - füüsisest isikust ettevõtja</i> <i>OÜ - osaühing</i> <i>MTÜ - mittetulundusühing</i> <i>TÜ - tulundusühistu</i> <i>SA - sihtasutus</i> <i>UÜ - usaldusühing</i> <i>KOV - kohalik omavalitsus</i> <i>AS - aktsiaselts</i> <i>T.ühing - täisühing</i>						

Allikas: PRIA, 2013

Kogu määratud toetussummast (ligi 21 mln €) kõige suurem osa - 61% - on määratud kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamise tegevussuuna projektidele. Kokku on kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamist toetatud mahus ca 13 mln €. Määratud kogutoetusest 19% on läinud kalandusega seotud turismi arendamise ja rannakülade taasestustamise projektidele, 10% kalatoodete töötlemisse ja otseturustamisse, 7% mitmekesistamise tegevussuuna projektidele ning 3% koolitustegevusteks.

Joonis 59. Toetuse jagunemine ja rahastatud projektide arv tegevussuundade lõikes 31.12.2013 seisuga.

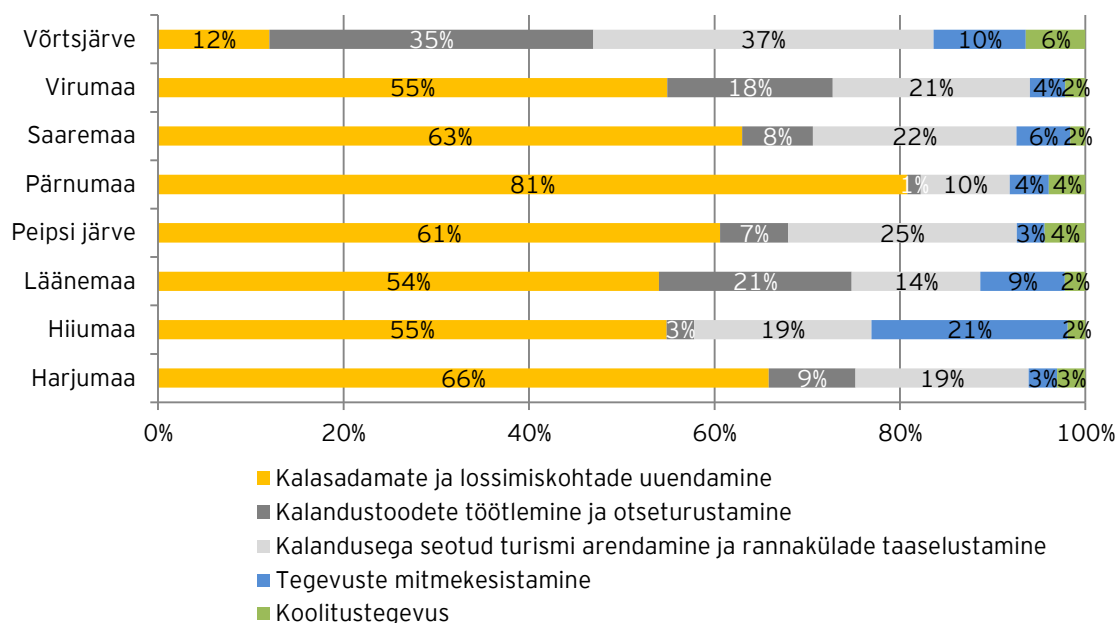

Allikas: PRIA, 2013

Piirkondade lõikes on enamik kalanduspiirkondasid panustanud kõige rohkem kalasadamate ja lossimiskohtade tegevustesse, v.a Võrtsjärve kalanduspiirkond, kus on kõige suuremas mahus toetust määratud kalandusega seotud turismi arendamisele ja rannakülade taasestustamisele (37%).

Järgnev joonis annab ülevaate määratud toetuse jagunemisest tegevussuundade lõikes erinevates kalanduspiirkondades.

Joonis 60. Ülevaade toetuse jagunemisest tegevussuundade lõikes 31.12.2013 seisuga (määratud toetuse summa)

Allikas: PRIA, 2013

Kokku on meetmest toetust taotlenud 332 juriidilist isikut, nendest 82% on vähemalt ühe korra ka toetust saanud. 59 taotlejat (18% kõikides taotlejatest) pole toetust mitte kordagi saanud. Kõikide tegevusgruppide puhul on kõige suurem ühekordsete toetuse saajate hulk, keskmiselt on üks taotleja saanud toetust 1,4-3 projektile. Kõige suurem on projektide arv ühe toetuse saaja kohta Võrtsjärve tegevuspiirkonnas (3 projekti ühe isiku kohta). Samas on Võrtsjärve ääres keskmine projekti summa aga kõige väiksem (nii projekti kui taotleja kohta). Võrtsjärve ääres on üks isik saanud toetust 13 korral (keskmiselt ca 40 000 €), samas kui näiteks Harjumaal on maksimaalne toetatud projektide arv ühe isiku kohta vaid 3 projekti (keskmine ca 98 000 €). Kõige suuremad toetuse summad ühe isiku kohta on määratud Pärnumaal (ca 132 000 €), kus on tehtud suuri investeeringud kalasadamatesse.

Tabel 19. Ülevaade meetme 4.1 rakendamisest 31.12.2013 seisuga (toetuse jagunemine taotlejatele)

Tegevusgrupp	Toetuse taotlejad			Toetuse jagunemist iseloomustavad näitajad			
	Taotlejate arv kokku (tk)	Toetuse saajate arv (tk)	Toetust mitte-saajate arv (tk)	Projekte toetuse saaja kohta (tk)	Max toetuste arv ühe taotleja kohta (tk)	Keskmine toetuse summa (projekti kohta)	Keskmine toetuse summa (taotleja kohta)
Harjumaa	21	17	4	1,4	3	69 398	97 974
Hiiumaa	60	43	17	2,1	6	23 377	50 015
Läänemaa	43	40	3	2,4	7	26 365	63 936
Peipsi järve	72	58	14	2,2	10	31 097	67 019
Pärnumaa	33	31	2	2,1	6	62 011	132 023
Saaremaa	57	44	13	1,9	5	43 780	83 580
Virumaa	21	19	2	2,2	6	48 712	105 115
Võrtsjärve	25	21	4	3,0	13	13 844	40 871

KOKKU	332	273	59	2,2	n/a	35 341	76 507
-------	-----	-----	----	-----	-----	--------	--------

Allikas: PRIA, 2013

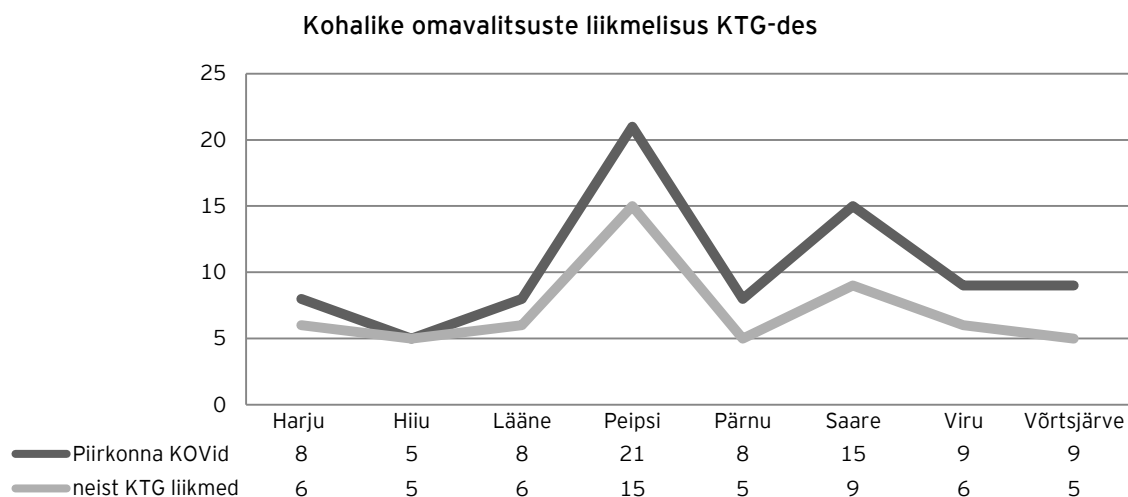
Keskmine toetuse summa tegevusgruppides kokku on ca 35 000 € projektile ning keskmiselt on üks taotleja saanud toetust 2,2 korda.

6.2 Tegevusgruppide liikmelisus

Vastavalt meetme määrusele¹⁵ peab KTG liikmeks olema vähemalt viis kohalikku omavalitsusüksust, kelle territoorium asub samas kalanduspiirkonnas, kus mittetulundusühing soovib hakata tegevusgrupi ülesandeid täitma. Hiiumaa kalanduspiirkonnas võib tegevusgrupi toetust taotleda mittetulundusühing, kelle liikmeteks on vähemalt kolm kohalikku omavalitsusüksust.

Suur osa kalanduspiirkonna omavalitsustest on ka tegevusgrupi (MTÜ) liikmed, mõnedel juhtudel ka juhatuse liikmed.

Joonis 61. KOV-ide kuuluvus kohalikesse kalanduse tegevusgruppidesse (KOV-ide arv 2012. a seisuga)

Allikas: www.maainfo.ee, 2013

KTG kui tegevusgrupi toetust taotleva mittetulundusühingu liikmetest peavad vähemalt 60% olema asjakohase kalanduspiirkonna kalandussektoris tegutsevad ettevõtjad, mittetulundusühingud või sihtasutused. Andmed kalandussektori esindajate protsentuaalse osakaalu kohta 2013. a seisuga toob välja tabel 20.

Tabel 20. Kalanduspiirkonna kalandussektoris tegutsevate ettevõtjate, mittetulundusühingute või sihtasutuste protsent KTG liikmetest.

Tegevusgrupp	Osakaal
MTÜ Harju Kalandusühing	67%
MTÜ Läänemaa Rannakalanduse Selts	81%
MTÜ Hiiukala	76%
MTÜ Saarte Kalandus	77%
MTÜ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu	66%

¹⁵ "Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava" meetme 4.1 "Kalanduspiirkondade säästev areng" raames toetuse andmise ja kasutamise tingimused ja kord

MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond	64%
MTÜ Virumaa Rannakalurite Ühing	76%
MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu	90%

Allikas: PRIA, 2013

Vastavalt meetme määrusele peavad strateegia väljatöötamise tegevuskava, strateegia ja selle rakenduskava esitamise ajal olema vähemalt 20% asjakohase kalanduspiirkonna kalandussektoris tegutsevatest ettevõtjatest tegevusgrupi toetust taotleva mittetulundusühingu liikmed. PRIA poolt kogutud andmetel on aastatel 2009-2013 olnud vastav protsent KTG-de liikmeskonnast tegevusgruppides järgmine (tabel 21).

Tabel 21. Kalandussektori ettevõtjate protsentuaalne osakaal KTG-de liikmeskonnast 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013
MTÜ Harju Kalandusühing	30-40 %	30-40 %	20 %	26 %	22 %
MTÜ Läänemaa Rannakalanduse Selts	40 %	40 %	20 %	20 %	40 %
MTÜ Hiiukala	30-40 %	30-40 %	20 %	20 %	20 %
MTÜ Saarte Kalandus	30-40 %	36 %	25 %	26 %	31 %
MTÜ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu	40 %	48 %	29 %	52 %	45 %
MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond	40 %	59 %	49 %	39 %	27 %
MTÜ Virumaa Rannakalurite Ühing	40 %	40 %	42 %	46 %	27 %
MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu	40 %	40 %	28 %	24 %	34 %

Allikas: PRIA, 2013

Kalanduse tegevusgruppide liikmelisus on alates MTÜ loomisest kuni 2013. aasta lõpuni enamjaolt stabiilselt kasvanud, mõnes KTG-s on aastate jooksul toimunud ka liikmeskonna oluline vähenemine (Pärnu, Peipsi, Virumaa KTG), mille põhjuseks on üldjuhul olnud passiivsete liikmete (tasumata liikmemaksud) väljaarvamine MTÜ liikmeskonnast. Liikmelisuse muutustest alates 2008. aastast antakse ülevaade tabelis 22.

Tabel 22. KTG-de liikmelisuse muutused 2008-2013

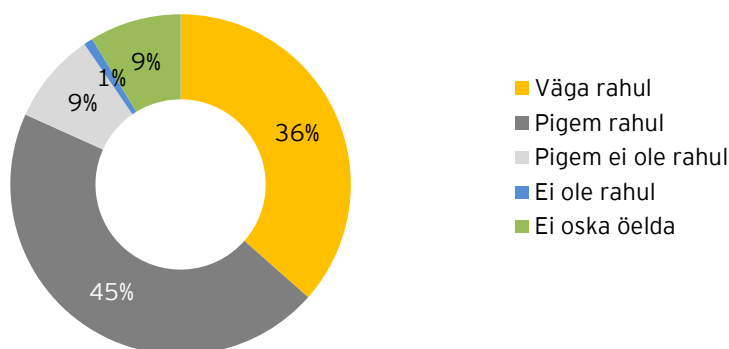
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
MTÜ Harju Kalandusühing	54	72	76	76	71	63
MTÜ Läänemaa Rannakalanduse Selts	68	73	75	76	80	81
MTÜ Hiiukala	68	76	77	84	81	87
MTÜ Saarte Kalandus	78	84	87	98	104	116
MTÜ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu	109	112	179	222	214	145
MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond	27	29	32	37	40	44
MTÜ Virumaa Rannakalurite Ühing	-	121	125	107	71	63
MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu	157	155	128	130	131	133

Allikas: KTG-de poolt edastatud andmed seisuga 31.12.2013

6.3 Tegevusgruppide toimimine

Kalanduspiirkondade esindajad on üldiselt tegevusgruppide toimimisega rahul. Uuringu raames läbiviidud telefoniintervjuul osalenutest 36% olid tegevusgrupi tegevusega väga rahul ning 45% pigem rahul. Rahulolematuid vastajaid oli vastanutest 10%, st 11 isikut (jagunevad küllalt ühtlaselt kalanduspiirkondade lõikes). Tegemist on siiski väga üksikute vastajatega, kes on rahulolematuse põhjusena toonud välja erinevaid aspekte (nt tegevusgrupp on passiivne – 1 kord, turgu ei ole – 2 korda, toetuste jagamine ei ole erapooletu – 3 korda), mis ei pruugi ka tegevusgrupi tegevusega alati seotud olla (nt rahulolematust kala limiidiga – nimetatud 1 kord). Huvitav on, et 11 rahulolematust vastajast 9 on ise mingil hetkel meetmest 4.1 toetust saanud (kaks on küll taotlenud, kuid pole toetust saanud). Enamik rahulolematutest vastanutest (8 isikut) ei ole ise tegevusgrupi liikmed.

Joonis 62. „Milline on Teie üldine rahulolu piirkonna tegevusgrupi tegevusega?“ (n=115)

Allikas: PRIA, 2013

Kuigi ühtegi läbivat probleemi tegevusgruppide toimimises telefoniintervjuude tulemused (ega ka fookusgrupi intervjuude) välja ei toonud, uuriti eraldi tegevusgruppide tegevuse avatust ja taotlejate ligipääsu toetustele. Analüüsist nähtus, et toetuse saajatest 60% on olnud tegevusgrupi liikmed ning rahaliselt on tegevusgrupi liikmetele läinud 64% meetme raames määratud toetusest.

Tabel 23. Ülevaade meetme 4.1 rakendamisest 31.12.2013 seisuga (tegevusgrupi liikmed toetuse saajatena)

Tegevusgrupp	Toetuse saajad (kokku)	Toetuse saajad (KTG liikmed)	KTG liikmete % toetuse saajatest	KTG liikmetele määratud toetuse summa (EUR)	KTG liikmetele määratud toetuse osakaal (%)
Harjumaa	17	13	76%	1 294 292	78%
Hiiumaa	43	29	67%	1 585 954	74%
Läänemaa	40	25	63%	1 797 200	70%
Peipsi järve	58	33	57%	3 188 781	82%
Pärnumaa	31	13	42%	1 271 978	31%
Saaremaa	44	28	64%	2 334 073	63%
Virumaa	19	12	63%	1 479 718	74%
Võrtsjärve	21	17	81%	769 116	90%
KOKKU	273	163	60%	13 319 315	64%

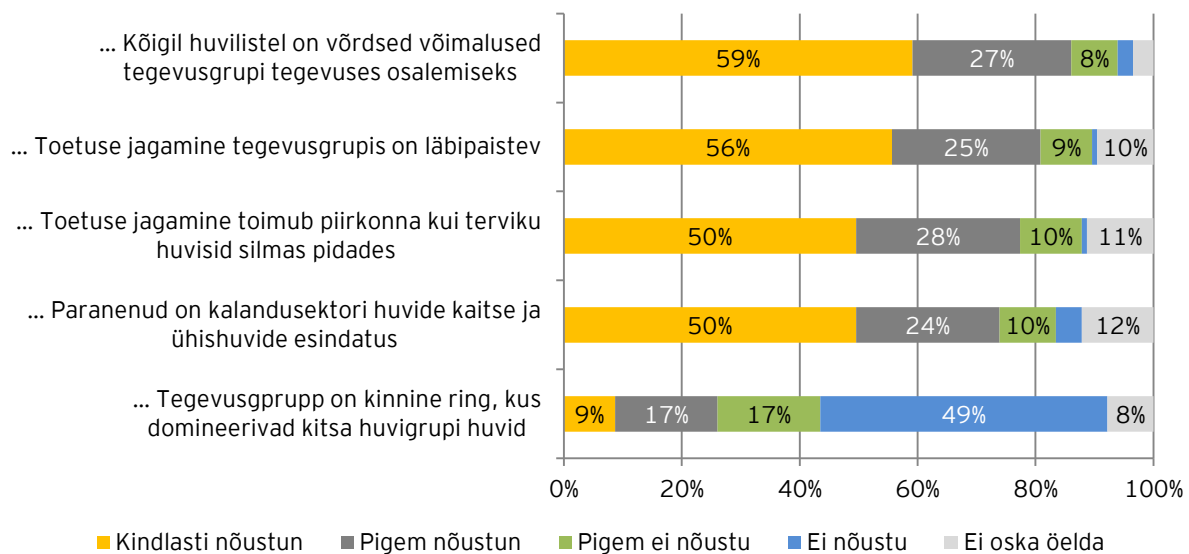
Allikas: telefoniintervjuud, EY 2013

Erisused tegevusgruppide lõikes on siiski suured. Kui Pärnumaal on tegevusgrupi liikmetele läinud vaid 31% rahast, siis Võrtsjärve ääres on see ligikaudu 90% ja Peipsi ääres 82%. Samas on Võrtsjärve kalanduspiirkonna esindajate hinnangul ligipääs toetusele selles piirkonnas tagatud kõigile, sõltumata tegevusgruppi kuulumisest (seda näitasid nii fookusgrupi kui telefonintervjuud, kus osales

ka tegevusgruppi mittekuuluvaid isikuid) ning fookusgrupi selgitusel pole tegevusgruppi kuuluvad isikud toetuse saamiseks lihtsalt huvi üles näidanud. Samasisuline põhjendus toodi Peipsi kalanduspiirkonnas.

Kõikides piirkondades nõustusi fookusgrupi intervjuudel osalejad, et toetuse saamisel ei ole tegevusgrupi liikmetel eeliseid. Sama näitasid telefoniintervjuude tulemused, millele vastajad leidsid enamjaolt, et toetuse jagunemine toimub piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades, toetuse jagamine on läbipaistev ning kõigil on võrdsed võimalused tegevusgrupi tegevuses osalemiseks. Leidsid ka vähesed negatiivseid kommentaare, milles leiti, et taotluste hindamine ei toimu objektiivselt ning kohalikule kalandussektori esindajate ringile tundmatute taotlejate võimalus projekte toetust saada on minimaalne.

Joonis 63. „Kas nõustute järgmiste väidetega, mis puudutavad Teie piirkonna tegevusgrupi tegevust?“ (n=115)

Allikas: telefoniintervjuud, EY 2013

Telefoniintervjuude teel uuriti eraldi meetmest 4.1 toetust mittetaotlenud isikutelt seda, miks nad pole toetust taotlenud. Toodi välja kolm läbivat põhjendust:

- ▶ Toetuse taotlemine on liialt keeruline/ ei tea, kuidas toetust taotleda saab;
- ▶ Ei ole vajadust toetuse taotlemiseks;
- ▶ Pole võimalust omafinantseeringu panustamiseks;

Omafinantseeringu puudumist toodi toetuse kasutamisel probleemina välja ka fookusgrupi intervjuudel ning tehti ettepanekuid näiteks omafinantseeringu määra diferentseerimiseks sõltuvalt sellest, kui suur osa sissetulekust saadakse kalapüügist, et tagada kalapüügiga suuremas mahus tegelevatele isikutele ka suurem toetuse määr.

6.3.1 Tegevusgruppide roll piirkonnas

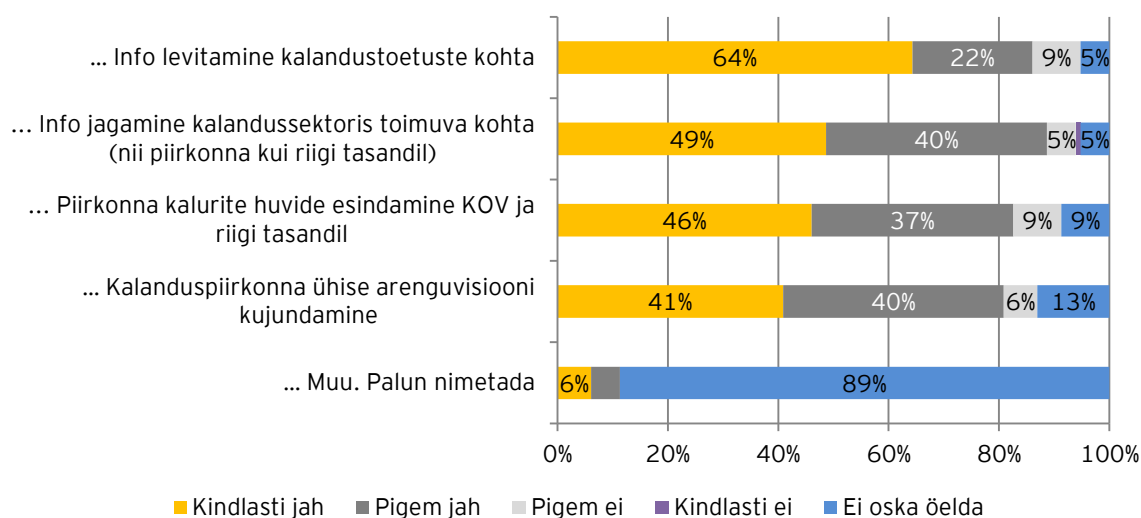
Analüüsi käigus uuriti, kas ja millised on tegevusgruppide lisategevused EKF 2007-2013 rakenduskava meetme 4.1 projektide menetlemise kõrval. Kogutud andmed näitasid, et kohalikud kalanduse tegevusgrupid täidavad piirkonnas laiemat rolli kui ainult meetme 4.1 toetuste menetlemine. Seda näitasid nii läbiviidud telefoniintervjuud, fookusgrupi intervjuud kui ka tegevusgrupi esindajate enda arvamused.

Info jagamine on tegevusgruppide üheks olulisimaks rolliks. Kalanduse tegevusgrupid tegutsevad mõnes mõttes teabekeskustena, kuhu pöördutakse kõikvõimalikes kalandust puudutavates küsimuses. Infot jagatakse kalandussektoris toimuva kohta üldiselt, mitte ainult kalandustoetuste kontekstis, kuigi see on tegevusgruppide üks olulisemaid rolle. Infot jagatakse ka teiste kalandustoetuste kohta, mitte ainult meetme 4.1 osas. Fookusgruppide intervjuudel toodi lisaks välja, et tegevusgrupid nõustavad lisaks info jagamisele ka toetustaotluste koostamist.

Info jagamise ja taotlemise protsessi toetamise kõrval on tegevusgruppide oluliseks rolliks ka piirkonna kalurite huvide esindamine nii KOVi kui riigi tasandil. Osaletakse erinevate planeeringute koostamise protsessist, tegevusgruppidega konsulteeritakse ka õigusloome protsessi.

Samuti on tegevusgruppide oluliseks rolliks kalanduspiirkonna ühise arenguvisiooni kujundamine, mida on tehtud suuresti läbi arengustrateegiate koostamise.

Joonis 64. „Millist rolli täidab Teie piirkonna tegevusgrupp lisaks Euroopa Kalandusfondi toetuste jagamisele?“ (n=115)

Allikas: telefoniintervjuud, EY 2013

6.4 Meetme rakendamise tulemuslikkus

Programmi rakenduskavas seatud meetme indikaatorid said suures osas täidetud juba esimestel elluviimise aastatel, mis näitab ühelt poolt 2015. aastaks seatud eesmärkide täitmise suurt edukust, kuid teisalt ka suhteliselt vähest ambitsioonikust.

Tabel 24.EKF-i meetme 4.1 rakendamise seirenäitajad

Meetme 4.1 näitajad		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2015
Näitaja 1: Kohalikes aktiivrühmades tegevate kalurite protsentuaalne osakaal	Saavutus	0	32%	45%	33%	35%	33%	
	Eesmärk				15%			25%
Näitaja 2: Aktiivrühmi moodustanud rannikuäärsete kalanduspiirkondade omavalitsuste kaasatus	Saavutus	0	61%	61%	67%	67%	67%	
	Eesmärk				30%			40%
Näitaja 3: Projektidega kaetud rannikuäärsete kalanduspiirkondade kohalike omavalitsuste protsentuaalne osakaal	Saavutus	0	0	0	14%	34%	68%	
	Eesmärk							40%
Näitaja 4: Arengustrateegiatega kaetud kalanduspiirkondade kavandatav protsentuaalne osakaal	Saavutus	0	0	100%	100%	100%	100%	
	Eesmärk				60%			60%

Allikas: Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava 2012. a seirearuanne

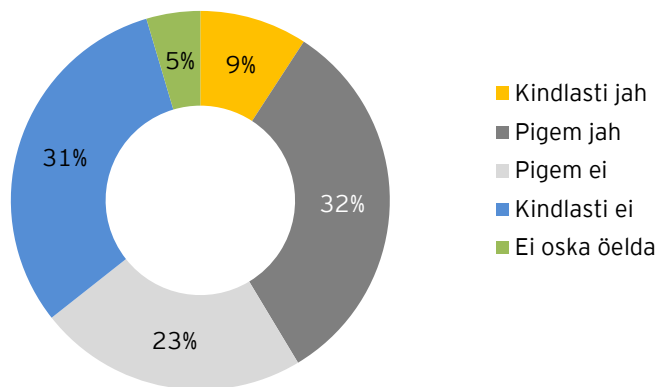
Informatsiooni meetme mõjude kohta annab ka nn tühimõju uurimine ehk kas investeeringud oleksid tehtud ka ilma toetuseta. Juhul, kui investeeringud oleksid toimunud ka ilma toetuseta, võib öelda, et sekkumine pole olnud asjakohane.

Järgnev graafik näitab, et üle poole toetuse saajatest poleks (pigem või kindlasti) investeeringut ilma toetuseta teinud. Ligikaudu kolmandik oleks investeeringu pigem teinud, kuid mõned vastajad nimetasid, et pigem oleksid tegevused tehtud väiksemas mahus või oleksid need ajaliselt edasi lükkunud. 9% vastanutest oleksid investeeringu kindlasti teinud ka ilma toetuseta. Toetuse asemel oleks kasutatud sellisel juhul laene või isiklikke vahendeid.

Telefoniküsimustele vastanutelt, kes olid küll toetust taotlenud, aga polnud seda saanud, uuriti, kas nad tegid investeeringu ka ilma toetuseta. Enamik vastanutest polnud investeeringut teinud, mõned olid teinud väiksemas mahus ning üksikud planeeritud mahus (kasutati oma vahendeid ja/või laenu).

Seega ei saa öelda, et ilma toetuseta mitte midagi tehtud poleks, kuid on selgelt näha, et toetusel on olnud piirkonnale ergutav mõju ning tehtud on investeeringuid, millest paljud (vähemalt pooled) oleksid ilma toetuseta tegemata jäänud.

Joonis 65. „Kas oleksite teinud investeeringu/viinud läbi tegevused ka juhul, kui Te poleks EKF-ist toetust saanud?“ (n=87)

Allikas: telefoniintervjuud, EY 2013

Fookusgruppide ja tegevusgruppidega läbiviidud intervjuudel toodi teise aspektina välja, et investeeringute kõrval on meetme 4.1 rakendamise oluliseks mõjaks olnud ka see, et rannakalurid grupina tunnevad, et nad on rohkem väärtustatud ning piirkondades on tekkinud soov ja harjumus koos käia ja ühiseid plaane pidada. Üldiselt tõdeti, et reaalse ühistegevuse siiani veel jõutud ei ole, kuid valmisolek piirkonna ühiseks arendamiseks on tõusnud ning kokku on lepitud soovitavas tulevikuvisionis.

6.5 Meetme rakendamise panus rannakalanduse arengusse

Uuringu tulemused on näidanud, et rannakalanduse arengu jaoks on kalanduse tegevusgruppide loomine ja rannakalureid ühendava organisatsiooni tegevus olnud olulise tähtsusega. Kui enne 2008-2009. aastat, mil tegevusgrupid MTÜ-dena loodi, oli kalurite ühistegevus väga vähene ning enamik sektori ettevõtjatest tegutses omaette, siis 2013. aastal on suur osa kalanduspiirkondade kalandussektoris tegutsevatest ettevõtjatest, mittetulundusühingutest või sihtasutustest KTG-ga ühinenud ning piirkonna kalanduse probleemidele otsitakse lahendusi ühiselt. KTG-de rolli nähakse esindus- ja huvikaitseorganisatsioonina, kes esindab piirkonna kalurite huve nii kohalikul kui riigi tasandil. Suhtluses ministeeriumitega nähakse enamasti KTG-de olulisust, samavõrd oluline on KTG roll teabekeskusena ja kalandussektori koostöö arendajana nii välis- kui siseriiklikult.

Eesti kalandusstrateegia eesmärk aastateks 2007-2013 oli restruktureerida kalapüügisektorit, tagamaks kalapüügiga tegelevate isikute sissetuleku tõus Eesti keskmisele tasemele. Strateegia märkis ka, et mitmetes kalanduspiirkondades ei vasta kalandusest sõltuvate kalurite arv kalavarudele. EKF-i neljas prioriteetne suund on andnud võimalusi toetada kalurite täiend- ja ümberõpet, nende tegevust efektiivsemaks muuta, mitmekesistada või leida alternatiivset sissetulekut.

Nii koolituste kui tegevuste mitmekesistamise võimalusi on KTG-de taotlusvoorudes kasutatud, kuid viimase puhul tõusis huvi ja aktiivsus pigem meetme elluviimise perioodi teises pooles, jäädes esialgu tagasihoidlikuks taotlejate vähese teadlikkuse ja puuduliku info tõttu (tegevussuuna eesmärgi ja võimaluste kohta). Viimase taotlusvooru puhul oli aga huvi juba oluliselt suurem kui meetme rahalised võimalused.

Kalurite sissetuleku tõstmisel on üks olulisemaid komponente püütava kala kvaliteedi tõstmine ning kalale suurema lisandväärtuse andmine, mida on püütud teostada läbi kalasadamate arengu toetamise. Selle tulemusel peaksid olema toetatud sadamad varustatud nii kaasaegsete jää-, lossimis- ja sorteerimis-seadmetega kui ka külmhoonetega, mis võimaldab tagada toorme kvaliteedi ja võimaldab kala pikemaajaliselt värskena hoida. Selle tulemusena on võimalik kaluril ka hinnas rohkem läbi rääkida ning püütud kala eest suuremat tulu saada. Kalasadamate ja lossimiskohtade

tegevussuund on 2013. aastal lõppeval programmiperioodil olnud kõikides kalanduspiirkondades (v.a Võrtsjärve) investeringumahukaim ja olulisim. See on pannud aluse kaasaegse sadamate võrgustiku tekkele ning paljud KTG-d on arvamisel, et kalanduspiirkondade säästva arengu meede on andnud hea võimaluse hädavajalike investeringute elluviimiseks. Järgmisel programmiperioodil peaks sama tegevussuund küll jätkuma, andes võimaluse täiendavateks investeringuteks olemasolevate sadamate ja lossimiskohtade arendamisel, kuid strateegiate finantsplaanides selle tegevussuuna rahaline maht väheneb. Mitmel pool toodi välja, et tulevikus võiks selle tegevussuuna alt olla võimalik toetada ka lautrikohtade uuendamist.

Kalurite sissetuleku suurendamisele läbi kala suurema väärimise oli suunatud meetme tegevussuund „Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine“, mille raames soetati peaaesjalikult erinevaid seadmeid nagu suitsuahjud, külmveokid ja jahutuskambrid. Eeskätt on võimaldanud toetuse abil soetatud jahutusseadmed püüdjatel, kel mahud väiksemad, senisest paindlikumalt kala turustada ning värske kala müügiperioodi pikendada. Kala töötlemisele ja tootearendusele on seni vähem tähelepanu pööratud, mistõttu on antud valdkonnas lähematel aastatel veel kindlasti arenguruumi. Samuti ei ole nähtavaid arenguid toimunud otseturustamise ja kaluri poolt kalatoodetele lisaväärtuse andmise osas. Erinevates piirkondades on sellele erinevaid põhjendusi, kuid sageli ei nähta lihtsalt vajadust turustamissüsteemis muudatuste tegemiseks (ollakse rahul praeguse olukorraga, kuna kaubast saab lahti nii või teisiti). Meetme tulemusel on tekkinud piirkondades küll mõningaid otseturustuspunkte (nt kalakioskid või letid kohalikes toidukauplustes), kuid tegu on pigem juhuslikumat laadi algatuste kui süsteemse ning kogu piirkonna kalureid, töötlejaid ja edasimüüjaid hõlmava turustusega. Jätkuvalt on Eestis tõhus meetod „käest-kätte müük“, kus info saabunud värske kala kohta levib tuttavate kaudu telefoni/SMSi teel.

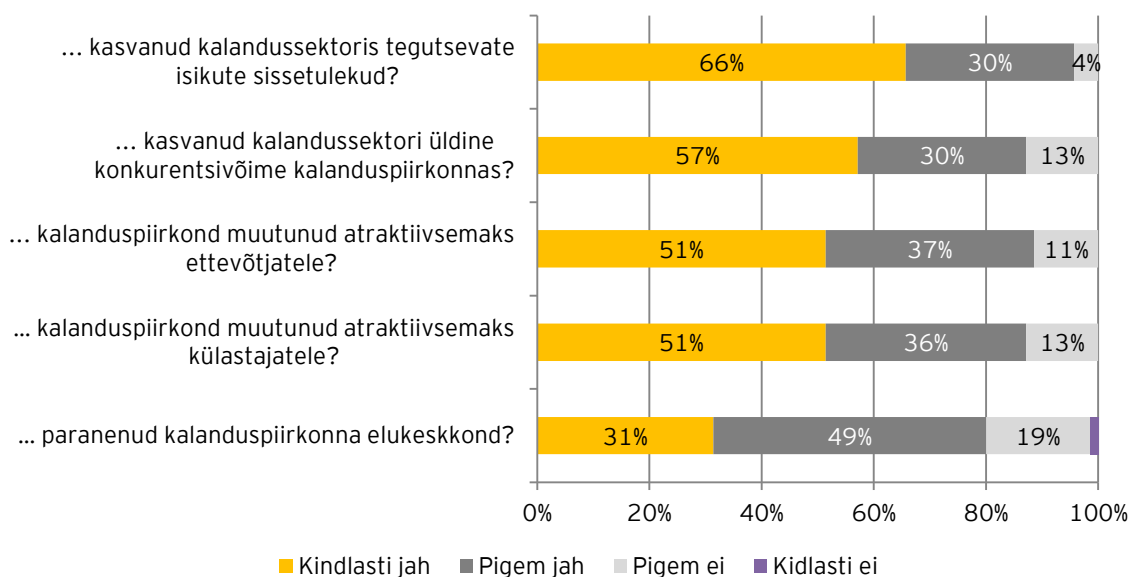
Peamise tulevikuperspektiivina, mis aitaks rannakalandusel jätkuda, nähti strateegia koostamisel kalandusturismi arengut, mida soovitasid ka läbi viidud valdkondlikud uuringud. See hõlmaks väikestele kalanduskogukondadele suunatud väiksemahulise kalapüügi ja turismiga (sh ökoturismiga) seotud infrastruktuuri ning teenuste toetamist. Uuringute tulemusena toodi mitmel pool välja, et rannakalanduse jätkumisele aitaks kaasa selle traditsiooni au sisse tõstmine ja aktiivne noorkalurite soosimine.¹⁶

Meede pöörab tähelepanu ka kalanduspiirkondade elukeskkonna kaitse tagamisele, taastades ja säilitades rannakülade looduslikku ja arhitektuurilist pärandit. Selles osas on küll mõningaid häid näiteid, kus on toetatud ajaloolise väärtusega objektide taastamist (nt Hiiumaal), kuid üldjuhul ei ole võimalik välja tuua näitajaid, mis viitaksid selgelt meetme toetuse kaudu rannakülade taaselustumise toimumisele või traditsioonide ja pärandi säilimisele. Hinnangu andmiseks on käesolev hindamisperiood ka väga lühike ning reaalne mõju sellele regionaalse arengu aspektile on võimalik pigem erinevate regionaalarengu meetmete koosmõjus pikemas ajalisel perspektiivis (sh LEADER, Euroopa territoriaalse koostöö programmid, KÜSK-i ja EAS-i poolt rakendatavad regionaalarengu meetmed jm).

Telefoniintervjuudega koguti ka kalanduspiirkondade esindajate endi hinnanguid meetme 4.1 rakendamise mõjule kalanduspiirkonnas. Üldiselt on näha trendi, et kalanduspiirkonnad ise on meetme rakendamise suhtes väga positiivselt meelestatud ning meetme mõjusid nähakse küllalt laiana. Tegemist on pigem konteksti loovate näitajatega, mis kajastavad meetme tunnetuslikku mõju meetme tegevuse suhtes.

¹⁶ Eesti kalanduse strateegia 2007-2013

Joonis 66. „Kas nõustute väitega, et Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuste tulemusel ... ?“ (n=70)

Allikas: telefoniintervjuud, EY 2013

Täpsemaid mõjuvaldkondi vaadates saab aimu meetme rakendamise tulemusel kalanduspiirkondades toimunud muutustest. Kalanduspiirkonnad ise tunnetavad, et olulisel määral on paranenud kalasadamate ja lossimiskohtade olukord. Uuringuga kogutud andmed näitavad, et sadamatesse investeringuid sellisel mahus ilma toetuseta kindlasti tehtud poleks ning seega võib öelda, et tegemist on meetme ühe olulisema mõjuga.

Kalanduspiirkondade esindajate hinnangul on meetme tegevus tõstnud kalandussektoris tegutsevate isikute kompetentsust ja aktiivsust.

Huvitav on, et samal ajal kui usutakse, et paranenud on kalurite sissetulekuvõimalused ja loodud võimalusi saada sissetulekuid püügilisel ajal, siis eelmine joonis näitas, et hinnanguliselt on kalandussektoris tegutsevate isikute sissetulekud ka reaalselt tõusnud.

Meetme tegevuse tulemusel ei ole arendatud kuigi märkimisväärsel hulgal välja uusi kalatooteid. Samuti puudub meetmel laiem regionaalne mõju elanikkonna vanuselise struktuuri muutusele või riigisisesele rände (meetme tegevuse tulemusel ei ole piirkondades rahvastiku arv suurenenud ega ka kalandussektoris senisest rohkem noori juurde tulnud - need on aspektid, mida otseselt rannapiirkondade säästva arengu meetmega mõjutada võimalik ei ole). Noorte sisenemist kalandussektoris piirab eeskätt püügiõiguse puudumine (nt kutselise kalapüügi võrguõigusi ostavad mitte kalanduspiirkondade vaid Tallinna elanikud). Tegevusgruppide esindajate arvates looks eeldused noorte piirkonda naasmiseks see, kui suudetaks luua aastaringseid töökohti. Kalanduses meetme kaudu järelkasvu tekitada seetõttu võimalik ei ole.

Sadamad ja lautrikohad

Kuigi üldiselt leiti, et suur osas olulisematest investeeringutest sadamate võrgustiku arendamisesse on lõppeval EKF-i perioodil tehtud, siis vajadused selles osas veel lõplikult kaetud ei ole. Lisaks toodi välja vajadus lautrikotade korrastamiseks, mida meetmest seni toetatud ei ole.

Probleemid seoses lautrikotadega on maakonniti erinevad, aga kokkuvõttes võib need jagada kaheks:

- ▶ lautri või merelepääsu puhastamine ja korrastamine merel
- ▶ lautrile või merelepääsule ligipääsu parandamine maal (juurdepääsuteed)

Esimese punkti osas on probleeme näiteks Harjumaal – talvine jää liigutab lautritele vahel suuri kive ette ja need tuleks aeg-ajalt ära vedada. Mõnes piirkonnas on pikema aja jooksul ladestunud ka setteid (vajaks süvendamist), aga üldiselt on vanad lautrid valitud õnnestunud kohtadele, kus setteid eriti ei ladestu. Kive kannab jää lautritesse aga praktilisel kogu Eestis.

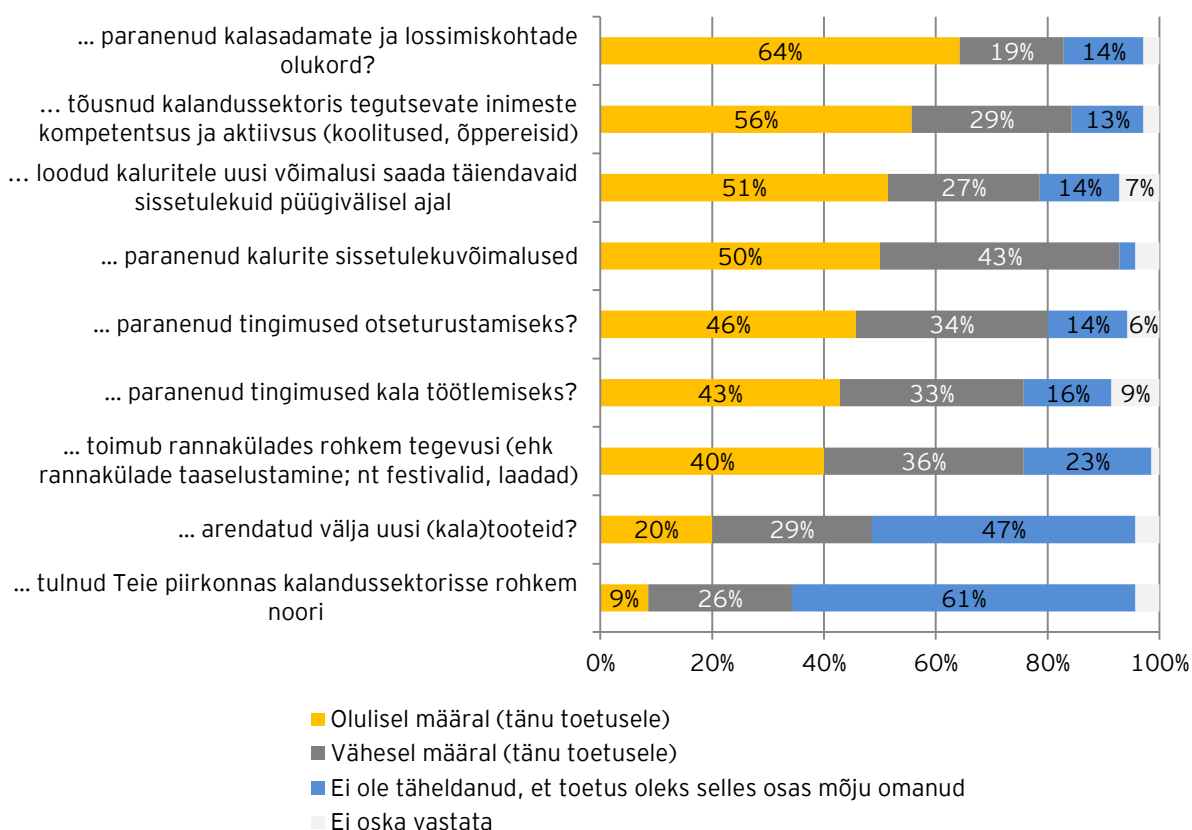
Teises punktis on teemaks juurdepääs rannale – pinnaseteed on kohati väga halva kvaliteediga. Juurdepääsu osas on sageli suurim probleem maa seotus eravaldustega, mida EKF-i toetustega lahendada ei ole võimalik – omanikud ei soovi inimesi tehnikaga randa lasta.

Lautrite probleemistik on ammune. Ühest küljest oleks positiivne, kui kalurid saaks töötada ühistes väikesadamates, aga paraku ei saa nende võrgustikku kuigi tihedaks ajada. Tänapäeval püüavad paljud kalurid tööpoolest just „oma sauna tagant“ merele minnes. Nende saagid on väikesed ja ei genereeri sellist kasumit, et oleks mõtet paati mitmekümne kilomeetri kaugusel sadamas hoida ja kulutada aega ning raha transpordi peale. Kindlasti on lautrikoht maja taga ka emotsionaalne väärtus ja seega Eesti traditsioonilise rannakalanduse väärtuslik osa. Meie tingimustes on loogiline, et rohkem teenivad firmad ja kalurid kogunevad hea logistikaga sadamatesse, aga paljud väikeses mahus püüdvad kalurid eelistavad kasutada lautreid. Samas on ka lautrist merel käies võimalik kala müüa – näiteks võib tuua eaka kaluri, kes tavalisest suurema ahvenasaagi korral palub väikeettevõtjast kokkuostjal enda juurest läbi sõita. Kui see konkreetne kalur peaks hakkama merel käima kaugemal asuvast sadamast, siis ta pigem lõpetaks oma tegevuse.

Lautritega seoses nähakse ka vajadust taastada, korrastada ja ehitada slippe (paadi vette laskmise kaldteid). Need võivad olla valatud betoonist või ka lihtsalt kopa abil pinnasest (kruusast) tehtud. Näiteks Läänemaal on piirkondi (nt Vormsi saar), kus ei teki kunagi mingit väikesadamate võrku – aga siis võiks olla vähemalt mingi teadaolevate merelepääsude võrgustik. Ka Soome lahe ääres leitakse, et selline võrgustik on kasulik. Kui näiteks ühel pool poolsaart on väikesadam, siis ümber poolsaare otsa teisele poole sõit võib merel olla väga pikk. Samas oleks mõne tuule suuna korral vaja püüda aga just teisel pool poolsaart (tuulevarjus) ja sinna ka näiteks ööseks paati jätta (öhtul võrgud sisse, hommikul välja, ilma et oleks tarvis paati vahepeal ära vedada).

Ettepanekud seoses lautrikohtade võimaliku toetusega on toodud peatükis 8.

Joonis 67., „Kas nõustute väitega, et Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuste tulemusel ... ?” (n=70)

6.6 Meetme 4.1 rakendamise panus regionaalarengusse võrreldes teiste fondidega

Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 kõrval panustavad regionaalsesse arengusse ka teised fondid ja meetmed. Suures plaanis võib regionaalarengut toetavad meetmed jagada kaheks grupiks: siseriiklikud toetused ja EL vahenditest tehtavad investeeringud. Meetme 4.1 mõju regionaalarengusse võrreldes teiste fondidega saab hinnata vaid tinglikult, kuna üks-üheseid seoseid konkreetse sekkumise ja mõju vahel välja tuua on keeruline. Seetõttu toome siinkohal välja peamised regionaalarengusse panustavad programmid, nende mahud, eesmärgid ning võrdleme neid kalanduspiirkondade säästva arengu meetmega. Programmide võrdluses on tehtud mõningaid üldistusi, kuna antud uuringu raamistik ei võimaldanud iga tegevust süvitsi analüüsida.

Siseministeerium panustas 2013. aastal regionaalprojektide toetusteks kokku üle 62 mln €. Siseriiklikest programmidest eraldati toetust 1306 projektile, kokku 8,5 mln €. Välistoetusi sai 44 projekti, kokku 53,5 mln €.

Peamised 2013. a siseriiklikud toetusprogrammid olid järgmised:

- ▶ Hasartmängumaksust regionaalsete investeeringutoetuste andmise programm (100 projekti; 2,7 mln eurot);
- ▶ Kergliiklusteede toetusskeem (9 projekti; 1,9 mln eurot);
- ▶ Kohaliku omaalgatuse programm (1037 projekti; 1,1 mln eurot);
- ▶ Väikesaarte programm (9 projekti; 411 463 eurot);
- ▶ Setomaa arengu programm (25 projekti; 265 634 eurot);

- ▶ Peipsiveere programm (14 projekti; 152 416 eurot);
- ▶ Hajaasustuse programm (56 projekti; 84 945 eurot);
- ▶ Maakondliku arendustegevuse programm (410 000 eurot);
- ▶ Venemaa Föderatsiooni viisa menetlemise tasu kompenseerimine (37 387 eurot);
- ▶ Toetus (kaasfinantseering) maakondlikele arenduskeskustele KOV-de nõustamiseks ja koolituseks ning programmi „Mittetulundusühenduste maakondlike tugistruktuuride toetamine“ kaasfinantseering (418 376 eurot).

EL vahenditest on regionaalarengu toetamisel olulist rolli mänginud Euroopa Regionaalarengu Fondi vahendid, mille abil on rahastatud seitset piirkondade terviklikule ja tasakaalustatud arengule suunatud toetusmeedet. Need meetmed on suunatud kohalike avalike teenuste arendamisele, linnaliste piirkondade arendamisele ning piirkondade konkurentsivõime tugevdamisele, külastus- ja ettevõtluskeskkonna infrastruktuuri arendamisele, piirkonnale omaste kompetentside arendamisele, internetiühenduste kättesaadavuse parandamisele ja gümnaasiumivõrgustiku korrastamisele. Nimetatud meetmete kogumaht aastatel 2007-2013 on üle 388 mln €. 2013. aastal otsustati rahastada 18 projekti kokku ligi 37,3 mln €-ga.

Lisaks on Euroopa Sotsiaalfondist kaasrahastatud programmi „Mittetulundusühenduste maakondlike tugistruktuuride toetamine“, mille raames toetatakse mittetulundusühenduste nõustamist maakondlikes arenduskeskustes ning mittetulundusühenduste alustamisele ja arengule suunatud koolitusi ja mentorlust. 2013. aastal oli programmi tegevustele eraldatud toetusmaht ligi 500 000 eurot.

Üle 16 mln € ulatuses said Eesti taotlejad toetust Euroopa territoriaalse koostöö programmide raames (sh antud uuringu kontekstis on nendest asjakohasemad Eesti-Läti programm, Eesti-Läti-Vene ENPI piiriülese koostöö programm ja Kesk-Läänemere programm).¹⁷

Siseministeeriumi poolt rakendatavate regionaalarengu programmide kõrval on asjakohane vaadelda ka Põllumajandusministeeriumi poolt elluviidava Maaelu Arengukava 2007-2013 toetusi ning Euroopa Kalandusfondi rakenduskava teisi toetusi. Maaelu Arengukava seisukohalt on kõige asjakohasem vaadelda LEADER meedet, mille eesmärgid kõige otsesemalt seostuvad meetme 4.1 eesmärkidega ning mille tegevuspiirkonnad osaliselt ka kalanduse tegevuspiirkondadega kattuvad.

LEADER meetme eesmärk on edendada kohalikku elu maapiirkonnas läbi kohaliku tasandi koostöö, aidates luua kohalikel partnerlustel põhinevaid maaelu arengustrateegiaid. Erinevaid maaelus tegutsevaid sihtrühmi hõlmav lähenemine aitab muu hulgas kaitsta kohalikku loodus- ja kultuuripärandit, tõsta keskkonnateadlikkust ning investeerida ja edendada kohalikke tooteid, turismi ning taastuvaid loodusvarasid. Lisaks on kohalikul algatusel oluline roll inimeste sidumisel uute ideedega, innovatsiooni ja ettevõtlikkuse julgustamisel ning kohalike teenuste arendamisel.¹⁸

LEADER projektitoetust jaotatakse sarnaselt meetmega 4.1 kohalike tegevusgruppide osalusel. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 eelarve on 935 mln €, millest ca 10% ehk 86 mln € on eraldatud LEADER meetme tegevustest (so ca 12,8 mln € aastas).¹⁹

Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava eelarve koos riiklik toetusega on kokku üle 112 mln € Kuigi nende meetmete näol pole tegemist otseselt regionaalarengu meetmetega, siis võib mõju kalanduspiirkondadele näha ka näiteks meetmetel 1.4 (Väikesemahuline rannapüük), 2.2 (Sisevete kalanduse toetus), 2.3 (Investeeringud töötlemisse ja turustamisse).

¹⁷ Allikas: Siseministeerium. <https://www.siseministeerium.ee/2013-a-kokkuvote/>

¹⁸ Allikas: Põllumajandusministeerium. <http://www.agri.ee/leader/>

¹⁹ Allikas: Maamajanduse Infokeskus. <http://www.maainfo.ee/index.php?page=66>

Kalanduspiirkondade säästva arengu meetme tegevusi on perioodil 2007-2013 rahastatud ca 25,7 mln € ulatuses (koos Eesti avaliku sektori finantseeringuga). Toodud andmetest järeldub, et EKF meetme 4.1 maht võrreldes teiste regionaalarengut toetavate meetmetega on liiga väike selleks, et sellel regionaalarengu seisukohalt tervikuna olulist mõju näha. Investeeringute summad ja valdkonnad annavad alust uskuda, et teistel meetmetel on olnud suurem mõju, näiteks selles, mis puudutab elukeskkonna parandamist, töökohtade loomise soodustamist, ettevõtlus- ja turismikeskkonna arendamist jne. Küll aga võib näha sünergiat meetme 4.1 ja teiste meetmete vahel, eelkõige MAK LEADER meetmega, mille piirkonnad ja eesmärgid suurel määral kattuvad. Kahe meetme otsese seose võib välja tuua elukeskkonna parandamises ja turismi arendamises. Näiteks Pärnumaal on LEADER meetme raames panustatud Romantilise Rannatee väljaarendamisele, mis peaks suurendama piirkonna atraktiivsust turistidele ning pakuks täiendavaid sissetulekuvõimalusi ka kaluritele (nt turismitoodete pakkumine, toodete otseturustamine jne).

6.7 Regionaalarengu prognoosid ja kalanduspiirkondade areng

Tulenevalt demograafilistest trendidest Eesti rahvastik väheneb ja vananeb. Näiteks arvatakse, et aastaks 2018 väheneb 15-24-aastaste noorte arv üleriigiliselt ligi 40% ning reas ääremaalistes valdades ja asulates väheneb noorte arv koguni alla poole praegusest. Kõik eelnev näitab, et olulised muutused toimuvad KOV lõikes ka tööjõuturul.

OÜ Geomedia poolt koostatud rahvastikuarengu baasstsenaariumi (ei arvesta rännet) põhjal võib jagada maakonnad 3 gruppi: suureneva elanikkonnaga Harju- ja Tartumaa, kiire elanike arvu vähenemisega Ida-Virumaa ja mõõduka elanike vähenemisega maakonnad, kus elanike arvu langus perioodil 2012-2030 peaks jääma vahemikku 1,5%-3%. Kuni 2020. aastani väheneb rahvastik võrreldes teiste samas grupis olevate maakondadega suhteliselt kiiremini Võru-, Põlva- ja Läänemaal. Alates 2020-ndatest kiireneb rahvastiku vähenemine Hiiumaal ja Saaremaal. Tagasihoidlikum on elanikkonna vähenemine Rapla- ja Pärnumaal ning Lääne-Virumaal. Rahvastikuarengu trendide erinevused ilmnevad ka omavalitsuste ääremaastumise taseme lõikes. Prognoosi kohaselt väheneb elanike arv kõige kiiremini ääremaastunud omavalitsusüksustes - ligi kaks korda kiiremini kui ääremaastumiskõrgemal kohalikes omavalitsustes. KOV-ides, kus on keskusega nõrgalt seotud külade rühmad, väheneb rahvastik aeglasemalt. Seejuures toimuvad olulised nihked ka rahvastiku vanusstruktuuris, seda noorte vanuserühmade vähenemise ja eakate arvu suurenemise läbi.

Regionaalsed erinevused on SKT-s jätkuvalt piirkondlikult suured. Tootlike töökohtade vähesus ja madal ettevõtlusaktiivsus maal pidurdavad riigi tasakaalustatud arengut. Madal palgatase ja investeeringute nappus pärsivad piirkonnaspetsiifiliste ressursside kasutuselevõttu. Oleme olukorras, kus maapiirkondades ja väikelinnades ei jätku enam kriitilist massi elanikke, kes oleksid tarbijad ja kelle toel kohtadel väikeettevõtlust arendada. Sellest tulenevalt tähtsustub keskuse ja tema tagamaa ühtsusel põhineva kontseptsiooni rakendamine regionaalarengu toetamisel. Nimetatud asjaolu nõuab tänasest märksa aktiivsemat tööturu eri osapoolte koostööd, mis ületab omavalitsusüksuste administratiivpiire. Siia kuulub ka omavalitsuste ühine ettevõtluskeskkonna arendamine ja majandusprotsesside käsitlemine tervikliku tööjõuareali pinnalt.

Eelnev annab kinnituse, et ettevõtluskeskkond on Eestis riigi väiksusele vaatamata piirkonniti väga eripalgeline. Eesti asustussüsteem on maakonnalinnade keskne ja keskuse tõmme on seda suurem, mida enam on selles elanikke. Rahvastiku ja töökohtade koondumine on olnud kiire. Kriitilise tähtsusega on suurendada kohtadel võimekust teha midagi ära ettevõtluskeskkonna arendamisel, töökohtade loomisele kaasa aitamisel ja investeeringute juurdemeelitamisel.

Riiklikud regionaalpoliitilised suunised perioodiks 2014–2020

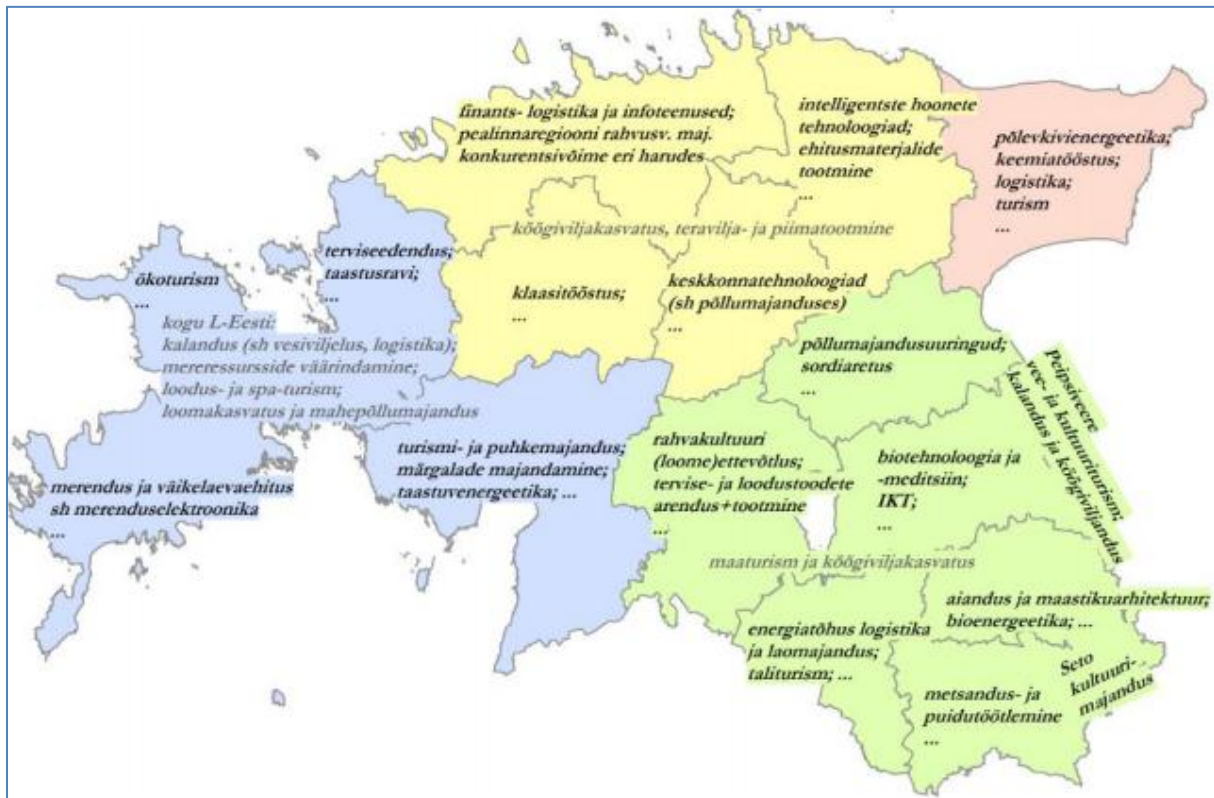
Regionaalarengu strateegia eelnõus seatakse riigi regionaalarengu suunamise üldine raamistik, selle põhialused, eesmärgid ja tegevusplaan aastateks 2014–2020. Selles püstitatakse regionaalarengu visioon 2020 „Iga piirkond panustab oma eripäradele tuginedes eesti kui terviku konkurentsivõime kasvu, saades omakorda osa sellega kaasnevatest hüvedest. Inimestel on igas toimepiirkonnas kättesaadavad head töökohad, kvaliteetsed teenused ning mitmekesiseid tegevusi võimaldav meeldiv keskkond“.

Strateegias püstitatakse neli eesmärki, millega on asjakohane siduda ka rannapiirkondade säästva arengu meetme elluviimise eesmärgid:

- ▶ **Eesmärk 1: Toimepiirkondade terviklikkust ja konkurentsivõimet soosiv elu- ja ettevõtluskeskkond**, mille põhisuunitlus on kujundada vastukaaluks suuremate linnapiirkondade tõmbejõule ka mujal Eestis tugevamad toimepiirkonnad koos parema elu- ja ettevõtluskeskkonna ning mitmekesisemate töö-, teenuste ja tegevusvõimalustega. Lähtudes maapiirkondadele omasest ressursipotentsiaalist ja traditsiooniliste sektorite olulisusest maapiirkonna tööhõives, tuleb panustada jätkuvalt suures osas põllumajanduse, kalanduse ja maaturismiga seotud tegevusalade edendamisele ning nende lisandväärtuse kasvatamisele.
- ▶ **Eesmärk 2: Suuremate linnapiirkondade rahvusvahelist majanduslikku konkurentsivõimet soosiv ning keskkonnasõbralik elukeskkond.**
- ▶ **Eesmärk 3: Piirkonnaspetsiifiliste ressursside oskuslikum ärakasutatus**, mis on suunatud kõikide piirkondade omanäoliste arengueelduste ja ressursside oskuslikumale ärakasutamisele piirkondlikus arengus.
- ▶ **Eesmärk 4: Piirkondade tugevam sidustatus ja arendusvõimekus.** Eesmärk on suunatud piirkondade tugevama arenguvõime saavutamisele läbi piirkondliku arendusvõimekuse ja -koostöö tõhustamise ning piirkondade vahelise parema füüsilise sidustatuse.

Seejuures on oluline, et dokumendis määratletakse ära territoriaalsed piirkonnad ja nende spetsialiseerumise eelisarendatavad valdkonnad.

Joonis 68. Regioonide võimalik spetsialiseerumine eelisarendatavatele kasvuvaldkondadele

Allikas: Eesti regionaalarengu strateegia 2020

Riigivalitsemisel ja regionaalpoliitika elluviimisel on kavas lähtuda KOV-ide halduspiire ületavatest toimepiirkondadest ning rakendada selle sees majanduskasvu stimuleerimiseks enam lähemuslikkuse põhimõtet. Sellise lähenemisviisi rakendamise edukus sõltub paljuski kohapealsest arendustegevuse initsiatiivist, sh panustamisest töökohtade loomisse ja tööhõive suurendamisse. Kohapõhiste kasvuvaldkondade eelisarendamine ettevõtete toetamisel on selles tegevuses üks olulisematest meetmetest.

Rahvastikuproгноos aastani 2040 ja selle mõju kalanduspiirkondade rahvastiku arengule

Statistikaameti poolt on koostatud värske Eesti rahvastikuproгноos aastani 2040. Selle kohaselt väheneb Eesti rahvaarv prognoosisperioodi lõpuks negatiivse loomuliku iibe ja välisrände saldo tõttu 125 000 inimese võrra. Rahvaarvuks aastal 2040 prognoositakse 1 195 000 inimest. Prognoos koostati viimaste aastate trende arvestades. Selle tegemisel võeti aluseks, et summaarne sündmuskordaja kasvab ja jõuab 2040. aastaks väärtuseni 1,8 (2012: 1,59). Lähtutakse, et meeste ja naiste eluiga prognoosisperioodil tõuseb - aastal 2040 meestel 78,2 ja naistel 83,7 aastat (vastavad näitajad aastal 2012 on 71,1 ja 81,1 aastat). Rändekordaja puhul arvestati, et kuni aastani 2015 on see tänasega sama. Edasi kuni 2020. aastani väheneb selle väärtus poole võrra ja toimub stabiliseerumine, st sisse- ja väljaränne saavutavad tasakaalu. Toimub rahvastiku vananemine. Pensioniealiste (65-aastased ja vanemad) osatähtsus rahvastikus tõuseb praeguselt tasemelt (18,0%) 2040. aastaks 27,6%-ni. Meeste oodatava eluea kasvu ja naiste jätkuvalt aktiivse väljarände tõttu meeste ja naiste osatähtsuse erinevus väheneb. Kasvab ülalpeetavate määr. Laste ja vanaduspensioniealiste osatähtsus tööealistega võrreldes tõuseb 50,9%-lt 70,2%-le. Kui praegu on iga ülalpeetava kohta kaks tööelist, siis 2040. aastal on kahe ülalpeetava kohta kolm tööelist. Prognoosisperioodil muutuvad ka vanuserühmade vahekorrad. Tuleb arvestada, et 20. eluaastatesse on jõudmas 1990-ndate teisel poolel ja sajandivahetusel sündinud väiksemad põlvkonnad, mistõttu väheneb absoluutarvudes väljaränne, aga ka sündimus.

Kõigil neil protsessidel on mõju rahvastiku riigisisesele paiknemisele, mis mõjutab ka kalanduspiirkondade rahvastiku arengut. Prognoosi kohaselt väheneb järgmise 30 aasta jooksul elanike arv maakondades keskmiselt 22%. Sellest trendist eristuvad Harju- ja Tartumaa, kus prognoositakse rahvastiku mõningast kasvu eeskätt Eesti-sisese rände arvelt. Seega on kalanduspiirkondades, v.a Harjumaa, näha ette elanike arvu jätkuvat langust. Sellest tulenevalt omandavad kalandusmeetmed üha kasvavat tähtsust, et pakkuda kasvõi üksikisikute tasemel võimalusi kohapealseks majandustegevuseks ning seeläbi ka noortele perspektiivi.

7. Tähelepanekud ja soovitusel meetme rakendamiseks EMKF 2014-2020 raames

Uuringu käigus läbi viidud küsitlused ja intervjuud näitasid, et Eesti kalanduspiirkonnad on küllalt erinevad nii regionaalse kui ka spetsiifiliselt kalandussektori arengu, tegevusgruppide aktiivsuse ja kalurkonna kaasamisvõime osas.

Erinevuste kõrval on aga ka palju sarnasusi, seejuures tuli intervjuudest välja mitmeid meetme rakendamisega seotud ettepanekuid nii KTG-de juhtkondade kui kalandussektori liikmete poolt. Tegu on üldjuhul praktiliste soovitustega, mida KTG-d peavad oluliseks järgmise perioodi planeerimisel välja tuua ning meetme rakendamise ja abikõlblikkuse reeglites võimalusel arvesse võtta:

- ▶ Võimalus osta toetuse eest kasutatud seadmeid
- ▶ Toetuse omafinantseeringu eristamine selle järgi, kui suur osa taotleja sissetulekust teenitakse kalandusest
- ▶ Lautrikohtade parendamiseks tehtavate investeeringute toetamine. Lautrite rajamise toetamise osas on soovitus läheneda juhtumipõhiselt ja otsustamise aluseks võiks olla näiteks kaugus ajaloolisest lautrist lähima hea taristuga väikesadamani. Kui see kaugus on näiteks 1-5 km, siis poleks otstarbekas investeeringut toetada, aga kui vähemalt 10-20 km, oleks toetus asjakohane. Esmajärjekorras tasuks EKF-i vahenditest toetada neid taotlusi, mis esitatakse KOV-i poolt omavalitsuse territooriumil olevate lautrite/slippide korrastamiseks. (Eravaldusse jäävatele asjadele ilmuvad kahjuks liiga sageli pärast kordategemist tõkkepuud.) Omavalitsustel on ka suurema tõenäosusega vahendeid objekti hilisemaks korrashoiuks.
- ▶ Tõhusam eeltöö projektide valikul ja hilisem järelevalve toetatud projektide elluviimisel investeeringu eesmärgipärase kasutuse üle (negatiivsete näidetena toodi välja peaaegu täielik käibe puudumine toetust saanud investeeringuga seotud majandustegevuse puhul)
- ▶ Suurema tähelepanu pööramine hindamiskomisjonide tööle

Meetme tulemuslikkuse ja mõju hindamiseks kalanduspiirkondades on käesoleval programmiperioodil üsnagi piiratud võimalused. Peamine põhjus selleks on kalanduspiirkondade strateegiates määratlemata jäetud indikaatorid ja sihttasemed, mille alusel oleks programmiperioodi lõpus võimalik konkreetselt näidata, mil määral kavandatud väljundid, tulemused ja laiem mõju on saavutatud.

Sellest tulenevalt on soovitatav keskenduda järgmise perioodi kalanduspiirkondade strateegiates senisest põhjalikumalt arengukava sekkumisloogikale ning määratleda üldeesmärkide (või visiooni) tasandil saavutatava mõju, tegevussuundade eesmärkide tasandil saavutatavate tulemuste ning läbi viidavate tegevuste väljundid koos indikaatorite alg- ja sihttasemetega. Seejuures on oluline jälgida, et eesmärgid vastaksid nn SMART-kriteeriumile²⁰ ning näitajad oleksid mõõdetavad, vastavuses arengustrategia konkreetse tasandiga, otseses seoses eesmärgiga ja panustaksid selle saavutamisesse.

Hindajate poolt toodi välja järgmised tähelepanekud:

²⁰ Specific Measurable Attainable, Realistic, Timely (konkreetne, mõõdetav, saavutatav, reaalne, õigeaegne/ajaliselt määratletud)

- ▶ Koostöö ja ühistegevus piirkonna probleemide arutamisel ja lahenduste otsimisel on tänu KTG-de tegevusele muutunud märgatavalt aktiivsemaks. Tugevnenud on ühiste huvide kaitse ning kogukonnatunnetus.
- ▶ Samas ei toimi koostöö KTG tegevuste väliselt, näiteks kala töötlemises ja turustamises. Intervjuudest tulenes seejuures tõsiasi, et üldjuhul on tegu pigem Eestis levinud laiemal kultuurilise eripäraga, mida KTG-l on senise tegevusaja jooksul olnud suhteliselt keeruline muuta. Paljudel juhtudel ei näe kalurid koostööl mõtet ega vajadust. Mõningaid näiteid meetme toetuse abil teostunud ühistegevuse võimalustest on siiski võimalik välja tuua (nt Kõrgessaare külmhoone Hiiu maal, mida saavad kasutada kõik soovijad). Ühise turunduse osas, mida on strateegiates samuti oluliseks teemaks peetud, häid näiteid seni kahjuks välja tuua ei saa. Vajaduse tunnetamine ja kalandusettevõtjate enda initsiatiiv võib tekkida reaalselt toimivate heade praktikate ja koostöökogemusega tutvumise tulemusel, millele on võimalik KTG poolt kaasa aidata teabelevi ja koostöökontaktide (välisriikide hea kogemus) kaudu.
- ▶ Sadamate võrgustiku arendamine ja korrashoid sõltub paljuski sadama omandist: sadamaid on võimalik arendada vaid juhul, kui omanik on sellest huvitatud. Selles osas on nii omavalitsuste kui eraomanike seas lisaks paljudele positiivsetele näidetele ka negatiivseid näiteid. Oluline on koostöö kohalike omavalitsustega. Sadamate infrastruktuuri arendamist puudutavate investeringuotsuste tegemisel tuleks igakordselt pöörata tähelepanu tõhusale eelanalüüsile ja taotlemistingimuste piisavusele, ennetamaks lõppenud finantsperioodil esinenud probleeme mõningate rahastatud sadamate avaliku kasutuse ja ligipääsetavuse osas.
- ▶ Lautrite taastamisele suunatud projekte võiks algaval programmiperioodil meetme vahenditest vastavalt piirkondlikele vajadustele toetada (s.o lautrikohtade korrastamine kui abikõlblik tegevus). Eelnevalt tuleks aga selgelt määratleda, milliseid lautreid on asjakohane taastada, millistel tingimustel ja millise toetusmääraga. Lautrite osas on määravad kaks peamist asjaolu: kui kaugel on lähim väikesadam või muu paadi veeskamise koht (kui piisavalt lähedal, siis mitte toetada) ja kas lauter on kõigile kasutatav (kui avalikku kasutust ei võimaldata, siis mitte toetada). Kui nimetatud kaks tingimust on positiivse vastusega, siis oleks lautri taastamine asjakohane - see oleks ühtlasi Eesti maaelu arengut üldiselt edendav investering. Juhul kui KTG peab vajalikuks enda piirkonnas lautrikohtade taastamist, peaks antud teema olema kajastatud kalanduspiirkondade uue perioodi strateegias.
- ▶ KTG-de koostöö LEADER-i tegevusgruppidega, mis suuremas osas vähemalt infovahetuse kujul toimib, on kasuks KTG-de tegevusvõimekuse arendamisel. KTG-d võiksid panna järgmisel perioodil veelgi rohkem rõhku enda kui teabeskuse funktsioonile, omandades nõustamissuutlikkust ka muude EKF-i/EMKF-i väliste EL-i ja siseriiklike rahastusvõimaluste osas, mis külgnevad kalanduspiirkondade säästva arengu tegevussuundadega, s.o erinevad regionaalsele ja majanduslikule arengule ning valdkonna arengut toetavale rahvusvahelisele koostööle suunatud programmid ja meetmed. See ei tähenda, et KTG-d peaksid olema detailselt kursis muude rahastute taotlemistingimustega, kuid nad võiksid omada olemasolevatest võimalustest üldpilti ja oskust vajadusel asjakohaseid soovitusi anda.
- ▶ Piirkonna vajaduste määratlemine ning nendele vastavate projektide valik toimub sarnaselt LEADER-i lähenemisele alt-üles (nn *bottom-up*) põhimõttel. See tähendab, et otsuse tegemine on kogukonna käes ning riigi tasandi ehk fondi rakendusasutuse ülesanne on eeskätt administratiivne kontroll. Kalanduse tegevusgruppide puhul on hea, et juhatusse kuuluvad enamasti kohalikus kalanduses aktiivsed ja asjatundlikud inimesed ning KTG-d ei ole muutunud kohaliku tasandi poliitika elluviimise vahendiks. Samas on mõnel pool täheldatav, et taotlusi esitab ja toetusi saab suhteliselt väikesearvuline isikute ring. Ehkki

nimetatud juhtudel on KTG-poolne põhjendus taotlejate vähene aktiivsus ning heade projektide vähesus, on selliste olukordade vältimiseks vähemalt kaks võimalust, mida saaks tulemuslikumalt kasutada: KTG aktiivsemad teavitus- ja kaasamistegevused piirkonnas ning hindamiskomisjoni tegevuse igakülgse objektiivsuse tagamine (sh hindajate sõltumatuse ja konfidentsiaalsuse deklaratsiooni kasutuselevõtt KTG-de hindamiskomisjonides, kus seda veel tehtud ei ole).

- ▶ Soovitatav on pöörata tähelepanu KTG-de administratiivse suutlikkuse taseme ühtlustamisele: nt kommunikatsiooni ja kaasamise teemalised koolitused KTG-de juhtkondadele, ühtsed nõuded meetme rakendamisega seotud dokumendihalduse korraldusele jm.

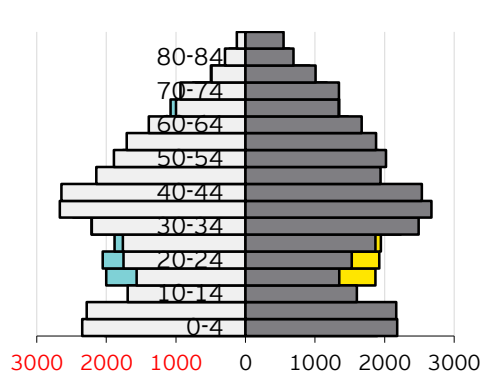
Kõik uuringu käigus küsitletud osapooled olid ühisel arvamusel, et EKF-i meetme 4.1 toetuste tähtsus rannakalanduse kui traditsioonilise tegevusala säilimisel ning kalurkonna kokku toomisel, ühtse arenguvisiooni loomisel ja ühiste huvide esindamisel on olnud suur. Samuti oleks suuremad investeeringud (eeskätt sadamate ja lossimiskohtade võrgustikud) üldjuhul ilma meetme toetuseta tegemata jäänud või määramatuks ajaks edasi lükkunud.

Oluliseks peetakse ka KTG-de kui kompetentsi- ja teabekeskuste toimimist, mille kaudu on võimalik kalurkonna teadmisi, oskusi ja silmaringi laiendada ning seda nii individuaalse nõustamise kaudu, Eesti-sisestel koolitustel kui õppevisiitidel välisriikidesse.

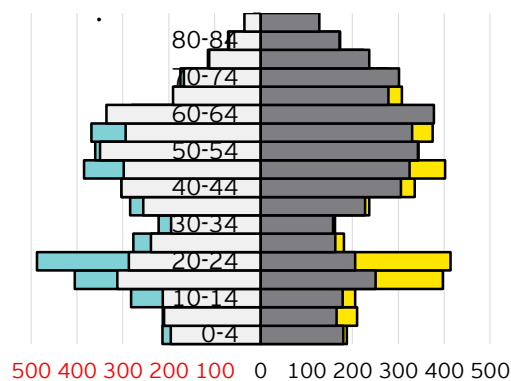
Kokkuvõttes on olnud meetme käivitumine Eesti rannakalanduse jaoks selge tähis, et riik peab rannakalanduse käekäiku oluliseks. Meetme jätkumine järgmisel perioodil annaks võimaluse alustatud suundade ja eesmärkidega edasi minna. Kogemused ja teadmised esimesest programmiperioodist võimaldavad KTG-del perioodil 2014-2020 EMKF-i raames meetme rakendamisel efektiivsemalt tegutseda nii toetuste planeerimisel, projektide valikul kui ka organisatsiooni muude tegevuste elluviimisel ja laiendamisel.

Lisa 1. Kalanduspiirkondade rahvastik

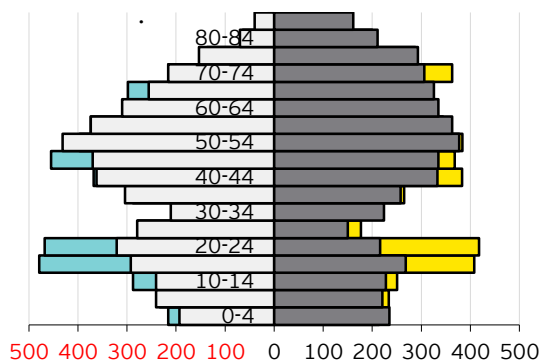
Harjumaa kalanduspiirkonna rahvastik 2009-2013. a

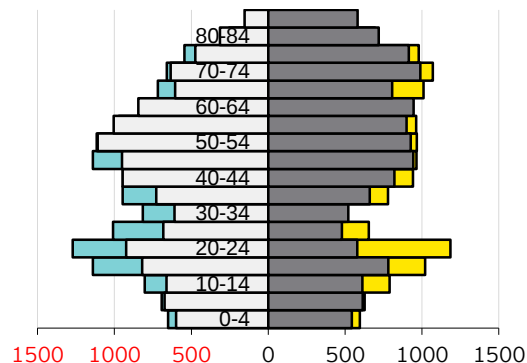
Hiiumaa kalanduspiirkonna rahvastik 2009-2013. a

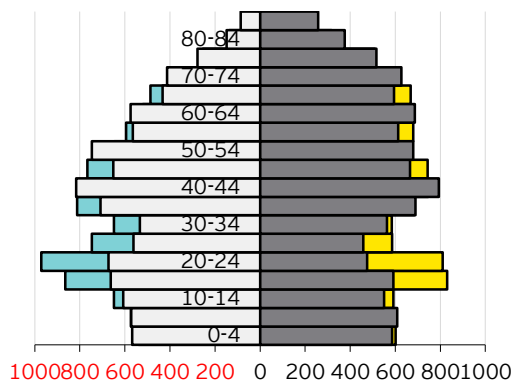
Läänemaa kalanduspiirkonna rahvastik 2009-2013. a

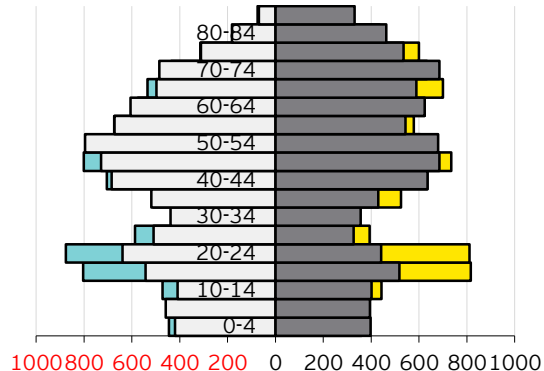
Peipsi kalanduspiirkonna rahvastik 2009-2013. a

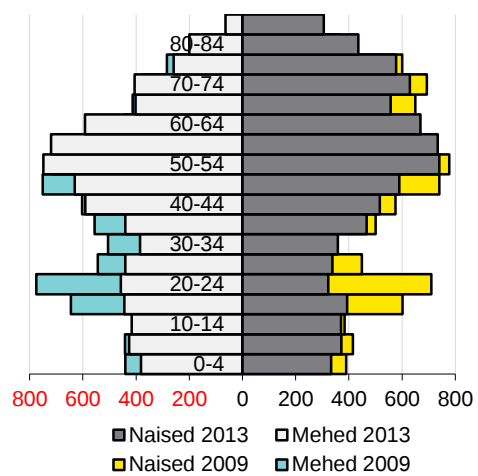
Pärnumaa kalanduspiirkonna rahvastik 2009-2013. a

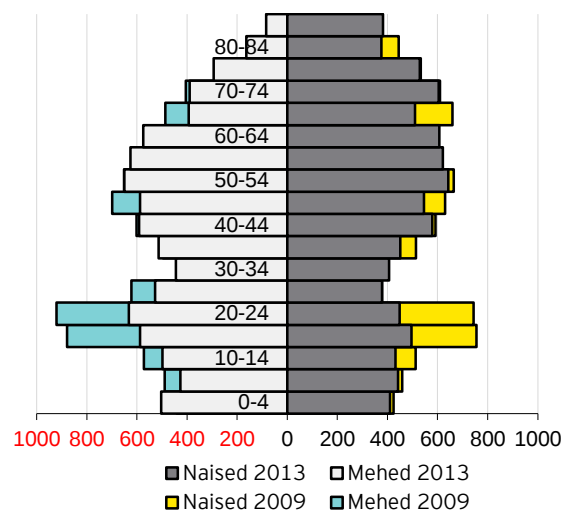
Saaremaa kalanduspiirkonna rahvastik 2009-2013. a

Virumaa kalanduspiirkonna rahvastik 2009-2013 a.

Võrtsjärve kalanduspiirkonna rahvastik 2009-2013. a

Lisa 2. Kasutatud andmeallikate nimekiri

Ahas, R., Silm, S. (2013). Regionaalse pendelrände kordusuuring. Tartu Ülikooli inimgeograafia ja regionaalplaneerimise õppetool.

Eesti Kalanduse Strateegia 2007-2013

Eesti Kalanduse Strateegia 2014-2020

Ernst & Young (2010). „Eesti rannakalanduse arengusuunad. Eesti kalanduspiirkondade arengustrateegiate kokkuvõte“.

Ernst & Young (2011). Euroopa Kalandusfondi rakenduskava 2007-2013 vahehindamise lõpparuanne

Ernst & Young (2012). Hinnangu andmine „Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava meetme 4.1 projektitoetuste taotluste hindamis- ja otsustusprotsessile. Süsteemiauditi lõpparuanne

Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava

Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava 2012. a seirearuanne

Euroopa Ühendused (2006). Tööhõive kalandussektoris

FARNET võrgustiku infomaterjalid <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/>

Geomedia (2013) Rahvastiku võimalikud arengutrendid

Harju kalanduspiirkonna arengustrateegia 2009-2013

Hiiumaa kalanduspiirkonna arengustrateegia 2009-2013

Justiitsministeerium ja Riigikantselei (2012). Mõjude hindamise metoodika

Liivi Lahe Kalanduskogu tegevuspiirkonna arengustrateegia aastani 2013

Läänemaa kalanduspiirkonna strateegia 2009-2015

Maaelu Arengukava 2007-2013

OÜ Eesti Uuringukeskus (2012). Tööjõu kompetentside ja oskuste taseme ning tööturu vajaduste väljaselgitamine kalandussektoris

Peipsi kalanduspiirkonna strateegia 2008-2013

Põllumajandusministri 08. veebruari 2008. a määrus nr 7 „Euroopa Kalandusfondi toetuse objekti tähistamise ning Euroopa Liidu osalusele viitamise tingimused ja kord“

Põllumajandusministri 24. aprilli 2008. a määrus nr 38 “Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava” meetme 4.1 “Kalanduspiirkondade säästev areng” raames toetuse andmise ja kasutamise tingimused ja kord

Raagmaa, G; Maasik, J; Habakukk, K (2008). Kalanduspiirkondade säästev areng. Käsiraamat kalanduse tegevusgruppidele

Saaremaa kalanduspiirkonna strateegia 2008-2013

United Partners AS (2006). Kalandusega seotud sadamate olukord ja investeeringuvajadus

Virumaa Kalandusstrateegia 2009-2020

Võrtsjärve kalanduspiirkonna strateegia 2008-2013

Lisa 3. Telefoniküsitluse ankeet

KONTROLLKÜSIMUSED		
0	Kas olete kursis Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava meetme 4.1 ("kalanduspiirkondade jätkusuutlik areng" toetustega, mida jagatakse kohaliku kalanduse tegevusgrupi kaudu?	Juhul, kui jah (või pigem jah, olen kuulnud vms), siis jätkatakse. Kui respondent mitte midagi selles osas öelda ei oska, siis intervjuu.
0.1	Kas olete saanud kohaliku kalanduse tegevusgrupi kaudu toetust EKF meetmest 4.1?	Märkida üks variant.
A	Jah	
B	Ei	
BLOKK 1: ÜLDKÜSIMUSED		
1	Vastaja õiguslik staatus	
A	FIE / Erasisik	
B	OÜ / AS	Täidab eelnevalt intervjuerija
C	MTÜ	
D	KOV	
2	Millises kalanduspiirkonnas Te tegutsete?	
A	Harjumaa	
B	Hiiumaa	Võib valida ainult ühe variandi.
C	Läänemaa	Siin on mõeldud sissekirjutust või Äriregistri järgset tegevuskohta.
D	Liivi lahe piirkond	Selle vastuse põhjal (selle KTG kohta) vastatakse küsimuste blokid 2 ja 3.
E	Peipsi	
F	Saaremaa	
G	Virumaa	
H	Võrtsjärv	
3	Kas olete (või olete kunagi olnud) selle piirkonna kohaliku kalanduse tegevusgrupi liige?	Märkida üks variant. Kui vastab A, siis järgmine küsimus 3.1. Kui vastab C, siis järgmine küsimus 3.2. Kui vastab B, siis järgmine küsimus 4
A	Jah, olen	
B	Ei, Pole hetkel liige ega pole kunagi olnud	
C	Olen olnud varasemalt, aga hetkel enam mitte	
3.1	Kas osate KTG töös aktiivselt?	
A	Jah, osalen aktiivselt	
B	Jah, osalen pigem aktiivselt	Märkida üks variant. Vastab ainult juhul, kui küsimuse 3 vastus oli A.
C	Ei, olen pigem passiivne	
D	Olen täiesti passiivne	
E	Ei oska öelda	
3.2	Mis põhjusel lahkusite kohalikust kalanduse tegevusgrupist?	Vastab ainult juhul, kui küsimuse 3 vastus oli C.
A	Vaba kommentaar	
4	Kas olete (või olete kunagi olnud) meetme 4.1 toetuse taotluste hindamiskomisjoni liige?	
A	Jah, olen	Märkida üks variant.
B	Olen olnud varasemalt, aga hetkel enam mitte	
C	Ei, Pole hetkel liige ega pole kunagi olnud	
5	Kas olete taotlenud ja saanud kohaliku kalanduse tegevusgrupi kaudu toetust EKF meetmest 4.1?	Märkida üks variant. Küsimuse vastus peab kattuma kontrollküsimuse 0.1 vastusega järgnevalt: 5 A = 0.1 A; 5 B ja C = 0.1 B.
A	Olen taotlenud ja saanud toetust	Juhul kui vastused erinevad, paluda täpsustada ning teha kindlaks, kas tegu on toetust saanud või mitte saanud isikuga.
B	Olen taotlenud, aga ei ole saanud toetust	
C	Pole taotlenud	
5.1	Kas oleksite teinud investeeringu/viinud läbi tegevused	Vastab ainult juhul, kui küsimuse nr 5 vastus oli A.

	ka juhul, kui Te poleks EKFst toetust saanud?		Märkige üks variant				
	A	Kindlasti jah					
	B	Pigem jah					
	C	Pigem ei					
	D	Kindlasti ei					
	E	Ei oska öelda					
	F		Kommentaariid vajadusel				
5.2	Milliseid vahendeid oleksite kasutanud investearingu/tegevuse finantseerimiseks?		Avatud vastus. Vastab ainult juhul, kui vastas 5.1 A või B				
5.3	Kas tegite planeeritud investearingu/viisite läbi tegevused vaatamata sellele?		Vastab ainult juhul, kui küsimuse nr 5 vastus oli B. Märkige üks variant				
	A	Jah, planeeritud mahus					
	B	Jah, osaliselt / väiksemas mahus					
	C	Ei					
	D		Kommentaariid vajadusel				
5.4	Milliseid vahendeid kasutasite investearingu/tegevuse finantseerimiseks?		Avatud vastus. Vastab ainult juhul, kui vastas 5.3 A või B				
5.5	Mis põhjusel Te pole EKF meetmest 4.1 toetust taotlenud?		Vastab ainult juhul, kui küsimuse nr 5 vastus oli C				
BLOKK 2: Toetuse mõju kalandusele ja kohalikule arengule NB! Toetuse all peetakse silmas Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetusi (periood 2007-2013) NB! Sellele blokile vastavad ainult need: 1) kes vastasid küsimusele 3.1 A või B (aktiivsed ja pigem aktiivsed liikmed) VÕI 2) vastasid küsimusele 4 variandi A või B							
6	Palun kirjeldage, kas ja kuidas on Teie arvates tänu Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetusele elu kalanduspiirkonnas paremaks muutunud?		Avatud vastus				
6	Kas nõustute väitega, et Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuste tulemusel on ...		A: Kindlasti jah	B: Pigem jah	C: Pigem ei	D: Kindlasti ei	Kommentaariid
6.1	... paranenud kalanduspiirkonna elukeskkond?						
6.2	... kalanduspiirkond muutunud atraktiivsemaks külastajatele?						
6.3	... kalanduspiirkond muutunud atraktiivsemaks ettevõtjatele?						
6.4	... kasvanud kalandussektori üldine konkurentsivõime kalanduspiirkonnas?						
6.5	... kasvanud kalandussektoris tegutsevate isikute sissetulekud?						
7	Palun hinnake, kas ja kui palju on Teie arvates Euroopa Kalandusfondi meetme 4.1 toetuse tulemusel ...		A: Olulisel määral (tänu toetusele)	B: Vähesel määral (tänu toetusele)	C: Ei ole täheldanud, et toetus oleks selles osas mõju omanud	D: Ei oska vastata	Kommentaariid
7.1	... paranenud kalasadamate ja lossimiskohtade olukord						
7.2	... paranenud tingimused kala töötlemiseks						
7.3	... paranenud tingimused otseturustamiseks						

7.4	... arendatud välja uusi (kala)tooteid						
7.5	... toimub rannakülades rohkem tegevusi (ehk rannakülade taaselustamine; nt festivalid, laadad)						
7.6	... paranenud kalurite sissetulekuvõimalused						
7.7	... loodud kaluritele uusi võimalusi saada täiendavaid sissetulekuid püügivälisel ajal						
7.8	... tulnud Teie piirkonnas kalandussektorisse rohkem noori						
7.9	... tõusnud kalandussektoris tegutsevate inimeste kompetentsus ja aktiivsus (koolitused, õppereisid)						
BLOKK 3: Hinnang kohaliku tegevusgrupi tegevusele NB! Küsimusele vastatakse sõltumata sellest, kas vastaja on KTG liige või mitte (küsimus 3). Vastatakse selle kalanduspiirkonna KTG kohta, kus vastaja tegutseb (vt küsimus 2) Teemad: KTG roll, aktiivsus, avatus, lisandväärtus							
8	Milline on Teie üldine rahulolu piirkonna tegevusgrupi tegevusega?	Väga rahul	Pigem rahul	Pigem ei ole rahul	Ei ole rahul	Ei oska öelda	Kommentaari
8.1	Palun kommenteerige oma hinnangut ...	Avatud vastus					
9	Millist rolli täidab Teie piirkonna tegevusgrupp lisaks Euroopa Kalandusfondi toetuste jagamisele?	Kindlasti jah	Pigem jah	Pigem ei	Kindlasti ei	Ei oska öelda	Kommentaari
9.1	... Piirkonna kalurite huvide esindamine KOV ja riigi tasandil						
9.2	... Info jagamine kalandussektoris toimuva kohta (nii piirkonna kui riigi tasandil)						
9.3	... Info levitamine kalandustoetuste kohta						
9.4	... Kalanduspiirkonna ühise arenguvõime kujundamine						
9.5	... Muu	Palun nimetada					
10	Kas ja mis on kohaliku tegevusgrupi tegutsemise tulemusel Teie kalanduspiirkonnas paremaks muutunud (nt sektori teadlikkuse tõus, paranenud koostöö ettevõtjate, KOV ja/või kolmanda sektori vahel vms)?	Avatud vastus					
11	Kas nõustute järgmiste väidetega, mis puudutavad Teie piirkonna tegevusgrupi tegevust? ...	Kindlasti nõustun	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu	Ei oska öelda	Kommentaari
11.1	... Kõigil huvilistel on võrdsed võimalused tegevusgrupi tegevuses osalemiseks						
11.2	... Tegevusgrupp on kinnine ring, kus domineerivad kitsa huvigrupi huvid						

11.3	... Toetuse jagamine tegevusgrupis on läbipaistev						
11.4	... Toetuse jagamine toimub piirkonna kui terviku huvisid silmas pidades						
11.5	... Paranenud on kalandussektori huvide kaitse ja ühishuvide esindatus						
12	Kas Teil on ettepanekuid kohaliku tegevusgrupi tegevuse parandamiseks (avatus, toimimine, prioriteedid jne)?	Avatud vastus					